

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ

Національна наукова
сільськогосподарська
бібліотека

АГРОПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ

Реферативний журнал

AGROINDUSTRIAL COMPLEX OF UKRAINE

Journal of abstracts

2
2016

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ

Національна наукова
сільськогосподарська
бібліотека

2(68)'2016

Видається
щоквартально
з 1999 р.

Агропромисловий комплекс України

РЕФЕРАТИВНИЙ
ЖУРНАЛ

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор
Я.М. ГАДЗАЛО

Заступник головного редактора
В.А. ВЕРГУНОВ

Відповідальний секретар
О.В. КАПРАЛЮК

Члени редакційної колегії
В.В. АДАМЧУК
С.А. БАЛЮК
А.В. БАЛЯН
М.І. БАЩЕНКО
С.А. ВОЛОДІН
І.В. ГРИНИК
В.М. ЖУК

О.М. ЖУКОРСЬКИЙ
А.С. ЗАРИШНЯК
І.І. ІБАТУЛЛІН
Ш.І. ІБАТУЛЛІН
О.О. ІВАЩЕНКО
Г.М. КАЛЕТНИК
Ю.О. ЛУПЕНКО
М.С. МАНДИГРА
Д.О. МЕЛЬНИЧУК
М.Д. МЕЛЬНИЧУК
В.Ф. ПЕТРИЧЕНКО
С.М. РИЖУК
М.В. РОЙК
О.І. ФУРДИЧКО

EDITORIAL BOARD

Editor-in-chief
Ya. HADZALO

Deputy editor-in-chief
V. VERGUNOV

Responsible secretary
O. KAPRALYUK

Editorial board members
V. ADAMCHUK
S. BAILYUK
A. BAILYAN
M. BASHCHENKO
S. VOLODIN
I. GRYNKYK
V. ZHUK
O. ZHUKORSKIY
A. ZARYSHNYAK
I. IBATULLIN
Sh. IBATULLIN
O. IVASHCHENKO
G. KALETNIK
Yu. LUPENKO
M. MANDYGRA
D. MELNYCHUK
M. MELNYCHUK
V. PETRYCHENKO
S. RYZHUK
M. ROYIK
O. FURDYCHKO

НАЦІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ
АГРАРНИХ НАУК
УКРАЇНИ

Національна
наукова
сільсько-
господарська
бібліотека

Агропромисловий Заснований у 1999 р. комплекс України

РЕФЕРАТИВНИЙ
ЖУРНАЛ

2(68)'2016

Засновники —
Національна наукова
сільськогосподарська
бібліотека НААН,
тел. (044) 258-42-81

Інститут водних проблем
і меліорації НААН
тел. (044) 257-40-30

Наукові референти:

БОРОДАЙ І.С.
ІВАНЧЕНКО Л.А.
ДАВИДЕНКО М.М.
КАРГІНА О.В.
ЛЮТИК Т.В.
НИНЬКО П.І.
РОМАНЧУК Л.О.
РУЧКО Т.В.
ТОВМАЧЕНКО В.М.
ШЕЛЕПОВ В.В.

Редактор

РОМАНЧУК В.П.

Відповідальні за випуск:

НИНЬКО П.І.
РОМАЩЕНКО М.І.

Коректор

ЗАХАРЧЕНКО Л.П.

Комп'ютерний набір
САМОЙЛОВА Л.Г.

Комп'ютерна верстка
ШАЙНІКОВ О.С.

Свідоцтво про державну
реєстрацію КВ 3796
від 29.04.1999 р.

Підписано до друку 28.06.2016 р.
Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум.-друк. арк. 12,09.
Обл.-вид. арк. 18,57.

© ННСГБ НААН, 2016
© Державне видавництво
"Аграрна наука" НААН,
оригінал-макет, 2016

ЗМІСТ

Передмова	3
Історія аграрної науки	5
Економіка сільського господарства.	8
Організація та управління сільськогосподарським виробництвом	
Сільськогосподарські машини, знаряддя та інструменти	11
Ґрунтознавство	14
Агротехніка	18
Сільськогосподарська меліорація	21
Добрива	24
Охорона природи. Сталий розвиток.	27
Сільськогосподарська екологія	
Хвороби рослин. Шкідники рослин. Захист рослин	31
Біотехнологія	34
Рослинництво	36
Загальні питання	36
Хлібні злаки. Зернові культури	39
Кормові культури	41
Технічні культури	44
Садівництво. Плодівництво	47
Овочівництво. Городництво	50
Декоративні культури.	54
Квітництво	
Тваринництво	55
Загальні питання	55
Конярство	56
ВРХ. Скотарство	56
Вівчарство. Козівництво	59
Свинарство	61
Птахівництво	64
Домашні кролі. Хутрові звірі	66
Бджільництво. Шовківництво	68
Рибне господарство.	70
Аквакультура	
Ветеринарія	72
Харчова і переробна промисловість.	76
Продукти тваринництва	
Лісове господарство	78
Авторський показник	82
Алфавітно-предметний показник	85
Список скорочень і аббревіатур	92
Показник використаних періодичних і продовжуваних видань	93
Біобібліографічні, бібліографічні та історико-бібліографічні серії ННСГБ НААН (1998–2015)	95

CONTENTS

Foreword	3
History of Agrarian Science	5
Economy of Agriculture.	8
Organization and Administration of Agricultural Production	
Farm Implements, Machinery and Equipment	11
Soil Science	14
Cultivation Technique	18
Agricultural Irrigation	21
Fertilizers	24
Protection of Environment. Sustainable Development. Agroecology	27
Plant Diseases. Plant Pests. Plant Protection	31
Biotechnology	34
Plant Cultivation	36
General Issues	36
Food Grains. Cereals	39
Forage Plants	41
Industrial Crops	44
Horticulture. Fruit-Growing	47
Vegeticulture	50
Decorative Cultures. Flower Growing	54
Animal Breeding	55
General Issues	55
Horse-breeding	56
General Livestock. Cattle	56
Sheep-breeding	59
Pig-breeding	61
Poultry-keeping	64
Rabbit-breeding. Fur-farming	66
Bee-keeping. Sericulture	68
Fish-breeding. Aquaculture	70
Veterinary Medicine	72
Food and Processing Industry. Produce of Animal Breeding	76
Forestry	78
Author Index	82
Subject Index	85
Abbreviation List	92
Used Periodical and Serials Publications Index	93
Biobibliographic and Historic Bibliographic Series by NSAL of NAAS (1998–2015)	95

ПЕРЕДМОВА

За творчим задумом редколегії реферативний журнал (РЖ) покликаний інформувати вчених та фахівців галузі про основні вітчизняні досягнення аграрної науки і виробництва з метою своєчасного, найповнішого застосування цих досягнень на практиці, слугувати засобом здійснення оперативного пошуку інформації, міждержавного обміну інформативними масивами.

Видання є орієнтиром для спеціалістів та працівників науково-технічної інформації.

РЖ функціонує у таких напрямках:

- оперативне ознайомлення широкого загалу науковців і практиків з новими публікаціями у сфері науки і техніки;
- цільовий пошук необхідної інформації з усіх галузей АПК;
- сприяння інтеграції наук;
- міжгалузевий та міждержавний обмін інформацією;
- інформування про найновішу аграрну продукцію, методи і технології.

Підготовка видання РЖ “Агропромисловий комплекс України” передбачає тематичне структурування, планування номерів, підбір першоджерел, їхнє попереднє опрацювання, бібліографічний опис, підготовку тексту рефератів на основі вивчення та узагальнення положень діючих стандартів і рекомендацій провідних фахівців із цих питань.

РЖ складається з рефератів монографій, найґрунтовніших статей наукових журналів, збірників, матеріалів конференцій.

До складу редколегії РЖ входять відомі вчені в галузі АПК, що дає змогу оцінювати рівень реферованих публікацій.

Враховуючи створення РЖ в умовах динаміки попиту на продукцію інтелектуальної праці, а також матеріального виробництва галузей АПК, випуск часопису може бути з різною кількістю рефератів, рекламою, поліграфічним оформленням.

Отже, реферативний журнал ННСГБ НААН — єдине інформаційне видання, що відображає динамічний розвиток агропромислового комплексу України.

Для формування журналу аналізу і синтезу підлягає широкий тематичний спектр публікацій, зокрема: економіка, с.-г. машини і знаряддя, землеробство, рослинництво, тваринництво, агроекологія тощо.

Періодичність видання — 4 випуски на рік. Читач має можливість замовляти РЖ у друкованій формі, електронною поштою, а також бібліографічні описи без рефератів, повний випуск або його частину.

Сподіваємось, що матеріали РЖ зацікавлять науковців, фахівців АПК, працівників сільськогосподарських бібліотек, спеціалістів сфери науково-технічної інформації, журнал стане постійним супутником на довгі роки.

Редколегія з вдячністю розгляне ваші зауваження, побажання і пропозиції щодо змісту та оформлення журналу, виконає замовлення на публікацію рекламної інформації науково-технічного спрямування.

За довідками, з пропозиціями та рекламними матеріалами
просимо звертатися за адресами:

**НАЦІОНАЛЬНА НАУКОВА
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА
БІБЛІОТЕКА НААН**
вул. Героїв оборони, 10,
м. Київ, 03127, Україна,
тел. (044) 258-42-81

**ІНСТИТУТ
ВОДНИХ ПРОБЛЕМ
І МЕЛІОРАЦІЇ НААН**
вул. Васильківська, 37,
м. Київ, 03022, Україна,
тел. (044) 257-40-30

FOREWORD

The creative idea of this Abstract Journal Agroindustrial Complex of Ukraine (AJ AIC) is to inform scientists and specialists about main native country achievements in agroindustrial complex development in order to implement it into practice of full value in time, to be the source of fulfillment of operative search of information, interstate exchange of information massive.

The Journal is reference for specialists and employees of scientific and technical information branch.

AJ functions in several trends, including:

- operative acknowledgement of wide circle of scholars and experts with new publications in sphere of science and technique;
- special search of necessary information from all branches of agriculture;
- promotion in integration of sciences;
- interbranch and interstate exchange of information;
- informing about the most innovative products, methods and technologies.

While preparing of AJ the following methodical principles are foreseen: theme structuring, planning of issues, selection of sources, their previous processing, design of bibliographic list, preparing texts of abstracts, based on learning and generalization of principles of acting standards and recommendations of prominent specialists in these questions.

It is worth to emphasize that AJ of such a structure and specialization (according to trends of diversified system) is published for the first time. It is also created for the first time by co-workers of National Scientific Agricultural Library of National Academy of Agricultural Sciences of Ukraine.

Editorial board and editorial council consist of prominent scholars of agricultural branch, which allows evaluating the level of abstract publishing.

Taking into consideration creation of AJ under circumstances of dynamic demand on production of intellectual labor and material security of AIC as well, it is allowed to publish Journal with different quantity of abstracts, advertisement, polygraph design.

The selection of literature for reweaving is stipulating by research and practice actual importance, original elaboration of the problem.

Periodically of the edition — 4 issue per year. We hope this information will be of great interest for scholars, professors and other specialists of agroindustrial complex and of course, for agricultural libraries' and science-technical information organizations' staff as well.

Our AJ will take orders for publication of advertisements of scientific and technical orientation.

The AJ Editorial Board will appreciate your remarks, wishes and proposals concerning the journal's contents and design.

For reference, proposals and advertising materials,
please apply to the following addresses:

03127 MSP, Kyiv,
10 Geroyiv oborony Str.,
**NATIONAL SCIENTIFIC
AGRICULTURAL LIBRARY OF NAAS**
Tel. (044) 258-42-81

03022 MSP, Kyiv,
37 Vasylykivs'ka Str.,
**INSTITUTE OF HYDRAULIC PROBLEMS
AND LAND RECLAMATION OF NAAS**
Tel. (044) 257-40-30

63 (091) ІСТОРІЯ АГРАРНОЇ НАУКИ

Науковий референт — доктор істор. наук БОРОДАЙ І.С.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ВЕРГУНОВ В.А.

УДК 001.89:061.12:63+061.22(477-25)

2016.2.1. НАУКОВО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ: ПЕРЕДУМОВИ ПОЯВИ, ГОЛОВНІ ЗДОБУТКИ ТА ІННОВАЦІЙНІ ПЕРСПЕКТИВИ (ДО 85-РІЧЧЯ НААН): наук. доп. / Вергунов В.А.; НААН, ННСГБ. — Вінниця: ТОВ "Нілан-ЛТД", 2016. — 36 с. Шифр 547169.

Історія с.-г. дослідної справи, С.-г. науковий комітет, ВУАСГН, С.-г. відділ АН УРСР, УАСГН, Південне відділення ВАСГНІЛ, НААН, с.-г. товариство, дослідне поле.

Висвітлено передумови становлення і розвитку Національної академії аграрних наук України. Сільськогосподарська дослідна справа як галузь знання остаточно сформувалася в 1883 р. після виходу праці В.В. Докучаєва "Русский чернозём", а як організація — в 1884 р. зі створенням першої постійно діючої казенної організаційної одиниці — Полтавського дослідного поля. "Положенням про сільськогосподарські дослідні установи" (28 трав. 1901 р.) регламентовано їх організаційну систему, що враховувала потреби природно-кліматичних умов регіону. Напередодні жовтневих подій 1917 р. вітчизняна с.-г. дослідна справа остаточно виокремилася з лона вищої галузевої освіти як складова національної культури із власними традиціями та корифеями світового ґатунку: С.М. Богдановим, П.В. Будріним, Є.П. Вотчалом, А.Є. Зайкевичем, В.В. Колкуновим, М.Г. Лівановим, П.Р. Сльозкіним, С.М. Ходецьким, С.Л. Франкфуртом та ін. У 1918 р. створено Сільськогосподарський (науковий) комітет України як єдиний координуючий орган ведення галузевої науки. До вирішення питань наукового забезпечення ведення сільського господарства УСРР в 1930–1935 роках системно долучилася ВУАСГН. Новий етап в історії існування академічної галузевої думки розпочався в 1945 р., коли с.-г. дослідна справа вперше офіційно репрезентувалася в системі АН УРСР через Відділ с.-г. наук. Вдруге відновила академізацію організаційних основ існування вітчизняної с.-г. дослідної справи в 1956–1962 рр. у межах функціонування УАСГН. У 1969 р. створено Південне відділення ВАСГНІЛ, в безпосереднє підпорядкування якого передано 19 галузевих науково-дослідних інститутів. З метою усунення відомчих бар'єрів між науково-дослідними установами аграрного профілю, створення умов для технологічного завершення наукових розробок, комплексного підходу до наукового забезпечення всіх галузей АПК, в 1990 р. засновано НААН. Організаційна структура академії постійно вдосконалювалася з метою підвищення рівня управління аграрною наукою, поліпшення координації досліджень та їхнього методичного забезпечення. НААН координує наукові дослідження, що здійснюються за 44 науковими програмами, спрямованими на розроблення науково-методичного супроводження ефективного господарювання і забезпечення збільшення обсягів виробництва конкурентоспроможної вітчизняної продукції та інвестиційної привабливості галузі.

УДК 581.133:631.82:001:94(477)

2016.2.2. ПРОФЕСОР О. Д. ХОМЕНКО — ВІДОМИЙ ФАХІВЕЦЬ З ФІЗІОЛОГІЇ ЖИВЛЕННЯ РОСЛИН / Швартау В.В. // Професор Хоменко Олександр Олександрович (1919–1994): біо-бібліогр. покажч. наук. пр. за 1949–1987 рр. / НААН, ННСГБ; уклад. Л.О. Лісневич, Е.В. Юрчак, О.П. Анікіна; наук. ред. В.А. Вергунов. — Вінниця, 2016. — С. 10–12. — (Сер. Бібліографія вчених-аграріїв України; кн. 61).

Історія с.-г. дослідної справи, рослинництво, агрохімія, ґрунтознавство, фізіологія живлення, мінеральні добрива, мікроелементи, пестициди, вчений у галузі фізіології рослин О.Д. Хоменко.

Наведено характеристику основних етапів життя, науково-дослідної, організаційної та педагогічної діяльності українського вченого в галузі фізіології живлення рослин і агрохімії

О.Д. Хоменка. Наукова діяльність пов'язана з Інститутом фізіології рослин АН УРСР (1946–1951, 1958–1985), НДІ землеробства і тваринництва західних регіонів УРСР (1951–1958). Творча спадщина вченого — 227 наукових праць. Основний напрям наукових пошуків — розроблення теоретичних основ фізіології живлення й удобрення культурних рослин, дослідження фізіологічних та агрохімічних особливостей дії на рослини і ґрунти комплексних мінеральних добрив із добавками синтетичних полімерів, мікроелементів та пестицидів, а також місцевих ресурсів добрив для покращання умов кореневого живлення рослин, рекомендації з їх практичного втілення відповідно до ґрунтово-кліматичних умов Лісостепу і Полісся України. Висвітлено розроблені О.Д. Хоменком наукові основи сірчаного живлення с.-г. тварин, створені та апробовані добрива із вмістом сірки, а також новий інтеграційний метод оптимізації мінерального живлення, що ґрунтується на елементах життєдіяльності рослин.

УДК 619.9:001:94(477)

2016.2.3. ГОРДИСТЬ ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ БУКОВИНИ / Мельник П.Г. — Чернівці: ВІЦ "Місто", 2015. — 192 с. Шифр 547233.

Історія ветеринарної медицини, тваринництво, ветеринарна служба, протиєпізоотичні заходи, щеплення, туберкульоз, бруцельоз, сибірка, лейкоз, хвороба Ауескі, браздот.

Розкрито організаційні етапи становлення ветеринарної медицини Буковини, спрямованої на забезпечення епізоотичного благополуччя, сервісно-ветеринарного обслуговування тварин громадського і приватного секторів, державного ветеринарно-санітарного контролю та нагляду за дотриманням вимог діючого законодавства. Завдяки ветеринарним заходам у господарствах різних форм власності створено передумови для нарощування поголів'я усіх видів тварин і птиці та поступового збільшення виробництва продуктів тваринництва. На основі чіткої організації ветеринарного обслуговування, своєчасного проведення протиєпізоотичних заходів тваринництво Буковини оздоровлено від таких інфекційних захворювань, як: туберкульоз, бруцельоз, сибірка, лейкоз, хвороба Ауескі, браздот. Охарактеризовано трудову і громадську діяльність голів первинних організацій ветеринарної медицини Буковини: Я.М. Бестанчука, К.І. Хоров'яка, В.С. Сусленка, В.С. Банилевського та ін., а також працівників ветеринарної служби: А.Є. Середи, Г.М. Михайлюка, Є.О. Лебеда, М.І. Тимошенка, П.В. Білика, М.І. Керстенюка та ін. Фахівці ветеринарної медицини працюють над розширенням переліку ветеринарних послуг, проводять ідентифікацію і реєстрацію всіх видів с.-г. тварин, надають консультації на пунктах штучного осіменіння великої рогатої худоби.

УДК 63:573.001:001:94(477)

2016.2.4. ПРОФЕСОР С.Л. ФРАНKFУРТ (1866–1954) — УЧЕНИЙ-АГРОБІОЛОГ, ДЕРЖАВНИЙ І ГРОМАДСЬКИЙ ДІЯЧ ТА ДИПЛОМАТ У ДОБУ УКРАЇНСЬКИХ РЕВОЛЮЦІЙ: ПОВЕРНЕННЯ ІЗ ЗАБУТТЯ (ДО 150-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ): наукова доповідь / Вергунов В.А.; НААН, ННСГБ. — Вінниця: ТОВ "Нілан-ЛТД", 2016. — 56 с. — Бібліогр.: 54 назви. Шифр 547172.

Історія с.-г. дослідної справи, агрономія, аграрна екологія, агрохімія, насінництво, переробка с.-г. продукції, учений-агробіолог С. Л. Франкфурт.

Висвітлено життєвий і творчий шлях професора С.Л. Франкфурта, його внесок у становлення вітчизняної с.-г. дослідної справи. Закінчив університет у Цюриху, здобув науковий ступінь доктора наук за дисертаційну роботу "Хімічно-технічні методи дослідження будівельних матеріалів". При Імператорському Московському університеті під керівництвом К.А. Тимирязєва захистив дисертацію "Про фізіологічну роль деяких

складових частин насіння" на здобуття наукового ступеня магістра агрономії. Працював у с.-г. хімічній лабораторії Департаменту землеробства Міністерства землеробства і державних маєтностей при Імператорському Лісовому інституті. Найвище визнання здобув, очолюючи мережу дослідних полів Всеросійського товариства цукрозаводчиків як старший фахівець з с.-г. частини Департаменту землеробства (1901–1917). Фундатор Київського агрономічного товариства, Київського обласного союзу хіміків, голова Сільськогосподарського вченого (наукового) комітету. Творча спадщина С.Ф. Франкфурта — близько 200 наукових і науково-популярних праць з питань агрономії, аграрної економіки, агрохімії, переробки с.-г. продукції, організації галузевого дослідництва та ін. Учений встановив оптимальні норми висіву озимої пшениці та ефективність від внесення фосфатних добрив, а також їх післядії на посівах цукрових буряків. Розробив методичні рекомендації агрохімічних досліджень із визначення вмісту в ґрунті гумусу та аміаку, а в рослинах — фосфору і калію. Під його керівництвом відпрацьовано технологію вирощування цукрових буряків та їх переробки. У додатках — бібліографічний список наукових праць С.Л. Франкфурта (125 назв).

УДК 630:001:94(477)

2016.2.5. РОЛЬ УкрНДІЛГа у РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІСОВОЇ НАУКИ / Ткач В.П., Мешкова В.Л. // Лісівництво і агролісомеліорація: зб. наук. пр. — Х., 2015. — Вип. 126. — С. 3–16. — Бібліогр.: 32 назви. Шифр 547231.

Історія с.-г. дослідної справи, лісова типологія, гідрологія, лісовідновлення й лісорозведення, лісівництво й лісознавство, селекція, екологія, захист рослин, моніторинг та інвентаризація лісів, УкрНДІ лісового господарства та агролісомеліорації ім. Г.М. Висоцького.

Висвітлено історію УкрНДІ лісового господарства та агролісомеліорації ім. Г.М. Висоцького (УкрНДІЛГ), організованого за рішенням РНК УРСР 23 грудня 1929 р. Ініціатори та фундатори його створення — Г.М. Висоцький, О.Г. Марченко та О.Н. Соколовський. Узагальнено наукові здобутки науковців УкрНДІЛГ, за якими побудовано оціночні шкали природної продуктивності типів лісорослинних умов різних природних зон України, розроблено систему діагностичних показників лісових ґрунтів основних типів лісу Лівобережного Лісостепу. Підготовлено рекомендації з ведення лісового господарства в умовах радіоактивного забруднення. Визначено нормативи оптимальної та мінімальної водоохоронної лісистості водозборів малих і середніх річок; наукові засади регулювання водного режиму ґрунтів в осушених лісах за допомогою гідромеліоративних споруд і лісогосподарських заходів. Розроблено наукові засади заплавного лісівництва, нормативи оптимальної лісистості для різних природних зон і адміністративних областей України. Представлено рекомендації щодо запровадження в Україні сертифікації лісів, проект критеріїв та індикаторів сталого ведення лісового господарства. Перспективні наукові завдання інституту вбачаються в удосконаленні лісової політики, вирощуванні лісів, збереженні лісових екосистем в умовах антропогенного впливу і поширення шкідливих організмів; вдосконаленні моніторингу, а також інвентаризації лісів, розробленні та впровадженні сучасних інформаційних технологій у практику лісопродуктування.

УДК 630:001:94(477)

2016.2.6. ВНЕСОК ПРОФЕСОРА П. С. ПАСТЕРНАКА У РОЗВИТОК ЛІСІВНИЧОЇ НАУКИ / Ворон В.П. // Лісівництво і агролісомеліорація: зб. наук. пр. — Х., 2015. — Вип. 126. — С. 27–34. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 547231.

Лісова екологія, лісознавство та лісівництво, лісове ґрунтознавство, лісова типологія, захист лісорозведення, лісова радіоекологія, учений у галузі лісівництва П.С. Пастернак.

Відтворено життєвий і творчий шлях, внесок у розвиток лісознавства та лісівництва, лісової екології відомого українського вченого, професора П.С. Пастернака. Був молодшим і старшим науковим співробітником Інституту лісівництва (1953–1956), директором Закарпатської лісової науково-дослідної станції УкрНДІЛГ (1956–1964), директором Карпатської філії УкрНДІЛГ (1964–1968), директором УкрНДІЛГ (1968–1994). Зосередився на проблемах відтворення лісів Карпат, підвищення їхньої продуктивності та стійкості. За-

пропонував нові методи створення лісових насаджень на еродованих схилах Карпат, розробив критерії для розмежування типів лісорослинних умов і типів лісу. Здійснював керівництво великомасштабними дослідженнями з вивчення впливу аеротехногенного забруднення на різні компоненти лісових екосистем, підготував рекомендації з підвищення їхньої екологічної стійкості. За його участі розроблені: лісорослинне і лісогосподарське районування, природно-господарське районування лісових ґрунтів, районування за небезпекі забруднення природних вод стоками з с.-г. угідь, інструкція з великомасштабного обстеження і картографування лісового фонду, критерії оцінки стану лісових екосистем при нормуванні аеротехногенного забруднення зовнішнього середовища, кадастр типу лісу у зв'язку з промисловим забрудненням. Наукова спадщина П.С. Пастернака — більше 280 наукових праць. Створив власну школу лісівників-екологів, під його науковим керівництвом захистили кандидатські дисертації понад 30 науковців.

УДК 630:001:94(477)

2016.2.7. РОДОНАЧАЛЬНИК СТЕПНОГО ЛЕСОВЕДЕНИЯ И АГРОЛЕСОМЕЛИОРАЦИИ (К 150-ЛЕТИЮ СО ДНЯ РОЖДЕНИЯ Г. Н. ВЫСОЦКОГО) / Ткач В.П., Мигунова Е.С. // Лісівництво і агролісомеліорація: зб. наук. пр. — Х., 2015. — Вип. 126. — С. 17–26. — Бібліогр.: 20 назв. Шифр 547231.

Історія с.-г. дослідної справи, лісівництво, лісознавство, агролісомеліорація, ґрунтознавство, учений у галузі лісівництва Г.М. Висоцький.

Висвітлено основні віхи творчого шляху Г.М. Висоцького, його внесок у розробку проблем степового лісорозведення. Упродовж 12 років завідував Велико-Анадольською ділянкою керуваною В.В. Докучаєвим експедиції Лісового департаменту, реорганізованою в 1899 р. у Маріупольське дослідне лісництво. В 1904–1913 рр. працював у Постійній комісії по лісовій дослідній справі в Петербурзі. Ініціював створення УкрНДІЛГ у 1929 р., був заступником директора по науці та консультантом. З 1926 р. керував роботою Бюро по лісовій дослідній справі при Всеукраїнському управлінні лісами. Розкрито педагогічну діяльність вченого, читання курсів ґрунтознавства, лісівництва і лікувництва в Київському і Сімферопольському університетах (1916–1923), в Мінському (1924–1926) і Харківському (1927–1930) сільськогосподарських інститутах. Наукова спадщина Г.М. Висоцького — більше 200 наукових публікацій у різних галузях природничих наук та відома школа лісівництва. Виявив низку закономірних змін у характері рослинного покриву залежно від умов середовища, розробив схему природних зон європейської частини СРСР з урахуванням основних елементів клімату. Створив вчення про типи водного режиму ґрунтів, вперше почав вивчати мікроклімат, встановив закономірності розподілу мінімальних температур на поверхні ґрунту у зв'язку з рельєфом і рослинністю. Встановив закономірності приземних повітряних течій, що викликають пилові бурі і перерозподіл снігу.

УДК 631.3:001:94(477)

2016.2.8. ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА. 85 РОКІВ / Тищенко Л.М., Москальова Н.П., Автухов А.К. та ін. — Х., 2015. — 256 с. Шифр 547165.

Історія вищої аграрної освіти, сільське господарство, аграрне виробництво, машини с.-г., трактори, ремонтна справа, енергетика, менеджмент, технічний сервіс, Харків. нац. техн. ун-т сільського господарства ім. П. Василенка.

Книга висвітлює основні організаційні віхи провідного аграрного ВНЗ інженерно-технічного профілю IV рівня акредитації — Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. Петра Василенка (ХНТУСГ). Заснований в 1930 р. як Харківський інститут механізації сільського господарства, відігравав особливу роль у розвитку с.-г. освіти в Україні. Містив інформацію про ректорів університету: І.Л. Шапошнікова, Д.Є. Кудрю, А.Я. Ларова, С.В. Васильєва, В.С. Цурко, Б.П. Радченка, Є.П. Виноградова, М.К. Євсєєва, Т.П. Євсюкова, Д.І. Мазоренка, Л.М. Тищенка. Розкрито історію навчально-наукових інститутів: механотроніки і систем менеджменту, енергетики та комп'ютерних технологій, технічного сервісу, переробних і харчових виробництв, бізнесу і менеджменту. Наведено характеристики

наукових шкіл інституту: "Інтенсифікація процесів зернових сепараторів", "Розробка енергозберігаючих технічних засобів механізації приготування кормів", "Конструктивна зносостійкість трібосистем машин та моніторинг їх надійності", "Математичне моделювання технологічних процесів с.-г. виробництва" та ін. Підготовка фахівців здійснюється на 25 кафедрах в 6 навчально-наукових інститутах за 17 спеціалізаціями. Узагальнено здобутки східної філії Українського НДІ механізації і електрифікації сільського господарства, в 1997 р. введеного до складу ХНТУСГ. Інститутом розроблено: нормативно-технічну документацію для проведення капітального ремонту моделей тракторів, фільтраційних систем для дизельного палива; систему діагностування гідростатичних приводів с.-г. машин; систему динамічного балансування двигунів внутрішнього згорання і молотильних барабанів зернозбиральних комбайнів та ін. Перспективний напрям діяльності інституту вбачається в розробці: системи діагностування і регулювання дизельних двигунів; лабораторного обладнання для випробування біопалива, а також біодизельного, дизельного палива; дозуючого обладнання для кормових добавок, добрив і зернових культур тощо.

УДК 632.934:001:94(447)

2016.2.9. НАРИС ЖИТТЯ ТА ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АКАДЕМІКА УААН В. Ф. ПЕРЕСИПКИНА (1914–2004): монографія / Нижник С.В.; передм. В.А. Вергунова. — Умань: Вид-цъ "Сочінський М.М.", 2016. — 176 с. — (Сер. Аграрна наука України в особах, документах, бібліографії, кн. 91). — Бібліогр.: 232 назви. Шифр 547128.

Історія с.-г. дослідної справи, рослинництво, фітопатологія, збудники хвороб, імунітет рослин, сорт, хімічні засоби захисту рослин, учений-фітопатолог В.Ф. Пересипкіна.

Розкрито наукові пошуки і здобутки в галузі захисту рослин відомого фітопатолога та організатора с.-г. дослідної справи, академіка УААН В.Ф. Пересипкіна. Систематизовано його наукову спадщину, окреслено шляхи використання окремих наукових розробок. Учений заклав теоретичні основи для розробки хімічних засобів захисту рослин від хвороб і шкідників, запропонував десорбційно-газовий метод використання пестицидів. Сформулював теорію дегенерації збудників хвороб у тканинах рослин, започаткував підходи до вивчення впливу патогенів на рослини. Заклав основи дослідження перетворення пектинових речовин у пробкову масу, що локалізує осередки ураження рослин. Розробив методику щодо створення сприятливих умов для росту й розвитку здорових рослин та запобігання розвитку збудників хвороб, шкідників і бур'янів. Одноосібно та в співавторстві вивів 9 сортів зернових культур із підвищеною стійкістю до хвороб. У виданні висвітлено науково-організаційну діяльність В.Ф. Пересипкіна. Зокрема сприяння становленню Уманського с.-г. інституту, Української с.-г. академії, Південного відділення ВАСГНІЛ. Додатки книги містять: перелік наукових та науково-популярних праць В. Ф. Пересипкіна сформований за галузевими напрямками с.-г. науки; список дисертацій, підготовлених за його наукового керівництва.

УДК 636.082:001:94(447)

2016.2.10. АКАДЕМІК В. П. БУРКАТ — ВИЗНАНИЙ УЧЕНИЙ-СЕЛЕКЦІОНЕР У ТВАРИННИЦТВІ, ОРГАНІЗАТОР АГРАРНОЇ НАУКИ, ГРОМАДСЬКИЙ ДІЯЧ / Бащенко М.І., Гладій М.В. // Розведення і генетика тварин: міжвід. темат. наук. зб. — Вінниця, 2016. — Вип. 51. — С. 7–13. — Бібліогр.: 11 назв.

Історія с.-г. дослідної справи, тваринництво, скотарство, порода с.-г. тварин, продуктивність, збереження генофонду тварин, учений у галузі тваринництва В.П. Буркат.

Стаття висвітлює життєвий шлях і напрями наукової діяльності доктора с.-г. наук, професора, академіка УААН В.П. Бурката. Узагальнено його основні здобутки з розроблення теорії і методології породотворення у скотарстві, виведення спеціалізованих високопродуктивних порід великої рогатої худоби, декларації біотехнологічної селекції як нової галузі знань, збереження генофонду с.-г. тварин. Найбільша заслуга вченого вбачається у розробленні концептуальних аспектів породотворення в скотарстві, реалізованих при виведенні низки порід великої рогатої худоби молочного і м'ясного напрямів продуктивності. Зокрема В.П. Буркат ініціював

розробку концепції створення й розміщення генофондових об'єктів, визначив їхнє призначення у системі збереження генетичних ресурсів с.-г. тварин. Обґрунтував значення генофондових банків як основної ланки збереження с.-г. тварин. Сприяв здобуттю та збереженню статусу Української академії аграрних наук як головного науково-методичного та координаційного центру розвитку АПК України, а також становленню Інституту розведення і генетики тварин УААН. Заснував на базі Інституту розведення і генетики тварин наукову школу "Селекція і біотехнологія у тваринництві". Науковий доробок академіка В.П. Бурката — понад 850 наукових праць, серед яких 40 монографій, 74 програми селекції у скотарстві для різних регіонів, племзаводів і племпідприємств України, близько 50 методичних рекомендацій, технологічних проектів, інструкцій, положень, правил, державних стандартів, 6 науково-популярних фільмів тощо.

УДК 636.082:001:94(477)

2016.2.11. ВИДАТНИЙ УЧЕНИЙ, НОВАТОР, ОСОБИСТИСТЬ / Бородай І.С. // Професор Подоба Борис Євгенович: біобібліогр. показчик наукових праць за 1964–2015 рр. / уклад.: В.І. Фасоля, НААН, ІРГТ ім. М.В. Зубця, ННСГБ; наук. ред. В.А. Вергунова. — 2-ге вид., перероб. і доп. — К., 2016. — С. 13–15. — (Сер. Бібліографія вчених-аграріїв України, кн. 62). Шифр 547150.

Тваринництво, порода с.-г. тварин, селекція, імуногенетика, скотарство, птахівництво, продуктивність, збереження генофонду тварин, генетичний моніторинг, учений у галузі тваринництва Б.Є. Подоба.

Відображено основні етапи життя, наукову, організаційну та виробничу діяльність професора Б. Є. Подоби. З 1960 р. за керівництва М.В. Дахновського розпочав роботу з міжлінійної гібридизації качок, яку продовжив в аспірантурі, на посаді молодшого, а згодом — старшого наукового співробітника відділу селекції і розведення с.-г. птиці Українського НДІ птахівництва. Захистив кандидатську дисертацію "Використання гетерозису в качківництві" (1966), в якій вперше розкрив теоретичні, методичні й практичні питання створення відселекціонованих за комбінаційною здатністю батьківських форм для одержання міжлінійних гібридних каченят. У 1968–1978 рр. працював в НДІ тваринництва Лісостепу і Полісся УРСР, з 1978 р. — в Інституті розведення і генетики тварин ім. М.В. Зубця. Захистив докторську дисертацію "Використання поліморфізму еритроцитарних антигенів для оцінки племінних ресурсів, підвищення генетичного потенціалу і збереження генофонду великої рогатої худоби" (1997). Вивчив імуногенетичну структуру молочних, м'ясних і аборигенних порід худоби, визначив роль еритроцитарних антигенів у генетичних процесах. Вперше розробив і впровадив принципи використання груп крові в селекції на основі маркування й аналізу генотипів племінних тварин, спрямованого на одержання тварин бажаного типу, встановив маркування алелями груп крові конституціонального типу тварин, що забезпечує об'єктивну оцінку і добір кращих генотипів при створенні нових та вдосконаленні існуючих порід, генетичного моніторингу при створенні та вдосконаленні порід і збереженні біорізноманіття у тваринництві України. Наукова спадщина вченого — 346 наукових праць, що включають 9 монографій, 10 патентів і авторських свідоцтв з питань генетики, селекції, розведення, збереження тваринництва та ін.

УДК 636:001:94(477)

2016.2.12. ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ АГРАРНОЇ НАУКИ, ОСВІТИ ТА ТЕХНІКИ ННСГБ НААН: РЕТРОСПЕКТИВА СТАНОВЛЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ (ДО 15-РІЧЧЯ ДІЯЛЬНОСТІ) / Вергунов В.А.; НААН, ННСГБ. — Вінниця, 2016. — 214 с. — (Іст.-бібліогр. сер. Аграрна наука України в особах, документах, бібліографії, кн. 94). — Бібліогр.: 95 назв. Шифр 547166.

Історія с.-г. дослідної справи, аграрна наука, Національна наукова с.-г. бібліотека, Інститут історії (аграрної науки, освіти та техніки).

Відтворено основні віхи становлення Національної наукової с.-г. бібліотеки (ННСГБ) та Інституту історії аграрної науки, освіти та техніки ННСГБ НААН — єдиного галузевого структурного підрозділу, що комплексно досліджує зародження, становлення та розвиток с.-г. дослідної справи в Україні

в контексті еволюції світової галузевої думки. Охарактеризовано етапи удосконалення науково-організаційної структури аграрної науки в Україні, надано періодизацію розвитку с.-г. дослідної справи. Виділено кілька блоків напрацювань інституту: підготовка фахівців вищої кваліфікації, першочергово для системи НААН та Міністерства аграрної політики і продовольства України; видавнича продукція та джерелознавча база; проведення спеціальних зібрань щодо репрезентації власних напрацювань через конференції та читання; створення власних інформаційних баз історії становлення й

розвитку суб'єктів науково-освітньої галузевої діяльності. За період функціонування аспірантури та докторантури підготовлено 110 дисертацій, з них 87 захищені на спеціалізованій вченій раді. Містить ретроспективний науково-допоміжний показник авторефератів дисертаційних досліджень, захищених при спеціалізованій вченій раді ННСГБ. Наведено дані про наукові видання, які вийшли у бібліографічних серіях, заснованих ННСГБ НААН, а також коротку інформацію про співробітників бібліотеки, які працювали в Інституті історії аграрної науки, освіти та техніки ННСГБ НААН.

338.43 ЕКОНОМІКА СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА. 631.1 ОРГАНІЗАЦІЯ ТА УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМ ВИРОБНИЦТВОМ

Науковий референт — кандидат екон. наук ЛЮТИК Т.В.

Науковий консультант — академік НААН ШПИЧАК О.М.

УДК 33:631.1

2016.2.13. ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В ПЕРЕДОВИХ КРАЇНАХ СВІТУ / Левандівський О.Т. // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. — 2015. — Вип. 11, т. 2. — С. 163–170. — Бібліогр.: 9 назв.

Аграрний сектор, сільське господарство, фінансове забезпечення, ЄС, США.

На основі вивчення досвіду фінансового забезпечення аграрного сектору ЄС та США запропоновано визначення поняття “фінансове забезпечення аграрного сектору” як структурованої системної діяльності у розрізі мобілізації, накопичення, перетворення та розподілу фінансових ресурсів на шляху до суб'єктів сільського господарювання з метою узгодження інтересів держави й регіонів. Акцентовано увагу на тому, що розуміння сутності та особливостей фінансового забезпечення в аграрному секторі закладає підґрунт для дослідження особливостей функціонування у цій сфері суб'єктів сільського господарювання, що є необхідною умовою для розробки заходів з підвищення ефективності та результативності використання коштів. З'ясовано, що існування численних пріоритетів та обмежень і ризиків фінансового забезпечення аграрного сектору вимагає його поглибленого та перманентного дослідження.

УДК 330.342:51–77

2016.2.14. ІНСТИТУЦІЇ ТА МЕХАНІЗМИ РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОГО РИНКУ: ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНА ОЦІНКА ФУНКЦІОНУВАННЯ / Шпикуляк О.Г. // Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. — 2016. — № 2. — С. 46–59. — Бібліогр.: 19 назв.

Інституції, аграрний ринок, регуляторна політика, теоретико-практична оцінка.

Здійснено теоретико-практичну оцінку функціонування інституцій та механізмів регулювання аграрного ринку, означено методологічні засади їх розвитку в умовах системно-постійних транзитивних змін. Акцентовано на тому, що в Україні галузеве (аграрний ринок і сільське господарство) регулювання здійснюють інститути або органи, які у правовому полі можуть впливати на ринковий процес у межах законодавчо визначених компетенцій. Визначено наслідування українською аграрною сучасністю цілого комплексу невідповідностей і неринкових інституцій, які зумовлюють неефективність ринку, зниження економічних інтересів аграрних господарів. Аргументовано, що в Україні регулювання аграрного ринку має особливий характер, фактично сформовано український парадокс: “інституції та механізми сформовані, але вони недієздатні і неефективні”. Їх запропоновано розрізняти за функціонально-рольовими характеристиками, сферою функціонування.

УДК 331.522.4.004

2016.2.15. ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУР АГРАРНОЇ СФЕРИ / Ільчук М.М.,

Нікітченко С.О., Перегуда Є.Ф. // Економіка АПК. — 2016. — № 4. — С. 13–20. — Бібліогр.: 10 назв.

Підприємства с.-г., диверсифікація виробництва, Яготинський р-н, Київська обл.

Визначено теоретико-методичні засади та розроблено практичні рекомендації відносно перспективних напрямів диверсифікації діяльності с.-г. підприємств в економічному, соціальному й екологічному аспектах. Обґрунтовано можливість імплементації стратегії диверсифікації виробничої діяльності с.-г. підприємств Яготинського р-ну для підприємств Київської обл. Аргументовано, що зміна товарної структури та пришвидшення обіговості коштів у 2020 р. спричинить збільшення виручки від реалізації продукції с.-г. підприємств у 2,1 раза порівняно з 2013 р., а збереження кількості с.-г. підприємств і розвиток галузі тваринництва працевлаштує понад 2,4 тис. осіб.

УДК 332.2/.7:[330+34]:[332.122:338.43]

2016.2.16. ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ТА ПРОБЛЕМИ ОБІГУ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ / Залуцький І.Р. // Регіональна економіка. — 2016. — № 1. — С. 100–109. — Бібліогр.: 20 назв.

Сільські території, землі с.-г. призначення, обіг земель.

Здійснено ретроспективний аналіз економіко-правових засад і діагностовано проблеми запровадження обігу земель с.-г. призначення як чинника розвитку сільських територій. Визначено, що мораторій на відчуження с.-г. земель та зміна їх цільового призначення є неефективними і неконституційними засобами захисту економічних прав власників земельних ділянок, оскільки спричиняють тіньовий обіг таких земель і невпинну зміну їхнього цільового використання. Аргументовано генерацію ризиків позбавлення сільського населення землі та поглиблення його бідності в Україні у зв'язку з легалізацією олігархічного капіталу й іноземного впливу способами ліквідації територіальної підпорядкованості місцевому самоврядуванню, збезземелення територіальних громад і докорінного обмеження у сфері земельних відносин тощо. Запропоновано формування економіко-правового механізму прозорого обігу земель с.-г. призначення в аспекті превентивного забезпечення верховенства права та реальної децентралізації влади в Україні як інструменту розвитку місцевого самоврядування.

УДК 332.3

2016.2.17. ФОРМУВАННЯ РИНКУ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ / Смолярчук М. // Вісник Львівського національного аграрного університету. — Л., 2015. — № 22(2). — С. 127–132. — (Сер. Економіка АПК). — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 546508.

Землекористування с.-г., ринок земель, земельний мораторій.

Проаналізовано передумови становлення, сучасний стан

землекористування та перспективи цивілізованого ринку земель с.-г. призначення. З'ясовано, що законодавство багатьох європейських країн передбачає існування системи регулювання обороту земель с.-г. призначення з огляду на характерні історичні чи національні особливості, економічні чи соціальні умови тощо. Встановлено, що стримувальними чинниками впровадження ринку земель с.-г. призначення є відсутність проведення інвентаризації і паспортизації земель, земельного банку і земельних бірж, відсутність законодавчої бази щодо регулювання ринку земель та невизначеність ролі держави в регулюванні економічного обігу землі. Доведено, що законопроект зі зняття земельного мораторію працюватиме результативно за умови розгляду його в контексті цілісної аграрної політики. Отже, залучення землі до ринкового обороту та формування ринку землі повинно стати основним каналом надходження інвестиційних ресурсів у сферу с.-г. виробництва.

УДК 334.722+664.76(477)

2016.2.18. ВІДТВОРЮВАЛЬНІ МЕХАНІЗМИ РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕРНОВОГО РИНКУ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ / Буркинський Б.В. // Економіка України. — 2015. — № 10. — С. 66–78. — Бібліогр.: 5 назв.

Зерновий ринок, продовольча безпека, національна зернова політика, регулювання зернового ринку.

З'ясовано нереалізованість визначених Законом України "Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року" ключових пріоритетів національної аграрної політики. Акцентовано увагу на тому, що приватні господарства, обсяг ринку зерна яких становить 25%, позбавлені доступу до державних заставних операцій. З'ясовано, що каталізатором зростання доданої вартості та податків є виробничі сектори ринків насіння на рівні 25% та дотацій розміром 1120 грн/га. Включення до відтворювального процесу виробничих секторів ринків зернопродуктів визначено як таке, що генерує значний відтворювальний і податковий ефект навіть за скорочення зернового експорту на 1%, забезпечуючи реалізацію національних економічних інтересів і високий рівень продовольчої безпеки. Запропоновано комплекс заходів впровадження відтворювального механізму регулювання зернового ринку України, реалізація яких передбачає внесення відповідних змін до нормативно-правових документів, які регулюють зерновий ринок, зокрема, Законів України "Про державну підтримку сільського господарства України", "Про ціни та ціноутворення", "Про зерно та ринок зерна в Україні".

УДК 334:631.1.016:330.837.000

2016.2.19. РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦТВА І КООПЕРАЦІЇ: ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ / Лупенко Ю.О., Малік М.Й., Заяць В.М., Вітвіцький В.В., Шпикуляк О.Г., Охріменко І.В., Забуранна Л.В., Кропивко М.Ф., Федун І.Л., Лупенко С.І., Козак О.А., Малік Л.М., Кропивко М.М., Шиндирук І.П., Мамчур В.А., Півторак В.С., Беженар І.М., Корінець Р.Я., Горошко Г.М., Мамчур Л.В., Заяць Р.В., Авраменко Ю.О., Пехов В.А., Лузан О.Ю., Івченко В.Є., Рибаченко О.М., Пугачов М.І. — К., 2016. — 430 с. — Бібліогр.: 204 назви. Шифр 547152.

Підприємництво, сільські території, інституціоналізм, кооперація, концентрація, спеціалізація.

Здійснено аналіз та узагальнення теоретичних і методологічних засад підприємницької діяльності і кооперації в аграрній сфері економіки. Визначено, що результативним показником функціонування підприємництва і кооперації може бути обсяг виробленої інноваційної продукції, прибуткова діяльність та місце кооперативних відносин у структурі аграрної економіки. Зазначено існування загроз підприємництва з боку інституціональних деформацій (тіньова економіка, диспаритет цін, непродуктивний відплив капіталів та безробіття). Спростовано гіпотезу про достатність прийнятих органами влади заходів щодо підтримки підприємництва у сфері сільського аграрного туризму. Визначено, що індикатором стану вітчизняної аграрної економіки в кризових умовах цивілізаційного розвитку є результати діяльності малого підприємництва та особистих селянських господарств.

УДК 338.312:330.44:636

2016.2.20. МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ СТВОРЕННЯ МОДЕЛЕЙ МІЖГАЛУЗЕВОГО БАЛАНСУ ВИКОРИСТАННЯ

РЕСУРСІВ М'ЯСО-МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА / Ульянов О.В., Лозинська І.В. // Економіка АПК. — 2016. — № 3. — С. 44–51. — Бібліогр.: 11 назв.

Підприємства с.-г., скотарство, м'ясо-молочна продукція, міжгалузевий баланс.

На галузеву традиційним методикам планування галузевої структури підприємства з використанням кількох десятків вхідних і вихідних показників, запропоновано підхід, що ґрунтується на моделі міжгалузевого балансу Леонтьєва, де використовуються виключно вихідні параметри, які відображають якісні характеристики. Розраховано, що при розподілі витрат на виробництво м'ясо-молочної продукції в с.-г. підприємствах Сумської обл. грошових вкладень найбільшою мірою потребують підгалузі з формування сектора кінцевого виробництва м'ясо-молочної продукції у зв'язку з тривалішим терміном оборотності капіталу. Встановлено, що в структурі остаточної ціни реалізації м'ясо-молочної продукції на регіональному рівні додаткова вартість у кінці кожної технологічної ланки не покриває виробничих витрат. Доведено, що запропонована методологія є універсальною для застосування на рівні країни, регіонів й основних видів діяльності.

УДК 338.43:631.452

2016.2.21. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗШИРЕНОГО ВІДТВОРЕННЯ РОДЮЧОСТІ ҐРУНТІВ: монографія / Корчинська О.А. — К., 2015. — 388 с. — Бібліогр.: 298 назв. Шифр 546483.

Земля, земельна рента, ґрунти, родючість ґрунтів, добрива.

Аргументовано, що оскільки родючість ґрунтів є об'єктивною першоосновою виникнення земельної ренти як складного природно-економічного явища, то вона має належати передусім тому, хто здійснює заходи щодо її відтворення. Обґрунтовано необхідність запровадження пільгового оподаткування агрохімікатів, що застосовуються у вітчизняному сільському господарстві, удосконалити справляння плати за землю та її використання. Запропоновано обсяг щорічних надходжень від користування землею спрямовувати на проведення заходів щодо підвищення родючості ґрунтів; зменшити кількість необґрунтованих пільг щодо сплати земельного податку і ввести диференційовані ставки для різних категорій пільговиків. Розроблено рекомендації щодо впровадження системи екологічного управління с.-г. виробництвом на базі міжнародних стандартів ISO 14000, які допоможуть аграрним виробникам правильно коригувати свої дії з метою збереження й підвищення родючості ґрунтів.

УДК 338.432

2016.2.22. РОЗВИТОК ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В АГРАРНО-ПРОМИСЛОВУ ВИРОБНИЦТВІ: монографія / Мазур А.Г., Коваленко В.Л. — Вінниця, 2015. — 172 с. — Бібліогр.: 197 назв. Шифр 547232.

Агропромисловий комплекс, аграрне виробництво, аграрно-промислова інтеграція.

Проаналізовано інструментарій управління інтеграційними процесами з боку органів влади різного ієрархічного рівня та керівництва аграрних підприємств. Досліджено структуру динаміку розвитку інтеграції в АПК, що характеризується відповідними етапами перебігу. Розроблено інноваційно-інтеграційну стратегію розвитку аграрного виробництва на прикладі Вінницької області. Запропоновано економіко-математичну модель економіки інтеграції с.-г. виробництва та харчової галузі на основі вибору варіанта синергетичного ефекту від операційної та фінансової діяльності. Обґрунтовано доцільність концентрації ресурсів у районах інтегрованих об'єднань, запропоновано організаційно-економічний механізм організації інтеграції в аграрному виробництві.

УДК 338.439+664.76(477)

2016.2.23. ІНТЕГРОВАННИЙ ЗЕРНОВИЙ РИНОК У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ / Нікішина О.В. // Економіка харчової промисловості. — 2015. — Вип. 4, т. 7. — С. 9–18. — Бібліогр.: 20 назв.

Інтегрований зерновий ринок, економічна безпека, продовольча безпека, зовнішньоекономічна безпека, експорт зерна.

Узагальнено концептуальні підходи до визначення економічної безпеки України, її продовольчої та зовнішньоеко-

номічної складових. Запропоновано авторське визначення категорії “економічна безпека”, що поєднало такі концептуальні підходи, як бажаний стан економіки та ефективність заходів державного регулювання. Оцінено вплив експорту зерна та продуктів його переробки на динаміку валової доданої вартості секторів національної економіки. Встановлено негативний вплив сировинної орієнтації експорту вітчизняної аграрної продукції на складові економічної безпеки держави. Доведено, що зерновий експорт неспроможний забезпечити жодну зі специфічних функцій стратегічного зернового ринку України. Зазначено, що відтворювальний розвиток інтегрованого зернового ринку, системи суміжних і пов'язаних із ним ринків спроможні в умовах глобалізаційних процесів забезпечити здатність національної економіки до сталого та збалансованого зростання.

УДК 339.92:631(477)

2016.2.24. АДАПТАЦІЯ ПІДХОДІВ ПРОДУКТИВНОСТІ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ УМОВ / Вітвіцький В.В. // Сучасні проблеми та перспективи міжнародної інтеграції аграрного сектору економіки України: зб. Міжнар. наук.-практ. конф. та 15-х річних зборів Всеукр. конгресу вчен. економістів-аграрників, м. Київ, 14–15 трав. 2015 р. — К., 2015. — С. 84–90. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 546493.

Праця, продуктивність праці, виробничі витрати, результат праці, робоча сила.

Акцентовано увагу на тому, що протягом десятиліть висновки марксистської політичної економії, у тому числі з проблем продуктивності та нормування праці, протиставлялися відповідним положенням західних теорій. Наголошено, що у зв'язку з виникненням низки проблем теоретичного обґрунтування і практичного вирішення, виникла необхідність провести ретельний аналіз економічного змісту й методів вимірювання продуктивності праці, капіталу, сукупної продуктивності за методологією марксизму, яка на практиці найбільш розповсюджена в Україні, та за сучасною західною методологією. Визначено несумісність марксистської та західної методологій, однак автором вони не протиставляються і не заперечуються. Встановлено, що найбільш складним поняттям, стосовно якого до теперішнього часу немає єдиної точки зору, є продуктивність праці. Розкрито, що у розвинених країнах характеристикою трудової діяльності людини є продуктивність праці, яку супроводжують споріднені поняття “продуктивна праця” і “продуктивна сила праці”, зіставленням змісту яких показано розкриття однієї і тієї ж суті — створення нової вартості. На підставі логіко-історичного підходу зроблено висновок, що у найбільш загальному виразі продуктивність праці — це відношення результату праці до витрат, необхідних для його отримання, характеристика ефективності дії трудової діяльності на зовнішнє середовище. Отже, продукт праці (результат) повинен задовольняти потреби людини, зумовлені законом еволюційного розвитку суспільства.

УДК 631.115.8:338.436:631.3(477+474.5)

2016.2.25. СИНЕРГЕТИКА ТА ГЕШТАЛЬТИ КООПЕРАЦІЇ / Ходаківський Є.І. // Вісник Житомирського національного агроєкологічного університету: наук.-теорет. зб. — Житомир, 2015. — № 1(48), т. 2. — С. 55–61. — Бібліогр.: 13 назв. Шифр 546505.

Кооперація с.-г., синергетика, гештальти, ізоморфність дефініцій.

Досліджено теоретико-методологічні основи модернізації кооперативних процесів на основі застосування сучасних теорій синергетики та гештальтології. З'ясовано, що в основі холізму (цілісності) лежать такі поняття, як сумісність, схожість, замкнутість і близькість. Розкрито, що в умовах, коли в Україні тренд динаміки кількості с.-г. кооперативів за останні роки зменшується і становить 0,9% усіх агроформувань, проєкт формування школи лідерів на базі Житомирського національного агроєкологічного університету сприяє формуванню сільських обслуговуючих кооперативів. Відтворено портрет лідера, який відобразив принцип “Розум без сміливості нерухолий, сміливість без розуму згубна”.

УДК 631.15(477)

2016.2.26. АГРОПРОДОВОЛЬЧИЙ КОМПЛЕКС В УМОВАХ ІНФЛЯЦІЇ / Пасхавер Б.Й. // Економіка України. — 2016. — № 2. — С. 52–66.

Аграрне виробництво, інфляція, девальвація.

Визначено домінуючий напрям економічної теорії, який визначає дефляцію (зниження цін) як таку, що негативно впливає на темпи економічного розвитку, а інфляція (зростання цін) — його стимулює. З'ясовано, що сучасний інфляційно-девальваційний процес на внутрішньому ринку характеризується зростанням ринкових цін, на зовнішньому — зниженням, за одночасної вигоди експорту аграрної продукції порівняно з її реалізацією на вітчизняному ринку. Ключовим методом боротьби з кризовими явищами в Україні визначено збереження ліквідності, що запобігає падінню виробничого і споживчого попиту. Досягнення національної економічної політики запропоновано оцінювати критерієм випередження зростання доходів населення над темпами інфляції.

УДК 631.15(477)

2016.2.27. МЕТОДИКА ОЦІНЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ / Залізко В.Д., Мартиненков В.І. // Економіка України. — 2016. — № 1. — С. 19–34. — Бібліогр.: 10 назв.

Сільські території, економічна безпека, методика оцінювання, індикатори, інтегральний індекс.

З метою підвищення ефективності управління сталим розвитком сільських територій запропоновано авторський підхід до визначення інтегрального індексу їх економічної безпеки, який ґрунтується на використанні елементів факторного аналізу та мультиплікативних форм запису. Розраховано показник економічної безпеки сільських територій України за 2000–2013 рр. У ході розрахунку доповнено й систематизовано за 7 групами індикаторів рівня економічної безпеки сільських територій. Виявлено достатньо інерції в розвитку сільських територій з позитивними і негативними властивостями. Доведено необхідність застосування запропонованої методики на регіональному рівні, що уможливить адресну державну підтримку сільських територій.

УДК 631.151.6:65.012.23:342.33

2016.2.28. ІНТЕГРАЦІЯ ТА САМООРГАНІЗАЦІЯ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ: монографія / Лупенко Ю.О., Кропивко М.Ф., Малік М.Й. [та ін.]. — К., 2015. — 482 с. — Бібліогр.: 245 назв. Шифр 546479.

Сільське господарство, агропродовольчий комплекс, сільські території, інтеграційні процеси, децентралізація влади.

Розкрито теоретичні й методологічні засади організації та управління розвитком конкурентоспроможного соціально спрямованого агропромислового виробництва в умовах децентралізації влади та розвитку міжгосподарського та громадського самоврядування. Акцентовано увагу на тому, що з огляду на посилення зв'язків із країнами ЄС, основні реформаційні перетворення в АПК України будуть зосереджені на розвитку інтеграційних процесів в організації агропромислового виробництва, передачі значної частини функцій і повноважень органів державного управління сільським господарством та сільськими територіями органам місцевого самоврядування й міжгосподарського управління, посиленні ролі громадських галузевих організацій у регулюванні агропродовольчих ринків. Представлено концепцію та інституціональні складові реформування управління розвитком аграрного сектору економіки в умовах децентралізації влади. Запропоновано перспективну організаційну систему управління розвитком сільського господарства й АПК України в умовах децентралізації влади, євроінтеграції та розвитку самоврядування. З метою організаційно-управлінського забезпечення комплексного розвитку сільського господарства й сільських територій представлено опрацьований ННЦ “Інститут аграрної економіки” проєкт Закону України “Про внесення змін до Закону України “Про державне прогнозування та розроблення програм економічного й соціального розвитку України”, а також напрацьований каркас проєкту рамкового Закону України “Про сільське господарство”.

УДК 631.162.519.25

2016.2.29. ОБЛІК АГРАРНОГО ПОТЕНЦІАЛУ НАЦІОНАЛЬНОГО БАГАТСТВА: монографія / Краєвський В.М. — К., 2015. — 440 с. — Бібліогр.: 397 назв. Шифр 546975.

Аграрний потенціал, національне багатство, бухгалтерський облік, альтернативна вартість, додана вартість.

Актуалізовано необхідність розробки практичних рекомендацій щодо формування інформаційно-просторового контуру, який створює передумови відображення соціалізації та екологізації економічного зростання на основі нових уявлень про довгострокові передумови та критерії соціально-економічного прогресу сучасного суспільства. Розроблено концептуальні засади інформаційно-аналітичної системи управління агропромисловими формуваннями на різних рівнях у контексті сталого розвитку. Зазначено, що додана вартість як фундаментальна економічна категорія має поєднати дві основні облікові системи — бухгалтерського обліку і національних стандартів, оскільки її значення серед показників фінансово-господарської діяльності на різних рівнях управління визначається за багатьма напрямками використання цього показника в економічному аналізі. Для оцінювання використання економічних ресурсів запропоновано підхід їх альтернативної вартості, згідно з яким вартість створюється, якщо ресурс використовується більш ефективно порівняно з іншими способами його використання.

УДК 657.2:662.756.3

2016.2.30. ОБЛІКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЦТВОМ БІОЛОГІЧНОГО ПАЛИВА / Правдюк Н.Л. // Облік і фінанси АПК. — 2016. — № 1. — С. 74–82. — Бібліогр.: 17 назв.

Відтворювальна енергетика, біомаса, біопаливо, бухгалтерський облік, енергоспоживання.

Теоретично обґрунтовано й розроблено практичні рекомендації з удосконалення організаційно-методичних аспектів обліку виробництва продукції рослинництва та її наступної промислової переробки на енергетичні ресурси. Розроблено концептуальну схему бухгалтерського обліку виробництва біологічного палива (біодизеля), яка охоплює авторські методичні підходи до відображення інформації про витрати на виробництво продукції в обліковій системі підприємства, її оцінки та узагальнення у фінансовій звітності. Обґрунтовано необхідність на етапі підсумкового обліку розкриття інформації про біологічне паливо у фінансовій звітності підприємства, зокрема у ф. № 1 “Баланс” (розділ II “Оборотні активи”, ряд 1100 “Запаси”, рад. 1103 “Готова продукція”) та ф. № 5 “Примітки до річної фінансової звітності” (розділ VIII “Запаси”, ряд. 900 “Готова продукція”, розділ XV “Фінансові результати від первісного визнання та реалізації с.-г. продукції та додаткових біологічних активів”).

УДК 657.47

2016.2.31. УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК АГРОПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ СВІТОВИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ / Овчарик З.Д. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2014. — Вип. 200, ч. 4. — С. 163–169. — (Сер. Економіка, аграрний менеджмент, бізнес). — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 546519.

Агропромислові підприємства, управлінський облік, світова інтеграція.

Актуалізовано проблему формування єдиної концепції внутрішньогосподарського обліку в умовах світової інтеграції та її недостатнє наукове опрацювання. Визначено основні етапи розвитку управлінського обліку за кордоном та в Україні. З'ясовано, що різним країнам притаманні свої підходи до формування стратегії управління підприємством. Розкрито особливості організації та проблеми впровадження управлінського обліку в систему економічного інформування агропромислових підприємств в умовах світової інтеграції, висвітлено основні проблеми та напрями їх подолання. Доведено, що для успішного ведення управлінського обліку в агропромислових формуваннях в умовах світової інтеграції повинні бути розроблені на загальнодержавному рівні єдині методичні рекомендації, які б чітко визначали основні правила та форми документів для його ведення.

УДК 658.7/8:631.151.6

2016.2.32. ЛОГІСТИКА В СИСТЕМІ МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ: монографія / Величко О.П. — Д., 2015. — 160 с. — Бібліогр.: 530 назв. Шифр 547214.

Агробізнес, логістика, кооперація с.-г.

Актуалізовано значення формування альтернативної логістичної організації підприємництва в АПК на засадах обслуговуючої кооперації та змішаного провайдерства як складової сталого розвитку сільських територій. Підтверджено авторські гіпотези щодо логістики підприємств аграрного сектора економіки, а саме: 1) дуалістичного характеру і прояву як підходу до управління та його об'єкта; 2) нетотожності концепції SCM, а саме частково спільної з нею основи; 3) впливу багатоаспектності прояву в економіці на багатоаспектність у логістичному підході та його методології. Запропоновано логістичну модель оптимізації внутрішніх перевезень молочної сировини в обслуговуючому кооперативі, орієнтовану на співзабезпечення досягнення високих значень показників діагностики стану ланцюга постачання.

631.3 СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ МАШИНИ, ЗНАРЯДДЯ ТА ІНСТРУМЕНТИ

Науковий референт — кандидат с.-г. наук НИНЬКО П.І.

Науковий консультант — академік НААН ЛІННИК М.К.

УДК 621.363.2

2016.2.33. РОЗРОБКА ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ЛІНІЇ ПРИГОТУВАННЯ І РОЗДАВАННЯ ГОМОГЕННИХ КОРМОВИХ СУМІШЕЙ ІЗ ЗЕРНА І ЇЇ ЕФЕКТИВНІСТЬ / Мерінець Н.А., Бойко І.Г. // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. П. Василенка: зб. наук. пр. — Х., 2016. — Вип. 170: Техн. системи і технології тваринництва. Техн. сервіс машин для рослинництва. — С. 25–33. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 547074.

Технологічна лінія, гомогенна кормова суміш, кормоагрегат, експлуатаційні витрати, фондомісткість.

Запропоновано нову поточну технологічну лінію для приготування і роздавання ферментованої гомогенної кормової суміші із зерна. За наслідками виробничої експлуатації кормоагрегату встановлено відповідність якості процесу приготування гомогенних кормових сумішей зоотехнічним вимогам, де модуль помелу становить 0,75–0,78 мм. Зниження експлуатаційних витрат на процес приготування гомогенних кормових сумішей порівняно з серійним кормоагрегатом

АКГСМ “Мрія”-05М становило від 78,49 до 47,5 грн/т (в 1,65 раза); питомий енергоємності і металомісткості процесу відповідно від 13,5 до 10,3 кВт-год/т (у 1,3 раза) та від 259,2 до 214,8 кг/(кг/год) (у 1,2 раза); фондомісткості від 58,8 до 47,06 грн/кг (в 1,2 раза). Річний економічний ефект від впровадження розробленого кормоагрегату гомогенних кормових сумішей порівняно з серійним АКГСМ “Мрія”-05М від зниження експлуатаційних витрат становить більше 5 тис. грн. Крім того, за рахунок якості гомогенних кормових сумішей збільшились добові прирости свиней на відгодівлі, завдяки чому отримано річний економічний ефект у сумі понад 37 тис. грн.

УДК 621.928.13

2016.2.34. РЕЗУЛЬТАТИ ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ ИСПЫТАНИЙ ЗЕРНОВОГО СЕПАРАТОРА ЗСМ-50 С РАЗРАБОТАННЫМИ РЕШЕТКАМИ / Пивень М.В., Тищенко Л.Н. // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. П. Василенка: зб. наук. пр. — Х., 2016. —

Вип. 170: Техн. системи і технології тваринництва. Техн. сервіс машин для рослинництва. — С. 61–66. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 547074.

Сепаратор зерновий, випробування виробничі, решета, зернова суміш, насіннєвий матеріал.

Представлено результати виробничих випробувань ібраційного зернового сепаратора ЗСМ-50. Установлено високу ефективність застосування розроблених решіт. Питома продуктивність процесу сепарації зернової суміші збільшена на 20–25% і становить на очистці насіннєвого матеріалу 26–32 кг/год·дм²; на очистці продовольчого зерна — 48–56 кг/год·дм². Установлено, що на роботу розпушувачів витрачається потужність 0,13 кВт. Це становить 4% від загальної потужності, яка витрачається на роботу сепаратора. При цьому питомі енерго- і металоємності знижені відповідно від 0,044 до 0,037 кВт·год/т (на 23,5%) та від 39,2 до 27,0 кг/т·год (на 18,7%). Пошкодження насіння розпушувачами не перевищує 0,23%. Розроблені решета впроваджені в серійне виробництво з річним випуском 8 тис. штук.

УДК 628.35:621.443:66.074

2016.2.35. ОБҐРУНТУВАННЯ КОНСТРУКТИВНО-ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ СХЕМИ БІОРЕАКТОРА — УСТАНОВКИ ДЛЯ ПЕРЕРОБКИ ОРГАНІЧНИХ ВІДХОДІВ (ГНОЮ) / Болтянський Б.В. // Праці Таврійського державного агротехнологічного університету. — Мелітополь, 2015. — Вип. 15, т. 3. — С. 182–187. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 547002.

Біореактор, органічні відходи, біогаз, біомаса, вихід органічних добрив.

На основі проведеного аналізу і технічної характеристики серійної біогазової установки "БІОЕН-1" розроблено удосконалену конструктивно-функціональну схему реактора-метантенка. Корпус реактора циліндрично-конічної форми розміщений вертикально. Мішалка — шнекова співвісна з корпусом реактора. Підігрівач розташований в робочому просторі реактора та є спіральною трубкою, по якій тече нагріта вода. Даний реактор може переробляти органічні відходи ВРХ, свиней, птиці з невеликих фермерських господарств, його об'єм — 10 м³. Щоденно реактор здатний переробити 640 кг гною. Вихід біогазу — 17,6 м³/добу. Річний вихід органічних добрив — 170 т. На підігрівання біомаси потрібно 2 м³/добу біогазу або в тепловому еквіваленті 31,5 МДж у теплий період року (245 днів) і 74,2 МДж у холодний період (120 днів).

УДК 631.3:636.085.55

2016.2.36. ЕФЕКТИВНІСТЬ ТЕХНОЛОГІЙ ВИРОБНИЦТВА КОМБІКОРМІВ ТА БВМД В УМОВАХ ГОСПОДАРСТВА / Піскун В.І., Яценко Ю.В. // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. П. Василенка: зб. наук. пр. — Х., 2016. — Вип. 170: Техн. системи і технології тваринництва. Техн. сервіс машин для рослинництва. — С. 65–69. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 547074.

Виробництво кормів та БВМД, питомі капітальні вкладення, ресурсоощадна технологічна лінія.

Розроблено оригінальну ресурсоощадну технологічну лінію виробництва комбікормів в умовах господарства, яка включає таке основне обладнання: пневмонавантажувач зерна, який має гофршланги на вході і на виході та циклон; наддобрарковий бункер; дробарку і бункери інгредієнтів комбікормів, кожен з яких має вивантажувальні шнеки, пересувний ваговий дозатор, який установлено з можливістю пересування уздовж витратних бункерів; завантажувальні шнеки та змішувачі інгредієнтів комбікормів на два або більше вагових дозаторів, вивантажувальні шнеки. Використання запропонованої технології виробництва комбікормів та білково-вітамінно-мінеральних добавок (БВМД) в умовах господарства дає змогу знизити питомі капітальні вкладення на виробництво однієї тонни комбікормів на 55,61%, виробничі витрати — на 53,5% грн, а також отримати річний економічний ефект у розмірі 28,29 грн/т порівняно з базовим варіантом.

УДК 631.31.06

2016.2.37. ЗОВНІШНЄ НАВАНТАЖЕННЯ ЯК ЧИННИК ВПЛИВУ НА НАДІЙНІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ МАШИН / Козаченко О.В., Блезнюк О.В. // Вісник Харківського національного технічного університету сільського

господарства ім. П. Василенка: зб. наук. пр. — Х., 2016. — Вип. 170: Техн. системи і технології тваринництва. Техн. сервіс машин для рослинництва. — С. 119–123. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 547074.

Зовнішнє навантаження, надійність с.-г. машин, технічний рівень, безвідмовна робота, запас міцності, коефіцієнт варіації.

Розглянуто вплив чинників зовнішнього навантаження на надійність с.-г. машин з метою підвищення їх технічного рівня. Встановлено, що зменшення зовнішніх сил суттєво впливає на збільшення ймовірності безвідмовної роботи при збільшенні коефіцієнта K_2 , що визначає ступінь зниження зовнішніх сил, до 2 (верхня межа 3,0–3,5, нижня дорівнює 1,0). Вплив зміни зовнішніх сил на ймовірність безвідмовної роботи зменшується при збільшенні існуючого запасу міцності. При малих запасах міцності коефіцієнти варіації несучої здатності і зовнішніх сил суттєво впливають на ймовірність безвідмовної роботи машини, при цьому найбільший вплив має коефіцієнт варіації зовнішніх сил.

УДК 631.312.32

2016.2.38. ҐРУНТООБРОБНИЙ АГРЕГАТ ДЛЯ РОБОТИ В СИСТЕМІ STRIP-TILL / Теслюк Г., Волик Б., Пугач А., Когут І. // Техніка і технології АПК. — 2015. — № 11. — С. 16–19. — Бібліогр.: 7 назв.

Агрегат ґрунтообробний, землеробство смугове, тяговий опір машини, V-подібний робочий орган.

Представлено результати аналітичних досліджень, спрямованих на обґрунтування конструктивних параметрів ґрунтообробного агрегата для роботи в системі смугового землеробства. Викладено основні положення розробленої математичної моделі збудження автоколивань робочого органу V-подібної форми. Доведено, що за жорсткості пружини віброзбуджувача в діапазоні 2,5–3,0 кН/м у ґрунтових умовах Дніпропетровської обл. можна отримати оптимальні значення амплітуди (28,6–26,8 мм) і частоти коливань (13,1–23,3 с⁻¹). Прогнозований розрахунковий тяговий опір машини становить 2,616 кН під час експлуатації з максимальним значенням питомого зчеплення часток ґрунту 1,8 кН/м². Використання межі для регулювання глибини робочого ходу можна вважати виправданим, бо коефіцієнт перекошування опорного колеса в умовах стерні вищий за коефіцієнт тертя ковзання, особливо в умовах вібрації. Загальний тяговий опір лиж — 0,341 кН, що становить не більше 13% загального опору машини. Пасивний варіант V-подібного робочого органу теж може бути використаний, але на легких ґрунтах і за оптимальної вологості. Розрахункова відстань між двома послідовними сколами призми ґрунту в такому разі буде становити 1,8 см.

УДК 631.313

2016.2.39. СТАБІЛІЗАЦІЯ ТЯГОВИХ НАВАНТАЖЕНЬ ЧИЗЕЛЬНО-ПОЛИЦЕВОГО РОБОЧОГО ОРГАНУ ДЛЯ ОСНОВНОГО ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ В СИСТЕМІ КОЛІЙНОГО ТА МОСТОВОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА / Кувачов В.П., Бурак Д.В. // Проблеми та перспективи сталого розвитку АПК: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Мелітополь, 7–14 квіт. 2015 р. — Мелітополь: ТДАТУ, 2015. — Т. 4: Техн. науки, ч. 2. — С. 60–66. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 547010.

Тягові навантаження, чизельно-полицевий робочий орган, леміш, реакція опору різанню, енерговитрати.

Представлено методику обчислення параметрів лемеша для чизельно-полицевого робочого органу (ЧПРО), яка дає можливість максимально стабілізувати його тягові навантаження у поздовжньо-горизонтальній площині. Відмічено, що зменшити енерговитрати при роботі ЧПРО для основного обробітку ґрунту в агрегатах колійного та мостового землеробства можливо, якщо, за відсутності польової дошки використати леміш у формі трикутного робочого органу. При цьому, умовою стабілізації тягових навантажень ЧПРО у поздовжньо-горизонтальній площині є нульова сума обертових моментів реакцій опору різанню ґрунту навколо його стояка. Запропонована методика дає можливість обґрунтувати геометричні параметри лемеша для чизельно-полицевого с.-г. знаряддя, за яких буде досягнутий ефект стабілізації його тягових навантажень у поздовжньо-горизонтальній площині.

УДК 631.336.4:636.5

2016.2.40. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНСТРУКЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПАРАМЕТРІВ ЗМІШУВАЧА-АЕРАТОРА ГНОСКОМПОСТНИХ СУМІШЕЙ / Шевченко І., Харитонов В. // Техніка і технології АПК. — 2015. — № 1. — С. 10–12.

Змішувач-аератор, гноскомпостні суміші, енергоємність, перелопачування, фрезерний барабан.

Визначено залежності продуктивності перелопачування буртів і енергетичних показників від основних конструкційно-технологічних параметрів і режимів роботи змішувача-аератора гноскомпостних сумішей, а саме: діаметра фрезерного барабана, його частоти обертання та швидкості переміщення агрегату. Оптимальною точкою роботи змішувача-аератора за умов мінімальної енергоємності є діаметр фрезерного барабана 0,55 м, частота його обертання — 675 об./хв, швидкість переміщення агрегату 0,5 м/с. Енергоємність перелопачування при цьому становить 54,3 Дж/кг, продуктивність — 232,1 кг/с (835,5 т/год), потужність приводу фрезерного барабана — 12,2 кВт, тяговий опір переміщення аератора — 4,3 кН і завантаження двигуна трактора — 27,8%.

УДК 631.352:631.552

2016.2.41. КОНКУРЕНТНІ БЕЗРЕДУКТОРНІ РОТОРНІ КОСАРКИ / Карпенко М., Щербина Г. // Техніка і технології АПК. — 2015. — № 10. — С. 11–14. — Бібліогр.: 2 назви.

Косарки безредукторні роторні, привід клинопасовий, ширина захвату, висота зрізування, швидкість робоча, продуктивність.

Розроблено та апробовано типоряд безредукторних роторних косарок (БРК) з шириною захвату 1,9; 2,2; 2,6 та 4,2 м з верхнім клинопасовим приводом без протилежного перегинання пасів. Перші три косарки — навісні до тракторів. Косарка з шириною захвату 1,9 м — однороторна з приводом від ВВП на 540 об./хв. Дві інші — двороторні та потребують ВВП на 1000 об./хв. Четверта косарка — фронтальна, агрегатується з самохідними частинами комбайнів і реверсними тракторами або з тими, які мають передній ВВП. Висота зрізування регулюється в межах 3–10 см. Одностороннє обертання роторів створює умови для використання косарки на операціях ворущіння, згрібання, перевертання та здвоювання валків. Косарка випробувалась на природних, злакових, бобових і злаково-бобових сумішах як з високою врожайністю у 200 ц/га, так і на маловрожайних, низькорослих і показала задовільні результати. З двома роторами, шириною захвату косарки 2,6 м та максимально допустимою робочою швидкістю 18 км/год продуктивність сягає 4 га/год. Нові косарки якісно і впорядковано складають скошену траву у валок, вони ремонтпридатні у виробничих умовах, а за ціною — суттєво дешевші за іноземні аналоги.

УДК 631.354.2:001.8

2016.2.42. ДОСЛІДЖЕННЯ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ КОМБАЙНА CASE-IN AFS-8230 НА СКОШУВАННІ ПОЛЕГЛИХ ХЛІБІВ / Кравчук В., Занько М. // Техніка і технології АПК. — 2015. — № 5. — С. 6–11. — Бібліогр.: 4 назви.

Комбайн роторний, жатка Case-3020 Terra Flex, зернові колосові культури, зерно, солома, пропускна здатність.

Наведено результати досліджень роторного комбайна із жаткою Case-3020 Terra Flex на прямому комбайнуванні зернових колосових культур з високим ступенем полеглихості (47%) у господарських умовах зони Лісостепу України (Київська обл.). Урожайність зерна пшениці становила 42,4 ц/га, висота рослин досягала 104 см, співвідношення зерна та соломи становило 1:1,7. Вологість соломи становила 23,8% і перевищувала регламентовану в 2 рази. У таких умовах жатка дала можливість комбайну працювати зі швидкістю руху майже 4 км/год. Пропускна здатність комбайна в цих умовах на рівні 10,6 кг/с, що становить близько 50%. Втрати за жаткою — 0,14–0,20%. Якість роботи молотарки комбайна також задовільна, втрати незначні — 0,56–0,76% (за допустимих 1,5%). Коефіцієнт надійності виконання технологічного процесу становив 1,0, а коефіцієнт використання змінного часу — 0,73. Широкозахватні зернові жатки сучасного технічного рівня достатньо мірою адаптовані до строкатих умов роботи: полеглих хлібів, урожайності зерна і соломистості, рельєфу поля — і гарантують високу технологічну надійність та якість роботи.

УДК 631.354.2:001.8

2016.2.43. ДОСЛІДЖЕННЯ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ СУЧАСНОЇ МОДЕЛІ ЗЕРНОЗБИРАЛЬНОГО КОМБАЙНА ФІРМИ “SAMPO ROSENLEW” — SR-3085 “SUPERIOR” / Кравчук В., Занько М. // Техніка і технології АПК. — 2015. — № 10. — С. 6–11. — Бібліогр.: 7 назв.

Комбайн зернозбиральний, молотарка, продуктивність, швидкість робоча, пряме комбайнування.

Наведено результати досліджень зернозбирального комбайна SR-3085 “SUPERIOR” компанії “Sampo Rosenlew” (Фінляндія) в польових умовах України на збиранні пшениці озимої та сої. Встановлено, що комбайн на збиранні зернових колосових культур забезпечує робочу швидкість до 10 км/год, що перевищує “стандартний” показник для цього процесу майже в 2 рази. Продуктивність при цьому досягає 15 т/год, але втрати за молотаркою перевищують регламентовані 1,5%. Збирання сої, урожайність якої становила 19,8 ц/га, проводилося на робочій швидкості 7,0 км/год з продуктивністю 7,61 т/год основного часу. Збирання пшениці та сої проводилось прямим комбайнуванням з одночасним подрібненням та розкиданням соломи по полю. Система “RECORD” забезпечує хороше подрібнення та розсіювання соломи по полю. Аналіз структури балансу часу за нормативну тривалість зміни (10 год) свідчить, що коефіцієнт технологічного обслуговування становить 0,95, коефіцієнт використання змінного часу — 0,71. Комбайн SR-3085 “SUPERIOR” технічно надійний: відмов за період випробувань не відмічено. Він відповідає всім вимогам ергономічності, охорони та безпеки праці. Технічний рівень та рівень елементарної бази комбайна достатньо високі. Техніко-технологічні рішення, використані в його конструкції, відповідають сучасним тенденціям комбайнування.

УДК 631.354.2:631.53.04

2016.2.44. ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ПІДВИЩЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ЗЕРНОЗБИРАЛЬНОГО КОМБАЙНА І ПОКРАЩЕННЯ РОДЮЧОСТІ ҐРУНТУ / Литвинюк Л. // Техніка і технології АПК. — 2015. — № 10. — С. 25–27. — Бібліогр.: 6 назв.

Комбайн зернозбиральний, подрібнювачі молоткові, подрібнення незернової частини врожаю, родючість ґрунту.

Наведено результати досліджень з підвищення продуктивності зернозбирального комбайна і покращення родючості ґрунту. Відмічено, що збирання пшениці озимої (та інших культур) на високій стерні (70–80 см) дає можливість, порівняно зі збиранням на стерні 20 см, підвищити продуктивність комбайна на 27,8–33,4% та ще додатково за рахунок вивільнення потужності двигуна на подрібнення незернової частини врожаю. Застосування молоткових подрібнювачів з горизонтальною віссю обертання MU-FARMER дає можливість якісно подрібнити і рівномірно розподілити подрібнені рештки зернових і технічних культур по ширині захвату та знизити щільність ґрунту під час їх загортання. Загортання в ґрунт на глибину 12–15 см подрібненої маси незернової частини врожаю, обробленої біодеструктором, дає можливість прискорити розкладання рослинних решток, що пригнічує збудників хвороб та покращує родючість ґрунту.

УДК 631.354:633.1

2016.2.45. ВПЛИВ РОБОЧИХ ЕЛЕМЕНТІВ ШНЕКОВОГО ТРАНСПОРТЕРА НА ТРАВМУВАННЯ ТА ЯКІСТЬ НАСІННЯ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР / Дерев'яно Д. // Техніка і технології АПК. — 2015. — № 9. — С. 14–18. — Бібліогр.: 10 назв.

Транспортер шнековий, травмування насіння, насіння, зернопривід, конвеєри гвинтові.

Показано, що з величиною щілини від 2 до 30 мм на сталій швидкості, травмування зернівок у шнеку збільшується, досягаючи максимальних значень, коли щілини за величиною наближені до товщини зернівки, а потім відбувається зменшення. За наявності щілин більше 3 середніх розмірів зернівок на дні корпусу зернопроводу накопичується пасивний шар, який залежить від кута нахилу шнека, або нерухомий, якщо кут менший 30° або рухається у зворотному напрямку по дну корпусу, якщо кут нахилу більший 30°. У цьому випадку пошкодження насіння відбувається внаслідок його тертя з контактними поверхнями і повторних впливів витків у прий-

мальній частині транспортера на насіння, що засипається назад. Застосування полімерних матеріалів у конструкціях гвинтових конвеєрів дає можливість знизити травмування зернівок у процесі технологічного їх оброблення та під час підготовки якісного насіння в 1,5–2 рази.

УДК 631.363:620.92

2016.2.46. ТЕХНОЛОГІЧНА СХЕМА ВИРОБНИЦТВА КОМБІКОРМІВ ТА ДИЗЕЛЬНОГО БІОПАЛИВА / Голуб Г.А., Павленко М.Ю., Ачкавич О.М. // Вісник Житомирського національного агроекологічного університету: наук.-теорет. зб. — Житомир, 2015. — № 2(50), т. 1. — С. 364–368. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 546506.

Технологічна схема, виробництво комбікормів, дизельне біопаливо, олія, макуха.

Представлено технологічну схему виробництва комбікормів і дизельного біопалива в умовах господарств. Схема забезпечує отримання олії холодного віджимання для харчових цілей, олію другого гарячого віджимання для виробництва дизельного біопалива і макухи для приготування комбікорму як білкової добавки. Наведено тристадійну схему змішування комбікорму, за якої на 1-му етапі готується суміш мікрокомпонентів, на 2-му — білково-вітамінні й мінеральні добавки, на 3-му етапі — комбікорм. Встановлено рівень рівномірності змішування компонентів на кожному етапі. Визначено послідовність технологічних операцій, підібрано комплекти обладнання для технологічних процесів переробки насіння олійних культур в олії і макухи, виробництва дизельного біопалива і збалансованого комбікорму.

УДК 631.363:636.087

2016.2.47. РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ УСТАНОВКИ ДЛЯ ВИГОТОВЛЕННЯ ПАЛИВНИХ БРИКЕТІВ З ЛУШПИННОЇ ФРАКЦІЇ МАКУХ НАСІННЯ ОЛІЙНИХ КУЛЬТУР / Алієв Е.Б., Пацупа О.М., Гаврильченко О.С. // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. П. Василенка: зб. наук. пр. — Х., 2016. — Вип. 170: Техн. системи і технології тваринництва. Техн. сервіс машин для рослинництва. — С. 3–7. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 547074.

Паливні брикети, лушпинна фракція макух, насіння олійних культур, прес-екструдер, фільтр.

З метою проведення експериментальних досліджень технологічного процесу утворення паливних брикетів з лушпинної фракції макух насіння олійних культур використовували переобладнаний прес-екструдер для віджиму олії з установкою почергово фільтри діаметром 40, 50 і 60 мм. Об'єктом для дослідження була лушпинна фракція з макухи насіння соняшнику масою 10 кг. У результаті обробки експериментальних даних одержано основні параметри установки для виготовлення паливних брикетів: продуктивність — 260 кг/год, частота обертів гвинта — 320 об/хв, діаметр гвин-

та — 100 мм, діаметр фільтри — 50 мм, довжина фільтри — 150 мм.

УДК 631.37

2016.2.48. ОЦІНКА СТІЙКОСТІ РУХУ ШИРОКОКОЛІЙНИХ ЕНЕРГОТЕХНОЛОГІЧНИХ ЗАСОБІВ МЕХАНІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА / Кувачов В.П. // Праці Таврійського державного агротехнологічного університету. — Мелітополь, 2015. — Вип. 15, т. 3. — С. 204–209. — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 547002.

Ширококолієний агрозасіб, плоско-паралельний рух, стійкість руху, горизонтальна площа, амплітуда частотних характеристик.

Викладено результати теоретичних досліджень з оцінки стійкості руху ширококолієних агрозасобів у горизонтальній площині. Розроблені математичні моделі і одержані нові закономірності плоско-паралельного руху ширококолієного агрозасобу дають можливість теоретично здійснювати об'єднання нових схем, конструктивних параметрів та режимів його роботи із задовільною стійкістю руху в горизонтальній площині. Встановлено, що зміна швидкісного режиму досліджуваного ширококолієного агрозасобу практично не погіршує стійкості його руху в горизонтальній площині. З позицій задовільної стійкості руху ширококолієного агрозасобу точка приєднання його технологічної частини повинна розміщуватися усередині його бази — т.з. “середнє” навішування знаряддя, оскільки в такому випадку амплітуда частотних характеристик наближається до ідеальної.

УДК 631.372

2016.2.49. ВПЛИВ РЕЛЬСФУ НЕСУЧОЇ ПОВЕРХНІ НА КОЛИВАННЯ ШВИДКОСТІ РУХУ МТА / Шуляк М.Л. // Праці Таврійського державного агротехнологічного університету. — Мелітополь, 2015. — Вип. 15, т. 3. — С. 149–156. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 547002.

Колівання швидкості руху, МТА, енергетичні спектри коливань, плавність руху.

Досліджено вплив нерівностей ґрунту на коливання швидкості руху машинно-тракторного агрегату (МТА) при виконанні технологічних операцій у рослинництві. Відмічено, що за частотними характеристиками і енергетичними спектрами впливу визначаються енергетичні спектри коливань корпусу машин (як сума добутків квадратів модульних частотних характеристик, що впливають на спектри впливу). Енергетичні спектри або спектральні щільності кутових або лінійних коливань і прискорень дають вичерпну характеристику динамічної системи. За ними визначаються всі параметри плавності ходу, а в лінійній постановці питання дисперсії і середніх квадратичних значень амплітуд коливань і частоти, при яких виникають їх максимальні значення. Вони дають можливість визначити, що є джерелом резонансних коливань системи — збурення або сама система.

631.4 ҐРУНТОЗНАВСТВО

Науковий референт — кандидат с.-г. наук НІНЬКО П.І.

Науковий консультант — академік НААН МАЗУР Г.А.

УДК 631.4/18:631.48:631.18

2016.2.50. ПОРІВНЯЛЬНА ОЦІНКА ВМІСТУ РУХОМОГО ФОСФОРУ В РІЗНИХ ГЕНЕТИЧНИХ ГОРИЗОНТАХ ЧОРНОЗЕМУ ЗВЧАЙНОГО / Крамарьов С.М., Крамарьов О.С., Христенко А.О., Токмакова Л.М., Жученко С.І., Сироватко В.А., Цьова Ю.А., Сироватко К.В. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2015. — № 1/2. — С. 29–31. — Бібліогр.: 20 назв.

Фосфор рухомий, чорнозем звичайний, орний шар ґрунтів, гумусовий горизонт, добрива фосфорні.

Відмічено, що зміни вмісту загального фосфору в ґрунті на цілих та орних ділянках притаманні лише верхньому (0–10 см) шару — 0,164 і 0,148% відповідно. Починаючи з шару ґрунту 10–20 см та глибше по профілю, його запаси знаходились на одному рівні. Вміст рухомого фосфору у досліджуваних ценозах чорнозему звичайного дещо вище рівня

динамічної рівноваги фосфатних систем ґрунтів — 0,17–0,19 мг P_2O_5 /л у ріллі і 0,13–0,14 мг P_2O_5 /л у шарі 10 см цілини. Фактичний стан нижніх горизонтів обох ценозів практично однаковий і відповідає рівню динамічної рівноваги. Вищий вміст рухомого фосфору в окремих шарах ґрунту (0,10–0,12 мг P_2O_5 /л) створюється за рахунок наявності карбонатів кальцію. Реальна природна забезпеченість орного шару чорноземів звичайних фосфором відповідає межі низької і середньої забезпеченості цим елементом живлення рослин. Підвищеною або високою забезпеченістю фосфором характеризується лише орний шар ґрунтів, що містить залишкові фосфати добрив, а також верхній гумусовий горизонт цілини ґрунтів. Тому для отримання високих урожаїв із високою якістю на чорноземах звичайних Північного Степу України необхідно вносити не менше фосфорних добрив, ніж на інших ґрунтах країни.

УДК 631.4:631.45

2016.2.51. ХІД ТРАНСФОРМАЦІЇ ОРГАНІЧНОЇ РЕЧОВИНИ СІРОГО ЛІСОВОГО ҐРУНТУ ЗАЛЕЖНО ВІД ДОЗ МІНЕРАЛЬНИХ ДОБРИВ / Григора Т.І., Ткаченко М.А. // Передгірне та гірське землеробство і тваринництво: міжвід. темат. наук. зб. — Л.: Оброшине, 2015. — Вип. 58, ч. 1. — С. 60–65. — Бібліогр.: 2 назви. Шифр 06 546763.

Добрива органічні і мінеральні, ґрунт сірий лісовий, вапнування, родючість кислих ґрунтів.

Проаналізовано багаторічні кількісні зміни гумусного стану сірого лісового ґрунту залежно від застосування доз мінеральних добрив та вапнування. Відмічено, що процеси мінералізації гумусу посилюються за підвищення кислотності ґрунтового розчину, тривалого застосування мінеральних добрив та відсутності вапнування. Найбільш сприятливою щодо посилення гуміфікації (зростання до 2,0%) та підвищення продуктивності агроценозу є доза в межах 160–250 кг/га д.р. НРК на 1 га сівозмінної площі на фоні повної дози вапнування 1,0 Нг. З великою обережністю за обов'язкового вапнування в дозі 1,0–1,5 Нг можна застосовувати 320 кг/га д.р. НРК. Використання добрив у таких дозах екологічно шкідливе для потенційної родючості кислих ґрунтів.

УДК 631.4:631.45

2016.2.52. ГУМУСНИЙ СТАН СІРОГО ЛІСОВОГО ҐРУНТУ ЗАЛЕЖНО ВІД СИСТЕМИ УДОБРЕННЯ ТА ХІМІЧНОЇ МЕЛІОРАЦІЇ / Шкляр В.М. // Передгірне та гірське землеробство і тваринництво: міжвід. темат. наук. зб. — Л.: Оброшине, 2015. — Вип. 58, ч. 1. — С. 219–226. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 06 546763.

Гумусний стан, ґрунт сірий лісовий, удобрення, меліорація хімічна, родючість ґрунту.

Проаналізовано результати досліджень загального вмісту та запасів гумусу сірого лісового ґрунту в умовах стаціонарного досліді, одержані при застосуванні різних агротехнічних прийомів відтворення родючості ґрунту. Показано вплив різних систем удобрення та хімічної меліорації на вміст і запаси гумусу в орному та підорному шарах. Відмічено, що використання сірого лісового ґрунту без удобрення та вапнування призводить до його деградації та зниження потенційної родючості, що проявляється у підвищенні актуальної кислотності, зниженні вмісту гумусу та зменшенні його запасів. Найвищий позитивний ефект на накопичення гумусу в профілі сірого лісового ґрунту відзначено при застосуванні орнано-мінеральної системи удобрення на фоні вапнування повною дозою за гідролітичною кислотністю.

УДК 631.41(477)

2016.2.53. ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІКРОЕЛЕМЕНТАМИ ҐРУНТІВ УКРАЇНИ / Яцук І.П., Панасенко В.М., Науменко А.С., Венгліньський М.О., Годинчук Н.В. // Агроекологічний журнал. — 2015. — № 4. — С. 63–69. — Бібліогр.: 11 назв.

Забезпечення мікроелементами ґрунтів, агрохімічне обстеження, мікродобрива.

Наведено результати IX туру агрохімічного обстеження земель с.-г. призначення на вміст мікроелементів: марганцю, міді, кобальту, цинку. Проаналізовано забезпеченість ґрунтів України мікроелементами. Встановлено, що переважна більшість ґрунтів має підвищений, високий і дуже високий вміст марганцю, міді і кобальту. Забезпеченість рухомими формами цинку є незадовільною, зокрема 77% обстеженої площі мають низький і дуже низький вміст цього елемента. Спостерігається значна просторова строкатість мікроелементів у ґрунтах на всіх рівнях організації території. Обґрунтовано необхідність проведення агрохімічного обстеження ґрунтів для забезпечення ефективного застосування мікродобрив та отримання високих і якісних урожаїв.

УДК 631.417(477.42)

2016.2.54. ДИНАМІКА ВМІСТУ ГУМУСУ В ҐРУНТОВОМУ ПОКРИВІ ОРНИХ ЗЕМЕЛЬ НОВОГРАД-ВОЛИНСЬКОГО РАЙОНУ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ / Вишневський Ф.О., Паламарчук Р.П., Ковальова С.П. // Агропромислове виробництво Полісся: зб. наук. пр. — Житомир, 2015. — Вип. 8. — С. 21–23. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 546904.

Вміст гумусу, орні землі, ґрунтовий покрив, гранулометричний склад.

Установлено, що вміст гумусу в усіх генетичних групах ґрунтів орних земель має постійну тенденцію до зниження. Середньозважений показник вмісту гумусу в Новоград-Волинському р-ні протягом 1982–2009 рр. зменшився на 0,26% або 11,8% до початкового його вмісту. Найбільше зниження вмісту гумусу зафіксовано в дерново-підзолистих ґрунтах — на 0,31% або 20,9% до початкового вмісту. Найменше зниження вмісту гумусу виявлено в лучно-чорноземних ґрунтах — на 0,17% в абсолютному та на 5,0% — у відносному значенні до початкового вмісту. За гранулометричним складом спостерігалось також постійне зниження вмісту гумусу. При цьому прослідковується тенденція, що орні землі ґрунтів з більш легким гранулометричним складом зазнають більших втрат гумусу.

УДК 631.42:504.53.062.4(477.44)

2016.2.55. ОЦІНКА АГРОЕКОЛОГІЧНОГО СТАНУ ҐРУНТІВ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ / Первачук М.В., Чернявський Л.М., Нагребецький М.І. // Сільське господарство та лісівництво. — 2015. — № 1. — С. 106–117. — Бібліогр.: 13 назв.

Агроекологічний стан ґрунтів, агрохімічне обстеження ґрунтів, відтворення родючості ґрунту.

Досліджено чинники впливу та тенденції зміни агроекологічного стану ґрунтового покриву с.-г. угідь Вінницької обл. Встановлено, що ґрунтовий покрив у цьому регіоні є одним з найбільш еродованих (41,2%) серед областей України, зокрема 35,6% орних угідь. Узагальнені результати десятого туру агрохімічного обстеження свідчать про середній рівень забезпечення ґрунтів гумусом з показником 2,71%. Уміст рухомих фосфатів у цілому по області за останній тур підвищився і становить 88 мг у розрахунку на 1 кг ґрунту. Порівняно з попереднім циклом обстеження вміст обмінного калію підвищився і в середньому по області становить 111 мг/кг ґрунту. Середньозважений показник кислотності рН по області становить 5,6. Для забезпечення простого відтворення родючості ґрунту слід приділити увагу використанню органічних речовин за рахунок впровадження у виробництво ґрунтоохоронних сівозмін з оптимальним співвідношенням культур, а також за рахунок розширення площ під багаторічними і сидеральними травами.

УДК 631.425.4:631.43:631.445.4:631.459.3

2016.2.56. ВПЛИВ СИСТЕМ ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ ТА NO-TILL НА ГРУДКУВАТІСТЬ ЧОРНОЗЕМУ ПІВДЕННОГО / Волошнюк А.В. // Таврійський науковий вісник. — Херсон, 2015. — Вип. 91. — С. 24–29. — Бібліогр.: 13 назв. Шифр 546569.

Обробіток ґрунту, no-till, грудкуватість, чорнозем південний, протидефляційна стійкість ґрунту.

Встановлено, що грудкуватість поверхні чорнозему південного на момент найменшої протидефляційної стійкості в переважній своїй більшості становила <60%. Найменша протидефляційна стійкість поверхні спостерігалась за мінімальної системи обробітку і становила 60,9–68,0%. Найвищий рівень грудкуватості, а отже й протидефляційної стійкості ґрунту спостерігався за традиційної системи обробітку та no-till і був на рівні 62,7–74,6%. Впродовж зими, внаслідок переходу температури повітря через точку замерзання, грудкуватість поверхні змінювалася. Виявлено, що no-till сприяє підвищенню протидефляційної властивості ґрунту на всіх культурах, що досліджувалися (пшениця яра, гірчиця, сорго), грудкуватість порівняно з осінніми показниками зростала від 2,3% до 14,4%.

УДК 631.431.3:631.423.4:631.4(477.41/42)

2016.2.57. НЕГУМІФІКОВАНА ОРГАНІЧНА РЕЧОВИНА ҐРУНТУ ЯК ФАКТОР РЕГУЛЮВАННЯ ТВЕРДОСТІ СВІТЛО-СІРИХ ЛІСОВИХ ҐРУНТІВ ПОЛІССЯ / Кравчук М.М., Кропивницький Р.Б., Кравчук Т.В. // Вісник Житомирського національного агроекологічного університету: наук.-теорет. зб. — Житомир, 2015. — № 2(50), т. 1. — С. 10–15. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 546506.

Негуміфікована органічна речовина, твердість ґрунту, ґрунт світло-сірий лісовий, гумус, агротехнології ґрунтозахисні.

Вивчено можливості покращання твердості орного шару світло-сірого лісового ґрунту з низьким умістом гумусу як елемента оптимізації показників родючості легких ґрунтів Полісся. Вирішальне значення мало створення умов для накопичення запасів негуміфікованої органічної речовини під впливом тривалого застосування у сівозміні ґрунтозахисних агротехнологій. В умовах дослідів перехід на безпліцевий спосіб основного обробітку на варіанті без внесення добрив сприяв підвищенню запасів негуміфікованої органічної речовини на 165,4% порівняно з оранкою. При цьому твердість знизилась на 29,4%. Найкращі умови для росту коренів сформувалися на варіанті з плоскорізним обробітком на 18–20 см та органо-мінеральною системою удобрення. У середньому за 2 роки приріст урожайності картоплі на цьому варіанті становив 15,5 т/га відносно контролю.

УДК 631.431:631.445.4:631.588:631.147

2016.2.58. МІЦНІСТЬ ВОДОСТІЙКИХ СТРУКТУРНИХ АГРЕГАТІВ ЧОРНОЗЕМУ ТИПОВОГО В УМОВАХ ОРГАНІЧНОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА / Чердніченко І.В. // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2015. — № 3. — С. 143–152. — Бібліогр.: 10 назв.

Водостійкі структурні агрегати, чорнозем типовий, міцність, землеробство органічне, система удобрення.

Досліджено вплив різних систем удобрення на міцність водостійких структурних агрегатів чорнозему типового в умовах органічного землеробства. Показано, що в чорноземі типовому ПП "Агроєкологія" Шишацького р-ну Полтавської обл. у шарі ґрунту 0–50 см переважає вміст агрегатів розміром від 0,25 до 3 мм. Установлено, що в чорноземі ділянки перелогу спостерігається висока міцність водостійких агрономічно цінних агрегатів. Водостійкі структурні агрегати чорнозему без добрив (контроль) характеризуються нижчою міцністю порівняно з ділянками перелогу. Застосування органічної та сидеральної систем удобрення сприяє підвищенню міцності водостійких структурних агрегатів порівняно з варіантом контролю. За мінеральної системи удобрення водостійкі агрегати мають найменшу міцність порівняно з усіма досліджуваними варіантами.

УДК 631.433.5:631.445.4:631.821

2016.2.59. ЗМІНА СТРУКТУРНО-АГРЕГАТНОГО СКЛАДУ ЧОРНОЗЕМУ ОПІДЗОЛЕНОГО ПІД ВПЛИВОМ ВАПНЯНИХ МЕЛІОРАНТІВ РІЗНОГО ХІМІЧНОГО СКЛАДУ / Десятник К.О. // Агрохімія і ґрунтознавство: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2015. — Вип. 84. — С. 133–137. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 06 546907.

Структурно-агрегатний склад, чорнозем опідзолений, вапняні меліоранти, коефіцієнт структурності.

Показано залежності структурного складу ґрунту та кількості водотривких агрегатів від виду внесеного меліоранта (гашене вапно, доломіт, цементний пил і червоний шлам). Відмічено підвищення вмісту агрономічно корисних фракцій 10–0,25 мм, у варіанті з доломітом їх сума досягає 90%. У зв'язку зі зміною структурного складу досліджуваного ґрунту відбулися зміни коефіцієнта структурності. На всіх варіантах цей показник свідчив про високу структурність ґрунту, а на варіанті з доломітом він був у 3 рази вищим, ніж на контролі (табл.). Встановлено, що застосування вапняних меліорантів посилювало водотривкість агрегату чорнозему опідзоленого важкосуглинкового. Найвищий коефіцієнт водотривкості визначили на варіанті з гашеним вапном, в той час як на варіанті з червоним шламом він був нижчим, ніж на контролі. Внесення кальцієвмісних меліорантів на чорноземі опідзоленому не лише сприяє нейтралізації ґрунтової кислотності, а й поліпшує умови існування для ґрунтових безхребетних, які, своєю чергою, поліпшують структуру ґрунту. Найбільш ефективним структуроутворювачем серед досліджуваних меліорантів виявився доломіт.

УДК 631.445.1

2016.2.60. РОЛЬ ГІДРОМОРФІЗМУ В РОДЮЧОСТІ ҐРУНТІВ / Трускавецький Р.С., Зубковська В.В., Хижняк І.М. // Передгірне та гірське землеробство і тваринництво: міжвід. темат. наук. зб. — Л.; Оброшине, 2015. — Вип. 58, ч. 1. — С. 199–211. — Бібліогр.: 15 назв. Шифр 06 546763.

Гідроморфізм, родючість ґрунтів, гідроморфізм поверхневий і підґрунтовий, глейові процеси, торфоутворення.

Висвітлено процеси впливу гідроморфного ґрунтоутворення на формування родючості ґрунтів за різних умов переволоження, інтенсивності розвитку глейово-елювіальних та окисно-відновних процесів. Охарактеризовано залежність трофічних, кислотно-основних і акумулятивно-міграційних функцій ґрунтів від характеру проявів гідроморфізму та інтенсивності розвитку глейових процесів. Відмічено, що поверхневий гідроморфізм, як правило, формує ґрунти з низьким рівнем як потенційної, так і ефективної родючості, підґрунтовий — у міру посилення його впливу на ґрунт зумовлює ресурсне зростання потенційної родючості та низький рівень ефективної. Ґрунти підґрунтового водного живлення порівняно з поверхневим багаті на запаси органічного вуглецю, азоту і фосфору. Вони більш структуровані, характеризуються переважно слабокислим, нейтральним і слаболужним середовищем, добре насичені основами, відзначаються високою якістю гумусу з переважанням активної гуматної групи. З посиленням підґрунтового гідроморфізму процеси оглеєння і повного розкладу рослинних залишків (гуміфікація і мінералізація) поступово змінюються на процеси їх консервації і торфоутворення, відбувається секвестрація органічного вуглецю, підвищується вміст органічних фосфатів. Осушувальні меліорації докорінно змінюють акумуляційні процеси на деструктивно-десипативні.

УДК 631.445.4(477.54+477.52)

2016.2.61. АГРОГЕННА І ПОСТАГРОГЕННА ЕВОЛЮЦІЯ ЧОРНОЗЕМІВ ТИПОВИХ ЛІВОБЕРЕЖЖА ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ: монографія / за ред. д-ра с.-г. н., проф. Тихоненка Д.Г. — Х.: Майдан, 2016. — 218 с.

Еволюція чорноземів агрогенна і постагрогенна, чорноземи типові, рослинні формації, ґрунтоутворення.

Представлено подальший розвиток учення про ґрунтогенез чорноземів типових залежно від рослинних формацій (лісова рослинність, цілинна лучно-степова рослинність, перелоги й агроценози) і надано математичне моделювання їх еволюції. Досліджено комплексний вплив рослинності і характеру ґрунтоутворення Лівобережного Лісостепу України на склад обмінно-поглинутих катіонів, кислотно-лужні показники бонітету та інші характеристики чорноземів типових. Установлено, за даними мікроморфологічного аналізу, що під лісовою рослинністю за 40–65 років не тільки не виникло ознак опідзолення ґрунтів, але й значно зростають акумулятивні процеси і відбувається покращання практично всіх агрономічних показників ґрунтів. Запропоновано новий науково-методичний підхід до діагностики на основі аналізу комплексу елементарних ґрунтових процесів. Надано пропозиції щодо внесення доповнень до номенклатурного списку ґрунтів України.

УДК 631.445.41:631.425:631.879.4

2016.2.62. ВОССТАНОВЛЕНИЕ ФИЗИЧЕСКИХ СВОЙСТВ ЧЕРНОЗЁМА ОБЫКНОВЕННОГО ДЕГРАДИРОВАННОГО УДОБРИТЕЛЬНО-МЕЛИОРИРУЮЩИМИ КОМПОСТАМИ / Балакай Г.Т., Докучаева Л.М., Юркова Р.Е., Шалашова О.Ю. // Плодородие. — 2015. — № 6. — С. 33–35. — Библиогр.: 7 назв.

Чорнозем звичайний деградований, компости удобрювальні-но-меліорувальні, щільність, пористість, водостійкість.

Досліджено дію удобрювально-меліорувальних компостів на фізичні властивості чорнозему звичайного деградованого. Відмічено, що на третій рік післядії найменша щільність ґрунту (0–40 см) спостерігалась у варіантах з фосфогіпсом і фосфогіпсовмісними компонентами (пташиний послід + фосфогіпс і пташиний послід + фосфогіпс + глауконіт) і становила відповідно 1,17; 1,17 і 1,18 т/м³, а на контролі — 1,27 т/м³. Пористість у даних варіантах становила по 54%, водостійкість агрегатів відповідно 31, 29 і 33%, а на контролі — 9%. При внесенні глауконіту і глауконітумосного компосту (пташиний послід) тільки на 3-му році досліджень намітилась тенденція до покращення фізичних властивостей ґрунту. На 6-й рік післядії фізичні властивості чорнозему у варіантах із фосфогіпсом і фосфогіпсовмісними компостами стабілізувались. У варіантах з чистим пташиним послідом вони погіршилися порівняно з 3-м роком досліджень і досягли за своїми показниками вихідних даних до меліорації. Лужна

реакція пташиного посліду не сприяла агрегації ґрунту і утворенню агрегатів. У глауконітумісних варіантах ґрунту за фізичними властивостями досягли показників фосфогіпсовмісних варіантів.

УДК 631.45

2016.2.63. ЦІННІ, ДЕГРАДОВАНІ І МАЛОПРОДУКТИВНІ ҐРУНТИ УКРАЇНИ: ЗАХОДИ З ОХОРОНИ І ПІДВИЩЕННЯ РОДЮЧОСТІ / Медведєв В.В., Пліско І.В. — Х.: ТОВ "Смугаста топографія", 2015. — 144 с. — Бібліогр.: 69 назв. Шифр 546986.

Ґрунти України, охорона і підвищення родючості, діагностика деградації ґрунтів.

Визначено перелік критеріїв, конкретні параметри і географічну розповсюдженість орних цінних, деградованих і малопродуктивних ґрунтів. Цінні ґрунти як ґрунти з оптимальними або наближеними до них параметрами морфологічних, фізичних, фізико-хімічних і хімічних властивостей потребують організації особливої охорони, зокрема введення Чорвоні книги ґрунтів, а в разі використання в землеробстві — заборони будь-яких заходів, що їм шкодять. Деградовані ґрунти запропоновано диференціювати за типами (відповідно до причин, що їх викликають), розповсюдженістю і меліоративними заходами. Особливу увагу звернено на необхідність дотримання припустимого тиску знарядь через зменшення механічного навантаження на ґрунт у процесі його обробітку. Обґрунтовано перелік критеріїв, за якими визначено площі і географію орних ґрунтів з кращим, середнім і гіршим рівнем родючості щодо вимогливих і маловимогливих культур. У додатках наведено таблиці для діагностики деградації і визначення якісного стану ґрунтового покриву країни.

УДК 631.452:631.5(477.53)

2016.2.64. СТАН ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ РОДЮЧОСТІ ҐРУНТІВ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ У СУЧАСНИХ УМОВАХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА: монографія / за ред.: Кохана А.В., Глуценка Л.Д. — Полтава, 2015. — 90 с. Шифр 546828.

Родючість ґрунтів, ґрунтові ресурси, структура землекористування, обробіток ґрунту, застосування добрив.

Розглянуто особливості ґрунтово-кліматичних умов Полтавської обл. та її ґрунтових ресурсів. Відмічено, що ґрунтовий покрив області досить строкатий, але в цілому представлений вісьмома їх типами. Основні з них — чорноземі різних типів (до 93%) і сірі лісові (2,6%). Досліджено та проаналізовано вплив природних та антропогенних чинників на ґрунт, його родючість, фізичні, хімічні та біологічні властивості. На основі багаторічних досліджень узагальнено наукові розробки та практичні дослідження шляхів регулювання родючості ґрунтів: оптимізацію територіальної структури землекористування, меліорацію земель, способи основного обробітку ґрунту, раціональне застосування мінеральних добрив. Велику увагу приділено застосуванню на полях органічних добрив та післяжнивних решток, дотриманню сівозмін. На прикладі ДП "ДГ "Степне" показано результати практичного використання науково обґрунтованих рекомендацій з урахуванням економічної ефективності.

УДК 631.452:631.51:631.8

2016.2.65. РОДЮЧІСТЬ ДЕРНОВО-ПІДЗОЛИСТОГО СУПІЩАНОГО ҐРУНТУ ЗА ТРИВАЛОГО ЗАСТОСУВАННЯ РІЗНИХ СПОСОБІВ ОСНОВНОГО ОБРОБІТКУ І СИСТЕМ УДОБРЕННЯ / Кочик Г.М., Мельничук А.О., Лазаренко О.В., Гуцалюк Л.С., Юрченко Л.М. // Агропромислове виробництво Полісся: зб. наук. пр. — Житомир, 2015. — Вип. 8. — С. 7–14. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 546904.

Родючість, ґрунт дерново-підзолистий супіщаний, обробіток ґрунту основний, системи удобрення, гумус, продуктивність сівозміни.

Установлено, що тривале вирощування культур (27 років) без використання органічних і мінеральних добрив призводить до деградації дерново-підзолистого супіщаного ґрунту та невідновлюваних втрат його родючості: запас гумусу зменшився в середньому на 0,04–0,11 т/га за рік, уміст фосфору — на 53,5–56,8%, калію — на 40,3–45,6% порівняно з вихідними показниками. За систематичного застосування за-

гальноприйнятої для зони Полісся системи удобрення, якою передбачено внесення органічних (7,8 т гною) та мінеральних (в дозі $N_{57}P_{63}K_{70}$ кг д.р.) на 1 га сівозмінної площі щороку, забезпечується стабільність умісту гумусу з тенденцією до його накопичення. Темпи гуміфікації становлять: за оранки — 0,09 т/га, за безполіцевих способів обробітку — 0,24–0,26 т/га у рік. За такої системи удобрення запаси гумусу в орному шарі ґрунту (0–20 см) збільшилися порівняно з вихідними на 2,3–7,1 т/га (11,8–28,4%), рухомого фосфору — в 2,9–3,3 раза, обмінного калію — в 1,4 раза. Використання в системі удобрення побічної продукції зернових та післяжнивних культур на зелене добриво на фоні зменшеної вдвічі дози органічних і мінеральних добрив порівняно з загальноприйнятими дає змогу підтримувати і відтворювати родючість дерново-підзолистого супіщаного ґрунту без істотного зниження продуктивності сівозміни. На фоні загальноприйнятих доз органічних і мінеральних добрив продуктивність культур 9-пільної сівозміни підвищується на 60,3–67%.

УДК 631.459.2:631.111.2

2016.2.66. ОЦІНКА ВОЛОГОНАКОПИЧЕННЯ В ҐРУНТАХ СТЕПОВИХ АГРОЛАНДШАФТІВ / Белопіський В.О., Полілях М.М. // Агрохімія і ґрунтознавство: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2015. — Вип. 84. — С. 63–72. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 06 546907.

Вологозабезпечення ґрунту, степові агроландшафти, гідрологічні параметри ґрунтів.

Досліджено можливість кількісного оцінювання гідрологічних параметрів ґрунтового охоронного агроландшафту з адаптацією протиерозійного облаштування на водозборі. Виявлено, що функціонування агроландшафту визначається гідрологічними параметрами ґрунтів, характеристиками природного та антропогенного середовища (щільність будови ґрунту, атмосферні опади, коефіцієнт захисної дії лісосмуг, агрофон). Розраховано емпіричні моделі коефіцієнта зволоженості ґрунту у квітні, коефіцієнта дефіциту вологи в травні–червні, липні–серпні та вересні–жовтні. Доведено, що оцінювання функціонування агроландшафту та його оптимізацію можна проводити за моделлю вологозабезпеченості ґрунту у певні періоди вегетації. Моделі функціонування ґрунтового охоронного агроландшафту дають змогу провести природно-антропогенне групування ландшафтів за дефіцитом продуктивної вологи (від 0,7 НВ) та запропонувати диференційовані заходи щодо збереження вологи для конкретних періодів вегетації сільгоспкультури.

УДК 631.461:631.582:631.8

2016.2.67. БІОЛОГІЧНА АКТИВІСТЬ ҐРУНТУ ЗА ОРГАНІЧНОЇ СИСТЕМИ ВИРОЩУВАННЯ КУЛЬТУР У КОРОТКОРОТАЦІЙНІЙ СІВОЗМІНІ / Ковальов В.Б., Трембіцька О.І., Радько Т.В. // Агропромислове виробництво Полісся: зб. наук. пр. — Житомир, 2015. — Вип. 8. — С. 15–20. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 546904.

Біологічна активність ґрунту, система вирощування органічна, гумус, сівозмін.

Установлено, що за органічної системи удобрення, яка включає внесення гною, соломи зернових культур та сидератів мікробіологічні процеси у ґрунті за визначенням виділення вуглекислоти, розкладу лляної тканини та розвитку ґрунтової біоти — дощових черв'яків — проходять значно інтенсивніше порівняно з процесами за загальноприйнятими орґано-мінеральних систем удобрення. Органічна система удобрення забезпечує позитивний баланс гумусу у ґрунті (1,1 т/га) та високі показники врожайності при зменшенні витрат за рахунок вартості мінеральних добрив. Внесення в ґрунт лише мінеральних добрив у науково обґрунтованих дозах під усі культури сівозміни практично не активізує мікробіологічні процеси мінералізації органічних решток та розвитку ґрунтової біоти — дощових черв'яків, внаслідок чого за високої продуктивності культур сівозміни спостерігається від'ємний баланс гумусу у ґрунті при високих витратах на добрива та їх внесення. Орґано-мінеральна система удобрення забезпечує високу інтенсивність мікробіологічних процесів у ґрунті, позитивний баланс гумусу, високі показники врожайності, однак потребує додаткових порівняно з органічною системою витрат коштів.

631.5 АГРОТЕХНІКА

Науковий референт — доктор с.-г. наук ШЕЛЕПОВ В.В.
Науковий консультант — член-кореспондент НААН ТАНЧИК С.П.

УДК 631.03:633.34:631.6(477.72)

2016.2.68. ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОЩУВАННЯ СОЇ ЗА РІЗНИХ УМОВ ЗВОЛОЖЕННЯ ТА ГУСТОТИ СТОЯННЯ РОСЛИН НА ПІВДНІ УКРАЇНИ / Булігін Д.О., Суздаль О.С., Мишукова Л.С., Влашук О.С. // Науково-технічний бюлетень Інституту олійних культур НААН: зб. наук. пр. — Запоріжжя, 2014. — Вип. 21. — С. 75–79. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 547198.

Соя, режим зрошення, сорт, густина стояння рослин, урожайність.

Наведено результати досліджень режимів зрошення та густоти стояння рослин на продуктивність нових сортів сої Даная та Аратта при вирощуванні на неполивних і зрошуваних землях південного Степу України. Вивчали режими зрошування на рівні 60–80% НВ та густоту стояння рослин від 400 до 700 тис./га. У середньому за три роки (2010–2012) найвищу врожайність 3,14 т/га одержано у варіанті з підтриманням вологості ґрунту 70% НВ упродовж усієї вегетації з густиною стояння рослин 500–600 тис./га. Сорт Аратта був більш врожайним (3,60–3,61 т/га), ніж сорт Даная (3,08–3,15 т/га). Застосування зрошення суттєво впливало на показники ефективності вирощування сої. Вартість валової продукції з 1 га зрошуваних варіантів за всіх норм густоти стояння сої була в 3,9–7,7 у сорту Аратта та в 4,3–8,1 — у сорту Даная більше, ніж на ділянках контролю без зрошення. Стосовно густоти стояння рослин, то найнижчою собівартість зерна сої була за густоти 400 тис. рослин/га, максимальною — за густоти 700 тис./га на обох сортах. Чистий прибуток найбільшим був за густоти 500 тис./га на сорті Аратта і 600 тис./га на сорті Даная за вологості ґрунту 70%. У сухі та середньосухі роки вирощувати сою без зрошення нецільно.

УДК 631.153.7:635.655:631.53.01

2016.2.69. ВПЛИВ ЕЛЕМЕНТІВ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ НА ФОТОСИНТЕТИЧНУ ТА НАСІННЄВУ ПРОДУКТИВНІСТЬ ПОСІВІВ СОЇ / Шовкова О.В. // Вісник Житомирського національного агроекологічного університету: наук.-теорет. зб. — Житомир, 2015. — № 2(50), т. 1. — С. 464–471. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 546506.

Соя, строки сівби, мікродобрива, обробка насіння, площа листків, продуктивність фотосинтезу, врожайність насіння.

Представлено результати досліджень з вивчення впливу строків сівби, передпосівної обробки насіння мікродобривом та позакореневого підживлення посівів сої мікродобривами на хелатній основі Рексоліном і Брасітрелом на формування фотосинтетичної та насіннєвої продуктивності сої в умовах Лівобережного Лісостепу України. Вивчали дію трьох факторів: строки сівби (ранній, оптимальний та пізній), передпосівну обробку насіння (без добрив, обробка Рексоліном), позакореневе підживлення посіву (без підживлення, підживлення Рексоліном, підживлення Брасітрелом). Установлено, що величина листової поверхні рослин сої значною мірою залежала від застосування мікродобрив та строків сівби. Так, за ранньої сівби з передпосівною обробкою насіння мікродобривом Рексоліном і позакореневим підживленням посівів протягом вегетації Рексоліном або Брасітрелом, відповідно формуються підвищені показники фотосинтетичної продуктивності (площа листової поверхні — 38,9 і 39,9 тис. м²/га, фотосинтетичний потенціал — 1,521 і 1,570 млн м²/днів/га, чиста продуктивність фотосинтезу — 2,91 і 2,93 г/м² за добу), що сприяло одержанню найвищої врожайності насіння за сівби у ранній строк — 2,39 і 2,48 т/га. За сівби в оптимальний і пізній строки показники врожайності насіння були також високими — 2,25 і 2,33 та 2,10 і 2,18 т/га відповідно, проте дещо нижчими порівняно з урожайністю за раннього строку сівби. Зроблено висновок, що в умовах Лівобережного Лісостепу України для одержання найвищо-

го врожаю сої, її слід сіяти у більш ранні строки, а насіння обробляти мікродобривами.

УДК 631.445.4:631.583:633.34

2016.2.70. ВЛИЯНИЕ ЭЛЕМЕНТОВ ТЕХНОЛОГИИ НА ПРОДУКТИВНОСТЬ СОИ В УСЛОВИЯХ ОБЫКНОВЕННЫХ ЧЕРНОЗЁМОВ / Кулыгин В.А. // Достижения науки и техники АПК. — 2016. — Т. 30, № 2. — С. 69–71. — Библиогр.: 15 назв.

Соя, обробіток ґрунту, фон добрив, запаси вологи, засміченість поля, продуктивність.

Висвітлено пошуки оптимального сполучення способів основного обробітку ґрунту і рівнів мінерального живлення при вирощуванні сої на звичайних чорноземах Ростовської обл. Вивчали 3 варіанти обробітку ґрунту: полицевий (контроль), безполицевий і нульовий та 3 фони мінерального живлення — N₆₀P₆₀K₆₀ (оптимальний), N₃₀P₃₀K₆₀ і без добрив. Перед сівбою сої найбільші запаси вологи у метровому шарі ґрунту накопичувались на варіантах без основного обробітку — 154–179 мм, що на 12–17% більше, ніж після оранки. Передзбиральна засміченість на варіантах з прямою сівбою залежно від фону добрив була більшою, ніж після оранки в 2,5–2,8 раза, а з безполицевою — у 1,9–2,2 раза. Оранка забезпечувала найвищий врожай — 14,0 ц/га на фоні повної норми добрив, 12,9 ц/га — на фоні половинної норми і 11,7 ц/га — без добрив. За безполицевого обробітку врожайність насіння знижувалась порівняно з оранкою на 0,7–4,3%. За прямої сівби різниця з контролем сягала 12,8–13,2%. Внесення половинної норми добрив на фоні різних способів обробітку ґрунту підвищувало врожайність сої порівняно з контролем на 9,8–11,6%, повною нормою — на 19,7–24,1%. Найбільшу віддачу від застосування добрив — 1,5 кг додаткової продукції на 1 кг добрив — одержано на варіанті безполицевого обробітку ґрунту. Зроблено висновок, що в умовах Ростовської обл. при вирощуванні сої слід застосовувати безполицеве розпушування, яке дає змогу зменшити енергетичні витрати в 2,5 раза порівняно з оранкою, одержати 1,5 кг додаткової продукції на 1 кг добрив.

УДК 631.461:633.34

2016.2.71. В СЕВООБОРОТЕ, В УСЛОВИЯХ РЫНКА / Фадеев Л. // Агроперспектива. — 2016. — № 3. — С. 44–45.

Соя, сівозмінна, попередник, амонійний азот.

Відмічено, що соя надзвичайно вдала культура для сівозміни — знижує витрати на внесення азоту, й сама потребує лише його стартового внесення. У США “соя — кукурудза” домінуюча ланка у сівозмінах. Підрахунки свідчать, що сімба кукурудзи після сої дає змогу знизити норму внесення азоту у 2 рази без зниження врожайності кукурудзи. У цьому зв’язку слід відмітити, що крім амонійного азоту за рахунок роботи бульбочкових бактерій на коренях, листях, які опадають після дозрівання бобів, додатково вноситься у ґрунт азоту близько 110 кг/га. Кращими попередниками для сої є пшениця озима, ярий ячмінь та кукурудза на силос. Сама соя — добрий попередник для багатьох культур. Як попередник під пшеницю озиму не поступається люцерні та кукурудзі на силос. Фірма “Хорол-Агро” на підставі свого досвіду пропонує наступне чергування: соя — соя — соя — кукурудза — соя — соя — соя — пшениця озима + сидерати (олійна редька) післязбирально. Врожайність кукурудзи після сої і пшениці озимої вища, ніж коли їх висівають по чорному пару. Соя також добрий попередник для рису. В Одеській області сою культивують у рисових чеках.

УДК 631.461:633.34:631.582

2016.2.72. ЖИВОЙ ОРГАНИЗМ — ПОЧВА / Фадеев Л. // Агроперспектива. — 2016. — № 3. — С. 46–47.

Ґрунт, ґрунтова біота, родючість ґрунту, сівозмінна, соя.

Відмічено, що ґрунт є живим організмом, який може бути здоровим або хворим. У давнину ґрунт покривався великим видовим різноманіттям рослин, які за допомогою ґрунтової біоти слугували їжею для ґрунту. Ґрунтова біота надзвичайно різноманітна. Так, в одному грамі живого ґрунту міститься близько 10 млрд мікроорганізмів із загальною поверхнею більше футбольного поля. Так було до втручання людини і оранки ґрунту. Зупинити втрати родючості ґрунту можливо лише за застосування нових технологій, зокрема no-till, симбіозних с.-г. культур — сої та інших бобових. Соя є лікувальним засобом родючості ґрунту за правильного її використання у сівозміні. Вона, по-перше, не викликає труднощів при вирощуванні за технологією no-till. По-друге, як високобілкова і олійна культура, має високий харчовий і кормовий потенціал. По-третє, за обов'язкового інокулювання насіння високоефективними мікробними препаратами, крім самозабезпечення азотом, залишає у ґрунті більше 100 кг/га легкозасвоюваного азоту. Сівозміна з соєю є способом підтримання родючості ґрунту, збільшення різноманіття біоти. Яскравим прикладом збереження родючості ґрунту є фірма "Мрія" Білоцерківського р-ну Київської обл., у якій протягом останніх 15 років землю не орють. Сою вирощують після озимої пшениці, а всю побічну продукцію використовують як органічне добриво. Внаслідок цього, частка гумусу щороку зростає на 0,5%, а кількість черв'яків на 1 м² збільшилась у десятки разів (167 шт.) проти 6–12 шт. на оранці.

УДК 631.5:631.445.4:633.11"324"

2016.2.73. ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ РЕСУРСОВ ПРИ ВОЗДЕЛЫВАНИИ ОЗИМОЙ ПШЕНИЦЫ НА ЧЕРНОЗЁМАХ ОБЫКНОВЕННЫХ / Ильинская И.Н. // Достижения науки и техники АПК. — 2016. — Т. 30, № 2. — С. 65–68. — Библиогр.: 10 назв.

Пшениця озима, сівозміна, агротехніка вирощування, продуктивність пшениці.

Наведено результати щодо пошуку шляхів економного і раціонального використання матеріальних і природних ресурсів для підвищення реалізації біокліматичного потенціалу пшениці озимої у різних сівозмінах приазовської зони Ростовської обл. Вивчали інтенсивний сорт Авест при вирощуванні після попередників: пар, горох, кукурудза на силос, пшениця озима, які оброблялись чотирма системами: ґрунтозахисна (чизельна і комбінована), поверхнева (дискування), звичайна (полицева оранка — контроль). Норми добрив були різні і залежали від попередника: після пару — N₄₀ і N₉₀; гороху — N₉₀ і N₁₅₀P₂₀K₃₀; пшениці озимої — N₉₀P₅₀K₆₀ і N₁₈₀P₄₀K₉₀ і кукурудзи на силос — N₉₀P₇₀K₉₀ і N₁₅₀P₉₀K₁₂₀. Контроль — без добрив. Встановлено, що більш продуктивні витрати вологи пшеницею озимою були у сівозмінах, де попередником був чистий пар — коефіцієнт водовитрачання варіював у межах 97,7–100,2 мм на тону врожаю. На всіх попередниках, де застосовувалась полицева оранка, одержано більш низькі коефіцієнти вологовитрат. Максимальна окупність 1 кг діючої речовини добрив врожаєм зерна пшениці озимої відмічена за внесення в пар N₄₀, після гороху N₉₀, після кукурудзи на силос N₉₀P₇₀K₉₀, після пшениці озимої N₉₀P₅₀K₆₀ — 139 кг за чизельної і полицевої обробки. Поверхневі обробки ґрунту знижували окупність добрив на 8,5–9,0%. Зроблено висновок, що за вирощування пшениці озимої після різних попередників, їх обробку слід проводити способом чизелювання з внесенням оптимальних норм мінеральних добрив.

УДК 631.5:633.85

2016.2.74. ФОРМУВАННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ГІБРИДА СОНЯШНИКУ КАМЕНЯР В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД АГРОПРИЙОМІВ ВИРОЩУВАННЯ / Поляков О.І., Нікітенко О.В., Вахненко С.В. // Науково-технічний бюлетень Інституту олійних культур НААН: зб. наук. пр. — Запоріжжя, 2014. — Вип. 21. — С. 97–104. — Библиогр.: 5 назв. Шифр 547198.

Соняшник, гібрид Каменяр, обробіток ґрунту, фізіологічно активні речовини, продуктивність.

Наведено результати досліджень щодо вивчення впливу застосування фізіологічно активних речовин на ріст, розвиток та врожайність соняшнику гібрида Каменяр за різних способів обробітку ґрунту. Вивчали регулятори росту Агробак плюс та Ростконцентрат за основного обробітку ґрунту: оранка, безполицева, поверхневий. Встановлено, що способи основ-

ного обробітку ґрунту та застосування фізіологічно активних речовин впливали на густоту стояння рослин та біометричні показники соняшнику гібрида Каменяр. Найбільша густота стояння рослин (46,5–47,5 тис./га) була по оранці плугом ПЛН-3-35 на глибину 22–25 см, найменша — по поверхневому обробітку — 44,6–45,5 тис./га. Фізіологічно активні речовини (Агробак плюс та Ростконцентрат) сприяли підвищенню врожайності (2,69 т/га), олійності насіння соняшнику (1110 кг/га), що на 0,15 т/га і на 0,68 т/га більше контролю. Ефективною дозою застосування фізіологічно активних речовин є внесення в ґрунт Агробак плюс (2,0 л/га) + обробка насіння Агробак плюс (400 мл/т) + 2 обробки по вегетації (2–4 та 6–8 пар листків) баковою сумішшю Агробак плюс (2 л/га) та Ростконцентрат (0,75 л/га).

УДК 631.526.3:631.582:631.53.048:633.11

2016.2.75. УРОЖАЙНІСТЬ І ЯКІСТЬ СОРТІВ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД ПОПЕРЕДНИКІВ ТА НОРМ ВИСІВУ В ПРАВОБЕРЕЖНОМУ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Паламарчук О.М. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2015. — Вип. 210, ч. 1. — С. 79–85. — (Сер. Агрономія). — Библиогр.: 10 назв. Шифр 547125.

Пшениця озима, попередник, сорт, норми висіву, врожайність, якість зерна.

Наведено результати досліджень щодо впливу попередників (горох, кукурудза на силос, соя, гречка та ріпак озимий), сортів (Поліська 90, Подолянка, Миронівська 65, Смуглянка) та норм висіву (4,0; 4,5; 5,0; 5,5 млн схожих насінин/га) на врожайність і якість зерна пшениці озимої. Абсолютні показники врожайності пшениці озимої варіювали в межах 4,0–7,4 т/га залежно від взаємодії факторів. Так, залежно від попередників, врожайність пшениці озимої змінювалась від 4,9 т/га (кукурудза на силос) до 6,0 т/га (горох); від сорту — 4,7 т/га (Поліська 90) до 6,5 т/га (Смуглянка), норм висіву — від 5,1 т/га (4,0 і 5,5 млн насінин/га) до 6,7 т/га (5,0 млн/га). На формування показників якості зерна істотно впливали як попередники, так і сорти пшениці. Так, вміст білка й клейковини в зерні сортів пшениці, які вирощувались по попередниках соя, гречка та ріпак озимий, суттєво не відрізнялись від контрольного варіанта (попередник горох), хоча й спостерігалась невелика тенденція до зниження; після кукурудзи на силос — суттєво поступались контрольному варіанту. Зроблено висновок, що в умовах Правобережного Лісостепу України за показниками врожайності (7,2–7,4 т/га) та найвищими якісними ознаками доцільно вирощувати сорт Смуглянка з нормою висіву 5 млн схожих насінин/га після попередників горох та гречка, що на 35,8–39,6% більше за показники контролю.

УДК 631.53.02:631.543.1:633.19

2016.2.76. УРОЖАЙНІСТЬ ТРИТИКАЛЕ ЯРОГО ЗАЛЕЖНО ВІД ГЛИБИНИ ЗАГОРТАННЯ НАСІННЯ / Дмитришак М.Я. // Вісник Житомирського національного агроекологічного університету: наук.-теорет. зб. — Житомир, 2015. — № 2(50), т. 1. — С. 212–215. — Библиогр.: 3 назви. Шифр 546506.

Тритикале яре, глибина загортання насіння, польова схожість, виживання рослин, продуктивний стеблостій, врожайність.

Наведено результати вивчення впливу глибини загортання насіння на польову схожість, коефіцієнт куціння, продуктивний стеблостій та врожайність тритикале ярого в умовах правобережного Лісостепу України. Вивчали сорт Вересоч, насіння якого загорталось на глибину 0,5; 2,0; 4,0; 6,0; 8,0 і 10 см. Установлено, що глибина загортання насіння значно впливає на ріст і розвиток рослин тритикале ярого. Так, насіння, висіяне на глибину 4–6 см, потрапляє у більш сприятливі умови зволоження, повітряного і теплового режимів. Внаслідок цього збільшується польова схожість, а сходи забезпечують краще виживання рослин протягом вегетації, рослина формується оптимально розкущеною з вищими показниками густоти продуктивного стеблостою, кількості зерен у колосі, маси 1000 зерен, маси зерна з колоса і найбільшою продуктивністю — 5,66–5,54 т/га. Зроблено висновок, що як мілке (0,5; 2,0 см), так і глибоке (8–10 см) загортання насіння знижує польову схожість і загальне виживання рослин. Максимальну врожайність тритикале яре

сортів Вересоч (5,66–5,54 т/га) формув при висіві насіння на глибину 4–6 см.

УДК 631.53.048:633.34(477.47)

2016.2.77. ФОРМУВАННЯ ВРОЖАЮ СОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД ТЕХНОЛОГІЧНИХ ЕЛЕМЕНТІВ ВИРОЩУВАННЯ В УМОВАХ ПРАВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Молдован В.Г., Молдован Ж.А., Собчук С.І. // Вісник Житомирського національного агроєкологічного університету: наук.-теорет. зб. — Житомир, 2015. — № 2(50), т. 1. — С. 279–285. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 546506.

Соя, обробіток ґрунту, удобрення, насіння, врожайність.

Висвітлено результати досліджень щодо впливу способів основного обробітку ґрунту (оранка, поверхневий), удобрень (без добрив, $N_{30}P_{30}K_{30}$, $N_{45}P_{45}K_{45}$) на індивідуальну продуктивність рослин та показники врожайності сої в умовах Правобережного Лісостепу України. Моніторинг запасів продуктивної вологи в орному та метровому шарах ґрунту на час сівби сої та вегетації свідчив, що за оранки накопичується більша кількість вологи (193,4 мм) порівняно з поверхневим обробітком ґрунту (174,0 мм). Проте більший запас вологи накопичується на неудобренних варіантах на обох обробітках ґрунту. Внесення добрив призводить до його зменшення. Мінеральне живлення та передпосівна обробка насіння ризобіотом позитивно впливали на формування показників індивідуальної продуктивності рослин сої та, навпаки, вони зменшувались за умов заміни оранки поверхневим обробітком. Максимального зростання вони досягали за внесення більшої норми ($N_{45}P_{45}K_{45}$) добрив і передпосівної обробки насіння ризобіотом. На формування загальної врожайності сої найбільший вплив мало удобрення у поєднанні з обробкою насіння, на другому місці — спосіб основного обробітку ґрунту. Максимальну врожайність сої (2,98 т/га) одержано на фоні оранки за внесення $N_{45}P_{45}K_{45}$ та передпосівної обробки насіння ризобіотом, що на 1,5 т/га більше, ніж у варіанті без добрив.

УДК 631.55.03:631.354.022:633.15

2016.2.78. ПОКРАЩЕНА ТЕХНОЛОГІЯ ЗБИРАННЯ КУКУРУДЗИ НА ЗЕРНО / Лінник М., Говоров О. // Техніка і технології АПК. — 2016. — № 3. — С. 24–26. — Бібліогр.: 6 назв.

Кукурудза, зернозбиральний комбайн, висота стерні, подрібнювач-розподільювач, двоярусний апарат.

Констатовано, що у західних країнах кукурудзу на зерно збирають двофазним способом. Спочатку машинами збирають качани, а потім потужним подрібнювачем-розподільювачем подрібнюють стебла, залишаючи стерню заввишки до 10 см. В Україні кукурудзу на зерно збирають зернозбиральними комбайнами зі спеціальними жатками. Залишену стерню подрібнюють дисковими знаряддями. Це зумовлює зростання енергетичного навантаження, витрат пального і підвищене спрацювання робочих органів. Для подрібнення стерні кукурудзи заввишки не більше 25 см, а стебла кукурудзи на частинки завдовжки не більше 15 см, в ННЦ "ІМЕСГ" був розроблений двоярусний дисковий різальний апарат. Конструкція різального апарата полягає в закріпленні двох ножів, розділених по вертикалі висотою 15 см. Ножі працюють паралельно. Верхній ніж зрізає верхню частину стерни завдовжки 15 см, а нижній — остаточно скошує стернину, відрізаючи від неї частинку стебла завдовжки також 15 см, залишаючи остаточну оптимальну висоту стерні 10 см. Використання подрібнювачів-розподільювачів стебел рослин з двоярусним різальним апаратом дає можливість збирати кукурудзу на зерно зернозбиральними комбайнами для подрібнювання стебла кукурудзи завдовжки не більше 15 см та залишати висоту стерні не вище 10 см. За рахунок більш високого зрізання стебла кукурудзи, в молотарку комбайна надходить кукурудзяної маси на 20% менше, продуктивність комбайна зростає і головне, значно знижується зношення частин комбайна через зменшення навантаження на молотарку. Після застосування такого апарата, стерня і частки стебел кукурудзи краще загортаються у ґрунт на оптимальну глибину, збагачуючи його органічними речовинами.

УДК 631.58:633.63(477.41)

2016.2.79. ЕНЕРГЕТИЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОЩУВАННЯ БУРЯКІВ ЦУКРОВИХ ЗА РІЗНИХ СИСТЕМ ЗЕМЛЕ-

РОБСТВА В ПРАВОБЕРЕЖНОМУ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Петренко І.М., Павлов О.С. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2015. — Вип. 210, ч. 1. — С. 150–155. — (Сер. Агрономія). — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 547125.

Урожайність, система землеробства, буряки цукрові, енергетична ефективність.

Викладено результати досліджень щодо впливу різних систем землеробства (диференційована (контроль), плоскорізна, полицево-безполицева та поверхнева) на врожайність та енергетичну ефективність вирощування цукрових буряків у Правобережному Лісостепу України. Найвищу врожайність (74 т/га) одержано за диференційованої системи обробітку ґрунту і шестиразової різноглибинної оранки, дворазового поверхневого обробітку під пшеницю озиму та одноразового розпушування ґрунту плоскорізом під усі культури сівозміни. Серед обробітків ґрунту найкращі результати отримали за полицево-безполицевого варіанта — 69,4 т/га. За безполицевих основних обробітків ґрунту врожаї коренеплодів були нижчими на 10,3–18,7% від контролю. За енергетичною ефективністю кращою була екологічна система землеробства з органо-мінеральною системою удобрення ґрунту в поєднанні з полицево-безполицевим обробітком у сівозміні, яка забезпечила найвищий $K_{ee}=7,7$, що на 10% переважає диференційовану систему (контроль).

УДК 631.583:635.67:631.165

2016.2.80. АГРОТЕХНІКА ПОПКОРНУ / Семеняка І. // The Ukrainian Farmer. — 2016. — № 3. — С. 74–76.

Розлусна кукурудза, попкорн, агротехніка вирощування, економічні показники.

Наведено результати вирощування розлусної кукурудзи в умовах Північного Степу України. Розлусна кукурудза в умовах природного зволоження степової зони є доволі рентабельною культурою. Врожайність на суходолі сягає 2,8–4,5 т/га, на зрошенні — 3,6–6,9 т/га. Оптові ціни вроху зерна становлять 8–9 тис. грн/т, а відкаліброваного та розфасованого для використання на харчові цілі — від 12–14 до 45–60 грн/кг. Розлусну кукурудзу можна вирощувати як у польових зерно-паро-просапних сівозмінах, так і в овочевих. Кращим попередником можуть бути зернові колосові, зернобобові, баштанні і овочеві культури. Добрива сприяють не тільки підвищенню врожайності, але й збільшують розлускуватість. Так, зерно, вирощене без мінеральних добрив, розлускувалось на 82%, на фоні $N_{60}P_{20}K_{20}$ — на 88%, на фоні $N_{60}P_{60}K_{40}$ — на 94%. Кращим способом обробітку ґрунту є полицевий, який передбачає попереднє дискування подрібненої стерні попередника на 8–10 см, а через 2–3 тижні — оранку на 25–27 см, навесні — боронування й суцільну культивуцію. У разі сівби по кращому попереднику та полицевому обробітку ґрунту, одержували найбільш умовно чистий прибуток — 23,6 тис. грн/га за рентабельності 260% та собівартості зерна 2,22 тис. грн/т. За вирощування розлусної кукурудзи по гіршому попереднику (соняшник) та без обробітку ґрунту, сівби в пізніші строки, показники економічної ефективності були дуже низькими: прибуток 17,3 тис. грн/т, рентабельність 153%, собівартість зерна — 2,68 тис. грн/т.

УДК 631.895:634.34

2016.2.81. ОПТИМИЗАЦИЯ ТЕХНОЛОГИЧЕСКИХ ПРИЁМОВ ВОЗДЕЛЫВАНИЯ СОИ / Алиева А.А. // Аграрная наука. — 2016. — № 2. — С. 14–16. — Библиогр.: 6 назв.

Соя, добрива органо-мінеральні, строки і схеми сівби, врожайність.

Наведено результати досліджень щодо впливу строків і схем сівби та зростаючих доз мінеральних добрив на врожайність сої в умовах Азербайджану. Вивчали ранній — 1–5 квітня, оптимальний — 10–15, пізній — 20–25 квітня строки сівби, схеми посіву: 45×5 ; 45×10 ; 45×15 см на фоні 10 т гною та різних доз мінеральних добрив: $N_{30-90}P_{60-120}K_{30-90}$. У середньому за роки досліджень (2013–2015) врожайність зерна сої за сівби в оптимальний строк (10–15 квітня) на контролі за схемою посіву 45×5 см одержано 17,4 ц/га, за схеми 45×10 см — 19,1 ц/га, за схеми 45×15 см — 16,3 ц/га. Сумісне застосування гною і мінеральних добрив суттєво впливало на врожайність зерна сої. Більш високу врожайність сої одержано за внесення 10 т гною + $N_{60}P_{90}K_{60}$ за схемою посіву 45×5 см —

29,1 ц/га, приріст 11,7 ц/га (67,2%). За схеми 45×10 см — 32,5 ц/га, приріст 13,4 ц/га (70,2%), за схеми 45×15 — 27 ц/га, приріст 10,7 ц/га (65,6%) порівняно із застосуванням гною 10 т/га. Окупність 1 кг NPK за схеми 45×5 см — 4,76 кг; 45×10 см — 5,43; 45×15 см — 4,24 кг зерна сої. Зроблено висновок, що для одержання більш високої врожайності сої сівбу слід проводити 10–15 квітня за схемою 45×10 см і внесенням 10 т/га гною + N₆₀P₉₀K₆₀ щороку.

УДК 632.51:633.63:631.816

2016.2.82. КОНТРОЛЮВАННЯ ЗАБУР'ЯНЕНOSTІ ПОСІВІВ БУР'ЯКІВ ЦУКРОВИХ В УМОВАХ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ЗЕМЛЕРОБСТВА / Цюк О.А. // Вісник Житомирського національного агроекологічного університету: наук.-теорет. зб. — Житомир, 2015. — № 2(50), т. 1. — С. 40–45. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 546506.

Бур'яни, забур'яненість, система землеробства, обробка ґрунту.

Викладено результати досліджень із вивчення впливу різних систем землеробства і варіантів обробки ґрунту на забур'яненість поля бур'яків цукрових. Вивчали три системи землеробства: промислової (12 т гною і 300 кг NPK на 1 га + пестициди — контроль); екологічну (12 т гною + 6 т післяжнивних решток і 150 кг NPK + пестициди); екологічну (12 т гною + 5 т післяжнивних решток без мінеральних добрив і пестицидів, але з використанням біологічних засобів захисту) та чотири варіанти основного обробітку ґрунту: диференційований (контроль, який передбачає за ротацію 6 полицевих, два поверхневих та один плоскорізний обробіток); різноглибинний плоскорізний; полицево-безполицевий (ярусна оранка і поверхнєве дискування); поверхневий (дискування на глибину 8–10 см). Встановлено, що найбільша кількість бур'янів була на варіанті поверхневого обробітку ґрунту за біологічної системи землеробства — 383 шт./м², найменша — 102 шт./м² за промислової системи землеробства на варіанті полицево-безполицевого обробітку ґрунту. Плоскорізний та поверхневий обробітки ґрунту призводять до збільшення частки малорічних та багаторічних односімядольних видів бур'янів порівняно з полицево-безполицевим обробітком. Збільшення норми внесення органічних добрив у сівозміні призводить до росту забур'яненості посівів цукрових бу-

ряків, серед яких переважають дводольні бур'яни. Під час збирання врожаю цукрових бур'яків кращим за чистотою поля від бур'янів був варіант з полицево-безполицевим або диференційованим основними обробками ґрунту у моделях промислового і екологічного землеробства, де відмічено на 19% менше бур'янів порівняно з контролем. Зроблено висновок, що в Лісостепу України за вирощування цукрових бур'яків слід використовувати полицево-безполицевий варіант обробітку ґрунту з використанням промислової та екологічної системи землеробства.

УДК 632.931.1:631.55:633.11

2016.2.83. ВПЛИВ РЕГУЛЯТОРІВ РОСТУ СИЗАМ НАНО І ГРЕЙНАКТИВ-С НА ПРОДУКТИВНІСТЬ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ / Любич В.В. // Agro One (приложение к журналу). — 2016. — № 2 (февраль–март). — С. 10–11.

Пшениця озима, регулятори росту, продуктивність пшениці, якість зерна.

Наведено результати досліджень щодо впливу регуляторів росту Сизам-Нано і Грейнактив-С на продуктивність і якість зерна пшениці озимої в умовах Правобережного Лісостепу України. Вивчали сорт Тронка по попереднику зайнятий пар за схемою: контроль без обробки; передпосівна обробка та обприскування у фазі кінець кушіння препаратом Сизам-Нано; обприскування у фазах кінець кушіння та кінець виходу в трубку препаратом Грейнактив-С. Врожайність пшениці і якість зерна залежали від виду та способу застосування регуляторів росту. Так, передпосівна обробка препаратом Сизам-Нано забезпечила врожайність 57,3 ц/га — на 6,8 ц/га (13,4%) вище контролю, обприскування в кінці фази кушіння — 55,7 ц/га, що на 5,2 ц/га (10,3%) вище контролю. Одноразове обприскування рослин у фазі кушіння препаратом Грейнактив-С забезпечило врожайність 55,8 ц/га — на 5,3 ц/га (10,4%) вище контролю, дворазове — 56,9 ц/га, що на 6,4 ц/га (12,7%) вище контролю. Найбільший вміст білка — 13,4% та клейковини — 26,1% одержано за дворазового обприскування препаратом Грейнактив-С, що на 10,5% і 11% відповідно вище контролю. Зроблено висновок, що регулятори росту Сизам-Нано і Грейнактив-С заслуговують на впровадження у виробництво.

631.6 СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА МЕЛІОРАЦІЯ

Науковий референт — кандидат с.-г. наук НИНЬКО П.І.

Науковий консультант — професор СЛЮСАР І.Т.

УДК 631.6

2016.2.84. ВПЛИВ ХІМІЧНОЇ МЕЛІОРАЦІЇ НА СОЛЬОВИЙ РЕЖИМ ҐРУНТІВ (НА ПРИКЛАДІ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ) / Онопрієнко Д.М., Макарова Т.К. // Вісник Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету. — 2015. — № 3. — С. 53–57. — Бібліогр.: 7 назв.

Меліорація хімічна, режим ґрунтів сольовий, чорноземі солонцюваті, зрошення, фосфогіпс.

Досліджено вплив фосфогіпсу, як хімічного меліоранта, на сольовий режим зрошуваних солонцюватих чорноземів. Показано, що післядія 1-го року використання фосфогіпсу як меліоранта характеризувалась у більшості варіантів сульфатним натрієвим хімічним типом засолення. За "сумарним ефектом" токсичних іонів ґрунту належали до середньозасолених, а за вмістом токсичних солей — до слабо- та середньозасолених. Дія фосфогіпсу на 2-й рік змінила тип засолення на сульфато-хлоридний. За катіонним складом ділянки без зрошення тип засолення змінився з натрієвого на натрієво-кальцієвий лише на варіанті з внесенням фосфогіпсу після основного обробітку ґрунту нормою 6 т/га. За зрошення ці зміни відбулися під час внесення фосфогіпсу до оранки нормою 3 т/га та після основного обробітку ґрунту нормою 6 т/га. З огляду на "сумарний ефект" токсичних іонів та розрахунок вмісту токсичних солей, ступінь засолення дослідних ділянок характеризувався як середній, а за внесення 6 т/га фосфогіпсу зі зрошенням — як слабозасолений. Отже,

позитивний результат дії фосфогіпсу, як хімічного меліоранта, на сольовий режим ґрунту відбувається на другий рік за норми внесення до оранки 3 т/га та після основного обробітку ґрунту — 6 т/га зі зрошенням.

УДК 631.6.03

2016.2.85. ДИНАМІКА ЯКОСТІ ПОЛИВНОЇ ВОДИ НА РИСОВИХ ЗРОШУВАЛЬНИХ СИСТЕМАХ В УМОВАХ ЗМІН КЛІМАТУ / Морозов О.В., Морозов В.В., Дудченко К.В., Безніцька Н.В. // Наукові засади ефективного ведення степового землеробства в умовах змін клімату: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., 28–29 трав. 2015 р. — Херсон, 2015. — С. 159–161. Шифр 546155.

Якість поливної води, рисові зрошувальні системи, дренажно-скидна вода, вода (динаміка мінералізації).

Зазначено, що в умовах змін клімату особливого значення набувають дослідження умов і чинників формування дренажно-скидної води та води з чеків рисових зрошувальних систем; оцінка якості зрошувальної води, води з чеків та дренажно-скидної води; динаміка мінералізації досліджуваних вод за вегетаційний період. Оцінка якості зрошувальної води показала, що за безпекою вторинного засолення та осолонцювання ґрунтів вона відповідає I класу якості, за токсичністю впливу на рослини, температурним режимом — до II класу, до II класу — за безпекою підлучення ґрунтів, термодинамічними потенціалами. Дослідження хімічного

складу води з чеків показало, що вода, відібрана з чеків як дослідних ділянок, так і контрольних, відповідає II класу якості. Всі досліджені зразки дренажно-скидних вод контрольних ділянок рисових зрошувальних систем відповідають II класу якості.

УДК 631.6:504.062:368.023.1

2016.2.86. ЗАСТОСУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО АУДИТУ В СИСТЕМІ ВОДОГОСПОДАРСЬКО-МЕЛІОРАТИВНОГО КОМПЛЕКСУ / Кисельова Р.А. // Наукові засади ефективного ведення степового землеробства в умовах змін клімату: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., 28–29 трав. 2015 р. — Херсон, 2015. — С. 87–90. Шифр 546155.

Екологічний аудит, водогосподарсько-меліоративний комплекс, меліоровані землі.

Зазначено, що необхідність організації екологічного аудиту меліорованих земель і водогосподарсько-меліоративних об'єктів обґрунтовується погіршенням екологічного стану зрошуваних, осушених і прилеглих земель, зменшенням обсягу ремонтних і відновлювальних робіт на водогосподарських об'єктах і гідротехнічних спорудах, розпаюванням земель меліоративного фонду, зміною форм власності на с.-г. землі і водогосподарсько-меліоративні об'єкти, трансформацією економічних умов у країні і системі водогосподарсько-меліоративного комплексу. Проведення екологічного аудиту водогосподарсько-меліоративних об'єктів, меліоративних систем і меліорованих земель дасть можливість розробити заходи з оптимізації їх подальшого використання в системі водогосподарсько-меліоративного комплексу, а також встановити відповідність даних об'єктів, систем і земель вимогам природоохоронного законодавства.

УДК 631.6:631.4:631.95

2016.2.87. РЕГУЛЮВАННЯ ВОДНО-СОЛЬОВОГО РЕЖИМУ ҐРУНТІВ НА ЗРОШУВАЛЬНИХ СИСТЕМАХ ПІВДНЯ УКРАЇНИ / Булігін О.І., Булігін Д.О. // Наукові засади ефективного ведення степового землеробства в умовах змін клімату: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., 28–29 трав. 2015 р. — Херсон, 2015. — С. 46–51. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 546155.

Режим ґрунтів водно-сольовий, зрошувальні системи, меліоративний режим, дренаж вертикальний, показники ґрунтоутворення.

Встановлено, що можливими типами меліоративного режиму (МР), які забезпечують необхідний еколого-меліоративний стан і родючість ґрунтів у зоні Краснознам'янського зрошувального масиву (КЗМ), є: автоморфний, напівавтоморфний, напівгідроморфний та гідроморфний. Зрошення на фоні вертикального дренажу здатне забезпечити формування всіх можливих типів МР. Оптимальна вологість активного шару ґрунту в ресурсощадних режимах досягається подачею поливної води з одночасним підживленням кореневої системи рослин слабо- і середньомінералізованими (1,0–3,0 г/дм³) підґрунтовими водами за регулювання їх вертикальним дренажем. Якість зрошувальної води впродовж багаторічного періоду (10–20 років) залишається сталою: мінералізація в межах 0,40–0,45 г/дм³. Водно-сольовий режим темно-каштанових ґрунтів за стабілізації рівня підґрунтових вод на глибині 1,7–2,0 м на фоні вертикального дренажу характеризується умовами їх повільного опріснення впродовж 10–20 років — від 1,9–2,6 до 1,4–1,8 г/дм³. Стабільне зрошення на фоні вертикального дренажу забезпечує підтримання засоленості ґрунту в оптимальному діапазоні. Оптимальний МР темно-каштанових ґрунтів в умовах слабодренуваних і безстокових агроландшафтів КЗМ забезпечується оптимальними показниками ґрунтоутворення. Отримані результати дають змогу сформулювати основні принципи оптимізації водно-сольового режиму ґрунтів у зоні КЗМ.

УДК 631.61:631.518

2016.2.88. ВПЛИВ МЕЛІОРАТИВНОГО ОБРОБІТКУ НА ВЛАСТИВОСТІ ТЕМНО-КАШТАНОВОГО СОЛОНЦЮВАТОГО ҐРУНТУ СУХОГО СТЕПУ / Дрозд О.М. // Агрохімія і ґрунтознавство: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2015. — Вип. 84. — С. 101–105. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 06 546907.

Меліоративний обробіток, ґрунт темно-каштановий солонцюватий, меліорація хімічна, гумус, уміст солей.

Досліджено вплив хімічної меліорації, меліоративної плантажної та фрезерної оранки на властивості темно-каштанового слабосолонцюватого ґрунту. Виявлено, що меліоративний обробіток ґрунту зумовлює інтенсивні зміни у складі солей та вмісту гумусу в межах меліорованого шару. Відмічено, що під час проведення меліоративної плантажної оранки, вигортання ґрунтової маси карбонатомісних горизонтів на поверхню зумовило значний вміст карбонатів кальцію в орному шарі плантажованих ґрунтів (9–10%). За фрезерного обробітку розподіл карбонатів кальцію по профілю є досить рівномірним і їх вміст коливається в межах 2,9–2,7%. На полях з хімічною меліорацією вміст карбонатів кальцію в орному шарі ґрунту після внесення гіпсу становив 1,2% (табл.). У складі водорозчинних солей збільшився вміст гідрокарбонатів кальцію, за рахунок яких відбулося деяке збільшення загального вмісту солей та зростання показника рН ґрунтового розчину від 6,7 на контролі до 7,4–7,9 на ділянках з глибоким обробітком. У результаті проведення меліоративної плантажної оранки вміст гумусу в орному шарі був найменшим і становив 0,96% при 2,2% на контролі, а на глибині 50–75 см — майже 2% при 0,7–0,9% на контролі. За фрезерного обробітку розподіл гумусу в ґрунтового профілі був рівномірним і вміст становив 1,5–1,7%. На полях з хімічною меліорацією істотних змін не виявлено. Облік урожаю вирощуваних с.-г. культур виявив прирости врожаїв на рівні 25–30% на ділянках з хімічною меліорацією та 50–55% — за меліоративної плантажної та фрезерної оранок, переваг фрезерного обробітку відносно меліоративної плантажної оранки не виявлено.

УДК 631.62:631.67

2016.2.89. ГИДРОТЕРМИЧЕСКИЙ РЕЖИМ ОСУШАЕМЫХ ПОЧВ В УСЛОВИЯХ КЛИМАТИЧЕСКИХ ИЗМЕНЕНИЙ / Сайдак Р.В., Дацько М.О. // Агроекологічний журнал. — 2015. — № 4. — С. 70–75. — Бібліогр.: 9 назв.

Режим ґрунтів гідротермічний, ґрунти (осушувані, меліоровані), кліматичні зміни, водний баланс, дефіцит вологи.

Проаналізовано кліматичні зміни гідротермічного режиму у Лівобережному Поліссі в межах осушувальної системи “Крещатое” Козелецького р-ну Чернігівської обл. Встановлено, що середньорічна температура повітря згідно з загальною тенденцією зросла на 2,3°C, а порівняно з загальноприйнятою нормою — на 1,2°C, що призводить до подовження днів з активною вегетацією. Визначено незначне збільшення середньорічної кількості опадів, зокрема за 55 років вони збільшилися на 15 мм. Оцінка зміни кліматичного водного балансу свідчить про загальну тенденцію до збільшення дефіциту вологи, який досяг у середньому 110–120 мм/рік. Доведено, що від оперативної та достовірної інформації про зміну температури, кількості опадів, гідротермічного режиму, їх оцінки та прогнозу залежить стійкість розвитку с.-г. виробництва на меліорованих ґрунтах, і особливо рослинництва.

УДК 631.67:631.416.8

2016.2.90. ОСОБЛИВОСТІ МІГРАЦІЇ ТА АКУМУЛЯЦІЇ ВАЖКИХ МЕТАЛІВ У ЗРОШУВАНИХ АГРОЛАНДШАФТАХ ІГУЛЕЦЬКОЇ ЗРОШУВАЛЬНОЇ СИСТЕМИ / Захарова М.А. // Агрохімія і ґрунтознавство: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2015. — Вип. 84. — С. 105–111. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 06 546907.

Важкі метали, міграція, акумуляція, зрошувані агроландшафти, вода зрошувальна, ґрунт зрошуваний.

Наведено результати тривалих досліджень вмісту важких металів (ВМ) у зрошуваних агроландшафтах Ігулецької зрошувальної системи (ІЗС). Встановлено, що для зрошення застосовують воду, яка у різні періоди істотно відрізняється за вмістом ВМ і яку відносять до різних класів якості — від I класу (придатна для зрошення) до III класу (непридатна для зрошення). Вміст у дренажній воді ІЗС переважної більшості досліджуваних елементів нижче, ніж у зрошувальній воді, що свідчить про можливу їх акумуляцію у ґрунто-підґрунті та підвищений винос урожаєм с.-г. культур. Визначено, що тривале зрошення суттєво не вплинуло на вміст ВМ (валові, кислоторозчинні та рухомі форми) у ґрунтах ІЗС — він близький до фонових значень і суттєво не змінюється під впливом зрошення. Виявлено, що низька якість зрошувальних вод істотно впливає на концентрацію ВМ у зерні с.-г. культур, що погіршує його якість. Вміст ВМ в овочевих і кормових культу-

рах меншою мірою залежить від якості зрошувальних вод, що дає змогу отримувати врожаї належної якості. Здобуті дані свідчать про необхідність постійного контролю вмісту ВМ в усіх компонентах системи “зрошувальна вода — зрошуваний ґрунт — рослини”.

УДК 631.67:631.445.72(477.72)

2016.2.91. ОСОБЛИВОСТІ ҐРУНТОВИХ ПРОЦЕСІВ ТЕМНО-КАШТАНОВИХ ЗРОШУВАНИХ І ВИЛУЧЕНИХ ЗІ ЗРОШЕННЯ ҐРУНТІВ / Біднина І.О., Козирев В.В., Морозов О.В., Томницький А.В., Влащук О.С., Шкода О.А. // Таврійський науковий вісник. — Херсон, 2015. — Вип. 90. — С. 16–20. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 546568.

Ґрунтові процеси тривалі, ґрунти темно-каштанові середньосуглинкові, зрошувані та вилучені зі зрошення ґрунти.

Показано спрямованість ґрунтових процесів на землях, що вилучені зі зрошення або тимчасово не зрошуються. Досліджувалися темно-каштанові середньосуглинкові ґрунти в зоні дії Ігулецького зрошувального масиву. Зазначено, що після 11 років припинення зрошення загальна кількість солей у шарі 0–30 см зменшилась лише на 0,002%. Зменшення відбулося за рахунок сульфат-іонів та іонів хлору за зростання кількості гідрокарбонатів. У цей самий час у метровому шарі ґрунту спостерігалось значне зменшення як загального вмісту солей (на 0,011%), так і токсичних (на 0,009%) порівняно зі зрошуваним варіантом. Наслідком 18-річного перебування темно-каштанового середньосуглинкового ґрунту поза зрошенням стало подальше розсолоння ґрунтового профілю. Найбільш істотні зміни іонно-сольового складу метрового шару ґрунту спостерігались після 29-річного припинення зрошення. При цьому рН ґрунту та вміст іонів хлору, сульфатів і катіонів кальцію та магнію стали наближатись до контрольних (без зрошення) ділянок. Відношення Ca:Na зросло у 0–30 см шарі від 0,50 до 1,43 одиниці, що сприяло зниженню токсичних солей до рівня контрольного варіанта. Встановлено, що тривале зрошення (45 років) ґрунтів водами II класу призвело до слабкого осолонцювання за сумою катіонів натрію та калію. Після 11 років припинення зрошення відбувається зменшення щільності складання ґрунту до 1,35 г/см³, після 18 років — до 1,33 г/см³, а після 29 років наближається до незрошуваного ґрунту — 1,31 г/см³. У всіх варіантах з припиненням зрошення відмічається підвищення шпаруватості у шарі ґрунту 0–30 см, яка коливалась у межах 48,28–49,81%.

УДК 631.67:633.174:631.8(477.72)

2016.2.92. ВПЛИВ УМОВ ЗВОЛОЖЕННЯ ТА СТРОКІВ ПІДЖИВЛЕННЯ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ ЦУКРОВОГО СОРГО / Василенко Р.М. // Наукові засади ефективного ведення степового землеробства в умовах змін клімату: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., 28–29 трав. 2015 р. — Херсон, 2015. — С. 52–54. — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 546155.

Зволоження, підживлення, сорго цукрове, норма зрошувальна, добрива азотні.

Дослідження проведено на дослідному полі Інституту зрошуваного землеробства НААН. На ділянках за різних строків внесення добрив використовували мінеральне добриво КАС (карбамідно-амідну суміш) дозою N₄₀, яку вносили в фазі 4–5, 8–10 і 15 листків. Вегетаційні поливи проводили зрошувальною нормою 1500 м³/га. Зазначено, що зрошення забезпечило приріст урожайності силосної маси сорго сорту Силосне 42 в середньому в 2 рази, а гібрида Довіста в 3 порівняно з контролем без поливу. За умов додаткового зрошення гібрид Довіста був більш продуктивним — врожайність становила 48,3–80,5 т/га. За зрошення на ділянках із внесенням азотних добрив найбільш продуктивним було підживлення у фазі 4–5 листків. Підживлення азотними добривами N₄₀ на час настання фази 4–5 листків забезпечило приріст урожайності силосної маси сорго порівняно з неудообреними ділянками сорту Силосне 42 на суходолі на 36% і за зрошення — на 48%, гібрид Довіста — на 50% і 40% відповідно. За підживлення в наступні фази вегетації рослин сорго відмічалось поступове зниження продуктивності силосної маси.

УДК 631.671:631.674:635.25

2016.2.93. СЕРЕДНЬОДОБОВЕ ВОДОСПОЖИВАННЯ ЦИБУЛІ РІПЧАСТОЇ ЗА КРАПЛИННОГО ЗРОШЕННЯ В ПІВ-

ДЕННОМУ РЕГІОНІ УКРАЇНИ / Васюта В.В. // Вісник аграрної науки. — 2015. — № 12. — С. 55–56. — Бібліогр.: 11 назв.

Водоспоживання середньодобове, коефіцієнти біофізичні, апроксимація, краплинне зрошення, цибуля ріпчаста.

Показано, що випаровування за кожного передполивного рівня вологості ґрунту спостерігається за суми ефективних температур — 2156°C. Величина середньодобового випаровування зменшується від 58 до 50 м³/га за зниження передполивного рівня вологості ґрунту від 90 до 70% НВ. Встановлено, що максимальні питомі середньодобові витрати вологи на 1°C спостерігаються за накопичення суми ефективних температур на рівні 730°C, що відповідає початку інтенсивного росту листового апарату. Незважаючи на те, що в подальшому витрати вологи зростають істотно, динаміка біофізичного коефіцієнта демонструє виражений зворотний зв'язок від збільшення суми ефективних температур. Характерно, що в діапазоні температур 1631–2156°C біофізичні коефіцієнти набувають стабільності за всіх рівнів вологості ґрунту, але за абсолютною величиною за передполивного рівня вологості ґрунту 90% НВ витрати вологи на 1°C на 18% відповідно вищі, ніж за 70% НВ. Дослідженнями зв'язку між середньодобовим випаровуванням і сумою ефективних температур встановлено наявність апроксимованих цими величинами залежностей для визначення біофізичних коефіцієнтів цибулі ріпчастої, що дає можливість визначити величину сумарного випаровування за краплинного зрошення та на його основі формувати режим краплинного зрошення цибулі ріпчастої.

УДК 631.674.4:626.86(255)

2016.2.94. РЕСУРСООЩАДНА ТЕХНОЛОГІЯ РЕГУЛЮВАННЯ ВОДНОГО РЕЖИМУ ҐРУНТІВ НА МЕЛІОРАТИВНИХ СИСТЕМАХ ПОЛЬДЕРНОГО ТИПУ / Яцик М.В., Воропай Г.В., Топольнік Т.І. // Вісник аграрної науки. — 2015. — № 12. — С. 47–51. — Бібліогр.: 10 назв.

Технологія ресурсоощадна, водний режим ґрунтів, меліоративні системи польдерного типу, рівень ґрунтових вод, кореневий шар ґрунту.

Запропоновано ресурсоощадну технологію регулювання водного режиму ґрунтів на меліоративних системах польдерного типу, за реалізації якої цілеспрямоване створення акумулювальних ємностей у верхніх шарах зон аерації способом пониження рівня ґрунтових вод сприяє підвищенню вологозабезпеченості багаторічних трав на 15–20%. Водночас істотно знижуються витрати води через інфільтрацію за межі кореневого шару ґрунту. У середньому величина інфільтрації була в 4 рази меншою порівняно з традиційною схемою регулювання (циклічне шлюзування). Економії витрат води та електроенергії досягнуто завдяки впровадженню ресурсоощадних технологічних параметрів регулювання водного режиму осушуваних ґрунтів та цілеспрямованому створенню акумулювальних ємностей у кореневому шарі ґрунту. На модулі дослідної ділянки площею 245 га досягається економія води — 48,7 тис. м³/рік, а спожитої електроенергії — 45,7 кВт·год/га площі осушення, що становить 5,7% на рік без зменшення середньої врожайності багаторічних трав.

УДК 631.674.6

2016.2.95. ХИМИЧЕСКАЯ МЕЛИОРАЦИЯ ПОЧВ И ВОДЫ ПРИ ВЫРАЩИВАНИИ ОВОЩНЫХ КУЛЬТУР НА КАПЕЛЬНОМ ОРОШЕНИИ / Усатая Л., Шатковский А., Рябков С. // Овощеводство. — 2015. — № 12. — С. 66–69.

Краплинне зрошення, меліорація ґрунтів хімічна, культури овочеві.

Охарактеризовано модель ґрунту для овочевих культур на краплинному зрошенні. Ґрунти, які не відповідають параметрам охарактеризованої моделі, потребують хімічної меліорації, спрямованої на нейтралізацію токсичної дії на рослини кислот, основ, солей, рухомих форм алюмінію й інших речовин, що знаходяться в ґрунтовому розчині, а також покращання фізико-хімічних і агрофізичних властивостей ґрунтів. Для цього на кислих ґрунтах Полісся і Лісостепу (дерново-підзолисті, дерново-опідзолені, світло-сірі, сірі, темно-сірі лісові ґрунти) застосовують вапнування з використанням вапнякових матеріалів, а на лужних ґрунтах Степу (солонцюві типи чорноземів південних, темно-каштанових і каштанових ґрунтів) — гіпсування з використанням гіпсу.

фосфогіпсу і залізного купоросу. Інтенсивність взаємодії меліорантів з ґрунтом в умовах краплинного зрошення залежить від ступеня кислотності ґрунту, їх гранулометричного складу, хімічного вмісту води, форм і норм вапнякових матеріалів, ступеня їх помелу, способів внесення і рівномірності перемішування з ґрунтом. Використання солонцевих і засолених ґрунтів для вирощування овочевої продукції обмежено через їх несприятливі хімічні, фізичні і біологічні властивості, викликані підвищеним вмістом натрію. Хімічна меліорація таких ґрунтів передбачає внесення меліорантів у ґрунт або зрошувальну воду, яка меліорується в тому випадку, коли її якість відповідає II класу. Хімічна меліорація поливної води включає обробку кальцієвими меліорантами з концентрацією сульфатів кальцію не більше 1,5–2,0 г/дм³. Ефективність хімічних меліорантів залежить від вмісту в них діючої речовини і розчинності у воді.

УДК 631.674:631.587

2016.2.96. ПЕРСПЕКТИВНІ СПОСОБИ ЗРОШЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР В ТЕПЛИЧНИХ УМОВАХ / Подмазка О.В. // Наукові засади ефективного ведення степового землеробства в умовах змін клімату: зб. матеріалів Міжн. наук.-практ. конф., 28–29 трав. 2015 р. — Херсон, 2015. — С. 175–178. — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 546155.

Зрошення с.-г. культур, тепличні умови (зрошення), автоматизація способів поливу.

Відмічено, що регулювання вологості ґрунту та повітря у теплиці відповідно до біологічних особливостей рослин, температури та освітлення — важливі процеси, які впливають на врожайність с.-г. культур. Найбільш перспективним та зручним у використанні процесом є автоматизація способів поливу. Існує кілька способів автоматизації поливу рослин, серед яких: капілярна система, трубчасті системи, дощувальні насадки для поливу зверху і підґрунтового зрошення в тепличних умовах. Найефективнішим вважається підґрунтового рівня зволоження ґрунту, рівномірність поливу, а також зниження витрати води та інтенсивність випаровування з поверхні ґрунту. Зазначено, що всі способи автоматизованого поливу рослин оптимізують витрати води для поливу та режиму зрошення. Застосовувати системи автоматизованого поливу необхідно науково обґрунтовано, дотримуючись біологічних особливостей кожної с.-г. культури.

УДК 631.674:674.6:634.11

2016.2.97. СИСТЕМА УДОБРЕННЯ ПРИ КРАПЛИННОМУ ЗРОШЕННІ ЦИБУЛІ / Волочнюк Є.Г., Кузьменко В.Д. // Наукові засади ефективного ведення степового землеробства в умовах змін клімату: зб. матеріалів Міжн. наук.-практ. конф., 28–29 трав. 2015 р. — Херсон, 2015. — С. 57–60. — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 546155.

Краплинне зрошення, система удобрення, вологість ґрунту передполивна, глибина зволоження.

Досліджено вплив глибини зволоження дернового супіщяного ґрунту, рівня передполивної вологості і доз мінеральних добрив на розвиток, урожайність цибулі ріпчастої та ефективність використання поливної води. Відмічено, що тривалість вегетаційного періоду цибулі залежно від взаємодії водного і поживного режимів ґрунту змінювалась від 127 до 150 дб. Підвищення передполивної вологості ґрунту й доз внесення мінеральних добрив збільшувало тривалість вегетаційного періоду. Збільшення глибини зволоження призводило до зменшення вегетаційного періоду. Залежно від доз внесення мінеральних добрив і рівня зволоження ґрунту врожайність цибулі за краплинного зрошення змінювалась від 54,2 т/га на ділянках, де поливи проводили для підтримки передполивної вологості ґрунту 70–80% НВ у шарі 0,3–0,5 м, до 57,6 т/га за підтримання передполивної вологості ґрунту близько 80% НВ у шарі 0,3 м впродовж вегетаційного періоду. Найврожайніше (58,3 т/га) цибуля на ріпку була на ділянці із внесенням мінеральних добрив дозою N₆₅P₅₅K₁₅ та за підтримки передполивної вологості ґрунту не нижче 80% НВ у шарі 0,3 м. За внесення N₁₁₅P₈₅K₆₅ на ділянках із постійною глибиною зволоження ґрунту 0,3 м впродовж вегетаційного періоду урожайність цибулі становила 63,5 т/га. Найефективніше на формування врожаю цибулі вода витрачалась на ділянці із внесенням мінеральних добрив дозою N₁₁₅P₈₅K₆₅ у поєднанні з підтриманням диференційованої межі передполивної вологості ґрунту 70–80% НВ у шарі 0,3 м.

УДК 631.675

2016.2.98. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПЛАНІВ ВОДОКОРИСТУВАННЯ В УМОВАХ ЗМІНИ ПРОЕКТНИХ РЕЖИМІВ РОБОТИ ЗРОШУВАЛЬНИХ СИСТЕМ / Крученко А.В. // Наукові засади ефективного ведення степового землеробства в умовах змін клімату: зб. матеріалів Міжн. наук.-практ. конф., 28–29 трав. 2015 р. — Херсон, 2015. — С. 121–124. Шифр 546155.

План водокористування, проектні режими зрошення, зрошувальні системи, водоподача.

Дослідженнями сучасного стану використання зрошувальних систем встановлено зміну режимів їх роботи, не передбачену проектними рішеннями. Відмічено два основні чинники впливу на зміну проектних характеристик систем: зміна режимів роботи міжгосподарської зрошувальної мережі і зміна режимів роботи внутрішньогосподарської зрошувальної мережі. Без врахування цих чинників під час складання планів водокористування відбувається виникнення дефіциту води для поливу сільгоспкультур, недобір врожаю. Внаслідок проведених досліджень очевидними є наступні висновки: в результаті зміни режиму роботи міжгосподарської мережі зменшуються фактичні обсяги водоподачі порівняно з проектними. Зміна структури сівозміни та застосування сучасних високоврожайних сортів та гібридів потребує збільшення обсягів водоподачі. Тому необхідно на стадії формування планів водокористування перед початком поливного сезону оцінити фактичну спроможність зрошувальної системи у забезпеченні сільгоспкультур необхідними обсягами води з метою мінімізації втрат врожаю.

631.8 ДОБРИВА

Науковий референт — кандидат хім. наук ТОВМАЧЕНКО В.М.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН БІКІН А.В.

УДК 631.5:633.11:631.8

2016.2.99. ВПЛИВ РІЗНИХ ДОЗ АЗОТНОГО ДОБРИВА ТА НОРМ ВИСІВУ НА ЕЛЕМЕНТИ СТРУКТУРИ ВРОЖАЮ СОРТІВ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ / Вожегова Р.А., Мунтян Л.В. // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2015. — Вип. 3. — С. 107–113. — Бібліогр.: 13 назв.

Пшениця озима, сорт, урожайність, добрива азотні, норми висіву.

Мета досліджень — розробка більш досконалих та економічно ефективних агротехнологічних прийомів отримання високоякісного зерна пшениці озимої (ПО) різних сортів залежно від норм висіву насіння. Досліджували сорти ПО:

Росинка, Одеська 267, Херсонська безоста. Наведено дані показників структури врожаю ПО вказаних сортів залежно від доз добрив (N₀P₆₀; N₆₀P₆₀; N₉₀P₆₀; N₁₂₀P₆₀ кг д.р./га) та норм висіву (середнє за 2011–2014 рр.). Надано характеристики (виповненість зерна, довжина колосу, маса 1000 зерен та ін.) сортів ПО, що вивчалися. Зроблено висновки: формування високопродуктивних посівів різних сортів ПО і потенційної їх продуктивності значною мірою залежать від рівня азотного живлення та норм висівання насіння; найефективнішою дозою азоту для удобрення рослин ПО досліджуваних сортів після рису є N₉₀, що сприяє поліпшенню показників структури врожаю; раціональною нормою висіву є 5 млн схожих насі-

нин/га. Виявлено значний вплив погодних умов на вираження сортової реакції сортів ПО щодо формування основних елементів їх продуктивності.

УДК 631.8:633.13:631.445.24

2016.2.100. ЭФФЕКТИВНОСТЬ СИСТЕМ УДОБРЕНИЯ В ПОСЕВАХ ОВСА / Воробьев В.А., Гаврилова Г.В. // Аграрная наука. — 2016. — № 2. — С. 7–9. — Библиогр.: 9 назв.

Овес, врожайність, система удобрення, моноазотна система удобрення, окультурення ґрунту.

Овес добре росте і на середньоокультурених ґрунтах з високою родючістю. Але одержання високих і стабільних врожаїв можливе тільки за використання науково обґрунтованих систем удобрення. Дослідження проводилися в умовах польових сівозмін на дерново-підзолистих ґрунтах (ДПґ) різної окультуреності, яка мала найбільший вплив на врожайність вівса. У варіантах без застосування добрив врожайність зерна вівса на добре окультуреному ДПґ знаходилась у межах 2,4–3,1 т/га, в той час як на середньоокультуреному вона не перевищувала 1,4 т/га. Використання моноазотної системи удобрення (у середньому 110 кг/га) збільшувало врожайність на добре окультуреному ґрунті на 25%. На таких ґрунтах не встановлено високої післядії гною, внесеного у дозі 40 т/га під попередню культуру — буряк кормовий. На середньоокультуреному ДПґ найбільш ефективним виявився варіант із застосуванням високих доз повного мінерального добрива — $N_{115}P_{90}K_{150}$. Для сорту Яків врожайність зерна у зазначеному варіанті становила 3,4 т/га, а ЛОС-3 — 3,1 т/га.

УДК 631.8:633.853.494

2016.2.101. ВЕСНЯНЕ ПІДЖИВЛЕННЯ ОЗИМОГО РІПАКУ / Вечорек Д. // Пропозиція. — 2016. — № 2. — С. 72–73.

Ріпак озимий, підживлення весняне, поживні компоненти, азот, фосфор, магній, мікроелементи.

Наведено дані щодо умов вирощування, потреб ріпаку озимого у волозі, споживання азоту, фосфору, калію, кальцію і сірки, а також бору (В) і молібдену (Мо). У період початку весняної вегетації найважливішу роль відіграє азот — він впливає на формування структури потенційного врожаю насіння і швидкість накопичення сухої маси. Фосфор істотно впливає на формування листової розетки, сприяє нормальному споживанню азоту та інших поживних компонентів. Магній у період початку вегетації впливає на нормалізацію споживання та використання мінеральних компонентів, процеси фотосинтезу і біосинтезу жирів. Під час відновлення вегетації слід вносити комплексні добрива (наприклад, Максимум РКМg), які крім фосфору, калію і магнію містять повний набір мікроелементів. Одним з мікроелементів, що застосовують рано навесні, є марганець, який бере участь у процесах, що контролюють стресові стани рослин. Найважливішим мікроелементом є бор, який прискорює розвиток кореневої системи, відповідає за транспортування цукрів у рослині, є «маломобільним», тобто повільно переміщується рослиною до молодих органів. Тому треба застосовувати боровмісні добрива (Максисбор 21, Еколист моно Бор). Застосоване у відповідній критичній фазі листкове внесення добрив дасть змогу отримати стабільний урожай. Отже, весняне підживлення є одним з найважливіших кроків до отримання задовільного результату.

УДК 631.81.036:631.412

2016.2.102. РУХОМІСТЬ РЕЧОВИН У ҐРУНТІ: ТЕРМОДИНАМІЧНИЙ ПІДХІД: монографія / Чешко Н.Ф. — К.: Аграр. наука, 2015. — 144 с. — Библиогр.: 77 назв. Шифр 547043.

Хіміко-термодинамічні характеристики ґрунтів, потенціали живлення рослин, рухомість елементів у ґрунті, константа рівноваги, азотвмісні гази, ґрунтова кислотність.

Наведено дані досліджень хіміко-термодинамічних характеристик (потенціали живлення рослин — ПЖР) ґрунтів України. ПЖР використано для кількісної оцінки рухомості у ґрунті елементів живлення (азот, калій, кальцій тощо), а отже, доступності їх рослинам. Термодинамічна направленість процесу переходу речовини у рухому форму визначалась шляхом порівняння ПЖР з константою рівноваги процесу. Складено шкали оптимальних і критичних рівнів потенціалів ґрунтових процесів, зокрема шкалу порогових

значень потенціалу електронно-протонної рівноваги для термодинамічної направленості емісії окремих азотвмісних газів (закис, окисли азоту, аміаку) в атмосферу. Шкала дає змогу оцінити умови емісії шляхом експресного потенціометричного вимірювання безпосередньо в ґрунті *in situ*. Дано теоретичне обґрунтування і детальний опис методик вимірювання досліджуваних показників. Монографія розрахована на дослідні та навчальні установи.

УДК 631.81.036:633.85:631.82

2016.2.103. ФОТОСИНТЕТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ РОСЛИН РИЖІЮ ЯРОГО ЗАЛЕЖНО ВІД УДОБРЕННЯ В ПРАВОБЕРЕЖНОМУ ЛІСОСТЕПУ / Господаренко Г.М., Рассадина І.Ю. // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2015. — Вип. 3. — С. 93–99. — Библиогр.: 10 назв.

Рижій ярий, добрива мінеральні, площа листків, фотосинтетичний потенціал.

Метою було дослідити динаміку формування площі листової поверхні рослин рижію ярого під впливом мінеральних добрив. Дослідження проведено впродовж 2013–2014 рр. на дослідному полі Уманського національного ун-ту садівництва. Вирощували сорт рижію ярого Степовий 1. Установлено динаміку формування площі листової поверхні рижію ярого. Застосування мінеральних добрив ($P_{60}K_{60}$ — фон; $K_{60} + N_{60}$; $P_{60} + N_{60}$; фон + N_{30} ; фон + N_{60} ; фон + $N_{60}S_{70}$; фон + N_{90} ; фон + N_{120} ; фон + $N_{30} + N_{60}$ у підживлення; $N_{60}P_{60}K_{60}$ перед сівбою; $N_{40}P_{40}K_{40}$ локально з сівбою) сприяло інтенсивнішому розвитку листової поверхні. Найбільшою площею листової поверхні рижію була у фазі цвітіння. Дослідження показали, що фотосинтетичний потенціал (ФП) рослин рижію ярого напряму залежав від застосування мінеральних добрив, тривалості міжфазних періодів та інтенсивності формування листового апарату. Підвищення доз азотних добрив мало позитивний вплив на величину ФП.

УДК 631.81:633.491(477.7)

2016.2.104. ВПЛИВ ДОБРИВ ТА РЕГУЛЯТОРІВ РОСТУ НА ВРОЖАЙНІСТЬ І ЯКІСТЬ БУЛЬБ КАРТОПЛІ ЛІТНЬОГО САДІННЯ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ / Гамаюнова В.В., Іскакова О.Ш. // Сільське господарство та лісівництво: зб. наук. пр. — 2015. — № 1. — С. 27–34. — Библиогр.: 7 назв.

Картопля, сорти картоплі, добрива мінеральні, урожайність картоплі, якість картоплі, регулятори росту.

Мета досліджень — визначення можливості застосування зменшених доз мінеральних добрив (МД) за рахунок способу внесення та сумісного їх використання з сучасними регуляторами росту рослин (РРР) при вирощуванні 3 сортів картоплі за літнього строку їх садіння. Польові досліді проводили впродовж 2010–2012 рр. у ННПЦ Миколаївського НАУ. Досліджували занесені до Державного реєстру сорти картоплі селекції Ін-ту картоплярства НААН: ранньостиглий — Тирас, середньоранній — Забава, середньостиглий — Слов'янка. Доведено доцільність використання вказаних сортів при вирощуванні картоплі літнього садіння у дво-врожайній культурі на краплинному зрошенні. За середньої забезпеченості ґрунту рухомими формами основних елементів живлення МД у дозі $N_{45}P_{45}K_{45}$ потрібно здійснювати локально у шар ґрунту 0–12 см, що забезпечує такий же вплив на рівень урожайності досліджуваних сортів картоплі та якість бульб як і застосування повного МД $N_{90}P_{90}K_{90}$ врозкид. У період бутонізації посіви картоплі доцільно обробляти РР діазофітом, адаптофітом або агростимуліном, що уможливає за незначних витрат підвищувати врожайність бульб та покращувати їх якість.

УДК 631.816.3:631.175:633.63

2016.2.105. СРАВНИТЕЛЬНАЯ ЭФФЕКТИВНОСТЬ ПРИМЕНЕНИЯ УДОБРЕНИЙ В ПЕРИОД ВЕГЕТАЦИИ САХАРНОЙ СВЕКЛЫ / Минакова О.А., Тамбовцева Л.В., Александрова Л.В. // Земледелие. — 2016. — № 1. — С. 25–28. — Библиогр.: 10 назв.

Добрива мінеральні, буряки цукрові, підживлення (позакореневе, ґрунтове), аміачна селітра, сечовина, Гумімакс, Мікровіт, врожайність.

У тривалих дослідках (2006–2014 рр.) вивчали підживлення кореневі (аміачна селітра і нітроаммофоска $N_{27}P_5K_5 + S$) і позакореневі (Гумімакс, Мікровіт спільно з Органо-Бором,

розчинами сечовини) на фонах: без добрив, $N_{45-50}P_{45-50}K_{45-50}$ і $N_{90-100}P_{90-100}K_{90-100}$. Застосування аміачної селітри в рядки (у дозах $N_{80} + N_{60}$ на фоні $N_{45}P_{45}K_{45}$ і $N_{40} + N_{30}$ на фоні $N_{90}P_{90}K_{90}$) підвищувало врожайність коренеплодів на 11,7–17,2%, збір цукру — на 6,7–19,4%. Найбільш ефективними дозами підживлення нітрамофоскою $N_{27}P_{5}K_{5} + S$ були $N_{54}P_{10}K_{10}$ на фоні $N_{50}P_{50}K_{50}$ і $N_{81}P_{15}K_{15}$ на фоні $N_{100}P_{100}K_{100}$, що забезпечило приріст врожаю коренеплодів на рівні 16,7–18,5 т/га (29,1–35,5%) відносно відповідних фонів основного удобрення. Позакореневе підживлення сечовиною у дозах $N_{6,8-20,4}$ по фонах без добрив, $N_{45}P_{45}K_{45}$ і $N_{90}P_{90}K_{90}$ підвищувало врожайність коренеплодів на 8,0–22,9%, збір цукру — на 9,5–21,9%. При використанні Мікрівіта сумісно з Органо-Бором на фоні природної родючості ґрунту врожайність коренеплодів була більшою. Максимальний приріст врожайності забезпечувало застосування Гумімакса, при цьому збір цукру також підвищувався. Найменший результат спостерігали при застосуванні аміачної селітри в рядки і Мікрівіту разом з Органо-Бором по листках. Максимальну ефективність різні види підживлення мали за відсутності добрив, меншу — при низькому рівні основного удобрення ($N_{45-50}P_{45-50}K_{45-50}$).

УДК 631.82/.85:631.86

2016.2.106. БЕЗ ОРГАНІКИ НЕ ОБІЙТИСЯ / Хохлов Володимир // The Ukrainian Farmer. — 2016. — № 2. — С. 24.

Добрива (мінеральні, органічні), зній, гумус, сівозміни.

Мета дослідження — вивчити доцільність внесення гною разом із мінеральними добривами (МД) на дерново-середньопідзолистому супіщаному ґрунті (Ін-т сільського господарства Полісся НААН). Тривалість дослідів у двох зернопросапних короткоротаційних сівозмінах (КРС): 5-пільній (коношина — жито озиме — картопля — кукурудза на силос — овес) і 2-пільній (картопля — жито озиме) — 5 років. Схемою дослідів передбачена мінеральна (NPK — рекомендована доза добрив) й органо-мінеральна (гній + NPK) системи удобрення. Наведено дані щодо балансу гумусу в шарі ґрунту 0–20 см за різних систем удобрення і КРС. За внесення МД в обох сівозмінах встановлено зменшення відносного умісту гумусу. Поєднання МД із гноем сприяло формуванню позитивного балансу гумусу: в обох сівозмінах приріст гумусу за рік становив 0,12 т/га. Мінеральна система удобрення за продуктивністю культур не поступається органо-мінеральній. Також вона є більш економічно вигідною. Але вона не сприяє відтворенню органічної речовини ґрунту на відміну від органо-мінеральної.

УДК 631.83:631.416.4:631.445.4

2016.2.107. ВПЛИВ ТРИВАЛОГО ЗАСТОСУВАННЯ ДОБРИВ НА ВМІСТ ЛЕГКОРОЗЧИННИХ СПОЛУК КАЛІЮ В ЧОРНОЗЕМІ ОПІДЗОЛЕНОМУ / Господаренко Г.М., Прокопчук І.В., Нікітіна О.В. // Сільське господарство та лісівництво: зб. наук. пр. — 2015. — № 1. — С. 5–12. — Бібліогр.: 18 назв.

Легкорозчинні сполуки калію, чорнозем опідзолений важкосуглинковий, застосування добрив тривале, сівозміна, системи удобрення, метод Дашевського.

Метою досліджень, проведених в Уманському національному університеті на чорноземі опідзоленому важкосуглинковому (дослід закладено у 1964 р.), було вивчення впливу тривалого застосування різних норм добрив і систем удобрення в польовій сівозміні на вміст легкорозчинних форм калію (ЛФК). Застосовувались органічна, мінеральна та органо-мінеральна системи удобрення. Було встановлено, що застосування добрив і систем удобрення забезпечило найвищий вміст легкорозчинних сполук калію (ЛСК) у шарі ґрунту 0–20 см, що збільшило вміст сполук цієї форми в 1,8–2,3 раза порівняно з неудобреними ділянками. Вплив внесених добрив у нормі 90 кг/га K_2O на вміст ЛСК спостерігається до глибини 40 см. Оскільки ЛФК найдоступніші для живлення рослин, то системи удобрення повинні базуватися на ступені забезпеченості культур сівозміни цими сполуками. Тому на основі одержаних нових дослідних даних і встановлених кореляційних зв'язків запропоновано градацію забезпеченості культур польової сівозміни легкорозчинними сполуками калію на чорноземі опідзоленому Правобережного Лісостепу України.

УДК 631.84:631.81.095.337:631.11

2016.2.108. ЯК ПРАВИЛЬНО ПІДЖИВИТИ ПШЕНИЦЮ / Скрильник Е., Кутова А., Артем'єва К. // The Ukrainian Farmer. — 2016. — № 2. — С. 56.

Пшениця, добрива (азотні, органо-мінеральні), мікроелементи, підживлення позакореневе.

Наведено дані щодо рекомендованих доз азоту для підживлення пшениці озимої (кг д.р./га) у різних фазах розвитку (кущіння, вихід у трубку, колосіння) та різних рівнях забезпечення ґрунту мінеральним азотом ($NH_4 + NO_3$) у шарі ґрунту 0–60 см, мг/кг. На дослідному полі ННЦ ІГА ім. О.Н. Соколовського в ДП “Граківське” досліджено, що за умов застосування розчину карбаміду і аміачної селітри (КАС-32) і рідких органо-мінеральних добрив, де частка гумату становила 5 та 15% від об'єму КАС, у підживлення зернових було отримано приріст урожаю від 0,3 до 0,9 т/га. Досліджено також вплив застосування позакореневого підживлення рослин пшениці озимої хелатним мікродобривом, яке містить у своєму складі Zn — 18, Co — 0,04, Cu — 25 г/л, на фоні внесення мінеральних добрив $N_{60}P_{60}K_{60}$ на врожайність і якість зерна. Рослини обробляли робочим розчином 300 л/га (доза мікродобрива 6 л/га) у фазі кущіння та колосіння. Приріст урожаю зерна при цьому становив 18% порівняно з унесенням $N_{60}P_{60}K_{60}$. Ефект від позакореневого підживлення мікроелементами пшениці озимої в період кущіння зберігається до кінця вегетації, особливо позначаючись на ростових процесах, фотосинтезі та продуктивності рослин. За пізнішого проведення підживлення вплив мікроелементів на врожайність зменшувався, а на якість зерна — зростав.

УДК 631.842:631.821

2016.2.109. ВАПНЯНО-АМІАЧНА СЕЛІТРА: ХАРАКТЕРИСТИКА ДОБРИВА ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ НА ОЗИМИХ ЗЕРНОВИХ / Ходаніцький В. // Пропозиція. — 2016. — № 2. — С. 64–65.

Селітра (вапняно-аміачна, аміачна), добрива кислі, зернові озимі.

Нейтральне значення рН ґрунтового розчину є оптимальною умовою поглинання основних елементів живлення — азоту, фосфору, калію, сірки, магнію — рослинами. За зростання кислотності ґрунту доступність цих елементів живлення для рослин пшениці різко знижується. Найпоширеніше азотне добриво — аміачна селітра, що містить у своєму складі азот у амонійній і нітратній формах, належить до фізіологічно кислих добрив. До суттєвих недоліків аміачної селітри також можна віднести високу гігроскопічність і вибухонебезпечність. Тому застосування вапняно-аміачної селітри (ВАС) може розв'язати проблему негативного впливу азотних добрив на ґрунт, а також підвищити безпеку виробничого процесу. ВАС є перспективним азотним добривом, близьким до фізіологічно нейтрального. Наведено дані щодо його фізико-хімічних властивостей, умов зберігання, перевезення і застосування. Це добриво можна використовувати на будь-яких ґрунтах і під усі с.-г. культури. Внесення ВАС у посівах озимих зернових культур дає змогу зменшити шкідливий вплив від застосування фізіологічно кислих добрив на ґрунтах, схильних до підкислення. Вона безпечніша у використанні та майже не злежується під час тривалого зберігання.

УДК 631.86:631.147:631.461

2016.2.110. ВИКОРИСТАННЯ БІОПРЕПАРАТІВ — ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМОК ВДОСКОНАЛЕННЯ АГРОТЕХНОЛОГІЙ / Остапчук М.О., Поліщук І.С., Мазур О.В., Максимов А.М. // Сільське господарство та лісівництво: зб. наук. пр. — 2015. — № 2. — С. 5–17. — Бібліогр.: 27 назв.

Ґрунтові мікроорганізми, родючість ґрунту, біопрепарати, екологічно безпечні агротехнології.

В статті поставлено за мету оцінити ефективність та можливість широкого застосування в агротехнологіях органічного спрямування біопрепаратів вітчизняного виробництва як біотрансформаторів ґрунту. Розглянуто питання необхідності розробки та вдосконалення енерго- та ресурсощадних технологій вирощування с.-г. культур. Висвітлено вирішальну роль ґрунтових мікроорганізмів у процесі формування родючості ґрунту. Оцінено важливе значення біологічних препаратів як альтернативних, екологічно безпечних добрив, засобів захисту рослин від шкідників і хвороб та їх застосування в

системі органічних агротехнологій. Визначено ефективність біогумусу та його похідних, ЕМ-технологій у системі органічного землеробства, підвищенні родючості ґрунту, оздоровленні навколишнього середовища. Представлено огляд літературних джерел за останні роки з питань досліджень, практичного застосування, економічної ефективності біопрепаратів в Україні та за кордоном. Установлено: невисокі норми добрив стимулюють зростання чисельності ґрунтових мікроорганізмів та біохімічну активність ґрунту; бактеріальні препарати позитивно впливають на фізіологічний оптимум поживних речовин у ґрунті; використання мікробних препаратів, у т.ч. ЕМ-технологій, у системі органічного (біологічне) землеробства дає змогу підвищити родючість ґрунту, збільшити врожайність с.-г. культур, оздоровити навколишнє середовище.

УДК 631.86:631.862/.863

2016.2.111. ЕФЕКТИВНЕ ЗАСТОСУВАННЯ РІДКИХ ОРГАНІЧНИХ ДОБРИВ / Скрильник Е. // Пропозиція. — 2016. — № 2. — С. 66–70.

Добрива органічні рідкі, безпідстилковий гній (ВРХ, свині), послід, біогенні елементи, тверда та рідка фракції, біологічне очищення.

Безпідстилковий гній (БГ) (ВРХ, свині) та послід (П) характеризуються низьким вмістом органічної речовини (ОР), біогенних елементів, незбалансованим співвідношенням N:P:K, високим інфекційним, інвазійним потенціалом, значним вмістом токсичних сполук (метан, скатол, меркаптан, феноли, крезол, аміак, сірководень тощо), які пригнічують ріст і розвиток рослин. Наведено дані: вміст води та основних елементів живлення (N , P_2O_5 , K_2O) у рідкому гною (РГ) та гнойових стоках (ГС), %, ВРХ та свиней на відгодівлі; хімічний склад РГ свиней та його фракцій після розподілення, %, на суху речовину та хімічний склад (вода, N , P_2O_5 , K_2O) посліду дорослої птиці (кури, качки, гуси, індики). Розглянуто питання застосування рідкого БГ та П і, зокрема, технологій їх обробки: гомогенізація; розподілення РГ на тверду та рідку фракції; біологічне очищення ГС з наступним використанням їх для удобрення і зрошувально-удобрювальних поливів. У колообігу поживних речовин у системі ґрунт — рослина — тварина — ґрунт рідкі органічні добрива використовуються у більш короткий термін, ніж підстилковий гній. Наведено дані щодо ефективності дії підстилкового та безпідстилкового гною (за даними польових дослідів), а також впливу рідкого та підстилкового гною за різних строків внесення на врожайність с.-г. культур (за даними наукових установ України). З метою зниження витрат на зберігання рекомендується використовувати РГ протягом року: наприкінці літа та восени — по стерні, подрібненій соломі під зяблеву оранку, пізно восени та взимку — на рівних ділянках, неораних полях по мерзлому ґрунту або снігу, навесні — під дискове боронування. Разом з тим наведено застереження щодо використання БГ. За систематичного та надлишкового внесення БГ відбуваються такі процеси: погіршення ґрунтової родючості; надлишкове фосфатування ґрунту; нітратне забруднення ґрунтових вод; уповільнення самоочищення ґрунту від патогенної мікрофлори та гельмінтів; надлишкове накопичення нітратів у рослинах, що викликає отруєння тварин. Використання безпідстилкового гною як органічного добрива потребує науково обґрунтованого підходу.

УДК 631.872:631.445:631.452

**2016.2.112. РОЛЬ БІОЛОГІЗОВАНИХ СІВОБО-
РОТОВ В ИЗМЕНЕНИИ СОДЕРЖАНИЯ ГУМУСА В ДЕРНОВО-
ПОДЗОЛИСТЫХ ПОЧВАХ ВЕРХНЕВОЛЖЬЯ** / Шрамко Н.В., Вихорева Г.В. // Земледелие. — 2016. — № 1. — С. 14–16. — Библиогр.: 16 назв.

Ґрунт, сівозміна, добрива (мінеральні, зелені), сидерати, рілля, трави бобові багаторічні, біологізація, гумус.

Наведено результати досліджень, здійснених у 2002–2014 рр. з вивчення впливу біологізованих сівозмін на вміст гумусу в дерново-підзолистих ґрунтах, а також продуктивності сівозмін. Вивчали 3-, 4-, 5- і 6-пільні сівозміни, що мають у структурі від 25 до 60% багаторічних бобових трав, а також ріпак і гірчицю білу, які висівали післяукісно. Сівозміни закладали на наступних рівнях мінерального живлення: природний агрофон (без добрив); підтримувальний $N_{45}P_{45}K_{45}$; інтенсивний $N_{90}P_{90}K_{90}$. За початкового вмісту гумусу 1,54% відмічено його зростання в усіх біологізованих сівозмінах. Найбільший приріст одержано у сівозмінах, насичених бобовими травами на 40 і 50%. В таких сівозмінах активізується взаємозв'язок органічного зеленого добрива з мінеральними формами, що суттєво впливає на підвищення продуктивності рілля і баланс органічної речовини ґрунту. Застосування добрив підвищує продуктивність сівозміни на 39,0–60,9% порівняно з варіантом без добрив. Баланс органічної речовини стає позитивним і підтримується за рахунок післяжнивно-коренових залишків бобових трав, зеленої маси післяукісних культур і солом зернових.

УДК 631.874:633.791:631.95

2016.2.113. ЕКОЛОГО-БІОЛОГІЧНИЙ НАПРЯМОК ЕФЕКТИВНОГО ВЕДЕННЯ ХМЕЛЯРСТВА / Стецюк О.П., Кириченко Л.П., Шпакевич Л.Ю. // Агропромислове виробництво Полісся: зб. наук. пр. — Житомир, 2015. — № 8. — С. 60–62. — Библиогр.: 4 назви. Шифр 546904.

Хміль, хмеленасадження, агрозаходи, добрива зелені, культури покривні, продуктивність хмелю.

Метою було дослідити ефективність застосування біологізованих агротехнологій на хмеленасадженнях, їх вплив на урожайність та якість хмелепродукції. Досліди провели у 2011–2014 рр. на хмелеплантації ІСГП. Порівнювали традиційні технології вирощування хмелю з новою, що передбачала утримання міжрядь під покривними культурами. Як такі використали редьку олійну, люпин та гірчицю, а також задерніння міжрядь багаторічними травами. Наведено дані накопичення зеленої маси сидеральних культур та багаторічних трав. Найефективнішими за урожайністю шишок хмелю виявились такі варіанти: залуження міжрядь багаторічними травами (1,59 т/га); олійна редька як сидерат (1,71 т/га) та подвійна сидерація (1,54 т/га) за показника 1,03 т/га у контролі (без добрив). За умови значної економії традиційного перегною вони майже не поступались загальноприйнятій технології (1,69 т/га). Вміст α -кислот в усіх біологізованих варіантах перевищував контроль на 5–13 відсоткових відсотків. Зроблено висновок, що ефективне функціонування агробіоценозу хмеленасаджень можна забезпечити за використанням агробіологічних способів утримання ґрунту, що дасть можливість зменшити антропогенне навантаження на екосистему хмільника при стабільній продуктивності.

502/504 ОХОРОНА ПРИРОДИ. СТАЛИЙ РОЗВИТОК 631.92/.95 СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА ЕКОЛОГІЯ

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.

Науковий консультант — академік НААН ГУДКОВ І.М.

УДК 502.31:504.03(100+477)

**2016.2.114. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПОЗИЦІЇ УКРАЇНИ
НА МІЖНАРОДНИХ ФОРУМАХ З ДОВКІЛЛЯ І РОЗВИТКУ** / Туниця Ю.Ю. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2015. — Вип. 25.3. — С. 77–85. — Библиогр.: 33 назви. Шифр 546421.

Захист і збереження довкілля, сталий розвиток, економіка зелена.

Зроблено спробу попереднього, далеко неповного за фактажем, глибиною аналізу та масштабами, наукового осмислення позиції України на міжнародних форумах з проблем охорони довкілля і сталого розвитку. Зазначено, що поряд з

фаховим обґрунтуванням конкретних інституційних положень сталого розвитку — необхідністю визнання ідеї Екологічної Конституції Землі (ЕКЗ) з одночасним заснуванням Світової Екологічної Організації та екологізацією знань як чинника становлення зеленої економіки — порушено питання безвідповідального ставлення чиновників до використання наукових здобутків у цій сфері, що не сприяє піднесенню міжнародного іміджу України й утвердженню її геополітичної ролі у світі. Слід відзначити, що, починаючи з другої половини 80-х років ХХ ст., проблема сталого розвитку перебуває в центрі уваги ООН. Україні необхідно скористатися готовністю Брюсселя до предметного діалогу з питань ЕКЗ, а для цього налагодити інформування європейських структур про процес обговорення ЕКЗ, приділивши особливу увагу оцінкам та напрацюванням відомих міжнародних організацій, а також експертів з країн-членів ЄС. Здійснення таких заходів відкриває шлях для результативної роботи Представництва України при ЄС та її посольств з дипломатичними й урядовими колами конкретних європейських країн, насамперед, Франції, Німеччини, Польщі. Наголошено, що проблема сталого розвитку досі залишається невирішеним ключовим завданням світової науки, господарської практики та національної і міжнародної політики, яке можна вирішити лише спільними зусиллями науки, влади і громадянського суспільства.

УДК 502.4'6/.7:504.06(477)(492.452)

2016.2.115. НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК “ВЕРХОВИНСЬКИЙ”: ПРИРОДНІ ТА ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНІ ЦІННОСТІ / Гетьман В.І. // Екологічний вісник. — 2015. — № 5. — С. 16.

Природно-заповідний фонд Українських Карпат, екосистеми природні, організація природоохоронних територій.

Охарактеризовано природні та історико-культурні цінності Національного природного парку (НПП) “Верховинський”, утвореного в 2010 р. для забезпечення охорони природи й збереження біорізноманіття та цілісності природних комплексів Чивчинських і Гринявських гір. На території НПП можна виділити 4 геоморфологічні райони: Чорногірський хребет, Гринявські та Чивчинські гори, Верховинське зниження (Гуцульська Верховина), які різняться не лише орографією, але й природним різноманіттям, ландшафтною структурою, наявністю ендемічних видів рослин і тварин та ін. У НПП виділяють рослинні ступені смерекових лісів та субальпійський. Територія НПП “Верховинський” належить до регіонів Українських Карпат, де збереглась первісна кліматична верхня межа лісу, яка становить у середньому 1591 м н.р.м. Вище верхньої межі лісу, у рослинному покриві субальпійського поясу, домінуюче положення займають первинні формації сосни гірської, душевної зеленої, осоки вологістої, костриці лежачої та мальованої, куничника пухнастого, біловуса стиснутого та щучника дернистого. Угрупування формації сосни гірської (жерепи) займають майже всю надлісову частину гірських масивів. У високогір'ях понад сосну і душевнію суцільним фронтом просуваються угруповання формації ялівцю сибірського, займаючи нижню частину альпійського поясу. Величність і краса навколишньої природи становлять особливу рекреаційну й естетичну цінність та привабливість (атрактивність) території НПП. Природні умови парку є надзвичайно сприятливими для розвитку туризму, рекреації та лікування мінеральними водами. На території НПП прокладено багато різноманітних маршрутів: гірських, водних, пішохідних, кінних, велосипедних тощо. Зазначено, що історико-культурна цінність НПП “Верховинський” ґрунтується на багатій подіями історії краю. Отже, територія його відрізняється ландшафтно-рекреаційними ресурсами, які ще недостатньо досліджені. Висока наукова цінність цього заповідника полягає в унікальній можливості вивчення місцевих природних екосистем, які є дуже близькими до натуральних, або еталонних.

УДК 504.05.001.25

2016.2.116. ПРОГНОЗИРОВАНИЕ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО СОСТОЯНИЯ И БЕЗОПАСНОСТИ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ С УЧЁТОМ АНТРОПОГЕННЫХ ФАКТОРОВ: монография / Глушков А.В.; М-во образования и науки Украины, Одес. гос. экол. ун-т. — О., 2015. — 280 с. Шифр 546384.

Екологія прикладна, забруднення довкілля антропогенне, безпека екологічна, гідроекологія, радіоекологія.

Здійснено аналіз сучасного стану та оцінено вплив антропогенного навантаження на довкілля. Викладено основи принципово нового математичного апарату на основі нелінійного аналізу й теорії хаосу і мультифракталів для вирішення широкого кола завдань сучасної прикладної екології та гідроекології (конструктивна географія й раціональне використання природних ресурсів). Висвітлено результати досліджень за допомогою зазначених методів впливу антропогенного навантаження на атмосферу промислових міст, водні басейни річок і пригирлових зон північно-західної частини Чорного моря, зокрема розподілу хлорованих вуглеводнів. Велику увагу приділено також проблематиці радіоактивного забруднення різних середовищ (атмосфера, гідросфера, ґрунти) у світлі ядерної енергетики, що активно розвивається.

УДК 504.054:546.4/.8:504.064.3:550.4.001.25(477–25/41)

2016.2.117. ЕКОЛОГО-ГІГІЄНИЧНА ОЦІНКА НАВАНТАЖЕННЯ ВАЖКИМИ МЕТАЛАМИ ДОВКІЛЛЯ М. КИЄВА В СИСТЕМІ СНІГ — ВОДА — ҐРУНТ / Андрусишина І.М., Голуб І.О., Лампека О.Г. // Екологічна безпека та природокористування: зб. наук. пр. — К., 2015. — № 18. — С. 59–65. — Бібліогр.: 28 назв. Шифр 546789.

Екологічна безпека, важкі метали, забруднення довкілля, сніг талий, вода природна, ґрунт, моніторинг забруднення.

Наведено результати моніторингу вмісту 17 хімічних елементів у системі сніг — вода — ґрунт м. Києва і його околиць, а також надано гігієнічну оцінку забруднення важкими металами (ВМ) довкілля міста. Зазначено, що вміст ВМ у пробах ґрунту Києва та Київської обл. визначався за допомогою методу атомно-емісійної електрометрії з індуктивно зв'язаною плазмою (АЕС — ІЗП). Результати досліджень засвідчили, що в структурі чинників хімічної природи першочергову роль відіграє зростаюче з роками забруднення снігового покриву, зокрема такими ВМ як: марганець, цинк, залізо і кальцій, а також алюміній. Здійснено порівняльний аналіз вмісту ВМ та есенціальних мікроелементів у поверхневих та підземних водах і ранжування їх за ступенем забруднення в такий ряд: артезіанська → колодязна → поверхнева. У ґрунтах виявлено найвищий вміст марганцю та цинку (перевищення ГДК і фонового вмісту). Дане перевищення концентрації ВМ порівняно з нормативними значеннями мало істотні відмінності за функціональними зонами. Зазначено, що стан ґрунтів слід розглядати як інтегральний показник багаторічного процесу забруднення всього довкілля. Одержані дані досліджень демонструють, що екологічний моніторинг забруднення навколишнього середовища в системі сніг — вода — ґрунти потенційно токсичними металами є актуальним для великих міст України.

УДК 504.064.3:528.837:629.783

2016.2.118. РЕГИОНАЛЬНАЯ ГЕОИНФОРМАЦИОННАЯ СИСТЕМА МОНИТОРИНГА АГРАРНЫХ РЕСУРСОВ С ПРИМЕНЕНИЕМ МЕТОДОВ ДИСТАНЦИОННОГО ЗОНДИРОВАНИЯ ЗЕМЛИ / Греков Л.Д., Кузьмин А.В., Верюжский Г.Ю., Петров А.А., Скавронский В.П. // Екологічна безпека та природокористування: зб. наук. пр. — К., 2015. — № 17. — С. 88–97. Шифр 546789.

Агроресурси, моніторинг космічний, контроль процесу вегетації, прогнозування вегетації, зондування дистанційне.

Розроблено прикладну систему космічного моніторингу (КМ) аграрних ресурсів регіонального рівня в інтересах товаровиробників сільгосппродукції та органів державного управління в сфері с.-г. виробництва. Система КМ реалізує повний технологічний цикл обробки даних дистанційного зондування Землі з космосу, формування прикладних аграрних сервісів й надання доступу до інформації кінцевому споживачеві через універсальний Web-інтерфейс (геопортал). Зазначено, що тематичні сервіси базуються на комплексному використанні спектральних даних з вільно поширюваних знімків Terra Modis і Landsat 8, а також Deimos-1 і Rapid-Eye. Обробка даних дистанційного зондування з метою формування тематичних сервісів ґрунтується на методах статистичного, кластерного і факторного аналізів, а також розпізнаванні образів та нейронно-мережових методах аналізу. Однією з переваг цієї технології є те, що користувач може не мати спеціальних

знань у галузі геоінформаційних технологій, комп'ютерів чи географії. Технологічні рішення, реалізовані в системі КМ, пройшли апробацію протягом двох аграрних років на території Монастирищенського р-ну Черкаської області. Моніторинг було проведено для 1600 аграрних полів загальною площею близько 65 тис. га.

УДК 504.53.062.2/4:631.452:332.365

2016.2.119. РАЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ҐРУНТОВИХ РЕСУРСІВ І ВІДТВОРЕННЯ РОДЮЧОСТІ ҐРУНТІВ: ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ, ЕКОЛОГІЧНІ Й НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ: колектив. монографія / за ред. Балюка С.А. і Кучера А.В. — Х., 2015. — 432 с. Шифр 547012.

Землекористування раціональне, ґрунтові ресурси, родючість ґрунту, деградація ґрунтів, еколого-економічні збитки.

Висвітлено сучасні проблеми теорії і практики раціонального використання ґрунтових ресурсів та відтворення родючості ґрунтів (Рґ), а також запропоновано можливі шляхи їх вирішення. Зазначено, що в сучасних умовах реформування аграрного сектору відтворення Рґ набуло особливого значення, адже їх потенційна родючість за умов застосування науково обґрунтованих норм добрив і дотримання необхідної технології вирощування дає змогу значно підвищувати врожайність с.-г. культур. Проте в останні роки відмічається тенденція до зниження показників Рґ, зокрема через значне зменшення обсягу внесення органічних і мінеральних добрив та хімічних меліорантів. Аналіз проблем, пов'язаних з логічним завершенням земельної реформи, показав, що одним з першочергових завдань аграрної економічної науки є наукове забезпечення раціонального використання й охорони земель, збереження й відтворення Рґ. Розглянуто питання щодо нормативно-правового забезпечення збереження ґрунтів і відтворення їх родючості. Висвітлено основні аспекти екологізації аграрного землекористування й ефективності органічного виробництва. Розглянуто методологічні й методичні аспекти визначення еколого-економічних збитків від деградації ґрунтів. Здійснено аналіз зарубіжного досвіду раціонального використання ґрунтових ресурсів і відтворення родючості ґрунтів.

УДК 631.95:332.3'6"737"(477.72)

2016.2.120. МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ЩОДО ОЦІНКИ ЕКОЛОГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ СТАНУ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ / Яремко Ю.І., Дудяк Н.В. // Вісник Житомирського національного агроєкологічного університету: наук.-теорет. зб. — Житомир, 2015. — № 1(48), т. 2. — С. 32–38. — Бібліогр.: 15 назв. Шифр 546505.

Агроєкологія, екологічна стійкість земельних ресурсів, землекористування.

Розроблено та науково обґрунтовано методику інтегральної оцінки екологічної стійкості стану земельних ресурсів (ЗР) під впливом антропогенної діяльності й сучасного землекористування щодо забезпечення його збалансованого ведення. Для виконання оцінки екологічного стану (ЕС) ЗР визначено структуру показників, які дають змогу оцінювати ЕС ЗР та можливість забезпечення стійкого їх розвитку. На основі показників розраховуються та визначаються індикатори оцінки ЕС ЗР: коефіцієнти антропогенної перетвореності, деградованості, ураження від рівня підтоплення, еколого-меліоративного стану, меліоративного навантаження, родючості с.-г. земель відповідно до бала бонітету. Результати розрахунків показують, що територія Херсонщини за коефіцієнтом деградованості досягла найвищої стадії — порушення стійкості. Найвищим рівнем деградації характеризуються Бориславський та Нижньосірогозький р-ни, який можна охарактеризувати як стадію екологічного лиха. Інтегральна оцінка показників дала можливість визначити індикатори та індекс ЕС ЗР. Для переважної більшості районів області характерна умовно стійка стадія розвитку за індексом ЕС ЗР. Про це свідчать одержані значення індексу, які знаходяться в межах 0,46–0,69. До районів з нестійкою стадією розвитку системи за ЕС відносяться Скадовський, Каланчацький та Новотроїцький райони. Результати запропонованої методики можуть стати основою та використовуватися для регулювання антропогенного навантаження на ЗР і своєчасного

прийняття ефективних управлінських рішень щодо раціонального землекористування та ефективного використання земельних ресурсів.

УДК 631.95:332.36:631.152:332.021.8(477)

2016.2.121. ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ ТА ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯМ В ПРОЦЕСІ ЗДІЙСНЕННЯ ЗЕМЕЛЬНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ / Третяк М.А., Третяк Р.А., Третяк Н.А. // Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. — 2015. — № 2/3. — С. 13–19. — Бібліогр.: 18 назв.

Екологізація управління земельними ресурсами, землекористування екологічне, земельна реформа.

Здійснено аналіз наслідків проведення земельної реформи в Україні та встановлено проблеми екологічного управління земельними ресурсами (ЗР) та землекористуванням (ЗК). Для дослідження управління ЗР та ЗК взято головні наслідки проведення земельної реформи, а саме: структурні зміни в розподілі земель як за формами власності та господарювання, так і для визначення екологічної складової земельних ресурсів. З цією метою було використано коефіцієнт екологічної стабільності та антропогенного навантаження територій. З моменту набрання чинності нового Земельного кодексу України (01.01.2002 р.) інституційно закріплено 3 форми власності на землю — державна, комунальна і приватна, визначені як рівноправні. Станом на 01.01.2015 р. у державній власності перебуває 28,9 млн га (47,8%), приватній власності юридичних і фізичних осіб — 31,4 млн га (52,1%), колективній — 55,3 тис. га (0,05%) та в комунальній — 32,3 тис. га (0,05%) земель. Тобто, де-факто існує і колективна форма власності на землю, що перебуває в стадії трансформації в приватну власність, проте законодавчо питання щодо цих земель не вирішено. Оцінка розподілу земель за 2002 та 2014 рр. виявила незначні зміни, а також високу розораність території України. Станом на 01.01.2015 р. найбільшу частку мають орні землі, які займають 53,9% території України, перелоги — 0,4, багаторічні насадження — 1,5, сіножаті — 4,00, пасовища — 9,0%. Такий розподіл земельних угідь характеризується с.-г. освоєністю й високою розораністю території країни, що значно перевищує екологічно обґрунтовані межі. Наголошено, що з прийняттям нового земельного кодексу України рівень розораності не змінився і становить 53,9%, що є високим показником серед країн Європи. Рекомендовано оптимальні екологічні параметри структури ЗК, де оптимальний рівень розораності території становить 40–45%, гранично допустимий — 60%. Установлено, що 13 областей України перевищують гранично допустимий рівень розораності, результатом чого є неефективне використання ЗР, екологічно незбалансоване ведення землеробства та загрозливий стан деградованого ґрунтового покриву України. Запропоновано шляхи подолання проблем екології, що має забезпечити ефективний взаємозв'язок усіх інститутів та структур земельної політики.

УДК 631.95:338.43.001.25(477)

2016.2.122. ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЗМІН КЛІМАТУ / Дем'янюк О.С. // Агроєкологічний журнал. — 2015. — № 4. — С. 14–21. — Бібліогр.: 20 назв.

Антропогенний вплив на довкілля, продовольча безпека України, кліматичні зміни, органічне виробництво, агрокліматологія.

Проаналізовано забезпечення продовольчої безпеки України з погляду рівня розвитку аграрного виробництва, стану природно-ресурсного потенціалу та ефективності його використання. Продовольча безпека — похідна від антропогенного впливу на довкілля, що особливо проявляється в аграрному виробництві внаслідок змін клімату. Висвітлено зростаюче значення екологічного аспекту у визначенні розвитку сільського господарства, що зумовлено забезпеченням продовольчої безпеки та поліпшенням якості навколишнього природного середовища. Окреслено напрями переходу на екосистемний підхід та обґрунтовано необхідність зміни моделі аграрного виробництва. На основі прогнозних моделей слід розробити заходи з адаптації (або адаптаційної стратегії), що дасть можливість найефективніше використовувати природні ресурси в нових кліматичних умовах, досягти стійкого підвищення врожайності та якості врожаю, а також забезпе-

чити подолання глобальних деструктивних процесів. Слід зазначити, що користь довкіллю від впровадження органічного землеробства оцінюється в 220–270 дол. США на 1 га/рік, зокрема суспільні блага і користь навколишньому природному середовищу від органічного землеробства оцінюється в 40 дол. США на 1 га/рік внаслідок скорочення викидів вуглецю. Органічне землеробство як один із шляхів мінімального антропогенного впливу на довкілля й кліматичну систему (через зниження емісії парникових газів, внесення хімічних добрив і пестицидів тощо) є перспективним для його розвитку в Україні та дає змогу збільшити обсяги експорту с.-г. продукції, що сприяє розв'язанню продовольчої проблеми в плані забезпечення населення якісними й екологічно безпечними продуктами харчування.

УДК 631.95:504.54.062.4:539.16

2016.2.123. ТРАДИЦІЙНА І АЛЬТЕРНАТИВНА ТЕХНОЛОГІЇ ВІДТВОРЕННЯ ЕНЕРГОПОТЕНЦІАЛУ РАДІОАКТИВНО ЗАБРУДНЕНИХ ҐРУНТІВ / Ландін В.П., Тараріко М.Ю. // Збалансоване природокористування. — 2015. — № 3. — С. 42–46. — Бібліогр.: 10 назв.

Агроекологія, агроекосистема, радіоактивне забруднення земель, радіонукліди, екологічно безпечна с.-г. продукція.

Здійснено порівняльну оцінку впливу традиційної й альтернативної систем відтворення агроекологічних функцій (АЕФ) та енергетичного потенціалу радіоактивно забрудненого дерново-підзолистого ґрунту в процесі його реабілітації та повернення у виробничу сферу. Зазначено, що термін відтворення АЕФ ґрунту означає відновлення їхньої здатності забезпечувати сталий розвиток агроекосистем й одержувати безпечну продукцію. Для відтворення АЕФ радіоактивно забрудненого дерново-підзолистого ґрунту з поверненням його в с.-г. виробництво, необхідно оцінити енергопотенціал ґрунту як чинник, що забезпечує сталий розвиток й достатньо високу продуктивність агроекосистем. Енергопотенціал ґрунту визначається головним чином запасами в ньому органічної речовини — гумусу, а також біогенних елементів. За їхнього бездефіцитного балансу в зерно-картопляній сівозміні щороку накопичується 20–25 ГДж/га ґрунтової енергії за традиційної системи (Гн + НРК). При цьому на кожну одиницю приросту енергопотенціалу ґрунту одержують 3 одиниці енергії врожаю. Витрати антропогенної енергії коливаються від 17 ГДж/га на контролі (без добрив) до 22–33 ГДж/га за традиційної й альтернативної систем відтворення АЕФ дерново-підзолистого ґрунту. За відтворення АЕФ вищезгаданих ґрунтів у процесі їх повернення в с.-г. використання доцільним є застосування традиційної системи, яка передбачає використання гною в кількості 10 т/га сівозмінної площі. Зазначено, що в умовах рослинницької спеціалізації може застосовуватись альтернативна система відтворення агроекологічних функцій ґрунтів з використанням побічної продукції рослинництва разом з сидеральною біомасою як органічних добрив.

УДК 631.95:631.111

2016.2.124. ОРГАНІЗАЦІЯ ЗЕМЕЛЬНИХ УГІДЬ НА АГРОЛАНДШАФТНІЙ ОСНОВІ: ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ / Ульяновченко О.В., Петренко О.Я., Миргород М.М.; М-во освіти і науки України, Харківський нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. — Х., 2015. — 238 с. Шифр 546771.

Агроекологія, агроландшафт, організація земельних угідь.

Висвітлено науково-практичні підходи до організації с.-г. виробництва на агроландшафтній (АЛ) основі. Досліджено етапи проведення земельної реформи та її еколого-економічні наслідки, узагальнено й поглиблено теоретико-методичні основи АЛ організації виробництва на с.-г. підприємствах, специфіку формування агроландшафтів та їх роль у системі господарської діяльності. Обґрунтовано підходи до використання земель на основі природно-с.-г. районування та зонування. Висвітлено питання науково-методичного забезпечення організації земельних угідь на АЛ основі. Запропоновано науково-методичні підходи до розробки економіко-математичної моделі організації с.-г. виробництва на цій основі. Вдосконалено підхід до визначення відверненого еколого-економічного збитку від упровадження АЛ землевпорядкування (ЗВ). Розроблено методичні підходи до оцінки

еколого-економічної ефективності заходів щодо його впровадження. Висвітлено організаційно-економічний механізм забезпечення екозбалансованого АЛ ЗВ. Реалізовано методичні підходи до розроблення оптимізаційної еколого-економічної моделі АЛ ЗВ, визначено величини відверненого еколого-економічного збитку та еколого-економічної ефективності впровадження агроландшафтного землекористування в с.-г. підприємствах досліджуваного регіону.

УДК 631.95:631.416.9

2016.2.125. ЧАСОВИЙ ТРЕНД ВМІСТУ ВАЖКИХ МЕТАЛІВ У ҐРУНТАХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ / Єгорова Т.М., Моклячук Л.І. // Таврійський науковий вісник. — Херсон, 2015. — Вип. 90. — С. 172–177. — Бібліогр.: 15 назв. Шифр 546568.

Агроекологія, важкі метали, забруднення ґрунтів важкими металами.

Проведено порівняльний аналіз часового тренду вмісту 11 важких металів (ВМ) у ґрунтах України за 50-річний період для с.-г. земель. З'ясовано, що певні коливання в часі вмісту поживних мікро- і макроелементів мають узгоджений характер. У період 1970–1990 рр. відбувалося зростання балансу N, P, K в орних ґрунтах України, що співпадає з підвищенням вмісту Cu, Zn для валової та рухомих форм знаходження. З 1996 по 2008 рік спостерігалася тенденція до від'ємного балансу N, P, K, яку простежено для валових форм знаходження Cu, Zn, Sr, Co, Mn, Pb, Ti та рухомих форм знаходження Cu, Zn і Co. Слід зазначити, що багаторічні результати вмісту важких металів у ґрунтах земель с.-г. призначення як у рухомих, так і валових формах знаходження, можуть використовуватись для аналізу часової динаміки агроекологічних процесів.

УДК 631.95:631.452:631.445.152

2016.2.126. ФІТООКУЛЬТУРУВАННЯ ЗАПЛАВНИХ ҐРУНТІВ В АСПЕКТІ ПОЛІПШЕННЯ ЇХНЬОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ / Цапко Ю.Л., Десятник К.О., Солоха М.О., Калініченко В.М. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2015. — № 1. — С. 21–26. — (Сер. Ґрунтознавство, агрохімія, землеробство, лісове господарство, екологія ґрунтів). Шифр 546381.

Екологічна стабільність ґрунтів, фітоокультурювання, ґрунти заплави, мікроартроподи, луки природні.

Проаналізовано вплив фітоокультурювання (ФО) заплавних ґрунтів на поліпшення їхньої екологічної стійкості. Здійснено діагностику агроекологічного стану заплави з виявленням проблемних ділянок за принципами точного землеробства з використанням ГС-технології. Для ФО було застосовано методи докорінного й поверхневого покращання луків. Результати досліджень засвідчили перевагу останнього методу (підсів трав) над докорінним покращанням з повним вилученням природної рослинності і подальшим висіванням трав, оскільки заходи з докорінного покращання луків згубно впливають на представників ґрунтових мікроартропод. Це створює екологічну проблему, яка полягає в значному зниженні інтенсивності процесів біологічного розкладання органічних сполук. Установлено, що кількість ґрунтових мікроартропод (колемболи та орибатиди) була значно більшою на ділянках із застосуванням поверхневого покращання природних луків порівняно з докорінним.

УДК 631.95:631.459.2:332.3

2016.2.127. МІНІМІЗАЦІЯ РИЗИКУ ВОДНОЇ ЕРОЗІЇ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ЗЕМЛЯХ / Куценко М.В. // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна: зб. наук. пр. — Х., 2015. — № 1147, вип. 12. — С. 25–33. — (Сер. Екологія). — Бібліогр.: 13 назв. Шифр 546670.

Екологія с.-г., ерозія водна, мінімізація ризику водної ерозії, землевпорядкування, картографування.

Розроблено універсальний методологічний підхід до оптимального ґрунтозахисного розподілу с.-г. культур на технологічних ділянках, який максимально компенсує ерозійну небезпеку цих ділянок ґрунтозахисними властивостями с.-г. рослин. Локальне протиерозійне зонування земель дає можливість здійснювати оптимальну ґрунтозахисну оптимізацію структури сівозмін та їх раціональний ґрунтозахисний роз-

поділ у межах конкретних с.-г. підприємств. У ході такого зонування передбачено кількісне обґрунтування площ і складу ґрунтозахисних сівозмін, здатних застерегти прискорену ерозію та зберегти родючість ґрунту. З метою мінімізації ризику ерозії доцільно розподіляти с.-г. культури та сівозміни між технологічними ділянками таким чином, щоб їхні ґрунтозахисні властивості максимально компенсували ерозійну небезпеку ріллі. Розроблений методичний підхід до мінімізації ризику ерозії можна широко використовувати для ерозійно безпечного розподілу с.-г. культур і сівозмін на конкретних технологічних ділянках з метою найекономічнішого збереження родючості ґрунтів за рахунок оптимального використання ґрунтозахисних властивостей усіх с.-г. культур. Наведено результати реалізації методу у вигляді картограм оцінки ерозійної небезпеки й оптимального розміщення сівозмін, що забезпечує мінімальний ризик водної ерозії.

УДК 631.95:634.8:646.4/.8:663/664

2016.2.128. ОСОБЛИВОСТІ КОНЦЕНТРАЦІЇ ВАЖКИХ МЕТАЛІВ У ВИНОГРАДІ ТА ПРОДУКТАХ ЙОГО ПЕРЕРОБКИ / Некос А.Н., Мальчук О.В. // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна: зб. наук. пр. — Х., 2015. — № 1147, вип. 12. — С. 106–113. — (Сер. Екологія). — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 546670.

Екологія с.-г., виноград, продукти переробки винограду, важкі метали, вино домашнє, сік виноградний, безпека продуктів харчування.

Висвітлено проблему безпеки продуктів харчування рослинного походження. Досліджено особливості концентрації важких металів (ВМ) та їх акумуляції і міграції у винограді (В.) та продуктах його переробки. Результати досліджень В. і виноградного соку засвідчили, що концентрація ВМ у зразках В. значно вища, ніж у зразках виноградного соку (у 5–7 разів за Fe, у 2–7 разів за Mn, у 2–2,5 раза за Zn, у 7–13 разів за Cu та і 2–6 разів за Cd. Тенденція до зниження концентрації ВМ спостерігалася у виноградному соку. У зразках В. зафіксовано перевищення значень ГДК лише за Cd у 3,3 раза стосовно В. сортів Молдова і Мускат, а в сортів Ред Глоб і Вікторія — у 1,3 і 2 рази відповідно. У виноградному соку, виготовленому із сортів Мускат та Молдова, спостерігалось перевищення ГДК за Cd приблизно вдвічі. Концентрація ВМ у макусі всіх сортів винограду приблизно в 10–25 разів вища, ніж у соку. За тривалішої витримки домашнього вина з В. поліпшуються не лише його смакові якості, а й спостерігається зниження концентрацій ВМ. Зазначено, що в жодному зразку домашнього вина не було виявлено перевищення значень ГДК за важкими металами, тому його можна вважати цілком безпечним.

632 ХВОРОБИ РОСЛИН. ШКІДНИКИ РОСЛИН. ЗАХИСТ РОСЛИН

Науковий референт — кандидат хім. наук ТОВМАЧЕНКО В.М.

Науковий консультант — академік НААН ЛІСОВИЙ М.П.

УДК 631.811.98:631.559:633.13

2016.2.129. ВПЛИВ РЕГУЛЯТОРІВ РОСТУ НА РІСТ ТА УРОЖАЙНІСТЬ ВІВСА ЯРОГО / Пінчук Н.В., Вергелес П.М., Буткалюк Т.О. // Сільське господарство та лісівництво: зб. наук. пр. — 2015. — № 1. — С. 149–155. — Бібліогр.: 5 назв.

Овес, родючість, Вермістим, гумат, урожайність.

Представлено результати досліджень з визначення впливу регуляторів росту (РР) Вермістим та гумату Родючість на ріст, розвиток та урожайність рослин вівса ярого без завдання шкоди навколишньому природному середовищу з мінімальними затратами. В усі досліджувані фази спостерігається істотне прискорення росту рослин вівса під дією РР Вермістиму та гумату Родючість порівняно з контрольним варіантом без внесення РР. У варіанті досліді з гуматом Родючість спостерігаються більш швидкі темпи розвитку рослин, ніж у варіанті з Вермістимом і це дає змогу швидше отримати та зібрати урожай. У варіанті з обробкою препаратом Вермістим відмічено однаковий приріст врожаю у 2013 та 2014 рр. — на 3,4 ц/га (11,4%) більше, ніж у контролі. При обробці гуматом Родючість рослини дали приріст врожаю в 2013 р. на 8,2 ц/га (27,5%) та в 2014 р. — на 8,2 ц/га (27,8%) більше, ніж у контролі, де обробка насіння не проводилась.

УДК 632.4/.952:633.1

2016.2.130. НОВАЯ ИНСЕКТОФУНГИЦИДНАЯ КОМБИНАЦИЯ ДИВИДЕНД СУПРИМ ДЛЯ ЗАЩИТЫ ПШЕНИЦЫ / Гришечкина Л.Д., Буркова Л.А., Долженко В.И., Силаев А.И., Милютенкова Т.И. // Земледелие. — 2016. — № 1. — С. 41–44. — Библиогр.: 8 назв.

Пшениця, шкідники, інсектофунгіцид, насіннєва і ґрунтова інфекція, біологічна ефективність.

Дослідили біологічну ефективність інсектофунгіциду Дивиденд Суприм, КС (ДС, КС) (2011–2013 рр.). Досліді було закладено на пшениці озимій (сорт Красnodарська 99, Левобережная 1, Ростовчанка, Гром і Інна) і пшениці ярій (сорт Аркас, Альбідум 43, Алтайская 60, Омская 28 і Саратовская 66). Препарат застосували в нормах 2,0 і 2,5 л шляхом обробки насіння перед висівом. Препарат ефективний проти хлібної жужелиці на пшениці озимій; проти хлібної блішки і шведської мухи ефективність варіювала залежно від умов

досліді, але була достатня для скорочення їх чисельності до рівня нижче економічного порога шкодочинності у найбільш уразливий період — до початку кущіння, також показав високу ефективність проти твердої головної навіть на сильному інфекційному фоні. Зараженість насіннєвою інфекцією препарат знижував на 64–86%. Обробка насіння пшениці препаратом ДС, КС зменшувала енергію проростання і схожість насіння. В польових умовах ДС, КС виявляв стимулювальну дію, показники схожості насіння, густоти стояння рослин, маса 1000 зерен перевищували контроль. Приріст врожаю зерна на пшениці ярій становив 11–12%, на озимій — 22–23%.

УДК 632.4:633.11“324”

2016.2.131. СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА СИСТЕМУ ЗАХИСТУ ОЗИМОЇ ПШЕНИЦІ: ФУЗАРІОЗ, РЕЗИСТЕНТНІСТЬ ТОЩО / Лихочвор В. // Пропозиція. — 2016. — № 3. — С. 88–92.

Пшениця озима, системи захисту, резистентність, гриби, бактерії, віруси, мікоплазми, нематоди.

Наведено перелік збудників хвороб зернових, зокрема пшениці озимої (ПО) — тверда і летюча сажки, борошніста роса, кореневі гнилі, снігова або фузаріозна пліснява, іржа, септоріоз, піренофороз, фузаріоз та ін. Серед причин недостатньої ефективності препаратів захисту від хвороб названо явище “резистентності” — біологічної властивості патогенів протистояти токсичній дії фунгіциду. Розглянуто причини виникнення стійкості до фунгіцидів — застосування їх на великих площах; збільшення кратності обробок та ін. У сучасних інтенсивних технологіях не вирішеною проблемою у захисті ПО є недостатньо ефективний контроль грибів р. *Fusarium*, які здатні викликати низку хвороб, зокрема фузаріоз (Ф.) колоса. За шкідливістю Ф. посідає одне із перших місць серед хвороб зернових культур. При вирощуванні ПО за інтенсивною технологією основним елементом захисту від хвороб, у т.ч. і від Ф., є використання фунгіцидів. Наведено дані про строки, схеми та кратність їхнього внесення і т.д. Розглянуто фунгіциди виробництва компанії BASF, зокрема високоефективний протруйник насіння Кінто® Duo. Наведено схеми 3- і 4-разового внесення фунгіцидів (обробка, препарат, норма, строки застосування, ефективність проти хвороб). Для ефективного захисту від Ф. колоса рекомендо-

вано проведення обприскування посівів орієнтовно за 7–10 днів до цвітіння і через такий самий термін після нього. Діючі речовини у препаратах різні, що дає змогу уникнути розвитку резистентних рас збудників хвороб.

УДК 632.4:633.13:631.527

2016.2.132. ОЦЕНКА УСТОЙЧИВОСТИ ГЕНОТИПОВ Avena L. К ЗАРАЖЕНИЮ ГРИБАМИ FUSARIUM И НАКОПЛЕНИЮ МИКОТОКСИНОВ / Гаврилова О.П., Орина А.С., Гачкаева Т.Ю., Лоскутов И.Г. // Достижения науки и техники АПК. — 2016. — Т. 30, № 1. — С. 25–29. — Библиогр.: 20 назв.

Avena, генотипи, *Fusarium*, гриби, мікотоксини.

Мета дослідження — оцінка генетичної різноманітності *Avena L.* з колекції ВІР по стійкості до зараження грибами *Fusarium* і накопиченню мікотоксинів. Проведено оцінку 49 генотипів трьох культурних видів *Avena*, вирощених на високому фоні фузаріозної інфекції в умовах Кубанської дослідної станції ВІР. Серед виділених з поверхнево стерилізованого зерна грибів роду *Fusarium* 54% ізолятів були здатні утворювати трихотеценові мікотоксини — дезоксиніваленол (ДОН) і Т-2 токсин. Методом кількісного ПЦР встановлено, що всі зразки вівса містили ДНК грибів роду *Fusarium*, але суттєво різнилися за його кількістю — від 0,2 до 26,3 пкг/100 мг борошна. На основі кількісного вмісту усі генотипи розподілили на 4 групи, що характеризуються різною стійкістю до зараження. Виявлено, що 55% генотипів *Avena* накопичували Т-2 токсин у межах 4–56 мкг/кг, 96% зразків — ДОН в межах 21–960 мкг/кг. Тільки 2 зразка вівса не містили фузаріотоксини і можуть вважатися стійкими за цим параметром. Кореляційний аналіз виявив високий позитивний взаємозв'язок між кількістю ДНК трихотеценпродукуючих грибів *Fusarium* і сумою трихотеценових мікотоксинів. Залежності між видовою приналежністю генотипів вівса і їх стійкістю до зараженості насіння грибами і накопиченню мікотоксинів не виявлено. За результатами оцінки сукупності параметрів (вміст ДНК грибів і накопичення мікотоксинів) 14% проаналізованих генотипів можуть бути віднесені до стійких, 10% — до високосприйнятливих.

УДК 632.51:632.1

2016.2.133. ЗАХИСТ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР ПРОТИ БУР'ЯНІВ ТА ХВОРОБ У 2016 р. / Чоні Світлана, Дубровін Валерій // Agroexpert. — 2016. — № 3. — С. 32–35.

Культури зернові, бур'яни, хвороби рослин, гербіциди, фунгіциди.

Наведено дані про стан (на січень 2016 р.) озимих зернових культур (ОЗК) в Україні. В слабкому або зрідженому стані перебувають від 30 до 40% ОЗК, але їх врожайність все ж залежить від умов, що складаються навесні. Достатньо високу їх врожайність відмічено в роки із ранньою весняною вегетацією — 2013–2015 рр. Задовільний рівень врожайності можливий при достатньому рівні продуктивної вологи (129–140 мм) у метровому шарі ґрунту. Одним із головних технологічних заходів навесні 2016 р. залишається боротьба з бур'янами за допомогою хімічних засобів. Серед найефективніших гербіцидів названо Пріма™, Дербі™ і Ланселот™. Кожен з них є 2-компонентним продуктом для озимих і ярих зернових культур. Їх склад виключає появу резистентності бур'янів. Наведено дані про їх переваги і особливості застосування. В боротьбі проти хвороб та щодо їх ефективного контролю максимально ефективним визнано превентивне внесення фунгіцидів — тобто до перших симптомів розвитку хвороби або одразу після появи (до 10% видимого ураження рослин). Навесні 2016 р. основну загрозу становитимуть: септоріоз пшениці озимої, гельмінтоспориоз ярого та озимого ячменю та інші збудники видів недосконастих грибів. Мінімальний поріг розвитку деяких хвороб становить 5°C. Слід бути готовим до раннього внесення фунгіцидів. Єдиний препарат, який забезпечує ефективність за температури 6°C — Тілт® Турбо 575, к.е. Сучасні методики захисту передбачають дві, три, а іноді й чотири фунгіцидні обробки рослин. Наведено дані про препарати захисту компанії "Сингента": Альто® Супер 330 ЕС, к.е., Амістар® Екстра, Амістар® Тріо, Магнелео™ та Бонтіма®. Два останні зареєстровано в Україні.

УДК 632.51:633.34:631.526:631.53.048

2016.2.134. МІЖВИДОВА КОНКУРЕНЦІЯ ТА ЗАБУР'ЯНІСТЬ ПОСІВІВ СОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД МОДЕЛІ АГРОФІТОЦЕ-

НОЗУ / Шевніков М.Я., Міленко О.Г. // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2015. — Вип. 3. — С. 116–123. — Бібліогр.: 7 назв.

Соє, сортові властивості, норма висіву, спосіб догляду за посівами, чисельність бур'янів, маса бур'янів.

Відзначено нову тенденцію щодо ролі бур'янів у агрофітоценозах — регулювання їх чисельності замість знищення. Метою досліджень було проаналізувати рівень забур'яненості агрофітоценозу сої під впливом властивостей сорту та способів догляду за посівами. Схема польового дослідження мала 3 фактори, що вивчалися: сорт (фактор А), спосіб догляду за посівами (фактор Б), норма висіву, тис./га (фактор В). Вивчали сорти Романтика і Устя. Проаналізовано конкурентоздатність рослин сої в процесі міжвидової конкуренції з бур'яновою рослинністю. Сорт Устя мав вищу забур'яненість порівняно з посівами сорту Романтика. Механічний спосіб догляду за посівами дає можливість знизити чисельність бур'янів до 76% порівняно з контролем, а масу бур'янів — до 77%. На варіантах дослідів з хімічним способом догляду за посівами чисельність бур'янів зменшилася до 91%, а їх маса до 95% порівняно з контролем. Норма висіву впливала на всіх варіантах дослідів незалежно від способу догляду та сорту — за рахунок збільшення норми висіву насіння від 600 тис./га до 900 тис./га чисельність та маса бур'янів знижувалась до 64%.

УДК 632.76:632.934.1:632.937

2016.2.135. ХІМІЯ ПЛЮС БІОЛОГІЯ / Станкевич Сергій // The Ukrainian Farmer. — 2016. — № 2. — С. 110.

Культури капусти, гірчиця біла, ріпак ярий, квіткоїд ріпаковий, інсектициди, біопрепарати, аверсектин, тіаклоприд.

Дослідили вплив нового мікробіопрепарату на основі аверсектину на ріпакового квіткоїда за проведення обприскування рослин гірчиці (біла і сиза) та ріпаку ярого перед цвітінням. Біопрепарати не є шкідливими для птахів, теплокровних тварин, корисної ентомофауни та людини. Аверсектин має інсектоакарицидну дію; був застосований у різних нормах витрат та в поєднанні з інсектицидом системної дії на основі тіаклоприду. Препарати мають токсичну дію щодо ріпакового квіткоїда. Наведено дані щодо технічної та господарської ефективності інсектицидів у різних нормах витрат препаратів та їх сумішей.

УДК 632.78:632.92

2016.2.136. СТЕБЛЕВОЙ КУКУРУЗНЫЙ МОТЫЛЁК И МЕТОДЫ ЕГО МОНИТОРИНГА / Рябчинская Т.А. // Защита и карантин растений. — 2016. — № 1. — С. 25–28. — Библиогр.: 10 назв.

Метелик стебловий кукурудзяний, кукурудза, моніторинг (методи), феромони синтетичні статеві.

Наведено характеристики стеблового кукурудзяного метелика (СКМ): широкий ареал розповсюдження, багатодітність, здатність до швидкого розмноження. Це зумовлює приналежність СКМ до низки найбільш небезпечних шкідників с.-г. культур. Моніторинг СКМ на посівах с.-г. культур проводять шляхом візуальних спостережень і обліку. Довгостроковий прогноз розвитку шкідника визначають за запасом гусени, що зимувала в післяжнивних залишках, і зараженістю паразитами і хворобами. Суттєво знизити трудомісткість моніторингу шкідника можна за допомогою феромонних пасток. У попередні роки такі спроби робились, зокрема в Молдові, де використовували синтетичний статевий феромон. Масове використання даного методу було ускладнено, перш за все, з доборою найактивнішого феромону. Виявилось, що на одну і ту саму речовину різні популяції даного виду в різних умовах реагують по-різному. Також здійснено дослідження приналежності місцевої популяції СКМ до того чи іншого фенотипу. Доведено необхідність проведення додаткових зональних досліджень географічних популяцій СКМ на виявлення фенотипів, сприйнятливих до статевого феромону.

УДК 632.934:633.1

2016.2.137. ЗАЩИТА ЯРОВОЙ ПШЕНИЦЫ НАЧИНАЕТСЯ ДО СЕВА / Никифорова С.А. // Защита и карантин растений. — 2016. — № 2. — С. 26–27. — Библиогр.: 7 назв.

Пшениця яра, захист посівів, протравлювання насіння, біологічна ефективність, шкідники.

Посіви пшениці щороку зазнають негативного впливу як з боку комплексу збудників хвороб, так і шкідників. Це призводить до недобору врожаю, зниження якості одержуваної продукції і потрапляння патогенів грибної і бактеріальної природи у ґрунт разом із зараженим насіннєвим матеріалом. Обсяги протравлюваної насіннєвої продукції в Ульяновській обл. сягають 83–97%. Більша частина протравників припадає на фунгіциди, менша — на інсектициди, що відбивається на фітосанітарному стані посівів зернових культур. Наразі асортимент протравників дає змогу вирішувати проблеми, пов'язані з фітосанітарним станом насіннєвого матеріалу — препарати системної дії, препарати триазолової групи. Проведено дослід з оцінки дії фунгіцидів Оплот, ВСК, Виял ТрасТ і інсектицидів Табу, ВСК при протруєнні насіння пшениці ярої згідно з рекомендованими дозами на її польову схожість. Рослини, що виросли з протравленого насіння, краще кущилися, формували більший колос. При сумісному застосуванні препаратів Виял ТрасТ і Табу було одержано найбільшу врожайність. Якість зерна при протравлюванні відповідала 3-му класу відповідного держстандарту, а вміст клейковини зростає порівняно з контролем. Таким чином, сумісне застосування фунгіцидних і інсектицидних протравників має високу біологічну ефективність у боротьбі зі шкідниками посівів пшениці ярої.

УДК 632.934:633.11

2016.2.138. ВРЕДНОСТЬ ДОМИНАНТНЫХ ФИТОФАГОВ НА СЕМЕННЫХ ПОСЕВАХ ЯРОВОЙ ПШЕНИЦЫ И ОРГАНИЗАЦИЯ ЕЁ ЗАЩИТЫ / Саченков А.В., Емельянов Н.А. // Достижения науки и техники АПК. — 2016. — Т. 30, № 1. — С. 48–54. — Библиогр.: 13 назв.

Інсектицид, шкідник, захист рослин, фітофаги, пшениця яра, шкодочинність фітофагів.

Мета досліджень — визначення шкодочинності домінантних фітофагів за фенологічними періодами пшениці ярої (ПЯ) і вивчення їх ролі у формуванні врожаю за різної віддаленості від краю посіву. Роботу виконано (2012–2014 рр.) на базі ЗАТ «Племзавод Меліоратор» Саратовської області. Дослід закладали у виробничому посіві ПЯ Саратовська 66. Схема досліду передбачала 2 варіанти: А (контроль) — без застосування інсектицидів; Б — сівба насінням попередньо обробленим системним препаратом Табу (0,8 л/т), обробка рослин у фазі виходу в трубку контактним інсектицидом Шаргей (0,2 л/га) і у період початку формування зерна (2013 р.) — системним препаратом Борей (0,1 л/га). У середньому за вегетацію врожайність без застосування інсектицидів суттєво знижувалась порівняно з потенційною на 0,26–0,37 т/га. На краю полоси посіву втрати були найбільшими і варіювали за роками від 0,42 до 0,52 т/га, а на віддалі 80–100 м найменшими — від 0,13 до 0,22 т/га. Проведення заходів з хімічного захисту в середньому за роками дало змогу знизити втрати на 57,7–72,9%, у т.ч. на краю полоси — на 64,2–80,8%, на віддалі 80–100 м — на 38,8–72,7%. Середній рівень їх рентабельності за роками варіював від 38,6 до 59,9%, а за полосами посіву — від 72,4 до 84,2%. Щороку економічно доцільний захист посівів ПО від комах-шкідників у першій фенологічній період шляхом обробки насіння системним препаратом Табу з наступною сівбою 0–40 м від краю поля. Рішення про необхідність застосування інсектицидів у 2- і 3-му фенологічному періоді залежить від результатів фітосанітарного контролю. При цьому в разі депресивної чисельності шкідливої черепашки обробку у фазі трубкування можна обмежити полосою 0–80 м.

УДК 632.934:633.853.494

2016.2.139. ПРИМЕНЕНИЕ ИНСЕКТИЦИДОВ ПРОТИВ КРЕСТОЦВЕТНОЙ БЛОШКИ НА ПОСЕВАХ РАПСА / Холмов В.Г., Кубасова Е.В. // Аграрная наука. — 2016. — № 2. — С. 9–11. — Библиогр.: 5 назв.

Агротехнологія, захист рослин хімічний, ріпак, інсектициди.

Вивчали комплексне застосування засобів хімічного захисту ріпаку від комах-шкідників в умовах Південного Лісостепу Західного Сибіру. Наведено розгорнутий опис методик дослідження, дані про специфічні особливості досліду, ґрунтово-кліматичні умови, структуру сівозміни. Охарактеризовано

варіанти задіяних агротехнічних заходів. Досліджено вплив різних хімічних препаратів (гербіциди, фунгіциди, інсектициди) на врожайність ріпаку. Представлено докладний опис застосованих систем удобрення, вказано оптимальну дозу їх застосування. Дано опис вирощуваного сорту, його створення, морфологічні особливості, взаємодію із засобами хімічного захисту. Надано характеристику одного з основних шкідників ріпаку — хрестоцвітої блішки, її шкодочинності і методів боротьби з нею. Показано порівняльний аналіз врожайності залежно від обробітку ґрунту. В результаті проведених досліджень виявлено оптимальні варіанти за урожайністю. Виявлено стійку залежність продуктивності ріпаку від своєчасного і стійкого застосування інсектицидів.

УДК 632.938.1

2016.2.140. ГЕНЕТИЧЕСКАЯ ЗАЩИТА РАСТЕНИЙ / Афанасенко О.С. // Защита и карантин растений. — 2016. — № 1. — С. 13–16. — Библиогр.: 10 назв.

Генетична різноманітність стійкості, культури зернові, картопля, сорти нові, патогени облигатні і гемібіотрофні.

Хвороби рослин залишаються в числі основних факторів, що лімітують одержання високих врожаїв якісної продукції с.-г. рослин. Збільшилась доля сортів зернових культур і картоплі, що внесені в Держреєстр селекційних досягнень у 2014 р., стійких до основних хвороб, у т.ч. із груповою стійкістю. Для обґрунтування стратегій генетичного захисту конкретних культур необхідні дослідження як еволюційного потенціалу збудників хвороб, так і генетичної різноманітності стійкості. Застосування нової технології картування і секвенування генів стійкості рослин до хвороб сприяло виявленню генетичної стійкості основних с.-г. культур до хвороб і молекулярному маркуванню (ММ) локусів якісних і кількісних ознак. Найбільший прогрес досягнуто у розробці ММ для генів, що контролюють стійкість злакових до облигатних паразитів, а також до найбільш шкодочинних хвороб, які спричиняються гемібіотрофними патогенами, — фузаріозу колосу і септоріозу пшениці, сіткової і темно-бурої плямистостей ячменю, пирікуляріозу рису. Такі дослідження ініційовані щодо донорів стійкості ячменю до плямистості листя.

УДК 632.95.02:633.11"324"

2016.2.141. ЗАСТОСУВАННЯ СУМІШЕЙ ГЕРБІЦИДІВ У ПОСІВАХ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ / Старчоус І. // Пропозиція. — 2016. — № 2. — С. 110–116.

Суміші гербіцидів, пшениця озима, зернові колосові бур'яни, забур'яненість, суміші бакові (гербіциди).

Наведено дані щодо бур'янової флори посівів пшениці озимої (ПО) та домінуючих і проблемних бур'янів в умовах Степу, Лісостепу, Західного Лісостепу і Полісся. Шкідливість бур'янів залежить не тільки від їхньої кількості і маси, а й від чутливості до них культурних рослин у критичні періоди розвитку останніх. У цей період рослинні засмічувачі справляють найбільш негативну дію на культуру. У посівах ПО сприятливим періодом обмеження чисельності бур'янів є рання весна; практично всі види бур'янів у цей період перебувають у стадії розетки або сходів і чутливі до дії гербіцидів. Розглянуто посилення гербіцидної дії шляхом комплексного застосування кількох діючих речовин, які доповнюють одна одну за спектром впливу на бур'яни. Збільшити фітотоксичну дію гербіцидів можна шляхом синергічної дії. Ефективний контроль бур'янів за змішаної забур'яненості рекомендовано здійснювати із застосуванням комплексу препаратів із різними діючими речовинами, враховуючи при цьому ефект небажаної взаємодії речовин. Наведено приклади застосування бакових сумішей для обприскування посівів ПО. Так, бакова суміш Монітору із Діаленом (20 г/га + 2,0 л/га) забезпечувала обмеження чисельності бур'янів до рівня 85%, а також зменшення їхньої маси на 87%. Поєднання препаратів із різними діючими речовинами розширює спектр дії суміші. Захист посівів ПО від бур'янів є важливим виробничим завданням і значною господарською проблемою для аграріїв більшості країн світу незалежно від рівня розвитку с.-г. виробництва.

УДК 632.954:633.15

2016.2.142. КОНТРОЛЮВАННЯ ЗАБУР'ЯНЕНOSTІ ПОСІВІВ КУКУРУДЗИ З ВИКОРИСТАННЯМ ҐРУНТОВИХ І

СТРАХОВИХ ГЕРБІЦИДІВ / Носов С.С. // Вісник Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету. — 2015. — № 3. — С. 32–36. — Бібліогр.: 10 назв.

Кукурудза, гербіциди, бур'яни, врожайність, строки сівби.

Метою було дослідити ефективність дії ґрунтових, страхових гербіцидів та їх комбінацій шляхом обліку забур'яненості посівів та врожайності зерна кукурудзи і рекомендувати виробництву кращі препарати. Дослідження проводили у 2012–2013 рр. на Єрастівській дослідній станції. Сівбу кукурудзи проведено гібридом Солонянський 298 СВ у 2 строки: 19–23.04 і 29.04–2.05. Наведено дані щодо забур'яненості посівів кукурудзи залежно від застосування гербіцидів (Харнес, Харнес + альфа-Маїс, Харнес + майстер Пауер, Аденго у фазах 1–2; 3–5; 5–7 листків) та впливу гербіцидів на показники повітряно-сухої маси бур'янів у досліді, а також врожайності зерна кукурудзи залежно від строків сівби та застосування гербіцидів. Надано рекомендації щодо контролю забур'яненості, зменшення повітряно-сухої маси бур'янів, підвищення врожайності зерна кукурудзи.

УДК 632.954:633.367:631.531.1

2016.2.143. ВПЛИВ ГЕРБІЦИДІВ НА ПОСІВНІ ЯКОСТІ НАСІННЯ ЛЮПИНУ БІЛОГО / Вересенко О.М. // Селекція, генетика і технології вирощування сільськогосподарських культур: тези міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених, 24 квіт. 2015 р. — Миронівка, 2015. — С. 13. Шифр 547023.

Гербіциди, люпин білий, врожайність насіння.

Предметом досліджень у ДП ДГ “Чабани” ННЦ “Інститут землеробства НААН” були два сорти люпину білого (ЛБ): Серпневий і Чабанський та гербіциди Трефлан, Фронт'єр Оптима, Юпітер, Харнес, Прометрекс, Стомп. Найкращі результати на посівах обох сортів люпину (в середньому за 2013–2014 рр.) одержано при внесенні гербіциду Харнес к.е. (норма витрати 2,0 л/га) — порівняно зі стандартом (без внесення гербіцидів) кількість бур'янів зменшилась до 40,0%. Ефективною була дія бакової суміші Прометрекс + Юпітер (норма витрати 2,0 л/га + 0,5 л/га), де зменшення кількості бур'янів становило 39,0%. Внесення бакової суміші Харнес + Юпітер (норма витрати 1,0 л/га + 0,5 л/га) призвело до зниження забур'яненості на 37,0%. Найнижчу врожайність насіння було отримано на варіантах без внесення гербіцидів і без прополювання. Внесення гербіцидів сприяло загибелі бур'янів, завдяки чому значно збільшилась врожайність насіння.

УДК 632:633.791.937:595.768.23

2016.2.144. ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ ЧИСЕЛЬНОСТІ ШКІДНИКІВ СХОДІВ ХМЕЛЮ / Ільїнський Ю.М., Степаненко О.М. // Агропромислове виробництво Полісся: зб. наук. пр. — Житомир, 2015. — № 8. — С. 87–90. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 546904.

Хміль, довгоносик великий люцерновий, обприскування сходів, приманки отруйні, Конфідор Максї, Ланнат 20 р.к., Актофїт.

Мета досліджень — визначення ефективних технологій контролювання чисельності жуків люцернового довгоноса (ЖЛД) на сходах хмелю. Встановлено, що застосування отруйних рослинних приманок у період появи сходів хмелю з використанням Конфідору Максї в.г. і Престижу 290 FS т.к.с. здатне істотно обмежити чисельність і розселення шкідника, а також знизити ступінь пошкодження пагонів. Новий хімічний препарат Ланнат 20 р.к. в нормі внесення 0,8 л/га є високоефективним проти ЖЛД і забезпечує на 3–7-й день після обприскування сходів хмелю загибель шкідника на рівні 83,5–88,0%. Визначено, що біологічний препарат (БП) Актофїт 0,2% к.е. з нормою внесення 3–4 л/га при обприскуванні сходів хмелю проти ЖЛД знижує кількість шкідника на 14-й день до 81,8%, при цьому поступається за швидкістю дії хімічним препаратам (ХП), що пов'язано зі специфічністю дії БП на організм шкідника і температурним режимом навколишнього середовища. Використання запропонованих препаратів дає можливість зменшити пестицидне навантаження на хмелевий агроценоз та забезпечити високу господарську ефективність.

УДК 633.16:632.954

2016.2.145. ЗАХИСТ ЯЧМЕНЮ ВІД БУР'ЯНІВ / Зуза Володимир, Шекера Сергій // The Ukrainian Farmer. — 2016. — № 2. — С. 98–101.

Ячмінь, бур'яни, забур'яненість, прогноз втрат урожаю, гербіциди, шкодочинність бур'янів.

Вивчали стійкість ячменю ярого (ЯЯ) до бур'янів, коефіцієнт шкодочинності і види бур'янів (Б.) (понад 100), що його засмічують. Виявлено, що найбільші втрати врожаю спричиняють коренепаросткові види бур'янів, частина дводольних малорічників і падалиця соняшнику, які представляють коренепаростковий і дводольно-малорічні типи забур'яненості. Наведено методику оцінки забур'яненості посівів ячменю, яка дає змогу виявити частку (%) кожної групи рослин у формуванні загальної маси агрофітоценозу (культура + бур'яни). Це уможливило прогнозування втрат врожаю за формулою $\pi = cV_n$, де π — втрати урожаю, c — агрофітодинамічний коефіцієнт, V_n — частка бур'янів (%). Визначивши прогнозовані втрати врожаю, розраховують доцільність застосування гербіцидів. Практично в посівах переважають дводольні бур'яни. Наведено рекомендації щодо застосування гербіцидів (зокрема 2,4-Д), а також результати досліджень (зниження маси бур'янів, приріст урожаю) дії декількох видів гербіцидів порівняно з 2,4-Д, узятим за еталон. Найефективніше контролював усю сукупність дводольних бур'янів комбінований препарат, у якому поєднано 2,4-Д й дикамба. Найдешевшими є препарати на основі метсульфурону, триа-сульфурону та 2,4-Д.

60:57 БІОТЕХНОЛОГІЯ

Науковий референт — кандидат хім. наук ТОВМАЧЕНКО В.М.

Науковий консультант — академік НААН МЕЛЬНИЧУК М.Д.

УДК 579.017.8

2016.2.146. ОПТИМІЗАЦІЯ СКЛАДУ ЖИВИЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ *PSEUDOMONAS MALTOPHILIA* ONU329 — СОРБЕНТА ІОНІВ ВАЖКИХ МЕТАЛІВ ТА ДЕСТРУКТОРА ВУГЛЕВОДІВ НАФТИ / Васильєва Н.Ю., Горшкова О.Г. // Мікробіологія і біотехнологія. — 2016. — № 1. — С. 76–85. — Бібліогр.: 10 назв.

*Живильне середовище, оптимізація, метод ортогональних латинських квадратів, *Pseudomonas maltophilia*.*

Метою досліджень була оптимізація складу живильного середовища (ЖС) й умов культивування бактерій *Pseudomonas maltophilia* ONU329 — сорбентів іонів важких металів та деструкторів вуглеводнів нафти, для отримання максимальної кількості біомаси бактерій поліфункціонального біопрепарату, призначеного для очистки навколишнього середовища від полутантів. Біотехнологія очищення води від іонів

важких металів передбачає використання іммобілізованих у складі біофлорів бактерій. Оптимізацію середовища для культивування бактерій *P. maltophilia* ONU329 проводили за допомогою багатофакторного експерименту з подальшою математичною обробкою даних методом ортогональних латинських квадратів. Культивування бактерій здійснювали на шейкері-інкубаторі New Brunswick Scientific Incubator Shaker INNOVA 43R при 150 об/хв протягом 48 год за температури 29,0°C. Математичну обробку експериментальних даних проводили шляхом розрахунку ефектів впливу факторів після проведення дослідів, побудованого на підставі дисперсійного аналізу, адаптованого до методу латинських квадратів. Для накопичення максимальної кількості біомаси *P. maltophilia* ONU329 і отримання великої кількості біофлорів у процесі очищення розчинів від іонів важких металів підібрано умови культивування бактерій — склад ЖС: KH_2PO_4 — 1,5 г/л,

Na₂HPO₄ — 3,0 г/л, NaCl — 5,0 г/л, NH₄Cl — 1,0 г/л, пептон — 10,0 г/л, глюкоза — 2,0 г/л, дріжджовий екстракт — 5,0 г/л, вода — 1 л; pH 7,2; температура +29°C. Результати проведених експериментів з використанням методів оптимізації, заснованих на матриці латинських квадратів, дали змогу визначити оптимальні умови для накопичення біомаси штаму *P. maltophilia* ONU329. Отримане живильне середовище сприяє приросту біомаси штаму *P. maltophilia* ONU329 та збільшенню кількості біофлорів у 1,7 раза.

УДК 60:546.289–022.513.2:599.323.4

2016.2.147. РЕПРОДУКТИВНА ФУНКЦІЯ ТА МАСА САМОК ЩУРІВ І ЖИТТЕЗДАТНІСТЬ ПРИПЛОДУ ЗА ВИПОЮВАННЯ НАНО- ТА ХІМІЧНО СИНТЕЗОВАНОГО ЦИТРАТУ ГЕРМАНІЮ / Храбко М.І., Долотчук О.П. // Біологія тварин. — 2015. — Т. 17, № 4. — С. 207.

Самки щурів, германію цитрат, біологічна дія, метод нанотехнології, репродуктивна функція.

Вивчали особливості прояву репродуктивної функції і зміни вікової динаміки маси тіла самок щурів, а також життєздатність їх приплоду за дії різних доз германію цитрату (ГЦ), отриманого методами нанотехнології та хімічного синтезу. Досліджували молодих самок лабораторних щурів лінії Вістар (віварій Ін-ту біології тварин НААН), яких розподілили на 4 групи. Випоювання ГЦ розпочинали у віці 70–75 діб і продовжували 30–40 діб до запліднення, протягом вагітності та 60 діб лактації. Динаміку маси тіла тварин контролювали кожні 10 діб. Визначали заплідненість і тривалість вагітності самок, кількість і масу щуренят, їх збереженість. Виявлено, що випоювання ГЦ мало виражений біологічний вплив з підвищенням показників багатоплідності самок, життєздатності та кількості збережених до відлучення щуренят. Відзначено більш виражений позитивний вплив ГЦ, отриманого методом нанотехнології, ніж шляхом хімічного синтезу, на репродуктивну здатність самок щурів, кількість приплоду та його збереженість.

УДК 60:57:631.791.811.98

2016.2.148. ВПЛИВ П-АМІНОБЕНЗОЙНОЇ КИСЛОТИ (ПАБК) НА РЕГЕНЕРАЦІЮ МІКРОЖИВЦІВ ХМЕЛЮ НА АГРОПЕРЛІТІ / Ковальов В.Б., Козлик Т.І., Джус І.А. // Агропромислове виробництво Полісся: зб. наук. пр. — Житомир, 2015. — № 8. — С. 83–86. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 546904.

Хміль, регенерант, приживлення, коренетворення, агроперліт, фітогормон.

Мета досліджень — розробка оптимальних і раціональних схем мікроклонального розмноження та вивчення впливу фітогормонів на регенерацію хмелю у культурі *in vitro*. Об'єкт досліджень — процеси росту та розвитку саджанців хмелю при мікроклональному розмноженні та адаптації регенерантів до зовнішніх умов. Предметом досліджень був хміль різних сортів української та закордонної селекції (сортів Слов'янка, Заграва та Кумир). Вивчали вплив П-амінобензойної кислоти (ПАБК) на процеси регенерації рослин хмелю з використанням загальноприйнятих методик. Результатами досліджень доведено, що біологічно активна речовина ПАБК впливає на рівень приживлення мікроживців вказаних сортів хмелю (70–100%) залежно від часу експозиції, концентрації ПАБК та сорту хмелю. Наведено дані щодо приживлюваності, коренеутворення, довжини коренів та висоти рослин живців рослин хмелю. Доцільним є застосування ПАБК у 0,5 та 1% розчинах. Виявлено негативний вплив на приживлення та регенераційні процеси рослин хмелю ПАБК, розчиненої оцтовою кислотою. Кращі показники розвитку рослин отримано за застосування ПАБК, розчиненої дистильованою водою.

УДК 60:57:637.146:[579.864+579.873.13]:613.22

2016.2.149. ЗАКВАШУВАЛЬНІ КОМПОЗИЦІЇ БАКТЕРІЙ ДЛЯ ТЕХНОЛОГІЙ КИСЛОМОЛОЧНИХ ПРОДУКТІВ ДИТЯЧОГО ХАРЧУВАННЯ / Ткаченко Н.А. // Мікробіологія і біотехнологія. — 2016. — № 1. — С. 55–67. — Бібліогр.: 10 назв.

Дитяче харчування, ферментація молока, біфідобактерії, лактобактерії.

Розроблено композиції заквашувальних культур із використанням лакто- та біфідобактерій прямого внесення, які

забезпечують отримання ферментованих молочних продуктів дитячого харчування з підвищеними пробіотичними та гіпоалергенними властивостями. Використано методи заквашування культур біфідо- та лактобактерій у стерилізованому молоці, збагаченому фруктозою. Визначали кислотність, вологоутримувальну здатність згустку, умовну в'язкість та інші показники ферментованих продуктів. У результаті визначено технологічні, пробіотичні, в т.ч. антагоністичні, й протеолітичні властивості лакто- і біфідобактерій прямого внесення, представлених на ринку України. Рекомендовано для технологій ферментованих молочних продуктів дитячого харчування використовувати монокультури *Lactobacillus acidophilus* La-5 і *Bifidobacterium animalis* Bb-12 та змішані культури *L. lactis* ssp. *lactis* + *L. lactis* ssp. *cremoris* + *L. lactis* ssp. *diacetylactis* + *L. mesenteroides* (3К). За встановленого співвідношення компонентів отримано кисломолочний продукт з нормованими фізико-хімічними показниками, високими пробіотичними та гіпоалергенними властивостями.

УДК 60:575.827:604.6:582.683.2

2016.2.150. СТІЙКІСТЬ ДО ГЛІФОСАТУ І ГЛЮФОЗІНАТУ В ПОКОЛІННЯХ T₁–T₂ БІОТЕХНОЛОГІЧНИХ РОСЛИН РІПАКУ (*BRASSICA NAPUS* L.) / Сахно Л.О., Комарницький І.К., Кучук М.В. // Вісник Українського товариства генетиків і селекціонерів. — К., 2015. — Т. 13, № 1. — С. 3–10. — Бібліогр.: 23 назви. Шифр 546509.

Ріпак *Brassica napus*, гени стійкості до гербіцидів (*epsp*s, *bar*), гліфосат, глюфозінат.

Метою роботи було отримання нових трансгенних видів ріпаку, одночасно стійких до гербіцидів, діючими речовинами яких є гліфосат і глюфозінат, на основі районованих в Україні сортів із використанням синтетичного гена *epsp*s і гена *bar*, та оцінка експресії і успадкування введених трансгенів. Використано методи генетичної трансформації з використанням *Agrobacterium tumefaciens*, молекулярно-біологічні (ПЛР, ЗТ-ПЛР), генетичний, фізіологічний. Одержано трансгенні рослини ріпаку з генами стійкості до гербіцидів на основі гліфосату (*epsp*s) і глюфозінату (*bar*). Показано введення чужорідних генів у ядерну ДНК і їхню активність на рівні транскрипції. Підтверджено стійкість біотехнологічних рослин до дії гербіцидів при обробці у теплиці. Виявлено стабільне і зчеплене успадкування введених трансгенів. Показано, що трансгенні рослини, вирощені в умовах закритого ґрунту і не оброблені гербіцидом, не відрізняються від вихідних нетрансформованих за біомасою і вмістом сумарного розчинного білка (СРБ) у листках. Виявлено, що обприскування гербіцидами не впливає на темпи росту біотехнологічних рослин, біомасу і СРБ. Одержані біотехнологічні рослини ріпаку мають у ядерному геномі гени стійкості до гербіцидів на основі гліфосату і глюфозінату. Експресію трансгенів підтверджено у поколіннях T₁–T₂. Вона не впливає на накопичення біомаси і вміст СРБ у отриманих рослин в умовах закритого ґрунту.

УДК 60:619:60.614.48:547.495.9

2016.2.151. БІОТЕХНОЛОГІЇ ЗАСТОСУВАННЯ У ТВАРИНИЦТВІ ДЕЗІНФЕКЦІЙНИХ ЗАСОБІВ НА ОСНОВІ ПОЛІГЕКСАМЕТИЛЕНГУАНІДИНУ / Мандиґра Ю.М., Бойко П.К. // Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2015. — № 2(120). — С. 211–217. — Бібліогр.: 16 назв. Шифр 547033.

Біотехнологія, полігексаметиленгуанідин, дезінфекція, дезінфекційні засоби, Епідез.

Розроблено біотехнологічний метод синтезу дезінфекційних засобів (ДЗ) Епідез та Епідез-бар'єр, створених на основі полігексаметиленгуанідину (ПГМГ). Висвітлено результати їх застосування у тваринництві. Наведено схеми розробки ДЗ Епідез і Епідез-бар'єр та схеми вивчення біоцидної дії ДЗ Епідез. Встановлено, що робочі розчини цих ДЗ не мають корозійної дії на метали, не спричиняють подразнювальної дії на слизові оболонки, а LD₅₀ становить 5907,5 мг/кг, що свідчить про приналежність препаратів до малотоксичних речовин. Епідез-бар'єр має високі мікробіцидні властивості та є морозостійким, що дає змогу застосовувати його за низьких температур. Так, за експозиції 3 год у концентрації 0,05% та 20°C діє бактеріцидно на грампозитивні і грамнегативні бактерії, а у 0,1% концентрації — на клостридії та бацити; фунгіцидну дію за 20°C і експозиції 60 хв проявляє

у концентрації 3,0%. Розрахунки економічної ефективності показують, що дезінфекція ложа ставів робочими розчинами Епідезу у 17,6 раза, тваринницьких приміщень — у 13,3 раза і обладнання м'ясопереробних підприємств — у 7,3 раза дешевша за преїскурантом на ветеринарні послуги порівняно з препаратами аналогічної дії. Отримані результати є відправною точкою для розробки біотехнології застосування ДЗ Епідез і Епідез-бар'єр в інших галузях тваринництва.

УДК 60:620.3:636.09

2016.2.152. НАНОБІОТЕХНОЛОГІЇ. СУЧАСНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ / Влізло В.В., Іскра Р.Я., Федорук Р.С. // Біологія тварин. — 2015. — Т. 17, № 4. — С. 18–29. — Бібліогр.: 53 назви.

Нанобіотехнології, нанобіоматеріали, наночастинки, ад'юванти, препарати.

Надано аналіз результатів та перспектив розвитку досліджень із нанобіотехнології, зокрема застосування наноматеріалів у біології, гуманній та ветеринарній медицині. Розкрито шляхи та методи вивчення структурних змін, біологічних і біофізичних процесів у природних біологічних об'єктах та їх системах за дії наноматеріалів. Аналізується використання хелатів на основі наночастинок біогенних металів у харчових і кормових добавках; застосування нанобіотехнологічних методів діагностики хвороб людини і тварин; конструювання наноносіїв лікарських препаратів та ад'ювантів вакцин; вплив наночастинок металів на життєздатність гамет, репродуктивну функцію та резистентність організму тварин. Показано роль провідних інститутів НАН України та НААН, зокрема Інституту біології тварин НААН, у формуванні і виконанні пріоритетних напрямів нанобіотехнологічних досліджень та їх розвитку в Україні. Аналізується сучасний стан і перспективи розвитку нанотехнологій у біології, медицині та ветеринарії. Вказується на потребу розширення нанобіотехнологічних досліджень з фундаментальних напрямів, формування на їх основі пріоритетних інноваційних державних програм, за-

лучення сучасної матеріально-технічної бази та обладнання для наукових і науково-методичних центрів, підготовку з цих напрямів вчених вищої кваліфікації, їх стажування у провідних міжнародних наукових центрах. Важливою умовою подальшого поступу у розвитку нанобіотехнології в Україні може бути визнання цього напряму стратегічним інноваційним пріоритетом для науковців НАН України і НААН та інших академій, міністерств і відомств з державною підтримкою на всіх рівнях, комплексність виконання таких досліджень, ефективний захист і збереження прав на об'єкти інтелектуальної власності, їх комерціалізація, своєчасна апробація та впровадження одержаних розробок.

УДК 620.95:631.17

2016.2.153. ЕНЕРГІЯ БІОМАСИ ДЛЯ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ: монографія / Козирь В.С., Сокрут О.В., Халак В.І., Чернявський С.Е. — Д., 2015. — 82 с. — Бібліогр.: 83 назви. Шифр 547187.

Біомаса, біогаз, рослинна сировина, біодобрива.

Розглянуто проблему використання альтернативних джерел енергії для потреб с.-г. виробництва, у т.ч. й тваринництва. Основну увагу приділено біогазу, одержаному з відходів виробництва (гній, рослинна сировина) і спеціально вирощених культур. В умовах сучасного с.-г. виробництва, коли різко зменшилось поголів'я тварин і відповідно скоротились обсяги внесення органічних добрив, є необхідність поповнення органічної частини ґрунту за рахунок альтернативних органічних біодобрив, які одержують після переробки певної сировини у метантенку. Дано короткий екскурс в історію розвитку біогазових технологій, наведено характеристики біогазу, опис технологій виробництва біогазу, будови та механізму дії біогазогенераторів, типів і експлуатації біогазових установок. Розглянуто питання енергетичного забезпечення тваринницьких ферм за рахунок біогазу, питання економічної ефективності використання біогазу в агропромисловому виробництві.

633/635 РОСЛИННИЦТВО

633.0 Загальні питання

Науковий референт — доктор с.-г. наук ШЕЛЕПОВ В.В.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ТАНЧИК С.П.

УДК 631.582:633“324”:633“321”

2016.2.154. НАБІР КУЛЬТУР: ЗНАЙТИ ЗОЛОТУ СЕРЕДИНУ / Руденко Н. // Агроперспектива. — 2016. — № 3. — С. 32–37.

Структура посівних площ, вихід продукції, культури зернові, економіка культур.

Відмічено, що ефективність господарювання с.-г. підприємств значною мірою залежить від набору культур, які вирощуються та їхнього співвідношення, тобто від структури посівних площ. Головним критерієм науково обґрунтованої структури посівних площ є максимальний вихід продукції з одиниці площі за найменших затрат праці та витрат коштів. Додатковими критеріями можуть бути прибуток з 1 га, собівартість. Структура посівних площ с.-г. культур за період 1990–2016 рр. зазнала значної зміни — господарства почали більше вирощувати експортноорієнтованих культур. Так, за попередніми даними регіонів, під урожай 2016 р. посівна площа с.-г. культур очікується на рівні 26,6 млн га, що відповідає рівню 2015 р. Зерновий клин прогнозується в межах 14,4 млн га, що на 230 тис. га менше проти минулого року, або 54% у структурі посівних площ. Площа озимих зернових культур прогнозується на рівні 7,0 млн га (на 915 тис. га менше проти 2015 р.). Зокрема, озима пшениця становитиме 5,9 млн га (на 828 тис. га менше, ніж у 2015 р.), озимий ячмінь — 977 тис. га (на 80 тис. га

менше), озиме жито — 142 тис. га (на рівні минулого року). Зменшення площ озимих викликано насамперед несприятливими погодними умовами та відсутністю потреб в експорті продукції. Так, озиме жито останнім часом порівняно з 1990 р. (519 тис. га) зменшило площу посіву майже втричі (142 тис. га). Посів ярих зернових культур прогнозується на площі 7,5 млн га, що на 645 тис. га більше проти минулого, зокрема ячменю — 1,9 млн га (на 177 тис. га більше), кукурудзи — до 4,5 млн га (на 389 тис. га більше). Зростає площа посіву зернового сорго до 91 тис. га, яке стає альтернативною культурою кукурудзи в умовах Степу. Посіви гречки за останні 5 років зменшились майже у 2,5 раза — 125,9 тис. га проти 303 тис. га у 2011 р., цукрових буряків — 268,8 тис. га проти 544 тис. га у 2011 р. Проте посіви соняшнику, порівняно з 1990 р. (1635 тис. га) зросли більше ніж втричі — планується посіяти 5024 тис. га. Зроблено висновок, що господарства ставлять перед собою завдання — вирощувати найбільш економічно привабливі та високорентабельні культури, щоб забезпечити стабільний економічний стан навіть за умов порушення вимог щодо чергування культур у сівозмінах.

УДК 633.1/.2:631.558:551.583.13

2016.2.155. ЯК ЗМЕНШИТИ СТРЕС / Івашенко О. // The Ukrainian Farmer. — 2016. — № 3. — С. 112–116.

Посіви культурних рослин, стреси, продуктивність, агроном.

Відмічено, що усі форми життя знаходяться у постійному взаємозв'язку із середовищем. Останнє через своє напруження, або стрес, впливає на ріст і розвиток як тварин, так і рослин. Стреси викликаються багатьма чинниками, наприклад, низькою або високою температурою. Вони можуть бути як від дефіциту чинника, так і від його надлишку. Невеликі і короточасні стреси сприяють підвищенню біологічної активності рослин, стимулюють їх розвиток й адаптацію, підвищують стійкість до впливу негативних чинників. Такі стреси називають ай-стреси. Проте більшість стресів проявляють негативний вплив на рослини. Велике значення має тривалість їх дії. Значні стреси пригнічують життєдіяльність рослин, знижують їх біологічну продуктивність і навіть призводять до загибелі. Такі стреси називають дис-стресами. В умовах виробництва агрономи-виробники не замислюються що таке ай- і дис-стреси, а сприймають їх технократно, що призводить не до росту продуктивності рослин, а часто до індукування в них різних за походженням явищ. Прикладом може бути позакореневе підживлення посівів пшениці озимої азотними добривами та мікроелементами у фазі трубкування та колосіння. Захід передбачає нанесення на листки культури розчину сполук азоту і хелатних сполук мікроелементів. Таку операцію агроном бажає здійснити з найменшими виробничими витратами: одним проходом обприскувача та з мінімальними витратами води й максимальною нормою нанесення добрив на рослину. Проте малі норми витрати води призводять до високої концентрації добрив у робочій рідині, що спричиняє хімічний стрес у рослин. Як результат, запланований позитивний ефект від застосування добрив виявляється занадто малим або зовсім відсутнім. Рослини пшениці найкраще реагують на надходження названих сполук протягом тривалого періоду часу, проте невеликими нормами внесення, тобто системи послідовного обприскування. Другим прикладом можуть бути системи основного обробітку ґрунту: класична оранка, дискування, по-*till* тощо. Так, для формування врожаю потрібен обсяг мінерального живлення, яке надходить через кореневі волоски з ґрунтового розчину. Але для цього кореневим волоскам потрібна енергія, яка надходить із надземних частин рослини, насамперед, це глюкоза. Для її трансформації молекулам АТФ потрібен вільний кисень, якого більше тільки в орному шарі ґрунту. За системи по-*till* відбувається дефіцит кисню, знижується живлення і продуктивність рослин. Шаблонне застосування систем обробітку ґрунту призводить до посилення стресів. Протистояти дії стресів можна багатьма заходами (строки сівби, внесення добрив, система обробітку ґрунту тощо), тому сучасний агроном повинен бути не технократом, а біологом із глибоким розумінням природи та реакції рослин на екстремальні зміни умов вегетації посівів.

УДК 633.1:631.111:631.165(477.42)

2016.2.156. ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОЩУВАННЯ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР У ЖИТОМИРСЬКІЙ ОБЛАСТІ / Приймачук Т.Ю., Ратошнюк Т.М., Штанько Т.А. // Агропромислове виробництво Полісся: зб. наук. пр. — Житомир, 2015. — № 8. — С. 113–118. — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 546904.

Культури зернові, розвиток, виробництво, економічна ефективність.

Проведено комплексний аналіз сучасного стану виробництва зернових культур та визначено проблеми розвитку зернової галузі Житомирської обл. До складу Житомирської обл. входять 23 райони, у яких функціонують 1350 с.-г. підприємств різних форм власності. Частка області у виробництві зернових культур України становить 3,3%. Основними виробниками і постачальниками зерна на ринку є с.-г. підприємства, у яких зосереджено майже 90% його валового виробництва. У 2014 р. площа зернових культур становила 364 тис. га, урожайність досягла 52,3 ц/га, валовий збір 1903 тис. т зерна. Незважаючи на постійне збільшення обсягів виробництва і реалізації, товарність зерна не має постійної тенденції, що пояснюється відсутністю істотних змін в організації збуту зерна, а товаровиробники залишаються на одиниці зі своєю продукцією. Складові економіки зернових

культур — це витрати, прибуток, ціна та рентабельність. Так, якщо у 2006 р. дохід від реалізації продукції зернових культур становив 13648,8 тис. грн, рівень рентабельності — 8,5%, то у 2013 р. виробництво зернових культур стало збитковим (–0,3%). Причиною стало збільшення собівартості вирощування та відсутність державної підтримки. Для ефективного виробництва зерна в області мають бути створені умови, які могли б: забезпечити високу рентабельність виробництва зерна (20–40%), зниження собівартості, оновлення матеріально-технічної бази, впровадження прогресивних технологій, проведення активної державної політики, зміцнення ринкових позицій у реалізації продукції.

УДК 633.11.19:631.52:551.583.13

2016.2.157. ИЗМЕНЕНИЕ КЛИМАТА И МЕТОДОЛОГИЯ СОЗДАНИЯ НОВЫХ СОРТОВ ПШЕНИЦЫ И ТРИКАЛЕ С ШИРОКОЙ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ ПЛАСТИЧНОСТЬЮ / Грабовец А.И., Фоменко М.А. // Достижения науки и техники АПК. — 2015. — Т. 29, № 12. — С. 16–19. — Библіогр.: 9 назв.

Пшениця, тритикале, селекція, сорти, погода.

Посилення континентального клімату на середньому Дні зумовило необхідність коректування методів селекції пшениці і тритикале. Селекційний розсадник закладається новим способом — сівбою необмолочуваними колосами. Це здешевшує роботи і дає змогу створювати у 8–9 разів більшу кількість форм у популяціях, включати у вивчення на першому етапі селекції більше число генотипів. Подальша робота ведеться з популяціями з довготривалим розщепленням за роками при тисненні лімітованих стресорів. При селекції на морозостійкість у якості батьків використовують одну або дві морозостійкі форми. За використання у якості вихідного матеріалу середньозимостійких, проте більш продуктивних, стійких до хвороб сортів, формувались рекомбіанти з зимостійкістю до умов Північного Кавказу. У середньому за 1989–2014 рр. виявлено позитивну кореляцію ($0,78 \pm 0,13$) між рівнем морозостійкості і стійкістю до льодової кірки. Вихід трансгресій підвищувався при бекросуванні на той же або на нове джерело стійкості до приморозків. Селекція на жаро- і посухостійкість ведеться за масою зерна з рослини і одиниці площі. Береться до уваги визначений рівень біомаси, збиральний індекс, характер водопотреби сортом, просторова орієнтація листків та ін. Корінним образом за допомогою хімічного мутагенезу змінена довготривалість вегетації — зменшена на 15–20 днів у ярі твердї пшениці. Зроблено висновок, що найбільше створено сортів методом ступінчастої гібридизації і мутагенезу та добром перекомбінованих генотипів.

УДК 633.11:581.132:631.526.3

2016.2.158. ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОТОСИНТЕТИЧНОГО АПАРАТУ НОВИХ ВИСОКОІНТЕНСИВНИХ СОРТІВ ОЗИМОЇ ПШЕНИЦІ / Моргун В.В., Стасик О.О., Кірізі Д.А., Предкіна Г.О. // Сортовивчення та охорона прав на сорти рослин. — 2016. — № 1. — С. 79–88. — Бібліогр.: 31 назва.

Пшениця озима, продуктивність, фотосинтез.

Відмічено, що за останні 10 років у більшості країн світу не спостерігається збільшення врожайності пшениці. Так, якщо приріст урожайності пшениці в період з 1968 по 1987 р. варіював на рівні 30–32%, то з 1998 по 2007 р. — він знизився до 1%. Для подолання кризи нещодавно було створено Міжнародний консорціум з урожайності пшениці (Wheat Yield Consortium, WYC), основною метою якого є розроблення шляхів підвищення генетичного потенціалу пшениці за рахунок збільшення інтенсивності фотосинтетичного потенціалу рослин. Для визначення його значення в підвищенні врожайності, в Інституті фізіології рослин і генетики НАН України провели порівняльний аналіз показників фотосинтетичного апарату сортів пшениці сучасної (Смуглянка, Фаворитка та ін.) та більш ранньої (Миронівська 808) селекції на різних фонах мінерального живлення. Було встановлено, що сучасні високоінтенсивні сорти характеризуються вищою інтенсивністю фотосинтезу прапорцевого листка в період цвітіння й тривалішим збереженням його функціональної активності протягом наливу зерна порівняно зі старим, менш продуктивним, сортом Миронівська 808. Ця перевага збе-

рігається за вирощування як на високому, так і низькому фоні мінерального живлення. За результатами аналізу було зроблено висновок, що основою подальшого підвищення генетичного потенціалу нових сортів пшениці має бути активізація діяльності фотосинтетичного апарату на рівні листка й посіву в тісному взаємозв'язку між органами рослин під час їх вегетації.

УДК 633.15:631.583:631.559

2016.2.159. ТЕНДЕНЦІЯ СВІТОВОГО ТА ВНУТРІШНЬОГО РИНКІВ КУКУРУДЗИ / Маслак О. // Пропозиція. — 2016. — Спецвип.: Кукурудза: від насіння до прибутку. — С. 4–8.

Зерно кукурудзи, посівні площі, валовий збір, врожайність, економічна ефективність.

Наведено виробництво і врожайність зерна кукурудзи в світі і, зокрема, в Україні. До 2013 р. в Україні поступово збільшувалося виробництво кукурудзи. Якщо у 2005 р. врожаї зерна кукурудзи ледве перевищували 7 млн т, то протягом наступних років зросло вчотверо, подолавши 30-мільйонну межу. Рекордним став 2013 р., коли врожаї кукурудзи досягли 30,9 млн т. Цьому сприяло розширення посівної площі до 4,8 млн га і ріст врожайності до 64,1 ц/га. Проте, після рекордних показників, виробництво кукурудзи в Україні почало поступово зменшуватися. У 2015 р. валове виробництво зерна кукурудзи становило 23,2 млн т, а врожайність знизилась до 57,1 ц/га. На це вплинуло зменшення площі посіву до 4,1 млн га і несприятливі погодні умови. У світі кукурудза є основною фуражною культурою. Починаючи з 2000 р., обсяги її виробництва постійно зростали і за прогнозами міністерства сільського господарства США, світове виробництво зерна кукурудзи у 2015/16 рр. становитиме 970 млн т, тобто на 4% поступатиметься рівню попереднього року. На зменшення виробництва вплинуло зниження урожайності на 3% та скорочення посівної площі під культурою на 1,7 млн га. У США у 2015 р. недоотримали 4% врожаю, країнах ЄС — 24% порівняно з попереднім роком. Проте в Китаї виробництво зерна кукурудзи збільшилося і досягло 225 млн т, що майже на 9 млн т перевищує рівень попереднього сезону. На ринку спостерігається тенденція до зростання цін на зерно кукурудзи. Зростання цін вплинуло на підвищення рентабельності виробництва. За розрахунками науковців Інституту аграрної економіки, рентабельність виробництва зерна кукурудзи у 2015 р. знизилась до 19% проти 26% у 2014 р. За оцінками експертів, у 2016 р. буде засіяно близько 4 млн га і одержано понад 25 млн т зерна. Проте згідно з новою стратегією виробництва зерна кукурудзи передбачається довести до 30 млн т, з яких майже 20 млн — експортувати.

УДК 633.17:631.583:631.559

2016.2.160. ВТОРОЕ ПРИШЕСТВИЕ / Пшеничный О. // Агроперспектива. — 2016. — № 2. — С. 70–73.

Сорго, площі посіву, види сорго, продуктивність сорго, якість продукції.

Відмічено, що сорго є універсальною культурою, яка однаково корисна й поживна як для людей, так і тварин. Сорго вирощується у 105 країнах світу, займає близько 40–42 млн га, середня врожайність — 1,5 т/га, валовий збір — 60–62 млн т. В Україні сорго у 2010–2015 рр. займало 140–170 тис. га, врожайність — 2,1 т/га, валовий збір — 294–408 тис. т. Сорго в Україні представлене однорічними видами: сорго звичайне, джугара, гаолян, суданська трава. Їх вирощують для забезпечення кормових, технічних і продовольчих потреб. За характером використання сорго поділяється на: цукрове, зернове, кормове, вінікове. Зерно сорго містить 70–75% крохмалю, 12–14% білка, 3–5% жиру. У 100 кг зерна міститься 120–130 к.од. В умовах посухи зернове сорго перевершує традиційні ячмінь, кукурудзу і горох за врожайністю і виходом кормових одиниць з 1 га. У сорго сильно розвинена коренева система, яка проникає на глибину 2–2,5 м. За сильних посух у коренях утворюється захисний крем'яний шар, який охороняє їх від висихання. При повному пересиханні ґрунту, рослини сорго переходять у стан спокою — зупиняють ріст й розвиток, а після опадів знову починають рости. Такі властивості дають йому переваги порівняно з іншими культурами в зонах ризикованого землеробства.

УДК 633.179:631.165:631.572

2016.2.161. ПРЕИМУЩЕСТВА ВНЕДРЕНИЯ САХАРНО-ГО СОРГО / Середа В.И. // Agro One. — 2016. — № 3. — С. 8–9.

Сорго цукрове, використання сорго, продуктивність сорго, агротехніка.

Відмічено, що сорго є однією з більш жаростійких і посухостійких культур у світі. Серед сорго особливої уваги заслуговує цукрове, яке використовується в харчовій промисловості, виробництві біоенергетики і кормовиробництві. У харчовій промисловості цукрове сорго використовують для приготування солодких сиропів. Сироп сорго містить цукор, який складається із легкозасвоюваних мікроелементів та вітамінів, яких немає у цукрі із буряків. Ці фактори роблять цукор із сорго унікальним і за своїм впливом на організм людини нагадують біологічні активні добавки або мед. Сорго в умовах Степу може забезпечувати врожайність на рівні 20–55 т/га зеленої маси, яка значно підвищує рентабельність рослинництва. Другим напрямом використання сорго є виробництво біоетанолу, твердого палива і біогазу. За середньої врожайності зеленої маси 40 т/га можна одержати від 6 до 12 т спирту і до 12–15 т побічної продукції для кормовиробництва або приготування твердого палива. Третім напрямом використання сорго є приготування силосу. Сорго залишається зеленим і соковитим до кінця вегетації, коли кукурудза вже висихає. Сорго відіграє також велику роль у сівозмінах при використанні ресурсів і енергоощадних технологій. Сорго економно витрачає вологу, зменшує засолювання ґрунтів, перетворює важкодоступні форми фосфору у більш доступні і легкозасвоювані фосфати. Сорго здібне до відростання після жнив, що за сприятливих умов погоди може забезпечити 3–5 т додаткової органічної продукції. Зроблено висновок, що цукрове сорго відіграватиме значну роль у суспільстві, забезпечуватиме кращі економічні показники за широкого впровадження у виробництво.

УДК 633.53:556.121:556.136

2016.2.162. ПРОБЛЕМИ ДЕФИЦИТУ ВОДИ В СТЕПУ / Іващенко О.О., Найдьонов В.Г. // Вісник аграрної науки. — 2016. — № 3. — С. 15–19. — Бібліогр.: 17 назв.

Степ, волога, опади, тепло, випаровування, вітер, ґрунт.

Наведено результати аналізу метеорологічних спостережень щодо дефіциту вологи в зоні південного Степу на землях Асканійської державної с.-г. дослідної станції Інституту зрошуваного землеробства НААН упродовж 2013–2015 рр. Теплий період у зоні станції триває від 272 (2013 р.) до 310 днів (2015 р.), тривалість теплового періоду з температурним порогом +5°C — 228 і 250 днів відповідно, +10°C — у межах від 177 до 246 днів. Регіон отримує велику кількість сонячного тепла — від 3858°C до 3995°C. Найтепліший місяць — липень, з середньодобовою температурою 21–23°C. Кількість днів з температурою повітря вище 30°C за роки досліджень була в межах 26 (2013 р.) — 34 дні (2015 р.). За рік випадає 320–367 мм опадів, з яких 2/3 надходить у теплу пору і 1/3 — у холодну. Днів з ефективними опадами (понад 10 мм) у 2013 р. було 9, у 2015 р. — 6. У середньому днів з ефективними опадами було 7,2. Кількість вологи, що надходить з одним середнім ефективним дощем, становить від 29,5 до 36,6 мм. Без дощів у регіоні буває 65–90 днів. Проте випадання опадів у теплий період ще не гарантує їх продуктивного використання с.-г. культурами. Для регіону характерна вітряна погода. Поєднання високих температур і вітру призводить до зниження відносної вологості повітря і збільшує інтенсивність випаровування води з ґрунту до 5–7 мм за добу. Таке випаровування призводить до того, що волога, яка надійшла з ефективним дощем (30–36 мм), за 4–6 діб знову перетворюється на водяну пару. Одержані результати підтвердили висновок відомого знавця степового землеробства початку ХХ ст. В.Г. Ротмістрова, що літні опади не здатні забезпечити отримання врожаю за відсутності зимових запасів вологи у ґрунті. Зроблено висновок, що для успішного ведення землеробства в умовах Південного Степу потрібні не окремі захисні заходи, а цілісна наукова система протидії небажаним чинникам.

633.1 Хлібні злаки. Зернові культури

Науковий референт — доктор с.-г. наук ШЕЛЕПОВ В.В.
Науковий консультант — член-кореспондент НААН ТАНЧИК С.П.

УДК 633.11.112.1:631.528:631.559

2016.2.163. РЕЗУЛЬТАТИ ІСПОЛЬЗОВАНИЯ ХИМИЧЕСКОГО МУТАГЕНЕЗА ПРИ СЕЛЕКЦИИ ЯРОВОЙ ТВЁРДОЙ ПШЕНИЦЫ / Кадушкина В.П., Грабовец А.И., Коваленко С.А. // Достижения науки и техники АПК. — 2016. — Т. 30, № 2. — С. 82–84. — Библиогр.: 7 назв.

Пшениця яра твердої, мутагенез, макаронні вироби, продуктивність пшениці.

Наведено ефективність хімічного мутагенезу при створенні нових сортів ярої твердої пшениці в умовах посушливого Степу Ростовської обл. Об'єктом досліджень був селекційний матеріал, створений обробкою насіння сортів Донская елегія (Росія) і CD 4353 (США) 0,1%-м розчином мутагену 1,4-бісдіазоацетилбутану. Вивчали понад 500 мутантних ліній, більш пристосованих для умов Ростовської обл. Добири проводили в розсадниках М2-М5. За результатами вивчення, в конкурсному сортовипробуванні виділено три лінії: Горд. 5032/12, Горд.5033/12, Горд.5036/12. Серед них лінія Горд. 5033/12 відрізнялась високим умістом каротиноїдних пігментів (3,6 мг/кг), високою врожайністю (56,8 ц/га), вмістом білка (15,1%) і клейковини (31,4%). Перевищення врожайності тісно пов'язано з продуктивним кушнієм ($r=0,72\pm0,13$), масою зерна з колоса ($r=0,52\pm0,28$) і його озерненістю ($r=0,61\pm0,24$). У 2015 р. її передали у державне сортовипробування під назвою сорт Донела М, що підтверджує перспективність використання хімічного мутагенезу в умовах Дону.

УДК 633.11"321":633.19"321":631.165

2016.2.164. ЗАМІНА ПШЕНИЦІ / Авраменко С., Манько К., Курилов О., Бобров О. // The Ukrainian Farmer. — 2016. — № 3. — С. 82–84.

Пшениця озима, тритикале яре, технологія вирощування, економічна ефективність.

Наведено, що несприятливий за погодними умовами осінній посівний період 2015 р. спричинив істотне випадання рослин пшениці озимої практично в усіх регіонах України. Традиційно для пересівання озимини фермери обирають соянішник, кукурудзу або яру пшеницю. Соянішник і кукурудза призводять до перенасичення сівозмін, погіршення фітосанітарного стану полів та перевиробництва продукції. Яра пшениця дає врожайність у 3–4 рази нижчу, ніж озима. Вагомим резервом одержання зерна є яре тритикале, яке формує менший врожай, ніж ячмінь ярий, але проти пшениці ярої продуктивність значно вища. Крім того, за показниками якості зерно тритикале ярого не поступається м'якій пшениці. Важливим аргументом на користь тритикале є те, що його вирощування є менш трудомістким і витратним, ніж вирощування ярих зернових. Сорти тритикале ярого не потребують пестицидів під час вирощування, стійкі до хвороб, менш вибагливі до попередників. Все це разом узяття є актуальним на тлі погіршення екологічного стану довкілля й привабливим у плані здешевлення виробництва зерна.

УДК 633.11"324":006.015.5

2016.2.165. ОЦІНЮВАННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКІВ ПОКАЗНИКІВ ЯКОСТІ ЗЕРНА ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ / Протопіш І.Г. // Вісник аграрної науки. — 2016. — № 3. — С. 72–75. — Библиогр.: 7 назв.

Пшениця озима, вміст білка, клейковина, натура зерна, врожайність.

Наведено результати досліджень щодо вивчення впливу умов вирощування на формування показників якості зерна і їх залежності від величини врожаю. Вивчали попередники (чорний пар, багаторічні трави), строки сівби (II декада вересня, I декада жовтня), сорти (Білоцерківська напівкарликова, Царівна). Проаналізувавши врожайність пшениці сорту Білоцерківська напівкарликова та вміст білка у зерні за попередниками, виявлено залежність — більшому рівню врожайності зерна відповідає менший вміст білка. Так, по попереднику конюшина врожайність зерна була на рівні 3,8 т/га,

вміст білка — 13,2%; чорний пар — урожайність 5,2 т/га, вміст білка — 12,5%. Аналогічні дані одержано і по сорту Царівна. Кореляція між вмістом білка і часткою клейковини висока ($r=0,68-0,88$). Сівба в першій декаді жовтня сприяла більшому накопиченню білка і вмісту коейковини порівняно з сівбою у II декаді вересня. Кореляційним аналізом встановлено, що частка клейковини залежить від величини вмісту білка ($r=0,88$), між натурою зерна і вмістом білка ($r=0,96$). Зроблено висновок, що за даними вмісту білка в зерні можна судити про вміст клейковини і натуру зерна.

УДК 633.11"324":631.526.3(470.61)

2016.2.166. СЕЛЕКЦИЯ ОЗИМОЙ МЯГКОЙ ПШЕНИЦЫ НА КАЧЕСТВО ЗЕРНА В СТЕПНОЙ ЗОНЕ / Фоменко М.А., Грабовец А.И. // Достижения науки и техники АПК. — 2016. — Т. 30, № 2. — С. 78–81. — Библиогр.: 15 назв.

Пшениця озима, методи селекції, зерно, якість, сорт.

Наведено результати вивчення формування пшениці озимої за внутрішньовидової гібридизації в гетерогенних популяціях з використанням трансгресивної мінливості ознаки вмісту білка в зерні нових генотипів і на її основі створення сортів пшениці зі стабільною якістю зерна в умовах лімітованих стресорів для степових зон. Для вивчення були проведені комбінації схрещування за схемою: середньобілковий (сб) компонент / високобілковий (вб); сб/сб; вб/сб. У гібридному потомстві від схрещування середньобілкових компонентів виявлено досить широкий спектр генетичної мінливості ознаки якості, що дає змогу відбирати у нащадках рекомбінанти з високим умістом білка. Це підтверджується високою часткою (0,5–9,0%) і ступенем (11,9–12,2%) виявлення позитивних трансгресій. Прикладом є сорт Донеко, відібраний із комбінації схрещування Тарасовская 87 і лінії 568/97 з умістом білка від 14,8 до 16,6%. За схрещування "вб/сб", "сб/вб" та "вб/вб" генотипів відмічали певне зниження трансгресивної мінливості (частота — 0,3–5,5%, ступінь — 0,2–9,0%). З таких комбінацій схрещування відібрано сорти Марія і Доера (Северодонецька юбілейна (вб) / Зерноградка 9 (сб)). Схрещування низькобілкових генотипів (джерела стійкості проти хвороб) зумовлює обмеження трансгресивної мінливості. Такі форми можна використовувати у ступеневій гібридизації та в бекроссах. Ознака якості клейковини залежить як від умов середовища, так і від генотипу. Більш високоякісні рекомбінанти можна виділити із комбінацій схрещування генотипів з високою якістю клейковини. Проте за таких схрещувань не завжди можна отримати генотип з високою якістю клейковини. Зроблено висновок, що більшість генотипів, які поєднують високу продуктивність зерна з вмістом білка $\geq 14\%$, відібрано із комбінацій схрещування високо- і середньобілкових генотипів, а також середньобілкових форм між собою. Прикладом є сорти Донера, Вестніца, Бояриня, Донмира, Октава 15, які перспективні для різних регіонів Росії.

УДК 633.11"324":631.559:551.3(470.62/67)

2016.2.167. ПРОДУКТИВНОСТЬ ОЗИМОЙ ПШЕНИЦЫ В РАЗЛИЧНЫХ ПОЧВЕННО-КЛИМАТИЧЕСКИХ ЗОНАХ СЕВЕРНОГО КAVKAZA / Петрова Л.Н., Ерошенко Ф.В., Ерошенко А.А. // Достижения науки и техники АПК. — 2015. — Т. 29, № 12. — С. 80–87. — Библиогр.: 13 назв.

Пшениця озима, ґрунтово-кліматична зона, водний режим, продуктивність.

Вивчали вплив ґрунтово-кліматичних і погодних умов вирощування на особливості водного режиму і формування продуктивності пшениці озимої різних сортів в умовах Краснодарського і Ставропольського країв. Установлено, що у Центральній зоні Краснодарського краю вологозабезпеченість посівів пшениці озимої протягом усього часу вегетації краща, ніж у зоні нестійкого зволоження Ставропольського краю. Рослини пшениці озимої у Центральній зоні Краснодарського краю у цей час використовують 4,09 мм/добу води, а у зоні нестійкого зволоження Ставропольського краю — 2,97 мм/добу, різниця становить 37,7%. Більше ви-

користання води рослинами пшениці в Краснодарському краї дає змогу одержувати врожай загальної біомаси на 24,8%, а зерна — на 17,0% більше, ніж у Ставропольському краї. При цьому коефіцієнт господарської ефективності знижується на 6,5%. Найбільше на врожайність зерна впливали сортові особливості — 23%. На частку ґрунтово-кліматичних умов зони вирощування припадало 16%. Ступінь впливу погодних умов року становила 12%. У Краснодарському краї на формування врожаю зерна більше впливали фотосинтетичні показники, пов'язані з площею асиміляційної поверхні, а в зоні нестійкого зволоження Ставропольського краю — з вмістом хлорофілу.

УДК 633.11+633.14:631.527:631.559

2016.2.168. УРОЖАЙНІСТЬ ТРИТИКАЛЕ ЯРОГО ТА ЇЇ СТАБІЛЬНІСТЬ ЗАЛЕЖНО ВІД ГЕНОТИПУ ТА УМОВ СЕРЕДОВИЩА / Рябчун В.К., Мельник В.С., Капустіна Т.Б., Шевченко О.Є. // Сортовивчення та охорона прав на сорти рослин. — 2016. — № 1(30). — С. 37–44. — Бібліогр.: 10 назв.

Тритикале яре, селекція, врожайність, стабільність, сорт, лінія.

Наведено результати вивчення стабільності формування врожайності комплексно цінних сортів і ліній тритикале ярого за різних умов вирощування (2011–2015). Вивчали 25 зразків тритикале ярого, зокрема 11 сортів і 14 ліній селекції Інституту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва, створених різними методами гібридизації: складної (13 зразків), парної міжлінійної (5 ліній), мікродової тритикале ярого з пшеницею м'якою ярого (3 сорти). Середня врожайність генотипів залежала від умов року і коливалась від 2,26 т/га у найменш сприятливих умовах 2013 р. до 6,0 т/га у сприятливіших умовах 2014 р. У середньому за п'ять років урожайність тритикале ярого коливалась від 3,42 т/га до 4,48 т/га. Кращими були лінії та сорти "ЯТХ 17-14" (4,48 т/га), "Борівітер харківський" (4,45 т/га), "ЯТХ 43-14" (4,41 т/га) та інші. За адаптивністю (найвищий врожай за різних умов вирощування) виділено сорти "Борівітер харківський", "Гусар харківський", "Дархліба харківський" та інші, різниця між min-мах. була найменшою. Порівняння врожайності в роки з різними умовами дало можливість виділити перспективні сорти та лінії — "ЯТХ 36-13", "ЯТХ 17-14", "ЯТХ 64-14", "ЯТХ 37-14", "ЯТХ 43-14" для виробництва та селекції.

УДК 633.13:631.165:631.559

2016.2.169. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ВІВСА ГОЛОЗЕРНОГО / Кулик І.О. // Агроном. — 2016. — № 1. — С. 48–52.

Овес голозерний, добрива мінеральні, мікродобриво реаком-СР-зерно, попередники, врожайність.

Наведено результати досліджень щодо впливу системи мінерального живлення на продуктивність рослин вівса голозерного. Дослідження проводилися після трьох попередників (пшениця озима, кукурудза МВС і соняшник), внесення під передпосівну культивування NPK, локального підживлення азотом у фазі кушіння, обприскування мікродобривом реаком-СР-зерно у фазі наприкінці кушіння. Встановлено, що підвищення рівня доз мінерального живлення до $N_{40}P_{40}K_{40}$ сприяло збільшенню висоти рослин у середньому на 15,1–34,6%. Довжина суцвіть волоті збільшувалась у варіантах, де було проведене основне внесення перед культивуванням ($N_{40}P_{40}K_{40}$) + N_{30} + реаком-СР-зерно, що підвищило масу зерна з однієї рослини на 0,31–0,57 г залежно від попередника. Приріст врожайності від внесення $N_{20}P_{20}K_{20}$ та $N_{40}P_{40}K_{40}$ відносно контролю становив 7 та 10% після попередника пшениця озима, відповідно 25 і 29% — після кукурудзи МВС та 12 і 24% — після соняшнику. Найбільшу врожайність вівса голозерного одержано у варіанті з підживленням N_{30} + реаком-СР-зерно — 3,59 т/га по попереднику кукурудза МВС, що на 4,9 та 11,5% більше, ніж після пшениці озимої та соняшнику відповідно.

УДК 633.14:631.582.3:631.147

2016.2.170. ЖИТО ОЗИМЕ В СІВОЗМІНІ ЗА ОРГАНІЧНОГО СПОСОБУ ВИРОЩУВАННЯ / Савчук О.І., Гуреля В.В., Кошицька Н.А., Іваненко Л.А. // Агропромислове виробництво Полісся: зб. наук. пр. — Житомир, 2015. — № 8. — С. 24–27. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 546904.

Жито озиме, органічне вирощування, конкурентоспроможність щодо бур'янів, врожайність, економічна ефективність.

Наведено результати досліджень з вирощування жита озимого (сорт Клич) у короткочастотній сівозміні з варіантами органо-мінеральної (побічна продукція + $N_{45}P_{40}K_{60}$; побічна продукція + $P_{40}K_{60}$) та органічної (побічна продукція) систем удобрення за загальноприйнятими технологіями. Встановлено, що жито озиме є високо конкурентною культурою щодо бур'янів. Так, на початку вегетації в посівах жита озимого на контрольному варіанті проросло 131 шт. бур'янів/м², на удобрених варіантах — 166–184 шт. Внаслідок швидкого відростання весною — формування більшої вегетативної маси — рослини жита добре затіняють ґрунт, пригнічують і частково призводять до загибелі бур'янів. У середньому за три роки (2012–2014) шкодочинність бур'янів і відповідно найменші втрати врожаю жита озимого — 6,9% спостерігалися за органо-мінеральною системою удобрення (побічна продукція + $N_{45}P_{40}K_{60}$). За цих умов одержано найвищу врожайність зерна — 3,98 т/га із вмістом білка 11,6%, що відповідно на 33% і 0,2% більше, ніж за органічної (побічна продукція) системи. За органічного вирощування внаслідок економії коштів на купівлю мінеральних добрив рівень рентабельності вирощування жита підвищився на 62% і сягав 79% проти 17% за органо-мінеральної системи.

УДК 633.15:631.526.3:631.675

2016.2.171. ВИРОЩУВАННЯ ГІБРИДІВ КУКУРУДЗИ В СУХОМУ СТЕПУ / Пашенко Ю., Кравченко В. // Агроперспектива. — 2016. — № 3. — С. 38–39.

Кукурудза, гібриди, коефіцієнт транспірації, технологія вирощування.

Констатовано, що кукурудза є культурою економічного використання вологи: характеризується відносно посухостійкістю завдяки низькому коефіцієнту транспірації. У першій половині вегетації кукурудза використовує незначну кількість вологи, її сходи поглинають лише 7–8% від загального водоспоживання і, тільки починаючи з фази 12–14 листків, розпочинається активний період використання вологи. Тобто, максимальне використання води в умовах Степу припадає на період спек і малої кількості опадів. Щоб рослини кукурудзи оминули періоди спек і нестачу вологи, слід застосовувати оптимальні прийоми вирощування, зокрема строки сівби, норми висіву та високопосухостійкі гібриди. Строками сівби можна регулювати як час появи сходів, так і періодичність настання основних фаз розвитку рослин завдяки зсуву критичних за водоспоживанням етапів на більш ранні або пізні. Так, за ранньої сівби можна прискорити час зацвітання рослин, налив і висихання зерна. Проте ранні строки сівби сприяють збільшенню забур'яненості посівів і непродуктивних витрат ґрунтової вологи. Щоб уникнути цього, ранні посіви необхідно підтримувати в чистому стані від бур'янів. Другим заходом є дотримання оптимальної густоти стояння рослин на одиниці площі. Мета загущення визначається поєднанням показників індивідуальної продуктивності (кількість качанів на одиниці площі), показників структури врожаю (розміри качанів, кількість і маса зерен у них, маса 1000 зерен) із загальною кількістю рослин на одиниці площі. Оптимальною кількістю рослин для більшості гібридів в умовах Степу є 50–60 тис./га. Третім заходом є використання посухостійких гібридів Візир, Красилів 327 МВ, Штандарт та ін. Зроблено висновок, що подолання негативних наслідків посухи в Степу можливе за умови використання посухостійких гібридів, застосування ранніх строків сівби і оптимальних норм висіву кожного гібрида.

УДК 633.15:631.527:631.6

2016.2.172. СЕЛЕКЦІЯ КУКУРУДЗИ НА ПОКРАЩАННЯ ПОКАЗНИКІВ ЯКОСТІ ЗЕРНА В УМОВАХ ДОСТАТНЬОГО ЗВОЛОЖЕННЯ / Марченко Т.Ю., Лавриненко Ю.О., Глушко Т.В., Гож О.А. // Науково-технічний бюлетень Інституту олійних культур НААН: зб. наук. пр. — Запоріжжя, 2014. — Вип. 21: С.-г. науки. — С. 51–58. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 547198.

Кукурудза, селекція, гібрид, показники якості зерна, зрошення.

Висвітлено питання селекції кукурудзи на покращання показників якості зерна в умовах зрошення. До головних показ-

ників якості слід віднести вміст білка, олії та жирних кислот, які значно змінюються залежно від умов вирощування. Однак першочергова роль у підвищенні якості зерна належить селекції. Селекція на покращання якості зерна, зокрема вмісту олії, велась шляхом вивчення нового вихідного матеріалу на вміст олії і на його базі, створення високопродуктивних гібридів з підвищеним вмістом олії. Виявлено, що вміст олії у батьківських форм коливався від 3,32% до 5,15%. Збільшення вмісту олії відбувалося у пізньостиглих форм. Показник вмісту олії у гібридних комбінаціях був більшим, ніж у батьківських форм. Збільшення становило від 0,5 до 1,0%. Олійність насіння позитивно корелювала з урожайністю (+0,23), масою 1000 насінин (+0,56), вегетаційним періодом (+0,57), а негативно з максимальними температурами в період наливу і дозрівання насіння (–0,58) та щільністю насіння (–0,64). Відбір на підвищену олійність краще проводити у гібридних комбінаціях, які у несприятливі роки мало змінювали вміст олії. Із комбінацій схрещування: Мо 42/ХЗ 01-1, Дк 18/ХЗ 01-1, Дк 558/Х 137 та ін. були створені високопродуктивні жаро- та посухостійкі гібриди з підвищеним вмістом олії. Кращі з них — Тендра, Сиваш, Скадовський та ін. у 2014 р. занесені до Державного реєстру сортів рослин України.

УДК 633.15:631.559:631.526.3:632.51

2016.2.173. СТРЕСОВІ ПЕРІОДИ ТА ПРОДУКТИВНІСТЬ КУКУРУДЗИ / Танчик С. // Пропозиція. — 2016. — Спецвип.: Кукурудза: від насіння до прибутку. — С. 24–26.

Кукурудза, ріст і розвиток рослин, бур'яни, захист хімічний.

Наведено біологічні особливості культури кукурудзи родом із Центральної і Південної Америки. Останнє пояснює її високу вимогу рослин до тепла і світла. За тривалістю вегетаційного періоду гібриди і сорти кукурудзи поділяються на ранні (ФАО 100–199), середньоранні (ФАО 200–299), середньостиглі (ФАО 300–399), середньопізні (ФАО 400–499), пізні (ФАО 500–599). Рослини з більшим ФАО мають вищий потенціал урожайності. Значних стресових ситуацій рослини кукурудзи зазнають на ранніх стадіях свого росту і розвитку та під час цвітіння. У перші 15 днів після появи сходів темпи приросту рослин у висоту порівняно високі і становлять 1,2–2,3 см/добу. Наступні 12–14 днів цей показник знижується до 0,2 см/добу. У подальшому темпи росту поступово підвищуються і сягають максимуму за 7–10 днів до викидання волоті. Оскільки рослини кукурудзи у початковий період ростуть повільно, вони не можуть конкурувати з бур'янами за фактори життя. Для знищення бур'янів кафедрою землеробства та гербології НУБіП України розроблено технологію захисту посівів від бур'янів. Технологія поєднує стрічкове внесення гербіциду та підгортання рослин у рядку з механічним знищенням бур'янів у міжряддях. Внесення гербіцидів і культивування міжрядь проводять окремо, що дає змогу уникнути забруднення пиловими частинками ґрунту листків і форсунок обприскувача. За такого способу захисту посівів кукурудзи витрати гербіцидів скорочуються до 35–40%, економічні витрати — близько 50%, суттєво знижується негативний стресовий вплив хімічних речовин і механічних заходів. Для зменшення впливу стресових чинників на насіння, його слід протрувати препаратами Максим або Максим ХЛ (1 л/т). Протрування насіння має як позитивну (захист від захворювань), так і негативну (втрату

схожості) стресову дію, що потребує його проведення перед сівбою. Зроблено висновок, що тільки комплексний підхід до технологій вирощування забезпечить зменшення ризику у вирощуванні кукурудзи.

УДК 633.19:631.524.7:631.165

2016.2.174. ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ КАЧЕСТВА ЗЕРНА ТРИТИКАЛЕ И ЕГО ВЗАИМОСВЯЗЬ С УСЛОВИЯМИ ВНЕШНЕЙ СРЕДЫ / Крохмаль А.В. // Достижения науки и техники АПК. — 2015. — Т. 29, № 12. — С. 23–26. — Библиогр.: 10 назв.

Тритикале, якість зерна, мінливість, кореляція.

Викладено результати вивчення показників якості зерна озимих сортів тритикале Каприз, Капрал, Ацтек, Донслав, Сколот, Пилигрим, Рамзай та Рамзес. Виявлено кореляційні взаємозв'язки ознак якості зерна з гідротермічними показниками. Коефіцієнт варіювання вмісту білка у різних сортів становить від 5,7 до 15,8%, клейковини — від 17,5 до 35,5%, об'єму хліба — від 13,9 до 29,1%. На формування якісних ознак зерна значною мірою впливали умови середовища. Найбільш тісно вони корелювали з сумою опадів під час наливу зерна. Натура зерна, вміст білка і клейковини, об'єм хліба негативно пов'язані з сумою опадів, коефіцієнти кореляції між показниками варіювали від –0,47 до –0,88; від –0,23 до –0,82; від –0,17 до –0,76; від –0,04 до –0,75 відповідно. Об'ємний вихід хліба залежав у прямому відношенні від суми температур у період наливу зерна. Найменшу кількість сильних і середніх поєднань (як позитивних, так і негативних) між ознаками якості зерна і гідротермічними показниками відмічено у сортів тритикале Ацтек, Донслав і Сколот.

УДК 633.19“324”:631.559(477.42)

2016.2.175. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ТРИТИКАЛЕ ОЗИМОГО В РЕГІОНІ ПОЛІССЯ / Сторожук В.В., Сторожук Т.С. // Агропромислове виробництво Полісся: зб. наук. пр. — Житомир, 2015. — № 8. — С. 42–47. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 546904.

Тритикале озиме, технологія вирощування, дози добрив, система захисту, врожайність.

Наведено результати досліджень з вивчення впливу строків сівби (10, 20, 30 вересня і 10 жовтня), норм висіву (4,5; 5,0; 5,5 млн схожих насінин/га), різних систем удобрення (фон $N_{30}P_{90}K_{90}$ + підживлення N_{30} на різних етапах органогенезу) на фоні двох систем захисту рослин від шкідників, хвороб та бур'янів (мінімальна та інтегрована) на врожайність і економічну ефективність тритикале озимого при вирощуванні у Поліссі. Встановлено, що найвищий рівень продуктивності тритикале озимого сорту Полянське (4,59 т/га) одержано за інтенсивної технології вирощування, яка включає розміщення після пелюшко-вівсяної сумішки, сівбу в оптимальні строки (II декада вересня) з нормою висіву 5,5 млн насінин/га із внесенням під основний обробіток ґрунту повного мінерального добрива у дозах $N_{30}P_{90}K_{90}$ з роздільним підживленням азотом на різних етапах органогенезу (весна, вихід у трубку, колосіння) та інтенсивну систему захисту. Інтенсивна технологія вирощування забезпечує умовно чистий прибуток на суму 1728 грн/га, підвищує окупність витрат на 942 грн та рентабельність виробництва зерна тритикале озимого на 10% порівняно з базовою технологією.

633.2/.4 Кормові культури

Науковий референт — кандидат істор. наук ДАВИДЕНКО М.М.

Науковий консультант — професор БОГОВІН А.В.

УДК 633.2/.3:539.16

2016.2.176. УРОЖАЙНОСТЬ И КАЧЕСТВО ОДНОВИДОВЫХ И СМЕШАННЫХ ПОСЕВОВ КОРМОВЫХ КУЛЬТУР, ВОЗДЕЛЫВАЕМЫХ НА ЗЕРНОСЕНАЖ ПРИ РАДИОАКТИВНОМ ЗАГРЯЗНЕНИИ / Иванов Ю.И., Белоус И.Н., Чесалин С.Ф., Кононов А.С. // Достижения науки и техники АПК. — 2016. — Т. 30, № 1. — С. 55–58. — Библиогр.: 22 назв.

Люпин жовтий, посіви одновидові, посіви змішані, білок сирій, цезій-137.

Упродовж 2011–2013 рр. вивчали ефективність вирощування люпину жовтого сорту Престиж і одnorічних злакових культур (овес Скакун, райграс одnorічний Ізорський, суданська трава Кінельська-100, просо Квартет) в одновидових і змішаних посівах на зерносінаж на дерново-підзолистому, піщаному ґрунті і виявлено найбільш урожайні і якісні суміші в умовах радіоактивного забруднення агроландшафтів. Люпин жовтий за рівнем урожайності зерносінажу перевершував одnorічні злакові кормові види залежно від доз удобрення

в 1,44–3,17 раза. У сумісних посівах найбільшу величину цього показника відмічено при вирощуванні люпину у суміші з суданською травою з нормою висіву насіння компонентів 1 млн шт./га кожного на фоні внесення калійного добрива в дозі K_{210} . Під впливом поступово зростаючих доз калію (K_{180} і K_{210}) вміст сирого протеїну в кормі підвищувався, цезію-137 — знижувався. Екологічно безпечний зерносінаж із злакових кормових культур при внесенні калійного добрива у дозі 210 кг/га д.р. Вирощений на такому фоні мінерального живлення зерносінаж на основі люпину жовтого з вісом при нормі висіву насіння компонентів 1,0–3,5 млн шт./га, люпину жовтого з суданською травою — 1,0+1,0 млн шт./га, люпину жовтого з просом — 1,0+3,0 млн шт./га з питомою активністю цезію-137 у межах 115–177 Бк/кг рекомендовано використовувати як складову частину при заготівлі зерносінажу у суміші із зеленою масою інших кормових культур (овес, просо, суданська трава) у співвідношенні 1:2,5–3,0.

УДК 633.2/4.579.831.88:636.085

2016.2.177. ВПЛИВ БАКТЕРІАЛЬНИХ ПРЕПАРАТІВ НА ХІМІЧНИЙ СКЛАД І ЯКІСТЬ КОРМУ ОДНОВИДОВИХ ПОСІВІВ ВІВСА, ВИКИ ЯРОЇ, ГОРОХУ КОРМОВОГО (ПЕЛЮШКИ) ТА ЇХ СУМІШОК В УМОВАХ ЛІСОСТЕПУ ПРАВОБЕРЕЖНОГО / Ковтун К.П., Матіяш Н.О. // Корми і кормовиробництво: міжвід. темат. наук. зб. — Вінниця, 2015. — Вип. 81. — С. 46–51. — Бібліогр.: 5 назв.

Овес, вика яра, пелюшка, сумішки, препарати бактеріальні, поживність корму.

Висвітлено результати досліджень ефективності мікробних препаратів різної функціональної спрямованості при вирощуванні вівса сорту Зірковий, вики ярої Ліліана та пелюшки Зв'язельський в одновидових та сумісних посівах на зеленій корм. Перед сівбою насіння вівса обробляли інокулянтами мікрогумін та діазофіт з розрахунку 100 мл/га, насіння вики ярої — ризобіофітом з розрахунку 1,0 л/т, пелюшки — ризобіофітом з розрахунку 1,0 л/т та фосфогенеріном — 1,0 л/т. Обробку насіння мікробними препаратами проводили в день сівби. Встановлено, що інокуляція насіння вівса, вики ярої і пелюшки в одновидових посівах є досить ефективним агрозаходом, який сприяє підвищенню вмісту сирого протеїну в кормі з вівса на 1,45–1,67. Серед досліджуваних мікробних препаратів найбільш ефективним виявився мікрогумін, який сприяв підвищенню вмісту сирого протеїну на 1,67. Застосування ризобіофіту на бобових культурах забезпечило підвищення вмісту сирого протеїну на 3,25–4,44%. Найбільша дія відмічена на виці ярої.

УДК 633.2/4:631.53.04

2016.2.178. ВПЛИВ СКЛАДУ ТРАВСУМІШОК, СТРОКІВ СІВБИ ТА РЕЖИМІВ ВИКОРИСТАННЯ НА ВИСОТУ БОБОВО-ЗЛАКОВИХ ТРАВСТОІВ / Оліфірович В.О. // Вісник Степу: зб. наук. пр. / Кіровоград. ін-т АПВ. — Кіровоград, 2016. — Вип. 13. — С. 53–56. — Бібліогр.: 8 назв.

Трави багаторічні, строки сівби, висота травостоїв, травосумішки бобово-злакові.

Встановлено, що висота рослин залежить від виду багаторічних трав, строків сівби і режимів використання. Найкращі умови для росту багаторічних трав забезпечувала ранньовесняна сівба бобово-злакових травосумішок (висота лядвенцю рогатого становила 42,5 см). З досліджуваних видів багаторічних злакових трав у першому укосі максимальну висоту мала костриця очеретяна (східна) при двоукісному режимі використання (62,2–62,5 см). Висота стоколосу безостого в суміші з лядвенцем рогатим за триразового відчуження становила 48,5–49,9 см, за дворазового — 57,2–59,8 см. Другий укос багаторічних трав відзначався значно меншою висотою лядвенцю рогатого та злакових компонентів на всіх варіантах досліді. Третій укос багаторічних трав характеризувався подальшим зниженням висоти рослин, висота лядвенцю рогатого становила 22,9–24,2 см, а злаків — 21,9–24,4 см.

УДК 633.2/4:631.8:631.53.04

2016.2.179. ВПЛИВ НОРМ ВИСІВУ, СПОСОБУ СІВБИ ТА ДОЗ МІНЕРАЛЬНИХ ДОБРІВ НА ВИДОВИЙ СКЛАД СУМІШІ ТРИТИКАЛЕ З ГОРОШКОМ ПОСІВНИМ / Чернецька С.Г. // Корми і кормовиробництво: міжвід. темат. наук. зб. — Вінниця, 2015. — Вип. 81. — С. 58–63. — Бібліогр.: 7 назв.

Горошок посівний, тритикале яре, добрива мінеральні, спосіб сівби.

Викладено результати досліджень впливу норм висіву, способу сівби горошку посівного (сорт Єлізавета) та рівня мінерального живлення на видовий склад у сумісних посівах (тритикале сорту Оберіг). Встановлено, що за сівби горошку посівного через 2 та 3 рядки тритикале в посівах створюються сприятливі умови для росту, розвитку та формування листостеблової маси обох компонентів. Найвищу частку бобового компонента (41,7%) отримали за сівби тритикале ярого з горошком посівним у співвідношенні компонентів 60:50% від повної норми, при підсіві горошку у міжряддя тритикале з шириною 45 см та внесенні мінеральних добрив у дозі $N_{45}P_{45}K_{45}$.

УДК 633.2:631.53.01/02:631.552.016

2016.2.180. ВПЛИВ ПЕРЕДПОСІВНОЇ ОБРОБКИ НАСІННЯ БІОПРЕПАРАТАМИ НА ОСНОВІ АСОЦІАТИВНИХ АЗОТФІКСУЮЧИХ МІКРООРГАНІЗМІВ НА НАСІННЄВУ ПРОДУКТИВНІСТЬ СТОКОЛОСУ БЕЗОСТОГО / Колісник С.І., Серветник О.В., Антонів С.Ф. // Вісник Степу: зб. наук. пр. / Кіровоград. ін-т АПВ. — Кіровоград, 2016. — Вип. 13. — С. 30–34. — Бібліогр.: 7 назв.

Стоколос безостий, обробка насіння, бактерії азотфіксувальні, урожайність стоколосу.

Вивчено вплив передпосівної обробки насіння азотфіксувальними бактеріями та їх поєднаннями з біофунгіцидами на ріст, розвиток і формування насінневої продуктивності посівів стоколосу безостого сорту Всеслав. Встановлено, що проведення передпосівної обробки насіння азотфіксувальними біопрепаратами у поєднанні з біофунгіцидом Екобацил позитивно впливало на ріст та розвиток рослин стоколосу безостого сорту Всеслав, а також на рівень урожайності даної культури. Найбільшу урожайність насіння цієї культури було відмічено на варіанті досліді, де на фоні мінерального живлення (N_{30}) проводили передпосівну обробку насіння азотфіксувальним біопрепаратом Діазофіт (0,1 л/га/норму насіння) у поєднанні з біофунгіцидом Екобацил (0,1 л/га/норму насіння). При цьому рівень урожайності насіння на даному варіанті становив: на ділянках другого року життя — 414 кг/га, третього року — 484 кг/га.

УДК 633.2:631.55(477.41/42)

2016.2.181. ПРОДУКТИВНІСТЬ ТА КОРМОВА ОЦІНКА ОДНОРІЧНИХ ВІВСЯНО-КАПУСТЯНИХ СУМІШОК ЗАЛЕЖНО ВІД ЕЛЕМЕНТІВ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ В УМОВАХ ПОЛІССЯ УКРАЇНИ / Панчишин В.З., Мойсієнко В.В. // Вісник Житомирського національного агроєкологічного університету: наук.-теорет. зб. — Житомир, 2015. — № 2(50), т. 1. — С. 305–311. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 546506.

Сумішки однорічні, овес посівний, ріпак ярий, редька олійна, гірчиця біла, удобрення, урожайність, оцінка кормова.

Наведено результати польових досліджень продуктивності однорічних вівсяно-капустяних сумішок залежно від агрокліматичних факторів, видового складу капустяного компонента та системи удобрення на світло-сірому легкосуглинковому лісовому ґрунті. Висівали однорічні суміші вівса посівного сорту Житомирський з: 1) гірчицею білою сорту Ослава, 2) ріпаком ярим сорту Аїра, 3) редькою олійною сорту Либідь та 4) одновидовим посівом вівса посівного. Застосовували варіанти з удобренням: а) без добрив (контроль); б) $N_{60}P_{60}K_{60}$; в) $N_{60}P_{60}K_{60} + PKD$ (Rost-концентрат: $N_5P_5K_5 + S + Mg + Fe + Cu + Mn + B + Zn + Mo + Co$). Встановлено, що в умовах Житомирського Полісся однорічні вівсяно-капустяні сумішки забезпечили у середньому за роки досліджень у період цвітіння, незалежно від удобрення, 12,5–39,2 т/га зеленої маси. Внесення мінеральних добрив значно сприяло збільшенню урожайної маси та поліпшенню її кормових властивостей. Найбільший урожай зеленої маси відмічено у суміші вівса з гірчицею білою при внесенні повного мінерального добрива у дозі $N_{60}P_{60}K_{60}$ та РКД — 39,2 т/га. При цьому, вихід з 1 га сухої речовини, кормових одиниць та перетравного протеїну становив 9,31; 6,50 та 0,94 т відповідно. Найвищий вихід перетравного протеїну відмічено у суміші з редькою олійною — 0,99 т/га. Це пов'язано з вищим вмістом сирого протеїну (15,56%/кг сухої речовини), вмістом перетравного протеїну в одній кормовій одиниці — 159,1 та вмістом 77,3 к. од. на 100 кг сухої речовини.

УДК 633.2:631.582

2016.2.182. ФОРМУВАННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ СУМІШОК ОДНОРІЧНИХ КОРМОВИХ КУЛЬТУР У ПРОМІЖНИХ ПОСІВАХ ПРАВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ / Фостолович С.І. // Корми і кормовиробництво: міжвід. темат. наук. зб. — Вінниця, 2015. — Вип. 81. — С. 31–38. — Бібліогр.: 5 назв.

Кормовиробництво, посіви післяжнивні, сумішки двокомпонентні, урожайність зеленої маси.

Удосконалено видовий склад та систему удобрення однорічних кормових сумішок при вирощуванні їх у післяжнивних посівах для забезпечення високоякісними кормами у літній і частково осінній періоди утримання худоби. Встановлено, що на 40-й день вегетації найбільша висота рослин сформувалась у післяжнивному посіві редьки олійної з вівсом 88,6–94,8 см залежно від удобрення, при цьому висота вівса становила 73,8–78,6 см. Показники висоти 65,5–69,3 см були зафіксовані при сумісному вирощуванні вівса з пелюшкою та гірчицею білою, висота якої становила 57,8–61,3 см. Виявлено, що інтенсивне наростання площі листків відбувається до настання генеративних фаз, зокрема фаз бутонізації-цвітіння у гірчиці, пелюшки, редьки олійної. Максимальна площа листкової поверхні — 46,1 тис. м²/га — була на варіантах сумісного вирощування редьки олійної та вівса на фоні мінеральних добрив. Встановлено, що в середньому за роки досліджень, вирощування післяжнивної редьки олійної сумісно із вівсом на фоні N₉₀P₆₀K₆₀ сприяло формуванню 29,7 т/га зеленої маси та 5,18 т/га сухої речовини.

УДК 633.22:635.1/8:635:07

2016.2.183. ВПЛИВ ЕЛЕМЕНТІВ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ НА ФОРМУВАННЯ НАСІННЕВОЇ ПРОДУКТИВНОСТІ ГРЯСТИЦІ ЗБІРНОЇ / Сладковська Т.А. // Вісник Житомирського національного агроєкологічного університету: наук.-теорет. зб. — Житомир, 2015. — № 2(50), т. 1. — С. 331–336. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 546506.

Гростяця збірна, сорт гростяці, культури покривні, живлення мінеральне, добриво рідке комплексне.

На основі проведених польових досліджень викладено результати з вивчення особливостей формування насінневої продуктивності гростяці збірної сортів Муравка та Київська рання залежно від впливу покривної культури, норм мінеральних добрив та використання рідких комплексних добрив. Виявлено, що високий вплив на врожайність культури мають такі фактори, як фон живлення (85%) та сорт (6%). Встановлено, що в умовах Полісся України оптимальні умови для формування максимальних показників насінневої продуктивності гростяці збірної забезпечує внесення мінеральних добрив у нормі N₆₀P₆₀K₆₀ у поєднанні з рідким комплексним добривом Квантум-Зернові + Бор Актив. На підставі отриманих даних проведено дисперсійний аналіз та визначено частки впливу факторів на урожайність насіння. Визначено, що підпокровний посів гростяці сорту Муравка під ячмінь ярий у середньому за 2013–2015 рр. забезпечив урожайність насіння 0,626 т/га.

УДК 633.3/635

2016.2.184. КОРМОВІ БОБИ / Матвієць В., Обрізків Л. / The Ukrainian Farmer. — 2016. — № 3. — С. 128.

Боби кормові, агротехніка, попередник, норма висіву, заур'яненість.

Наведено біологічні характеристики та агротехніку вирощування кормових бобів. Найдоцільніше боби кормові розміщати в сівозміні після добре угноєних просапних культур (картопля, цукрові й кормові буряки, овочі, кукурудза), а також після зернових колосових культур. Цілком непридатними попередниками є багаторічні бобові культури. Важливим агротехнічним заходом підготовки насіння до сівби є повітряно-теплове обігрівання, яке пришвидшує закінчення періоду спокою, підвищує схожість і енергійність проростання. Оптимальна норма висіву кормових бобів — 450–800 тис. схожих насінин на 1 га (вагова норма 180–350 кг/га, залежно від маси 1000 зерен) у разі звичайного рядкового способу сівби (міжряддя 15 см), за широкорядного з міжряддям 45 см норма зменшується на 25%. Для сівби застосовують сівалки типу СН-16, СЗУ-3,6. Для проростання бур'янів і їх знищення використовують дворазове боронування після сівби та друге — у фазі 3–4 листочків На широкорядних посівах проводять

міжрядні розпушування: перше через 10–12 днів після появи сходів, а наступні — у міру потреби, до змикання рядків. Збирають кормові боби в серпні–вересні прямим комбайнуванням за вологості насіння 18–19%. Частота обертання барабана 400–500 об./хв за швидкості агрегату 5–7 км/год. Вологість насіння під час зберігання не має перевищувати 13–14%.

УДК 633.3:631.87:635.656

2016.2.185. ПРОДУКТИВНІСТЬ ЧИНИ ПОСІВНОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД МІНЕРАЛЬНОГО ЖИВЛЕННЯ ТА ІНОКУЛЯЦІЇ НАСІННЯ В УМОВАХ ЛІВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ / Кохан А.В., Самойленко О.А., Лень О.І., Олєпир Р.В., Єремко Л.М. // Корми і кормовиробництво: міжвід. темат. наук. зб. — Вінниця, 2015. — Вип. 81. — С. 109–115. — Бібліогр.: 10 назв.

Чина, доза удобрення, інокуляція, мікродобриво, урожайність чини.

Визначено особливості формування продуктивності чини посівної залежно від технології вирощування у Лівобережному Лісостепу України. Встановлено, що максимальну врожайність чини, на рівні 2,80 т/га, можна одержати при поєднанні мінеральних добрив дозою діючої речовини N₂₀P₆₀K₈₂, інокуляції насіння мікробіологічним препаратом Ризогумін та позакореневого підживлення рослин мікродобривом Альфа Гроу на фосфорно-калійному фоні. Підвищення зернової продуктивності агроценозу чини щодо контролю на різних фонах мінерального удобрення знаходилося на рівні 0,28–0,52 т/га, за поєднання інокуляції насіння і позакореневого підживлення рослин — 0,28 т/га, поєднання мінерального удобрення, інокуляції насіння і позакореневого підживлення рослин — 0,59–0,68 т/га. Застосування інокуляції насіння, мінеральних добрив та позакореневого підживлення позитивно впливає як на формування симбіотичного апарату рослин чини, так і на показники їх продуктивності.

УДК 633.3:635:651:631.5

2016.2.186. ЕФЕКТИВНІСТЬ БАКТЕРИЗАЦІЇ В ПОСІВАХ БОБІВ КОРМОВИХ В УМОВАХ ЛІСОСТЕПУ ПРАВОБЕРЕЖНОГО / Савченко В.О., Кобак С.Я., Колісник С.І. // Корми і кормовиробництво: міжвід. темат. наук. зб. — Вінниця, 2015. — Вип. 81. — С. 93–99. — Бібліогр.: 18 назв.

Боби кормові, Rhizobium leguminosarum bv. viciae, продуктивність, симбіотична урожайність бобів.

Проаналізовано ефективність комбінентарних специфічних штамів бульбочкових бактерій щодо сорту бобів кормових Візир в умовах правобережного Лісостепу України. Доведено, що оптимізація кислотності сірих лісових ґрунтів шляхом застосування в системі удобрення вапнування (0,5 норми за г.к.) і проведення бактеризації насіння селекційними штамми *Rhizobium leguminosarum bv. viciae* значно покращує умови живлення рослин, сприяє формуванню максимальних симбіотичних показників та високого рівня урожаю зерна бобів кормових, навіть на фоні ґрунтової популяції ризобій. Найбільш ефективним виявився перспективний штам ризобій 261-Б, використання якого збільшувало масу активних бульбочок на 75,7 мг/рослину, показник АСП — на 0,318 тис. кг-дб/га та кількість біологічно фіксованого азоту на 1,46 кг/га порівняно із виробничим штамом 248-Б. Урожайність за обробки цими штамми була майже на одному рівні — 3,45–3,46 т/га відповідно.

УДК 633.311.37(477.41):636.085

2016.2.187. СПІВІДНОШЕННЯ ВМІСТУ СИРОГО ПРОТЕЇНУ В ЛЮЦЕРНО-ЗЛАКОВИХ ТРАВОСТОЯХ ЗАЛЕЖНО ВІД ЇХ ВИДОВОГО СКЛАДУ ТА РІВНЯ МІНЕРАЛЬНОГО ЖИВЛЕННЯ В УМОВАХ ПРАВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Демидас Г.І., Пророченко С.С. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2015. — Вип. 210, ч. 1. — С. 12–17. — (Сер. Агрономія). — Бібліогр.: 7 назв.

Травосумішка, протеїн сирий, якість корму, рівень мінерального живлення, укіс.

Досліджено вміст сирого протеїну в люцерно-злакових травосумішках залежно від їх видового складу та рівня мінерального живлення. Дослідження проводилися у науковій лабораторії кафедри кормовиробництва і стаціонарних сівозмінах Виробничого підрозділу НУБіПУ "Агрономічна

дослідна станція" (Правобережний Лісостеп). Встановлено, що найбільше сирого протеїну (17,1–18,8%) в усіх варіантах удобрення нагромаджувала травосумішка, в якій обов'язково були люцерна посівна та стоколос безостий. Оптимальні показники сирого протеїну виявлено після застосування мінерального удобрення в нормі $N_{60}P_{60}K_{90}$ і стимулятора росту фумар на травосумішці зі стоколосу безостого і костриці лучної. Дослідженнями встановлено, що вміст сирого протеїну в травостоях змінювався також і за укосами. В усіх досліджуваних травостоях на всіх фонах мінерального удобрення знижувалось нагромадження сирого протеїну від першого до третього циклів використання.

УДК 633.367.003.13:631.58:581.557:557

2016.2.188. ВПЛИВ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПРИЙОМІВ ВИРОЩУВАННЯ НА СИМБІОТИЧНУ ПРОДУКТИВНІСТЬ ЛЮПИНУ БІЛОГО / Панцирева Г.В. // Корми і кормовиробництво: між-

від. темат. наук. зб. — Вінниця, 2015. — Вип. 81. — С. 141–145. — Бібліогр.: 8 назв.

Люпин білий, прийоми технологічні, сорт люпину, інокуляція, азотфіксація, симбіотична продуктивність.

Наведено результати досліджень щодо впливу технологічних прийомів вирощування на роботу симбіотичного апарату у рослин люпину білого сортів Вересневий та Макарівський. Високу ефективність щодо процесу формування симбіотичного апарату, а також інтенсивності його діяльності забезпечила передпосівна обробка насіння комплексом препаратів Біомаг Соє + Емістин С. Встановлено, що максимальна кількість активних бульбочок формувалася в люпин білого сорту Макарівський — 47 штук, а їх маса становила 0,92 г. Мінімальна кількість активних бульбочок спостерігалась на варіанті без обробки (контроль) у сорту Вересневий та становила 35 шт./рослину, а Макарівський — відповідно 37 шт./рослину.

633.5/.9 Технічні культури

Науковий референт — кандидат істор. наук ДАВИДЕНКО М.М.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН КАЛЕНСЬКА С.М.

УДК 633.34:631.5

2016.2.189. СПОСОБИ КОНТРОЛЮВАННЯ БУР'ЯНІВ У ПОСІВАХ СОЇ В ПРАВОБЕРЕЖНОМУ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Задорожний В.С., Карасевич В.В., Мовчан І.В., Колодій С.В., Рудська Н.О., Лехман О.В. // Корми і кормовиробництво: міжвід. темат. наук. зб. — Вінниця, 2015. — Вип. 81. — С. 157–163. — Бібліогр.: 9 назв.

Соє, бур'яни, шкідливість бур'янів, боронування, гербіциди, ефективність біологічна, урожайність зерна сої.

Наведено результати з вивчення шкідливості основних видів однорічних бур'янів у посівах сої "Омега Вінницька". Встановлено, що посіви сої мають низьку конкурентну здатність щодо бур'янів, зокрема до мишію сизого та лободи білої. Достовірне зниження врожайності (на 12,7–14,7%) настає вже за наявності десяти рослин цих бур'янів на 1 м². Виявлено, що досходові і післясходові боронування, в умовах високої потенційної забур'яненості орного шару, дають можливість знизити чисельність бур'янів лише на 15–35%, що недостатньо для формування високого врожаю сої. При поєднанні до- і післясходових боронувань та обприскування гербіцидами рівень забур'яненості зменшувався на 84–87%, а врожайність сої збільшувалася на 0,69–0,80 т/га або на 39–45% порівняно з контролем без боронувань і гербіцидів.

УДК 633.34:631.53.02

2016.2.190. ПОСІВНІ ЯКОСТІ НАСІННЯ СОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД ПЕРІОДУ ЙОГО ЗБЕРІГАННЯ / Погоріла Л.Г. // Корми і кормовиробництво: міжвід. темат. наук. зб. — Вінниця, 2015. — Вип. 81. — С. 78–81. — Бібліогр.: 6 назв.

Соє, насіння, лабораторна схожість, посівні якості, сорт, зараженість хворобами.

Висвітлено проблеми отримання якісного насіння сої та закладки його на довгострокове зберігання. У дослідженнях використовували насіння 11 сортів сої різних груп стиглості (Артеміда, Вежа, Княжна, Смолянка, КиВін, Оксана, Золотиста, Монада, Омега Вінницька, Оріана, Феміда). Встановлено, що при обмолоті насіння, частина його деформується, що спричиняє травмування оболонки і сім'ядолей, в результаті знижується його польова схожість на 15–30%. При висіванні насіння, в якому механічно пошкоджено 10% маси, врожайність знижується більш як на 1 ц/га. Насіння сої, вирощене за найкращих ґрунтово-кліматичних умов вегетаційного періоду та зібране в оптимальні строки, забезпечує якісні показники, що відповідають ДСТУ 2240:1993, та не втрачає їх при тривалому зберіганні. Виявлено, що насіння сортів Вежа, Смолянка, Монада та Оксана урожаю 2013 р., навесні 2015 р. втратило показники якості. У сортів Артеміда, Княжна, Золотиста, Оріана та Феміда схожість залишилась на рівні минулого року або відбулись незначні втрати відсотка насінин. У процесі зберігання насіння сортів Вежа, Смолянка, Монада

та Оксана спостерігалось не тільки погіршення показників (схожість), але й розповсюдження бактеріозу.

УДК 633.34:631.81:631.816

2016.2.191. ВПЛИВ ФОНУ МІНЕРАЛЬНОГО ЖИВЛЕННЯ ТА СПОСОБІВ ОБРОБКИ МІКРОДОБРИВОМ НА ФОРМУВАННЯ ПЛОДОЕЛЕМЕНТІВ СОРТІВ СОЇ В УМОВАХ ЛІСОСТЕПУ ПРАВОБЕРЕЖНОГО / Циганська О.І. // Корми і кормовиробництво: міжвід. темат. наук. зб. — Вінниця, 2015. — Вип. 81. — С. 82–87. — Бібліогр.: 9 назв.

Соє, сорт, мінеральні добрива, мікродобриво, обробка насіння, позакореневе підживлення, елементи продуктивності, абортивність.

Наведено результати досліджень впливу доз мінеральних добрив, передпосівної обробки насіння та позакореневого підживлення мікродобривом (Мікрофол Комбі) на формування генеративних органів сортів сої різних груп стиглості в умовах Правобережного Лісостепу. Виявлено, що поряд із гідротермічними умовами регіону на інтенсивність формування генеративних органів та їх абортивність мають безпосередній вплив рівень забезпечення рослин сої елементами мінерального живлення та мікроелементами, особливо у критичні фази росту. Як для середньораннього сорту Горлиця так і для середньостиглого Вінничанка найкращі умови для росту і розвитку рослин були на варіантах дослідів, де застосовували модель технології, яка передбачала внесення мінеральних добрив у дозі $N_{30}P_{60}K_{60}$, передпосівну обробку насіння Мікрофолом Комбі (100 г/т) та позакореневе підживлення Мікрофолом Комбі (0,5 кг/га).

УДК 633.34:631.847

2016.2.192. ВПЛИВ ІНОКУЛЯЦІЇ НА УРОЖАЙНІСТЬ СОРТІВ СОЇ / Бабиц А.О., Рудик О.В. // Корми і кормовиробництво: міжвід. темат. наук. зб. — Вінниця, 2015. — Вип. 81. — С. 3–7. — Бібліогр.: 10 назв.

Соє, сорт, інокуляція, бактеріальні препарати, урожайність.

Представлено результати досліджень (2013–2014 рр.) впливу інокуляції бактеріальними препаратами Ризогумін та Оптімайз на урожайність рослин сої в умовах Правобережного Лісостепу. Встановлено, що найбільш сумісними зі штамми бактерій препарату Оптімайз були 7 з 13 сортів сої, зокрема Смолянка, Оксана, Хуторяночка, Золотиста, Вінні, КиВін та Вежа, менше реагували сорти Княжна, Артеміда, Монада, Омега вінницька, Оріана та Феміда. Однак останні сорти виявились більш сумісними зі штамми бактерій препарату Ризогумін. Разом з тим, сорти Оксана та Хуторяночка добре реагували, як на обробку насіння Оптімайзом, так і Ризогуміном. Прирости урожайності від застосування бактеріальних препаратів у середньому за 2013–2014 рр. досліджень при обробці препаратом Ризогумін становили

10,3%, при обробці Оптимайзом — 12,05%. У середньому за роки досліджень група ранньостиглих сортів при обробці бактеріальним препаратом Ризогумін забезпечила урожайність на рівні 2,55 т/га, серед них найбільша урожайність у сорту Княжна (2,74 т/га); група середньоранніх — 2,48 т/га, серед яких найбільша урожайність у сорту Монада (2,77 т/га). У результаті застосування препарату Оптимайз середня урожайність ранньостиглих сортів становила 2,57 т/га, серед них сорт Хуторяночка показав найбільший результат (2,77 т/га); група середньоранніх — 2,50 т/га, найбільша урожайність — у сорту Смолянка (2,98 т/га).

УДК 633.51:631.82(477.72)

2016.2.193. ПРОДУКТИВНІСТЬ ЛЬОНУ ОЛІЙНОГО В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД РЕЖИМУ МІНЕРАЛЬНОГО ЖИВЛЕННЯ В УМОВАХ СУХОГО СТЕПУ УКРАЇНИ / Коновалова В.М., Ніжеголенко В.М. // Вісник Степу: зб. наук. пр. / Кіровоград. ін-т АПВ. — Кіровоград, 2016. — Вип. 13. — С. 34–36. — Бібліогр.: 8 назв.

Льон олійний, добрива мінеральні, врожайність льону, олійність.

Вивчено вплив різних режимів мінерального живлення на продуктивність льону олійного сорту Віра на фоні природного вологозабезпечення в умовах сухого Степу. Встановлено, що достовірний позитивний ефект від застосування добрив проявився на всіх варіантах досліду (контроль (без добрив), $N_{30}P_{30}$, $N_{60}P_{45}$, $N_{90}P_{60}$). Внесення добрив сприяло збільшенню таких показників елементів продуктивності, як: кількість насіння на одній рослині, маса насіння з однієї рослини та маса 1000 насіння. Порівняно з контролем ці показники зростали від 47,9 шт., 0,33 г та 6,8 г до 48,4–49,3 шт., 0,35–0,36 г та 7,2–7,5 г відповідно. Найбільшими вони були за внесення мінеральних добрив у дозі $N_{90}P_{60}$ та $N_{60}P_{45}$. У середньому за три роки застосування мінеральних добрив збільшило врожайність порівняно з контролем (1,25 т/га) на 0,09 т/га за внесення $N_{30}P_{30}$, на 0,15 т/га за внесення $N_{60}P_{45}$ і за внесення $N_{90}P_{60}$ на 0,19 т/га. Найвищий урожай льону олійного було отримано при внесенні $N_{90}P_{60}$ на рівні 1,44 т/га. Зниження доз добрив вплинуло і на зниження врожайності. Кращу олійність залежно від застосування добрив 46,8–46,9% було отримано по 2 фонах живлення $N_{60}P_{45}$ та $N_{90}P_{60}$, а найвищий вихід жиру — 601 кг/га — при внесенні $N_{90}P_{60}$.

УДК 633.521:631.521

2016.2.194. РЕАКЦІЯ СОРТОВ ЛЬНА-ДОЛГУНЦА РАЗНЫХ ГРУП СПЕЛОСТИ НА НОРМЫ ВЫСЕВА СЕМЯН / Кузьменко Н.Н., Ильина В.И. // Земледелие. — 2016. — № 2. — С. 33–35. — Библиогр.: 8 назв.

Льон-довгунець, норма висіву, урожайність льону, сорти льону.

Вивчено реакцію льону-довгунця ранньостиглого сорту Зарянка, середньостиглого Альфа і пізньостиглого Росинка на різні норми висіву насіння на дерново-підзолистому легкосуглинковому ґрунті. Досліджували норми 24 і 28 млн шт./га порівняно з 20 млн шт./га. Встановлено, що для сортів Зарянка і Росинка оптимальною нормою висіву було 24 млн шт./га, що дало змогу отримати врожайність насіння 6,4 і 5,1 ц/га, трести — 33,8 і 36,9 ц/га і довгого волокна — 7,6 і 9,4 ц/га, а також високу якість соломи — 1,75 і 2,0 сортономерів відповідно. Підвищення норми висіву насіння до 28 млн шт./га не забезпечувало достовірного зростання врожайності волокнистої льонопродукції. У сорту Зарянка при нормі висіву 28 млн шт./га у результаті вилягання відмічено зниження насінневої продуктивності і якісних показників волокнистої льонопродукції. Біоенергетична ефективність на сортах Зарянка і Росинка була вище також при нормі висіву 24 млн шт./га і становила 75 і 9,2 од. Сорт Альфа відрізнявся меншою стійкістю до вилягання при загущенні посіву. Оптимальна норма висіву для нього — 20 млн шт./га, що дало змогу отримати урожайність насіння 5,7 ц/га, трести — 34,4, довгого волокна — 9,9 ц/га. При підвищенні норми висіву від 20 до 24 млн шт./га відзначено зниження врожайності насіння на 0,7 ц/га, підвищені до 28 млн шт./га — зниження на 1,2 ц/га.

УДК 633.522:631.52

2016.2.195. ЕФЕКТ ГЕТЕРОЗИСУ У СОРТОЛІНІЙНИХ, ЛІНІЙНОСОРТОВИХ І МІЖЛІНІЙНИХ ГІБРИДІВ КОНОПЕЛЬ

ПРИ ОДНОЧАСНІЙ ВІДСУТНОСТІ КАНАБІНОЇДІВ ТА СТАБІЛЬНІЙ ОЗНАЦІ ОДНОДОМНОСТІ / Міщенко С.В. // Вісник Степу: зб. наук. пр. / Кіровоград. ін-т АПВ. — Кіровоград, 2016. — Вип. 13. — С. 102–108. — Бібліогр.: 4 назви.

Конопі, схрещування, гібриди конопель, конопі однодомні.

Проведено реципрокні схрещування сортів та самозайдених ліній: 1) Глухівські 58 (Вікторія) і Глесья, 2) Глесья і Золотоніські 15. Створено сортолінійні, лінійносортові і міжлінійні гібриди. Залежно від установлення стабільності за основними селекційними ознаками до схрещувань залучали I_3 або I_4 сорту Глесья, I_3 – I_6 сортів Глухівські 58 чи Золотоніські 15. Коефіцієнти домінування (h_p) для F_1 визначали за формулою G.M. Beil, R.E. Atkins (1965 р.). Доведено можливість створення гібридів конопель на основі залучення самозайдених ліній з наявністю гетерозисного ефекту при одночасній відсутності канабіноїдів і стабільній ознаці однодомності для урізноманітнення вихідного селекційного матеріалу, розширення його генетичної основи. Гіпотетичний та істинний гетерозис за ознаками загальної довжини відповідно може становити до 23,7 і 17,4%, технічної довжини — 27,0 і 25,8%, діаметра стебла — 57,5 і 51,5%, маси стебла — 140,8 і 114,9%, маси волокна — 159,6 і 146,7%, вмісту волокна — 15,1 і 10,5%, маси насіння — 220,3 і 155,4%, маси 1000 насіння — 18,9 і 17,3%. Основні селекційні ознаки у переважній більшості гібридів успадковуються за типом наддомінування.

УДК 633.63:631.8:631.53

2016.2.196. ФОТОСИНТЕТИЧНА ПРОДУКТИВНІСТЬ БУРЯКІВ ЦУКРОВИХ ЗАЛЕЖНО ВІД СТРОКІВ СІВБИ ТА СИСТЕМИ УДОБРЕННЯ / Лихочвор В.В., Костюченко С.С. // Вісник аграрної науки. — 2016. — № 5. — С. 12–15. — Бібліогр.: 10 назв.

Буряки цукрові, строки сівби, система удобрення, показники фотосинтетичної діяльності.

Вивчено вплив строків сівби (20 березня, 1, 10, 20, 30 квітня) і системи удобрення на показники фотосинтетичної діяльності рослин буряків цукрових гібрида Карлтон. Площу листової поверхні, фотосинтетичний потенціал, чисту продуктивність фотосинтезу визначали за основними фазами росту. Встановлено, що площа листової поверхні буряків цукрових була найвищою у фазі інтенсивного росту рослин. Під впливом строків сівби вона мало змінювалася, а з унесенням добрив збільшувалася вдвічі. Чиста продуктивність фотосинтезу зростала до 8,01–8,04 г сухої речовини/м² листової поверхні за добу за ранніх строків сівби в період з 20 березня по 10 квітня. Збільшення норми внесення мінеральних добрив від $N_0P_0K_0$ до $N_{200}P_{100}K_{240}$ зумовило зростання ФП від 2,12 до 4,82 млн м² діб/га, маси сухих речовин — від 1177 до 2432 г/м². Чиста продуктивність фотосинтезу менше залежала від рівня удобрення і становила 7,75–8,81 г сухої речовини/м² листової поверхні за добу.

УДК 633.8:632.95

2016.2.197. ЭФФЕКТИВНОСТЬ ПРИМЕНЕНИЯ ФУНГИЦИДОВ ПРОТИВ ОСНОВНЫХ БОЛЕЗНЕЙ РЫЖИКА ПОСЕВНОГО / Плужникова И.И., Смирнов А.А., Криушин Н.В., Прахов В.А., Вельмисева Л.Е. // Достижения науки и техники АПК. — 2016. — Т. 30, № 1. — С. 44–47. — Библиогр.: 8 назв.

Рижий посівний, біла іржа, борошніста роса, несправжня борошніста роса, альтернarioз, фунгіциди.

Дано оцінку ефективності застосування двокомпонентних фунгіцидів системної дії Амистар Екстра, СК (0,5 л/га) і Акант Плюс, КС (0,5 л/га), а також однокомпонентних мідьюмісних препаратів Бордоська суміш, ВРП (3 кг/га) і Абіга-Пік, ВС (2,4 л/га) на рижію посівному для пригнічення збудників борошністої роси, білої іржі, несправжньої борошністої роси, альтернarioзу. Встановлено, що використання фунгіцидів Амистар Екстра, СК і Акант Плюс, КС на посівах рижію озимого знижувало розвиток білої іржі в середньому на 0,8–1,0 бала, а на посівах рижію ярого розвиток борошністої роси — на 1,3 бала. Застосування згаданих препаратів забезпечило формування найбільшого приросту врожайності насіння до контролю в середньому на рижію озимому — 0,33–0,29 т/га (19,3–17,0%); на рижію ярому — 0,14–0,19 т/га (10,9–14,8%). Порів-

няно з еталоном (Бордоська суміш, ВРП), врожайність насіння рижію ярого збільшилася в середньому на 0,14–0,10 т/га (7,4–5,3%). Обробка Бордоською сумішшю, ВРП і Абіга-Пік, ВС посівів рижію озимого сприяла зниженню розвитку білої іржі на 0,5–0,6 бала. Це забезпечило збільшення врожайності насіння рижію озимого щодо контролю на рівні 0,19–0,13 т/га (11,1–7,6%), на рижію ярому при використанні Бордоської суміші, ВРП вона становила 0,14 т/га (10,9%).

УДК 633.854.54:631.5

2016.2.198. ПРОДУКТИВНОСТЬ И ФОТОСИНТЕТИЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ЛЬНА МАСЛИЧНОГО ВНИИМК 620 ПРИ РАЗНЫХ СПОСОБАХ ПОСЕВА И НОРМАХ ВЫСЕВА / Гореева В.Н., Фатыхов И.Ш., Корепанова Е.В., Корепанова К.В. // Достижения науки и техники АПК. — 2016. — Т. 30, № 1. — С. 40–43. — Библиогр.: 12 назв.

Льон олійний, врожайність льону, структура врожайності, спосіб сівби, норма висіву, площа листя, потенціал фотосинтетичний.

Проведено дослідження з виявлення зміни врожайності насіння і показників фотосинтетичної діяльності льону олійного ВНИИМК 620 залежно від способу сівби і норми висіву в умовах Середнього Передуралля. Встановлено, що у середньому за 3 роки (2012–2014) досліджень перевагу за врожайністю насіння (2,0 ц/га) мав звичайний рядковий спосіб, завдяки збільшенню польової схожості на 3%, виживанню рослин за вегетацію на 4%, густоті стояння рослин до збирання на 47 шт./м², кількості насіння з рослини на 4,0 шт. і їх масі на 0,02 г, площі листків у фазі цвітіння на 2,5 тис. м²/га і фотосинтетичного потенціалу за вегетацію на 74 тис. м²·доб./га. При цьому найвищу врожайність насіння льону олійного (13,1 ц/га) відзначено у варіанті з посівом 8 млн шт. схожих насінин/га, що на 0,8–3,4 ц/га перевищувало величину цього показника за інших норм. У цьому випадку площа листової поверхні у фазі цвітіння була більше, ніж за норм висіву 5, 6, 7 і 10 млн шт. схожих насінин/га на 1,1–8,8 тис. м²/га, фотосинтетичний потенціал за вегетацію — на 70–313 тис. м²·доб./га.

УДК 633.88

2016.2.199. ВИВЧЕННЯ ЛІКАРСЬКИХ РОСЛИН ПЕРЕДКАРПАТТЯ НА ПРИКЛАДІ МОСТИСЬКОГО РАЙОНУ / Павлишак Я.Я., Гойванович Н.К. // Вісник Степу: зб. наук. пр. / Кіровоград. ін-т АПВ. — Кіровоград, 2016. — Вип. 13. — С. 97–99. — Бібліогр.: 8 назв.

Рослини лікарські, склад видовий, види рідкісні, види зникаючі.

Упродовж 2012–2014 рр. вивчали лікарські рослини Мостиського р-ну (Львівська обл.) за загальноприйнятою методикою флористичних досліджень. Встановлено місця зростання 90 видів лікарських рослин, які належать до 44 родин. Абсолютна більшість флори дикорослих лікарських рослин представлена покритонасінними рослинами, частка яких становить 97,7%. Найчисельнішими видами флори лікарських рослин Мостиського р-ну є родини Rosaceae, Asteraceae частка яких становить 26,6%. Поряд з ними домінує родина Scrophulariaceae — 5,6%, яка включає 5 видів. Родини Lamiaceae, Liliaceae, Ranunculaceae налічують по 4 види із загальною часткою 4,4%. Родина Fabaceae налічує 3 види, що становить 3,3%. До рідкісних та зникаючих видів рослин на території Мостиського р-ну належать *Atropa belladonna* L., *Leucorum vernum* L., *Convallaria majalis* L., *Galanthus nivalis* L., *Alium ursinum* L. та інші.

УДК 635.24:631.53.04

2016.2.200. ПУНКТИР ЧИ КВАДРАТ? / Ткаліч Ю., Ніценко М. // The Ukrainian Farmer. — 2016. — № 3. — С. 94–97.

Соняшник, ширина міжрядь, густина стояння рослин, агротехніка соняшнику.

Наведено результати досліджень щодо виявлення чинників ефективного використання навколишнього середовища гібридом соняшника Зорепад через створення оптимальної структури посіву, диференціації ширини міжрядь і відстані між рослинами у рядку. Встановлено, що в умовах Степу соняшник можна сіяти з міжряддями 70 і 35 см. Найвищий урожай (3,55 т/га) одержано за сівби зі звуженими міжряддями 35 см і густотою 75 тис. рослин/га. За міжрядь 70 см

оптимальна густина стояння 52 тис. рослин/га, збільшення та зменшення її призводить до зменшення врожайності. Волога найефективніше використовувалася за сівби із міжряддями 35 см, при цьому коефіцієнти водоспоживання дорівнювали 1104–1169 м³/т, а в широкорядному посіві (70 см) — 1137–1254 м³/т.

УДК 635.24:631.53.041

2016.2.201. ДОГЛЯД ЗА МІКАНТУСОМ / Матвієв В., Федорин Г., Кір'ян В. // The Ukrainian Farmer. — 2016. — № 3. — С. 140–141.

Мікантус, забур'яненість, гібрид, маса вегетативна.

Упродовж 2011–2015 рр. На Прикарпатській ДСДС досліджено вплив гербіцидів на зниження забур'яненості в посівах мікантуса та наростання вегетативної маси культури. Визначено, що на ріст і розвиток мікантуса позитивно впливало позакоренеve внесення мікропрепарату "Добрин". За норми 1,5–2,0 л/га забезпечено приріст урожаю на 6,5–8,0%. Встановлено, що суттєве зниження забур'яненості спостерігається через 30 днів після внесення гербіциду. Так, високу ефективність відмічено за застосування гербіциду Калібр 75 в.г., де забур'яненість до внесення гербіциду була 72 шт./м², а через 30 днів після внесення — 24 шт./м², тобто знизилася у 2,1 раза, а проти контрольного варіанта на цей період була нижчою на 61,1%. Найбільше зниження забур'яненості отримано за застосування гербіциду МайсТер 62WG в.г., де кількості бур'янів після внесення гербіциду знизилася у 2,3 раза, а проти контролю на цей період — на 65,7%. Спостереження за ростом і розвитком рослин мікантуса за внесення різних гербіцидів показало, що найкращий розвиток був після застосування гербіциду МайсТер 62WG в.г., + Біо Пауер, де була найбільша кількість пагонів на рослині — 40 шт., що на 23,1% більше щодо контролю. Висота куща й висота найбільшого пагона були відповідно 277 і 290 см, що на 14,4% вище, ніж на контролі.

УДК 635.24:631.55

2016.2.202. ПРИЧИНИ НЕВИПОВНЕНОСТІ НАСІННЯ ТА КОШИКА СОНЯШНИКУ / Андрієнко О., Жужа О., Андрієнко А. // Пропозиція. — 2016. — № 3. — С. 60–68.

Соняшник, невивпненість насіння, попередник, комахи-запилювачі, забур'яненість.

Дано характеристику факторам, що спричиняють недоотримання врожаю соняшнику, та можливі шляхи запобігання цим втратам. За результатами проведеного виробничого випробування (2009 р.), де висівали різні за стиглістю гібриди, встановлено, що ранньостиглі гібриди більшу врожайність формували за прогрівання ґрунту до 14–16°C, середньоранній та середньостиглий — за сівби із прогріванням ґрунту до 10–12°C. За результатами випробування у 2014 р. відмічено, що у ранньостиглих гібридів відстрочення сівби до більш пізніх термінів не приводило до значного збільшення передзбиральної вологості насіння, проте у середньораннього гібрида цей показник за сівби в оптимально-пізній строк зростав на 4,8%, а у середньостиглого — взагалі вдвічі. Результати 2014 р. показали, що розміщення пасіки поблизу соняшникового посіву та якісне запилення рослин бджолами сприяли формуванню високого рівня врожайності. Найпродуктивнішими у перехідній зоні від Степу до Лісостепу були гібриди Мегасан (4,26 т/га), Тунка (4,20 т/га) та ЛГ 5635 (4,40 т/га). За результатами дослідів (2013 р.) визначено, що наявність вологи під час наливання насіння хоча значно і не збільшує кількість вивпненого насіння, але водночас в середньому на 15% збільшує масу 1000 насінин, що є суттєвою прибавкою до врожаю. Результати досліджень 2010–2012 рр. показали істотний вплив попередників та систем обробітку ґрунту на показники якості насіння. Найбільшою натурою соняшникове насіння відзначалося за вирощування культури на основі глибокого основного обробітку ґрунту і за розміщення посіву після сої — 427 г/л, після кукурудзи на зерно — 417 г/л, а після озимої пшениці та соняшнику — 400 та 395 г/л відповідно.

УДК 635.75:631.5:631.8

2016.2.203. КОРІАНДР ПОСІВНИЙ — ЦІННА ПРЯНО-АРОМАТИЧНА КУЛЬТУРА / Каленська С.М., Жовтун М.В. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і

природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2015. — Вип. 210, ч. 1. — С. 31–37. — (Сер. Агрономія). — Бібліогр.: 10 назв.

Коріандр посівний, площі посівні, норма висіву, урожайність коріандру, добрива.

Обґрунтовано вивчення та вдосконалення елементів технології вирощування коріандру посівного для Правобережного Лісостепу України. З'ясовано, що коріандр займає найбільші посівні площі серед ефіроолійних культур в Україні, у 2014 р. вони становили 10544,69 тис. га. Встановлено, що за належної технології вирощування культура коріандру посівного

може забезпечувати урожайність 1,8–2,4 т/га, проте на сьогодні середня врожайність насіння становить 0,8–1,3 т/га. Селекційні сорти є важливим фактором інтенсифікації в одержанні високих урожаїв насіння коріандру. За інтенсивної технології вирощування вони відзначаються високою потенційною продуктивністю, забезпечують збір до 2,1–2,6 т/га насіння та 35 кг/га ефірної олії. Визначено, що на утворення 1,0–1,5 т/га насіння коріандр виносить з ґрунту 60–70 кг азоту, 16–17 — фосфору і 40–60 кг калію. Рекомендовано оптимальну норму висіву коріандру для зон Степу і Південного Лісостепу — 2,2–2,4 млн шт./га відповідно.

634.1/8 Садівництво. Плодівництво

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — академік НААН КОНДРАТЕНКО П.В.

УДК 634.1:631.527:651.4/9

2016.2.204. СТВОРЕННЯ ТА РЕЄСТРАЦІЯ СОРТУ / Кондратенко Т., Матус В. // Садівництво по-українськи. — 2015. — № 6. — С. 18–21.

Селекційний процес у садівництві, реєстрація сорту, документація у садівництві, плодово-ягідні культури.

Детально описано селекційний процес при створенні сортів плодово-ягідних культур (програмування сорту, гібридизація, заготівля насіння та сіянців, догляд за селекційним садом, оцінювання важливих ознак та відбір сіянців, випробування сорту на кращій районованій підщепі тощо). Зазначено, що випробування здійснюють у випробувальному саду упродовж 8–10 років на 7–10 деревах (елітних сіянцях) і в садах садівників-аматорів. За підсумками первинного випробування виділяють лише поодинокі елітні сіянці, які за комплексом ознак (зимостійкість, посухостійкість, стійкість до основних хвороб і шкідників, скороплідність, врожайність, біохімічний склад, смакові і товарні якості плодів) перевершують кращі районовані сорти. Дуже важливе регулярне і чітке поетапне документування селекції. Селекціонер-аматор має вести 5 окремих журналів — з гібридизації, стратифікації насіння, селекційної шкільки, селекційного саду, журнал попереднього розміщення та вивчення нових сортів (НС) і елітних сіянців. Висвітлено особливості реєстрації НС, питання майнового права інтелектуальної власності на поширення НС рослин плодово-ягідних культур.

УДК 634.11(477.41)

2016.2.205. ФЕНОЛОГІЯ ЯБЛУНИ (*MALUS DOMESTICA* BORKH.) НА КИЇВЩИНІ В УМОВАХ ЗМІНИ КЛІМАТУ / Кондратенко Т.С., Кондратенко П.В. // Сортовивчення та охорона прав на сорти рослин. — 2015. — № 1/2. — С. 49–53. — Бібліогр.: 16 назв.

Яблуня Київщини, клімат України, фенологія яблуні (зміни клімату).

Проаналізовано динаміку агрометеоелементів за останні 35 років у Київщині. Розглянуто терміни основних фенологічних фаз у рослин різних сортів яблуні в насадженнях ДП ДГ "Новосілки" Ін-ту садівництва НААН: Папіровка — літній, Антонівка звичайна і Слава переможцям — осінні, Кальвіль сніговий і Рубінове Дуки — зимові, Айдаред — пізньозимовий. Саджанці щеплені на сіянцях Антонівки звичайної або підщепі 54-118. Визначено, що за 1981–2010 рр. середньорічна температура у цій місцевості зросла на 0,6°C. Причини: найбільше потепління у січні (на 2,1°C), березні (на 1,6°C) та за останнє 10-ліття: у липні (на 1,8°C), серпні (на 1,1°C) і листопаді (на 1,9°C). Щорічна кількість опадів збільшилась на 17–20%, переважно за рахунок зимових місяців і вересня. Тривалість періоду із середньодобовою температурою повітря 5°C і вище зросла на 8 діб. Істотне зростання суми ефективних температур 5°C і вище та суми активних t 10°C і вище, які накопичуються на кліматологічну дату настання певних фенологічних фаз розвитку рослин яблуні, призвело до більш раннього (на 4–5 днів) початку цвітіння, не вплинуло на тривалість цієї фази і сприяло скороченню на 5–12 днів міжфазного періоду "закінчення цвітіння — зрілість плодів".

УДК 634.11:631.52:632.482.192.7(470)

2016.2.206. КОНВЕЙЕР СОРТОВ ЯБЛУНИ, ЇХ УСТОЙЧИВОСТЬ К ПАРШЕ И БИОХИМИЧЕСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ПЛОДОВ: ИТОГИ 60 ЛЕТ СЕЛЕКЦИОННЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ / Седов Е.Н., Макаркина М.А., Седышева Г.А., Серова З.М. // Сельскохозяйственная биология. Сер. Биология растений. — 2015. — Т. 50, № 5. — С. 637–640. — Библиогр.: 10 назв.

Яблуня селекції "ВНИИСПК".

Представлено результати селекції яблуні у Всеросійському НДІ селекції плодів культур за 1953–2013 рр. Висвітлено основні етапи селекції щодо створення імунних проти парші сортів, з підвищенням умістом поживних і біологічно активних речовин у плодах та триплоїдних сортів. Наведено генотипні характеристики та основні показники стійкості, продуктивності і якості плодів літніх (13), осінніх (7) та зимових (32) сортів яблуні, які поширені в Росії, Білорусі, Україні, Казахстані та інших країнах.

УДК 634.11:634.1.076:664.8.037.1

2016.2.207. ЛЕЖКОЗДАТНІСТЬ ПЛОДІВ ЯБЛУНИ (*MALUS DOMESTICA* BORKH.) В УМОВАХ ЗВичАЙНОГО ОХОЛОДЖУВАННЯ ПЛОДОСХОВИЩА / Шевчук Л.М., Бабенко С.М. // Садівництво: міжвид. темат. наук. зб. — К., 2015. — Вип. 70. — С. 149–155. — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 06 546437.

Яблука зимових сортів, зберігання яблук, плодосховища, якість і товарність яблук.

В Інституті садівництва НААН досліджено лежкоздатність плодів зимових сортів яблуні: Гарант, Ренет Симиренка, Гала, Чемпіон, Мутсу, Глостер та Елізе в умовах звичайного охолодженого плодосховища. Детально представлено характеристики кожного сорту, оптимальні температурні режими, які сприяють подовженню терміну зберігання яблук і споживчих фізичних та товарних показників якості. Найкращою лежкоздатністю з-поміж досліджених сортів відзначаються плоди сортів яблуні Мутсу і Глостер. Термін їх зберігання можна коригувати залежно від умов року вирощування. У сприятливі роки він може тривати понад 210 діб. У сортів Ренет Симиренка, Гарант та Елізе — 170–210 діб, 180–210 та 180–200 діб відповідно, у Гали — 120–150, а в Чемпіона — 80 діб.

УДК 634.21:631.526.3(477)(1–924.86)

2016.2.208. СОРТИ АБРИКОСА (*ARMENIACA VULGARIS* LAM.) СЕЛЕКЦІЇ МЕЛІТОПОЛЬСЬКОЇ ДСС ДЛЯ ВИРОБНИЧИХ НАСАДЖЕНЬ ПІВДЕННОГО СТЕПУ УКРАЇНИ / Дунаєва Л.І. // Садівництво: міжвид. темат. наук. зб. — К., 2015. — Вип. 70. — С. 28–34. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 06 546437.

Абрикос Мелітопольської ДСС, сорти абрикоса, Південний Степ України.

Наведено характеристику основних господарсько-біологічних показників сортів абрикоса селекції Мелітопольської ДСС за результатами досліджень у 2008–2014 рр. Виділено високу зимостійкість генеративних бруньок у сортів: Кумір, Мелітопольський ранній, Дар Мелітополя, Ташенакський, Зо-

ряний, Мелітопольський лучистий, Садовий, Мелітопольський пізній та середню у Ювілейного Федченкової. Найурожайнішими виявились сорти: Садовий (23,2 т/га), Ташенакський (20,8), Мелітопольський лучистий (20,0), Зоряний (19,1), Ювілейний Федченкової (18,8). Найбільша маса плодів у сортів: Дар Мелітополя (70,9 г), Ювілейного Федченкової (69,3), Мелітопольського раннього (60,8) та Мелітопольського пізнього (58,4) і Ташенакського (58,4 г). За дегустаційною оцінкою смаку плодів усі представлені сорти абрикоса майже однакові і мають від 8,0 (Зоряний) до 8,5 бала (Кумір, Ювілейний Федченкової, Ташенакський, Мелітопольський пізній). Щодо початку достигання плодів, то абрикосовий сезон відкриває сорт Кумір (8–23.06), потім Ювілейний Федченкової (12–25.06), Мелітопольський ранній (12–27.06), Дар Мелітополя (17.06–4.07), Ташенакський (17.06–1.07), Зоряний (22.06–7.07), Мелітопольський лучистий (22.06–14.07), Садовий (26.06–19.07), Мелітопольський пізній (15–27.07).

УДК 634.22:631.542.3:631.53

2016.2.209. ВПЛИВ ПРИЙОМІВ КРОНУВАННЯ НА ЯКІСНІ ПОКАЗНИКИ РОСТУ ОДНОРІЧНИХ САДЖАНЦІВ СЛИВИ / Кінаш Г.А. // Садівництво: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2015. — Вип. 70. — С. 64–69. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 06 546437.

Слива, розсадники сливи, кронування саджанців сливи.

Вплив агротехнічних прийомів на гілкування однорічних саджанців сливи вивчали у 2010–2012 рр. у 2-му полі розсадника ДП ДГ “Мелітопольське”. Встановлено, що найефективнішим прийомом, який посилює кроноутворення однорічних саджанців сливи, є прищипування апікальних листків на верхівці основного пагона в поєднанні з обробкою арболіном (водний розчин — 15–20 мл/л, з додаванням буфера). Витрата розчину — 20 мл/саджанець. Обприскування здійснювали наприкінці травня — на початку червня за висоти рослини 60–70 см. При цьому кількість бічних пагонів у кроні збільшувалась на 33%, величина їх кутів відходження — на 40, а площа листової пластинки — на 31% порівняно з відповідними показниками при застосуванні пінцирування верхівок. Водночас зменшувались удвічі показники середньої та сумарної довжини бічного приросту. Запропонований спосіб кронування сприяв підвищенню в 1,5 раза виходу стандартних однорічок сливи з розгалуженою кроною (51,5 тис. шт./га), більшість з яких 1-го товарного сорту. Наведено результати досліджень на сортах сливи: Чачакская найбільша, Блюфрі, Велика синя, Волошка, Угорка італійська, Угорка донецька, Стенлей, Ренклюд Карбишева, Ода, Сентябрьская.

УДК 634.23:632.93

2016.2.210. БІОЛОГІЧНА ТА ХІМІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ ЗАХИСТУ ЧЕРЕШНІ ВІД ШКІДНИКІВ / Гриник І.В., Шевчук І.В., Барабаш Л.О. // Вісник аграрної науки. — 2015. — № 11. — С. 25–29. — Бібліогр.: 10 назв.

Черешня, захист черешні (біологічний і хімічний), інсектициди, шкідники черешні.

Представлено результати досліджень (2001–2003 та 2011–2014 рр.), проведених у промислових насадженнях ДП ДГ “Новосілки” Ін-ту садівництва НААН. Наведено ефективність мікробних інсектицидів проти шкідників черешні (сорт Ніжність) у варіантах: Актюфит 0,2% к.е.; БТБ + Актюфит 0,2% к.е.; Гаупсин + Актюфит 0,2% к.е.; Лепідоцид + Актюфит 0,2% к.е.; Актелік, 50% к.е. еталон. Установлено, що сумісне застосування БТБ, Гаупсину, Лепідоциду з Актюфітом на черешні забезпечує ефективний захист від комплексу п'ядунів і листокруток на 82–90% і 75–89% відповідно, вишневої попелиці — 60–79% та вишневої мухи — на 50–93%. У порівняльному аспекті показано технічну ефективність хімічних інсектицидів у варіантах: Каліпсо 480 SC к.с. (еталон); Конфідор 20% к.е. (еталон); Волям флексі 300 SC с.е.; Ексірель 100 SC, с.е. + Кодасайд за різних норм витрат — 0,35+2,5; 0,5+2,5 і 0,65+2,5 л/кг/га. Відзначено високу ефективність інсектициду Ексірель (0,35 і 0,65 л/кг/га) проти вишневої мухи та вишневої попелиці — 79,2 і 98,9% відповідно. У висновках підкреслено, що за використання біологічних препаратів собівартість продукції знизилась на 79,3% порівняно з контролем, а прибуток на 1 га та рівень рентабельності підвищились у 9,6 і 8,3 раза відповідно. При застосуванні хімічного методу ці показники становили: 11,1%, 14,5 та 10,7 раза відповідно.

УДК 634.25:631.541.1:631.527.6

2016.2.211. ВИРОЩУВАННЯ САДИВНОГО МАТЕРІАЛУ ПЕРСИКА НА КЛОНОВИХ ПІДЩЕПАХ У ПІВНІЧНІЙ ЧАСТИНІ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Соболь В.А., Натальчук Д.Ю. // Садівництво: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2015. — Вип. 70. — С. 52–57. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 06 546437.

Персик, клонів підщепи персика, Північний Лісостеп.

Дослідження проведено в розсаднику ІС НААН на сіянцях аличі (контроль), підщепах Дружба, ВВА-1 і Пуміселект, на яких у серпні окулірували 5 сортів персика — Княже багатство, Княже золото, Княжеградський, Редхавен і Любімець (2012–2013 рр.). Наведено показники приживлюваності підщеп персика в 1-му полі розсадника, а також вихід стандартних саджанців у 2-му полі залежно від сорто-підщепних комбінувань. Установлено, що найвищу приживлюваність мали Дружба (93,8%) і ВВА-1 (97,1). А найбільший відсоток щодо окуліровки від кількості висаджених підщеп був у Дружби, сіянців аличі й абрикоса (близько 94%) та ВВА-1 (92,2%). Біометричні показники саджанців Княже золото та Пуміселект (20,0 тис. шт./га і Княжеградський на сіянцях аличі та Дружби — 18,3–18,7 тис.).

УДК 634.25:632.111.5:631.674.5

2016.2.212. ЗАХИСТ ПЕРСИКА (*PERSICA VULGARIS* MILL.) ВІД ВЕСНЯНИХ ЗАМОРОЗКІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ДРІБНОДИСПЕРСНОГО ДОЩУВАННЯ / Одинова В.А., Сушко С.Л. // Садівництво: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2015. — Вип. 70. — С. 176–181. — Бібліогр.: 14 назв. Шифр 06 546437.

Персик, заморозки весняні, цвітіння персика, дощування дрібнодисперсного персика, захист персика від заморозків, зрошення у садах.

У садах персика сорту Іван Тупіцин 2002 р. садіння (5×3 м) досліджено вплив протизаморозкового дрібнодисперсного дощування (ПДД) системою комбінованого зрошення (з одночасним вмиканням надкрової та підкрової частин) на генеративні бруньки безпосередньо під час весняного заморозку. ПДД проводили в переривчастому режимі: полив — 2,0, пауза — 1,5 хв, розпочинаючи при зниженні температури повітря (під час цвітіння) до мінус 0,5°C на світанку — о 4-й год 30 хв, та закінчуючи при підвищенні температури до 0,5°C близько 7-ї год. Завдяки вивільненню тепла від замерзання води на поверхні органів дерев, температура всередині бруньок залишалась від 0,5 до 0°C, що сприяло їх збереженню. За використання мікронасадок (інтенсивність дощу — 0,09 мм/хв, діаметр крапель — 0,2 мм) надкрової частини системи зрошення, на зволоження дерев витрачалось ≈50% поданої кількості зрошувальної води (решта потрапляла на поверхню ґрунту, істотно не змінюючи вологість). Загальний час поливів становив 1 год 17 хв. Нетривалість зволоження крони ПДД через переривчастий режим запобігала утворенню надмірного шару льоду на скелетних гілках та їх розламуванню, забезпечуючи при повному штилі високу рівномірність водно-льодового покриття квіток по всій кроні. Під час радіаційного заморозку (20.04.2009 р.) у безвітряну погоду ПДД дало особливо позитивний ефект. Урожай у варіанті з ПДД становив 19,3 т/га, а в контролі (без протизаморозкового дрібнодисперсного дощування) — 9,9 т/га.

УДК 634.25:632.952

2016.2.213. ЕФЕКТИВНІСТЬ БІОПРЕПАРАТІВ ПРОТИ ОСНОВНИХ ХВОРОБ ПЕРСИКА (*PERSICA VULGARIS* MILL.) / Нагорна Л.В. // Садівництво: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2015. — Вип. 70. — С. 93–98. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 06 546437.

Персик (Сказка і Редхавен), хвороби персика, кучерявість листя персика, клястероспориоз, біопрепарати Гаупсин і Триходермін, захист персика.

Представлено результати досліджень (2011–2013 рр.) у промислових садах персика ДГ “Мелітопольське” МДСС ім. М.Ф. Сидоренка ІС НААН на сортах Сказка і Редхавен. ґрунт — супіщаний чорнозем, чорний пар, садіння — 2004 р., схема — 6×4 м. Показано ефективність біопрепаратів Гаупсин (*Pseudomonas aureofaciens*) і Триходермін (*Trichoderma lignorum*)

у системі захисту персика від кучерявості листя (*Taphrina deformans* Tul.) і клястероспоріозу (*Clacterosporium carpophilum* (Lev.) Aderh.). Так, застосування Гаупсину (5,0 л/га) і Триходерміну (5,0 л/га) на початку розпускання вегетативних бруньок і перед цвітінням (на фоні обприскування) забезпечило біологічну ефективність захисту від кучерявості листя 79–89%. Щодо клястероспоріозу запропонована схема виявилась менш ефективною, але розвиток хвороби у 3-му (Бордо Ізагро → Гаупсин → Гаупсин → Топсин = М) і 4-му (Бордо Ізагро → Триходермін → Триходермін → Топсин = М) варіантах порівняно з еталоном (Бордо Ізагро → Хорус → Делан → Топсин = М) був слабшим в 1,5–1,9 раза. Це свідчить про доцільність додаткового використання Гаупсину і Триходерміну.

УДК 634.54:631.53.03

2016.2.214. УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ РОЗМНОЖЕННЯ СОРТІВ ФУНДУКА В УМОВАХ ПРАВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Балабак О.А., Балабак А.В. // Вісник Уманського національного університету садівництва. — 2015. — № 2. — С. 44–47. — Бібліогр.: 10 назв.

Фундук (7 сортів), маточники фундука, субстрати, тирса, торф, мідні дрітняні кільця.

Досліджено еколого-біологічні особливості вегетативного розмноження різних сортів фундука (Галле, Дар Павленка, Дохідний, Україна-50, Шедевр, Трапезунд, Футкурамі) способом закладання вертикальних відсадків. Наведено порівняльну характеристику біометричних показників. Розроблено технологічні прийоми одержання відсадків. Науково обґрунтовано можливість підвищення виходу вкорінених вертикальних відсадків фундука товарних гатунків залежно від застосування різних субстратів для вкорінення: ґрунт (контроль) з мідними кільцями (МК), тирса з МК, торф з МК, перепріла щепи з МК. Відзначено найефективніший спосіб розмноження — підгортання вертикальних відсадків маточних кущів фундука тирсою листяних порід з кільцюванням мідними перетяжками. Він позитивно впливає на вкорінення і значно полегшує процес відбору відсадків. За роки досліджень (2010–2015 рр.) найбільша кількість (середнє значення) однорічних укорінених відсадків спостерігалась у сортів Дар Павленка та Дохідний — 32,1 і 27,3 шт. з маточного куща відповідно. У сортів Шедевр, Україна-50 і Галле — 23,8 шт., 17,2 та 13,4 відповідно. Найменша була у Футкурамі (10,2) та Трапезунда (8,3 шт.). Аналогія спостерігалась і у дворічному віці. При викопуванні відсадків фундука у 2-річному віці найбільшу кількість коренів виявляли у сортів Дар Павленка і Дохідний, найменшу — у Футкурамі та Трапезунда. Висота 2-річних відсадків була в межах 110,1–141,5 см.

УДК 634.54:631.53.03:631.816.3

2016.2.215. ВПЛИВ ПОЗАКОРЕНЕВОГО ПІДЖИВЛЕННЯ НА БІОМЕТРИЧНІ ПОКАЗНИКИ ВІДСАДКІВ ФУНДУКА (*CORYLUS MAXIMA* MILL.), ВИРОЩЕНИХ У МАТОЧНИКУ ВЕГЕТАТИВНОГО РОЗМНОЖЕННЯ ВЕРТИКАЛЬНИМ СПОСОБОМ / Яремко Н.О. // Садівництво: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2015. — Вип. 70. — С. 115–122. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 06 546437.

Фундук, маточники фундука, підживлення фундука, карбамід, сірчаноокислий калій.

Дослідження проведено у Правобережному Лісостепу України, в Ін-ті садівництва НААН (2013–2014 рр.) у маточнику вегетативного розмноження фундука (2012 р., схема садіння — 1,5×0,3 м). Проаналізовано результати позакореневого підживлення на вихід відсадків і їх біометричні показники за 4 варіантів: 1) 50 т/га органічних добрив з N₁₂₀P₉₀K₉₀ — фон (контроль); 2) фон + 0,5% карбамід + 0,1% сірчаноокислий калій; 3) фон + 1% карбамід + 0,1% сірчаноокислий калій; 4) фон + 3% карбамід + 0,1%-й сірчаноокислий калій, у сортів: Святковий, Долинський, Корончатий, Дарунок юннатам. Найвищий вихід стандартних відсадків за вертикального способу розмноження і при позакореновому підживленні 1% карбамідом з 0,1% сірчаноокислим калієм здобуто в сортів Корончатий (77,7 тис. шт./га) і Долинський (43,0 тис. шт./га). За підживлення 3% карбамідом у поєднанні з 0,1% сірчаноокислим калієм — у сорту Дарунок юннатам (52,7 тис. шт./га), а 0,5% карбамідом у поєднанні з 0,1%-м сірчаноокислим калієм — у сорту Святковий (58,8 тис. шт./га).

УДК 634.7:631.471(477)

2016.2.216. ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ СПОЖИВЧОГО КОМПЛЕКСУ ПЛОДІВ ЯГІДНИХ КУЛЬТУР В УКРАЇНІ / Шевчук Л.М. — К., 2015. — 227 с. — Бібліогр.: 312 назв. Шифр 546532.

Суниця, малина, смородина чорна, ягідні культури в Україні.

Комплексно охарактеризовано та науково диференційовано регіони України щодо їх придатності та реалізації потенціалу ягідних культур. Розроблено прогностичні моделі складників якості плодів суниці, малини та смородини чорної. Запропоновано карту придатності регіонів для виробництва продукції ягідництва різного цільового призначення. На основі норм споживання фізіологічно необхідних харчових речовин, визначених МОЗ, розраховано кількість споживання продукції ягідництва одиницею населення України на рік за вирощування у різних регіонах. Розглянуто вплив погоднокліматичних умов та вирощування на складники цукрово-кислотного індексу, смакові якості, вітамінний комплекс і пектиновмістність ягідних культур. Дано технологічну оцінку їх на придатність до консервування методом заморожування. Проаналізовано економічну ефективність вирощування суниці, малини, чорної смородини в різних регіонах України.

УДК 634.723:631.674.6

2016.2.217. ВПЛИВ МУЛЬЧУВАННЯ ПРИКУЩОВИХ СМУГ І ЗРОШЕННЯ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ СМОРОДИНИ ЧОРНОЇ (*RIBES NIGRUM* L.) / Постолєнко Л.В. // Садівництво: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2015. — Вип. 70. — С. 143–148. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 06 546437.

Смородина чорна, мульчування смородини, зрошення краплинне смородини.

Об'єктом дослідження були сорти смородини чорної: Пам'ять Правика (контроль), Муза, Мелодія та елітна гібридна форма № 1060 (Перас). Схема садіння рослин — 3×0,75 м (4444 шт./га). Повторність досліду 3-разова. ґрунт у мікроядрах — під чорним паром. Установлено, що за 2011–2015 рр. у варіантах з мульчуванням агроволокном (МА) приріст урожайності одержано у № 1060 (Перас) і Музи — від 3,1 до 4,2 т/га відповідно. При цьому у сортів Пам'ять Правика — на 3,4, Мелодія — 3,6 т/га. Мульчування плівкою забезпечило менші показники. У сорту Пам'ять Правика — на 1,3 т/га, Музи — 0,9, Мелодії — 1,1, № 1060 (Перас) — 0,9 т/га. За мульчування тирсою відповідно: 1,6 т/га; 1,8; 1,9 та 2,1 т/га, соломкою — 2,6 т/га; 3,0; 2,7 та 2,4 т/га, а хвою — 1,9; 1,6; 2,1 та 1,3 т/га. Краплинне зрошення у середньому підвищило врожайність цих сортів на 2,9–3,9 т/га. Проте найбільше зростання продуктивності одержано за сумісного догляду — мульчування та краплинного зрошення — від 3,8 до 8,0 т/га залежно від сорту смородини чорної.

УДК 634.738:631.5

2016.2.218. ШВИДКІСНИЙ СТАРТ / Мовчун Я. // Плантатор. — 2015. — № 6. — С. 84–87.

Лохина, ягідне господарство "Озеряна", сорти лохини.

Висвітлено досвід ягідного господарства "Озеряна", де вирощують лохину. Серед 20 сортів, які нині поширені в Україні, перевагу надають Патріоту, Блюкропу, Торо, Бригітті, Ерлі Блу, Блю Джей, Атланти, але найкрасивішими і презентабельнішими визнано перші 2 сорти. У мікроядрах висівають овес, яким потім мульчують кущі, гербіциди та старти не застосовують. Для захисту ягід від птахів використовують "павутинне обмотування кущів плівкою зі старих відюкасет", яку кріплять на кілки через кожні 3 метри. Розглянуто особливості обрізування кущів, системи поливу, підживлення, а також економічні аспекти успішного бізнесу.

УДК 634.75:631.544.4

2016.2.219. СУНИЦЯ В ЗИМОВИХ ТЕПЛИЦЯХ / Копилов В. // Плантатор. — 2015. — № 6. — С. 88–90.

Суниця взимку, ягідні культури взимку, теплиці для суниці, гідропоніка, субстрати, вигонка суниці, розсада суниці.

Розглянуто особливості конструкцій різних теплиць для вирощування суниці взимку, які обладнані системою контролю клімату. Зауважується, що місце під теплиці слід вибирати з урахуванням освітленості, а також захищеності від холодних вітрів узимку. Влітку повітря в теплиці сильно нагрівається, тому слід передбачати вентиляцію, щоб не загинули рослини,

а взимку обігрівати електрокалориферами або електронагрівальними проводами в ізоляції з автоматичним увімкненням/вимкненням. Детально описано режими вирощування вигонкової культури (ВК) суниці. Успіх вигонки залежить від якості посадкового матеріалу, підготовку якого починають із весни або середини літа. У 1-му випадку використовують розсаду фріго, у 2-му — свіжі розетки від маточних рослин. Найкращими запилювачами суниці в умовах низької освітленості та невисокої температури взимку є джмелі, також застосовують штучне запилення. За напіввигонкової культури (НВК) рослини дають урожай, закладений не лише в разі підготовки розсади в відкритому ґрунті, а й урожай від нових бруньок і квітконосів, що сформувались у тепличних умовах. Це сорти тривалого плодоношення: Брайтон, Редгонтліт, Профьюжен, Референта, Сельва, Триб'ют, Еверест та інші. За НВК розсаду садять 15–20 грудня і через кілька днів умикають обігрів, поступово підвищуючи температуру на 2–3°C щотижня. Щоб на початку цвітіння температура була +18...+20°C, а до кінця +20...+22°C. Цвітіння в таких умовах настає в середині–кінці лютого, а дозрівання плодів — у середині–кінці березня. Описано три обороти ВК: 1-й — садіння розсади очікування на постійне місце — в середині грудня, одержання врожаю — у 2-й половині березня–квітні; 2-й — садіння у 2-й декаді травня, врожай — у липні; 3-й — садіння у серпні,

збір урожаю — в жовтні–листопаді. Сумарний урожай за три обороти становить 0,75–1 кг/рослину. Розглянуто 2 обороти НВК сортів нейтрального дня. Детально описано методи вирощування суниці в зимових теплицях, зокрема метод малооб'ємної гідропоніки.

УДК 634.8:631.53.03

2016.2.220. СИСТЕМА СЕРТИФІКОВАНОГО ВИНОГРАДНОГО РОЗСАДНИЦТВА УКРАЇНИ: монографія / Гадзало Я.М., Власов В.В., Мулюкіна Н.А. та ін.; за наук. ред. В.В. Власова. — К., 2015. — 288 с. — Бібліогр.: 496 назв. Шифр 546525.

Розсадництво виноградне, виноград, банк клонів винограду, селекція винограду.

Викладено теоретичні, методичні та практичні основи системи сертифікованого виноградного розсадництва України, напрацьовані колективом науковців ННЦ "ІВІВ ім. В.Є. Таїрова". Деталізуються результати розробок стосовно генетичних та санітарних основ селекції. Розглянуто схеми сертифікації та етапності розмноження від банку клонів до промислових виноградних насаджень. На прикладі базових виноградних розсадників України показано ефективні організаційні основи системи. Висвітлено банк перспективних клонів сортів винограду ННЦ "ІВІВ ім. В.Є. Таїрова" (кольорові фото).

635.1/.8 Овочівництво. Городництво

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ХАРЕБА В.В.

УДК [635.615+635.64]:631.17:631.559:631.67(477.7)

2016.2.221. ОБҐРУНТУВАННЯ АГРОМЕЛІОРАТИВНИХ ЗАХОДІВ ПІДВИЩЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ОВОЧЕВИХ І БАШТАННИХ КУЛЬТУР В УМОВАХ ПІВДНЯ УКРАЇНИ / Лимар В.А. // Таврійський науковий вісник. — Херсон, 2015. — Вип. 93. — С. 53–60. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 546571.

Овочеві рослини, баштанні рослини, агромеліорація, полив, агротехнологія, продуктивність рослин, режими зрошення.

Висвітлено результати досліджень щодо оптимізації технології вирощування овочевих і баштанних культур на прикладі кавуна і помідора залежно від способів поливу. Наведено й проаналізовано показники врожайності кавуна (К.) залежно від строків сівби, впливу різних способів поливу та рівня передполивної вологості ґрунту на величину зрошувальної норми і врожайність плодів К., а також наведено схему розміщення кореневої системи безрозсадного помідора (П.) у шарах ґрунту за краплинного зрошення (КЗ). Результати узагальнення польових дослідів свідчать про те, що першочерговими агромеліоративними заходами з підвищення врожаю овочевих і баштанних культур в умовах Південного Степу є: розроблення і впровадження високоефективних способів збереження і підвищення родючості ґрунтів в овочевих і баштанних сівозмінах, за найраціональнішого чергування культур, введення в них сидератів, особливо на зрошуваних землях, з новітніми способами поливу; визначення оптимальних способів основного й передпосівного обробітків ґрунту на меліорованих землях з метою поліпшення їх фізико-хімічних властивостей, підвищення ефективності боротьби проти хвороб, шкідників і бур'янів, створення сприятливих умов для росту і розвитку рослин; підвищення ефективності застосування мінеральних добрив на меліорованих землях шляхом глибокого їх розподілу за внесення під оранку, перед посівом і в період вегетації; визначення оптимальних доз мікроелементів при позакореневих підживленнях рослин у вегетаційний період; розроблення ефективних агротехнічних і хімічних засобів боротьби проти бур'янів, хвороб і шкідників протягом вегетації рослин К. за мікрозрошення з мінімумом витрат і без негативного впливу на довкілля; максимальне використання природно-кліматичного потенціалу Півдня України для одержання раннього врожаю овочевих і баштанної продукції та подальше вдосконалення режимів зрошення за новітніми методами.

УДК 635.112:631.5(470)

2016.2.222. СТОЛОВАЯ СВЕ́КЛА НА ГРЕБНЯХ / Ермаков Н.Ф., Голубович В.С. // Картофель и овощи. — 2015. — № 11. — С. 13.

Буряки столові, технологія вирощування буряка, сорти буряків столових, гребенева поверхня, сівалка-сошник.

Розглянуто питання вирощування буряків столових (БС) на гребеневій поверхні. Здійснено оцінку впливу схем сівби на об'єм і якість урожаю БС. Висвітлено особливості підготовки насіння, сівби і технічних засобів для їх проведення. Основна проблема за вирощування БС на гребнях — стабільне одержання гарантованих сходів. Частково цю проблему можна вирішити за допомогою запропонованої авторами технології заглибленої сівби й розробленого авторами сошника. Гребені забезпечували підтримання нормального режиму вологості в період росту й за механізованого збирання врожаю. У досліді задіяли середньостиглий сорт Мулатка. Сівбу проводили в кінці 2-ї — на початку 3-ї декад травня з використанням експериментального комбінованого агрегату з модернізованою сівалкою СОНП-2,8 і серійної італійської сівалки "Гаспардо Олімпія". Норму сівби — 600 тис./га спеціально підготовлених суплідь. Слідом за нарізкою гребенів гребенеутворювачем КФК-2,8 проводили сівбу комбінованим агрегатом. Після з'явлення сходів бур'янів посіви обробляли гербіцидом бетанал-22 з розрахунку 1 л/га препарату. Загальна врожайність становила 65–70 т/га. Високі показники врожайності і високий (90% і більше) вихід стандартної частини врожаю свідчать про те, що гребені забезпечують сприятливі умови для росту БС. Зазначено, що густина стояння коренеплодів буряків столових у період збирання має бути на рівні 400–430 тис. рослин/га.

УДК 635.12:631.5

2016.2.223. ЗАГАДКОВА КОЛЬРАБІ / Шабетя О. // Плантатор. — 2015. — № 6. — С. 24–25.

Кольрабі, вирощування кольрабі, удобрення кольрабі, збирання кольрабі, розсада кольрабі.

Наведено біологічну характеристику й особливості вирощування кольрабі (К.) (*Brassica oleracea* convar. *Acephala* var. *Gonqylodes*) — різновиду білоголової капусти. За зовнішнім виглядом К. схожа на брукву або ріпу. Стебlopлід за смаком нагадує качан капусти, але смачніший, соковитіший і солодший. Зазначено, що К. холодостійка, світлолюбна рослина,

потребує вологи, проте рослини 2-го року життя витримують її дефіцит краще, оскільки мають потужнішу кореневу систему. Добре росте на легких удобрених нейтральних або слабокислих ґрунтах. Найкращими попередниками є бобові культури, огірки, цибуля, помідор, картопля і буряк. Не бажано вирощувати К. після редьки, ріпи, редиски, брукви, турнепсу і крес-салату. Вирощують К. розсадним способом і сівбою насіння. Завдяки короткому вегетаційному періоду скоростиглих сортів за сезон можна одержати 2–3 урожаї. Висвітлено технологію вирощування і висаджування розсади К. За вимогами до умов вирощування К. не відрізняється від капусти білоголової. На відміну від інших капустяних рослин, К. поливають дуже часто, але невеликою поливною нормою. Головна вимога — ґрунт завжди має бути рівномірно вологим. Протягом вегетації ґрунт у міжряддях необхідно глибоко розпушувати, оскільки це допомагає одержати соковитіші та ніжніші стеблоплоди. Рослини двічі підживлюють і перед початком потовщення стебла підгортають. Дози добрив і співвідношення між елементами мінерального живлення встановлюють з урахуванням родючості ґрунту, його забезпеченості рухомими формами поживних речовин, удобрення попередника та біологічних особливостей сортів рослини. Органічні добрива вносять під зяблеву оранку та в підживлення. Серед ранніх сортів (вегетація 65–80 діб) рекомендовано до вирощування такі сорти, як: Пурпурна, Віденська біла 350, Атена, Моравія; середньостиглий чеський гібрид Каратаг F₁; пізні сорти та гібриди, що дають урожай за 120–150 діб — Наталка, Глобус, Віолетта, Гігант і Носсак F₁. Слід зауважити, що К. вирощують переважно для одержання ранньої продукції, тому її збирають після досягнення потрібного діаметра стеблоплода — зазвичай 7–8, максимально — 10 см. За переростання знижується якість продукту, він стає грубим і не придатним до вживання.

УДК 635.13:631.527.5:631.17

2016.2.224. ВИРОЩУВАННЯ ГІБРИДІВ СОРТОТИПУ ШАНТАНЕ / Васін В. // Плантатор. — 2016. — № 1. — С. 46–51.*Морква, гібриди моркви, вирощування гібридів моркви.*

Висвітлено особливості технології вирощування гібридів моркви (М.) сорто типу Шантане. Велику роль відіграють ґрунти, на яких вирощуватиметься М. Насамперед, треба уникати кам'янистих, кислих ґрунтів, а також таких, що піддаються затопленню, і на які нещодавно вносили органічні добрива. Найкращими попередниками М. є картопля, рання капуста, цибуля і часник. Добрі результати демонструє використання ріпаку як сидерату. Не рекомендовано вирощувати як попередники селерові, пізню капусту, соняшник, кукурудзу й багаторічні трави. Морква — дуже вибаглива до підготовки ґрунту. Хороші результати забезпечує чизелювання або глибоке розпушування, а після оранки — культивування чи фрезерування. Оптимальним способом вирощування М. в умовах Півдня України є: використання широкої гряди, що дає змогу одержувати стандартну продукцію, полегшувати отримання сходів, зменшувати водовитрати й спростити збирання врожаю. Найякіснішим поливом за вирощування М. є краплинне зрошення. Слід зазначити, що перезволоження може негативно впливати находи і якість продукції. За незначного перезволоження протягом вегетації формуються невеличкі коренеплоди. Надлишкова вологість у міжряддях загрожує ущільненням ґрунту й утворенням “вилкуватих” коренеплодів. Для максимального пришвидшення одержання товарної продукції М. потрібно підготувати ґрунт восени, щоб за першої можливості вийти в поле для сіви. Перевагу слід надавати гібридам з коротким періодом вегетації й таким, що витримують приморозки. Густота стояння рослин має бути низькою (для сорто типу Шантане — 450–500 тис. рослин/га, для Нантського — 750–800 тис. рослин/га). Застосування агроволокна дає змогу одержувати врожай на 10–15 днів раніше, ніж без нього. Рослини не мають відчувати дефіциту вологи й елементів живлення. У жодному разі за два роки до вирощування М. на ділянці не вносять органічні добрива. Наведено рекомендації щодо внесення фосфорних, азотних і калійних добрив, а також мікроелементів. Надано коротку характеристику ранньостиглому, з надзвичайно високим виходом товарної продукції, гібриду моркви Чикаго F₁, який по праву вважають проривом року на насінневному ринку України.

УДК 635.132:631.527.5

2016.2.225. МОРКОВЬ ЧИКАГО F₁ / Подлужный Ю. // Овощеводство. — 2016. — № 2. — С. 20.*Морква, гібрид моркви Чикаго F₁, насінництво моркви, технологія вирощування моркви, урожайність моркви.*

Наведено характеристику нового гібрида моркви (М.) Чикаго F₁ (голландська компанія Wing Seed), який користується великим попитом серед фермерів. Зауважується, що цей гібрид є справжнім проривом року на українському ринку насіння. По-перше, коренеплоди гібрида Чикаго F₁ типу шантане ростуть у довжину до 15–18 см і мають яскравіше і насиченіше забарвлення порівняно з іншими сортами і гібридами М. По-друге, гібрид відносять до ранньої групи (строк вегетації 85 днів), тому його можна вирощувати в 2 обороти: з березня по червень і з червня–липня по жовтень–листопад. Строк зберігання коренеплодів становить 4–6 місяців. По-третє, Чикаго F₁ надзвичайно стійкий до таких хвороб, як альтернаріоз і борошниста роса, якою уражуються майже всі сорти і гібриди М. По-четверте, новий гібрид гарантує високий вихід товарної продукції — до 90% порівняно з 60% в інших сортів і гібридів. Урожайність Чикаго F₁ в 1-му обороті становила в середньому 60 т/га, а в 2-му — 80 т/га. У 2015 р. ранню М. реалізовували по 16 грн/кг, а продукцію 2-го обороту — по 9 грн/кг. По-п'яте, вагома перевага гібрида Чикаго F₁ — висока стійкість до стресів. Наведено рекомендації агрономів компанії “Професійне насіння” щодо нюансів технології вирощування гібрида Чикаго F₁. Зазначено, що цей гібрид має надзвичайно високу схожість, тому для одержання хорошого врожаю буде достатньо 800–900 тис. рослин/га. У цілому для забезпечення високого врожаю в 2-му обороті рекомендується вносити по 110 кг азоту, 60 — фосфору і 150–180 кг калію на кожний гектар, а в 1-му, для одержання ранньої продукції, норму калію доцільно зменшити до 120 кг/га.

УДК 635.152:631.5(477.7)

2016.2.226. РАННІЕ ОВОЩИ: СПОСОБЫ ДОСТИЖЕНИЯ УСПЕХА / Сыч З. // Овощеводство. — 2016. — № 1. — С. 26–29.*Овочі ранні, редиска, вирощування редиски, сорти редиски, насінництво редиски.*

Висвітлено проблеми вирощування ранніх овочів, зокрема редиски (Р.). Успіх раннього овочівництва (РО) полягає в одержанні декількох складових щодо технології вирощування овочевих рослин. По-перше, культивування овочів має бути конвеєрним (безперервним). Конвеєри можуть бути не лише видовими, але й сортовими. По-друге, асортимент продукції повинен складатися не з одного лише найменування, оскільки це знижує ризики при виробництві, а також збільшує маркетинговий успіх за доставки продукції на ринки і її реалізації. Для РО необхідні сівозміни або чергування попередників. По-третє, планування заходів щодо ведення РО слід розпочинати влітку, а саме виробництво — з осені, оскільки взимку вже запізно. По-четверте, вирішити багато проблем овочівникам допоможе глибоке знання біології овочевих рослин і їх найрізноманітніших реакцій на зміну тривалості дня, освітленості, вологості повітря і перепади температур від зимового сезону до весни й літа. Розрізняють 2 групи ранніх овочів, перша з яких — овочеві рослини, що завдяки біологічним особливостям є скоростиглими і здатні давати ранню продукцію, а друга — рослини, які дають продукцію влітку і восени, але за допомогою додаткових агротехнологічних заходів є змога прискорити їх плодоношення. До 1-ї групи відносять багаторічні рослини (ревень, спаржа, багаторічна цибуля, щавель, щавнат), зелені, капусту пекінську і кольрабі, редиску, ранні сорти капусти білоголової, цвітної, броколі, цибулю ріпчасту та ін. Більшість українських городників надають перевагу вирощуванню ранньої продукції з 2-ї групи (огірок, помідор, перець, баклажан, морква, буряк, рання картопля, кукурудза цукрова, баштанні культури), хоч це затратніше і дорожче. Зазначено, що редиска (Р.) є яскравим прикладом додаткової овочевої культури для одержання прибутку в 1-й половині року. Світло є найпершим дефіцитним фактором у ранні строки сіви. З цим чинником корелює забезпечення теплом (оптимальна температура — 18–20°C). Для Р. ідеально підходить родючий суглинистий ґрунт з нейтральною реакцією ґрунтового розчину. При вирощуванні Р. не можна допускати пересихання і перезволоження ґрунту. Технологій

вищого рівня Р. розроблено декілька. Все залежить від агрокліматичної зони, строків сівби і можливостей господарства. До конвеєрного вирощування Р. на Півдні України приступають на початку лютого, а кожну наступну сівбу здійснюють після масових сходів попередньої. Особливий акцент слід зробити на виборі сортименту і насіння. Сортів і гібридів Р. є немало: Адель, Базис, Богиня, Білосніжка, Еліза, Катруся, Червона з білим кінчиком, Сора, Ясочка та ін. Високою якістю коренеплодів вирізняється новий скоростиглий український сорт Адель з прекрасними біологічними і смаковими якостями. Зауважується, що українські селекційні дослідження щодо редиски не поступаються зарубіжним. Проблеми — у неякісних насінництві і підготовці насіння. Наголошено, що гетерозисні гібриди порівняно з сортами є скоростиглишими і дружніше формують однорідний врожай. Зроблено висновок, що одержання ранньої продукції — дуже привабливий бізнес, проте пов'язаний з певними ризиками.

УДК 635.21:631.531.02.001.76(091)(477)

2016.2.227. НАСІННИЦТВО КАРТОПЛІ В УКРАЇНІ: ІСТОРИЯ, СУЧАСНІСТЬ, ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ / Бондарчук А.А., Верменко Ю.Я., Лященко С.А., Борівський А.Ф.; Нац. акад. аграр. наук України, Ін-т картоплярства. — Вінниця, 2015. — 88 с. — Бібліогр.: 73 назви. Шифр 546759.

Картопля, насінництво картоплі, інноваційний розвиток насінництва картоплі, сертифікація насіннєвого матеріалу картоплі, еліта картоплі.

Висвітлено науково-практичні аспекти щодо становлення насінництва картоплі (К.) в Україні, починаючи з 20-х років XIX ст. й до наших днів. Перші узагальнення народного досвіду з питань насінництва та дослідна робота стосовно одержання й використання високопродуктивних садивних бульб в Україні були започатковані в 2-й половині XIX ст., коли почали розвиватися ринкові відносини й насіння стало об'єктом торгівлі. Розпочалася робота з вивчення врожайності завезених із-за кордону сортів, кращі з яких учені рекомендували до розмноження. Першу контрольно-насіннєву станцію було організовано в Києві в 1897 р. Станції робили не тільки аналіз насіння, але й проводили наукові дослідження. Планова робота з насінництва розпочалась зі створення с.-г. дослідних установ та дослідних полів з культури К. Розвиток наукових досліджень з насінництва та його організаційних засад розпочався в 20-ті роки XIX ст. Важливе значення для подальшого розвитку насінництва мала концентрація виробництва насіннєвого матеріалу високих категорій у найпридатніших для культури К. ґрунтово-кліматичних та фітосанітарних умовах, а саме: на Поліссі, у Північному Лісостепу та передгір'ї Карпат. У подальшому, зважаючи на наукові досягнення з біотехнології, зокрема в галузі картоплярства, які здійснено науково-дослідними установами України, розроблено технологію масового одержання рослин і мікробульб *in vitro* високої насіннєвої якості й товарності, принципів основи отримання й залучення в насінницький процес різних видів садивного матеріалу, відтвореного на основі насіннєвого, одержаного в культурі меристем *in vitro*. Визначено доцільність й раціональність застосування різних схем у технологічному процесі відтворення еліти картоплі.

УДК 635.21:631.532.26(477.72)

2016.2.228. СОРТИ КАРТОПЛІ ДЛЯ ПІВДНЯ УКРАЇНИ / Лавриненко Ю.О., Балашова Г.С., Черниченко І.І., Черниченко О.О. // Таврійський науковий вісник. — Херсон, 2015. — Вип. 92. — С. 54–59. — Бібліогр.: 14 назв. Шифр 546570.

Картопля, сорти картоплі, сортовивчення, двоврожайна культура, садіння картоплі літнє і весняне.

Наведено результати багаторічних досліджень сортовипробування картоплі (К.) різних груп стиглості з метою визначення найпродуктивніших сортів для збирання в ранні строки, у біологічно стиглість та за літнього садіння свіжозібраних бульб, придатних для вирощування в несприятливих умовах Півдня України. Згідно з результатами сортовипробувань (2001–2011 рр.), що проводились в Ін-ті зрошуваного землеробства НААН, максимально продуктивними в умовах зрошення Південного Степу з високими показниками якості та придатними до двоврожайної культури є сорти з інтенсивнішим накопиченням врожаю в 1-й період його формування. До цієї групи

належать ранньостиглі сорти Кобза, Тирас, Дніпрянка, Скарбниця; середньоранні — Невська, Світанок київський, Левада; середньостиглі — Явір та Слов'янка. Зазначені сорти за раннього збирання забезпечують урожайність 23,1–36,8 т/га при товарності 93,4–98,0%. Найбільшу кількість бульб під кущем виявлено в сортів Подольянка (15,4 шт.), Слов'янка (11,3 шт.), а також Тирас, Дніпрянка та Невська — відповідно 9,6; 9,4 та 9,5 шт. Товарні бульби масою понад 100 г формували сорти Тирас, Скарбниця, Зелений гай, Невська, Світанок київський, Левада і Явір. За збирання в біологічно стиглість урожайність бульб більше 30 т/га забезпечили ранньостиглі сорти Кобза, Тирас, Скарбниця, а середньоранніх — Невська, Світанок київський, Левада з товарністю врожаю не менше 93%. Рекомендовано вирощувати в жорстких погоднокліматичних умовах Півдня України ранньостиглі сорти К. Кобза, Тирас, Скарбниця; середньоранні — Невська, Світанок київський, Левада і середньостиглі — Явір та Слов'янка, які формують найбільшу продуктивність і придатні до вирощування двоврожайною культурою (здатність переривати період спокою та утворювати сходи під дією хімічної стимуляції за літнього садіння свіжозібраними бульбами).

УДК 635.25:631.587:631.674.6:631.445.41(477.8)

2016.2.229. ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОЩУВАННЯ ЦИБУЛІ РІПЧАСТОЇ ЗА ІНТЕНСИВНОЮ ПРОМИСЛОВОЮ ТЕХНОЛОГІЄЮ НА ЧОРНОЗЕМАХ СУПИЩАНИХ ОСОЛОДИЛІХ / Лимар В.А. // Вісник Житомирського національного агрологічного університету: наук.-теорет. зб. — Житомир, 2015. — № 2(50), т. 1. — С. 156–161. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 546506.

Цибуля ріпчаста, вирощування цибулі ріпчастої, чорнозем супищаних осолоділ, зрошення краплинне, ефективність вирощування цибулі.

Наведено результати вивчення впливу режимів зрошення, способів поливу, норм добрив на врожайність та економічну ефективність вирощування цибулі ріпчастої (ЦР) у зоні Нижньодніпровських піщаних ґрунтів. Зазначено, що регулювання поживного, водного, а також теплового й повітряного режимів ґрунту дає можливість керувати розвитком рослин незалежно від погоди, а, отже, одержувати гарантований, високий врожай й високу ефективність виробництва. Для одержання врожайності ЦР в досліджуваних умовах Південного Степу України на рівні 86–90 т/га, з рентабельністю виробництва цибулин не нижче 165% і собівартістю ЦР не вище 377 грн/т, за ефективного використання основних ресурсів інтенсифікації та природно-кліматичних ресурсів рекомендовано проводити краплинне зрошення. Вологість ґрунту необхідно підтримувати в 1-й період (від сходів до початку утворення цибулини) не нижче 90% НВ, у період росту цибулини — 80% НВ, а в період досягання знижувати вологість до рівня 70% НВ.

УДК 635.262“324”

2016.2.230. ПЕРЕЗИМОВКА РАСТЕНИЙ ЧЕСНОКА / Капустина Л. // Овощеводство. — 2015. — № 12. — С. 44–45.

Часник озимий, перезимівля рослин часнику, морозостійкість часнику, укорінення зубків часнику, посадковий матеріал часнику озимого.

Протягом декількох років на десяти місцевих сортах часнику озимого (ЧО) проводилися наукові дослідження для визначення потенційної можливості закладення корінців восени. Як показали спостереження, кількість закладених у цей час корінців залежить від потенційних особливостей сорту, а також виду і маси посадкового матеріалу. З'ясовано, що підвищеною стійкістю до мінусових температур вирізнялися окремі ранньостиглі сорти. Вони були генетично загартованішими (витримували зниження температури повітря на поверхні ґрунту до –15°C), не втягували денце кореневою системою посадкового матеріалу на значну глибину в ґрунт, але масово виносили точку росту (паросток) на його поверхню. За тривалих відлиг узимку в рослин ЧО відновлювалися ростові процеси, внаслідок чого їхня зимостійкість різко знижувалася. Це свідчить про те, що важливо в жодному разі не допускати, щоб до входження в зиму надземна частина рослин ЧО знаходилась на поверхні ґрунту. Протягом зими укорінені зубки, однозубки і повітряні цибулини ЧО продовжували ріст і розвиток. Результати досліджень засвідчили, що в зубків кожного сорту кількість корінців на весну збільшувалась на

17,2–20,1% порівняно з тим, що було до входження в зиму, в однозубок — на 4,3–5,1%, а в повітряних цибулин такої істотної закономірності не спостерігалось. На кількість сформованих корінців як до замерзання ґрунту, так і після його розмерзання строки висаджування будь-якого виду посадкового матеріалу не впливали — це морфологічна особливість ЧО, закладена генетично. Найменший відсоток випадінє недо-статньо вкоріненого посадкового матеріалу спостерігався за ранніх строків висаджування. Найсприятливішими погодними умовами для перезимівлі вкоріненого посадкового матеріалу часнику озимого є середній сніговий покрив і помірно промерзлий ґрунт, без частих і тривалих відлиг.

УДК 635.615:631.527.5:631.559

2016.2.231. РЕЗУЛЬТАТИ ГІБРИДНОЇ СЕЛЕКЦІЇ КАВУНА СТОЛОВОГО / Бритін О.А. // Таврійський науковий вісник. — Херсон, 2015. — Вип. 91. — С. 21–24. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 546569.

Кавун столовий, гібриди кавуна, селекція гібридна кавуна, урожайність кавуна, стійкість кавуна проти фузаріозу.

Висвітлено результати досліджень, проведених з метою створення ранньостиглого гетерозисного гібрида кавуна (К.) з урожайністю до 35 т/га, вмістом сухої речовини до 10%, стійкого проти фузаріозного в'янення. Наведено й проаналізовано показники гібридів К. у конкурсному сорто-випробуванні, а також дані щодо ступеня домінантності (hp) та ефекту гіпотетичного гетерозису (X) за ознакою загальна врожайність гібридів F₁. Здійснено оцінку гібридів на стійкість проти фузаріозу (2008–2010 рр.). У конкурсному випробуванні вивчали 4 нові гібриди на фоні стандарту Ранок F₁: Мандрівник, Русич, Смак і Гарний. Найкращі показники врожайності, ранньостиглості та стійкості проти фузаріозного в'янення встановлено в гібрида Мандрівник, який у 2014 р. було занесено до Держреєстру сортів рослин України. Цей гібрид вирізняється ранньою стиглістю з періодом від сходів до початку достигання 60 діб. Середня маса плоду — 5–5,5 кг, індекс плоду — 1,0, а товщина кори — 1,5 см. Урожайність на суходолі — до 35 т/га. У конкурсному сорто-випробуванні він перевищує стандарт на 2,1 т/га. Вміст розчинної сухої речовини в плодах — 10,5%. Дегустаційна оцінка — 4,1 бала. Плоди гібрида мають кулясту форму, світло-зелені із зеленими розмитими смугами. М'якуш яскраво-рожевий, ніжний, солодкий. Насіння дрібне (довжина — 0,9, ширина — 0,5 см), коричневого кольору в чорну цяточку. Вихід насіння становить 0,4%, маса 1000 шт. — 40,0–45,0 г. Тип цвітіння — моноеційний. Гібрид Мандрівник є відносно стійким до фузаріозного в'янення.

УДК 635.615:631.531.02

2016.2.232. НАСІННИЦТВО КАВУНА / Сергієнко О. // Плантатор. — 2015. — № 6. — С. 68–71.

Кавун, насінництво кавуна, біологічні властивості кавуна, вирощування кавуна, збирання кавуни.

Висвітлено питання щодо вирощування й насінництва кавуна (К.). Зазначено, що для забезпечення площ під К. в Україні потрібно щороку виробляти 385 т високоякісного насіння, а це можливо лише з урахуванням усіх особливостей цієї культури. Кавун — теплолюбна, жаростійка і світлолюбна рослина. Оптимальна температура для росту і розвитку К. становить 25–30°C. За температури 3–5°C ріст рослин припиняється й вони гинуть. Світло особливо потрібне рослинам у період цвітіння та достигання плодів. Зауважується, що К. є посухостійкішим порівняно з динєю і гарбузом, тому його часто вирощують на суходільних (незрошуваних) землях. Надлишок вологи К. сприймає негативно. Слід зазначити, що Південь України є унікальним регіоном Європи, який має найсприятливіші ґрунтово-кліматичні умови для вирощування баштанних культур і їх насінництва. З метою одержання насіння слід використовувати сорти й гібриди К., внесені до Держреєстру сортів рослин України. Посіви К. потрібно розміщувати на ґрунтах легкого механічного складу з pH 6,0–7,0. Найпридатнішими для вирощування К. є супіщані, легко- та середньосуглинкові чорноземні й каштанові ґрунти. Цю культуру краще розміщувати за озимого пшеницею, багаторічними травами, кукурудзою на зеленій корм і зернобобовими. Повертати посіви К. на попереднє місце вирощування, а також розміщувати після інших культур родини Гарбузові можна

не раніше ніж через 6–8 років. Наведено рекомендації щодо обробітку ґрунту й унесення добрив, застосування гербіцидів, підготовки посівного матеріалу, сівби і догляду за посівами. Значну увагу приділено особливостям насінництва К., зокрема трьома сортами прочисткам і фіточисткам. Для одержання базового (елітного) насіння висівають матеріал базового (оригінального) насіння. Під час збирання й обмолоту плодів проводять добір за кольором кори, м'якуша й за смаком. Напруженість добору для супереліти — 6%, еліти — 50% плодів від кількості оціненого матеріалу. Плоди на насіння збирають у стадії повної біологічної стиглості. Для збирання плодів К. на великих площах застосовують валкуотворювачі плодів. Плоди ранніх тонкокорих сортів треба збирати вручну й відразу механізовано обмолочувати.

УДК 635.621.3:631.5:001.891(477)(292.485)

2016.2.233. НАУКОВЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ КАБАЧКА В УМОВАХ ЛІСОСТЕПУ ЗАХІДНОГО / Гойсюк Л.В. // Вісник Житомирського національного агроєкологічного університету: наук.-теорет. зб. — Житомир, 2015. — № 2(50), т. 2. — С. 152–156. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 546505.

Кабачок, технологія вирощування кабачка, гібриди кабачка, товарність плодів кабачка, врожайність кабачка.

Висвітлено науково обґрунтовані технологічні елементи вирощування товарної продукції кабачка (К.) в умовах Західного Лісостепу. Наведено й проаналізовано дані щодо врожайності і товарності плодів К. залежно від строків сівби та залежності врожайності К. від товарності плодів. Результати досліджень засвідчили, що строки сівби насіння гібридів К. істотно впливали на ріст і розвиток рослин та врожайність і товарність плодів-зеленців. Найвищу врожайність плодів було відмічено у гібрида Сангрум F₁ за сівби насіння в 3-й декаді квітня (107,7 т/га), що на 26,6 т/га більше за контроль. Приріст урожаю при цьому становив 32,8%, а товарність — 99,1%. У результаті розрахунків між врожайністю і товарністю плодів К. було встановлено їх кореляційну залежність та визначено тісноту зв'язку. Так, у гібрида Мостра F₁ коефіцієнт кореляції дорівнював r=0,87, гібрида Сангрум F₁ — 0,75 і в гібрида Кавілі F₁ — 0,95. Таким чином доведено, що врожайність гібридів кабачка перебувала в сильному зв'язку з товарністю плодів.

УДК 635.64:631.526.32(477–292.485)

2016.2.234. ПОРІВНЯЛЬНА ОЦІНКА СОРТІВ ПОМІДОРА (LICOPERSICUM ESCULENTUM MILL.) В УМОВАХ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Жук О.Я., Яременко Г.Б. // Сортовивчення та охорона прав на сорти рослин. — 2015. — № 1/2. — С. 67–71. — Бібліогр.: 8 назв.

Помідор, селекція помідора, сорти помідора, урожайність помідора, плоди помідора (форма).

Наведено результати порівняльної оцінки сортів помідора (П.) селекції Київської дослідної станції Ін-ту овочівництва та баштанництва НААН з урахуванням різної форми плоду. Проведено фенологічні спостереження за ростом і розвитком рослин П. сортів з плескатоокруглою й сливподібною формами плоду, оскільки сортові особливості можуть значно впливати на перебіг ростових процесів у рослині. Здійснено біометричні вимірювання рослин і плодів, облік урожайності та визначено біохімічні показники плодів. Виділено сорти з найвищою врожайністю, кращими біохімічними показниками, з більш рінним достиганням плодів. З'ясовано, що серед зразків П. з плескатоокруглими плодами найкоротший період від масових сходів до початку достигання мав сорт Зорень (104–106 діб), у групі зі сливподібною формою — Мироліувський (102–105 діб). Найвищою врожайністю у 1-й групі відзначився сорт Атласний (50,6 т/га), а також Зорень (45,7). У середньому за роки досліджень сорт Атласний перевищував стандарт (сорт Флора) на 8,3 т/га (20%), а Зорень наближався до нього за цим показником. Найврожайніший сорт мав і найбільшу масу товарного плоду — 127 г. У 2-й групі сортів П. найвищу врожайність забезпечив сорт Хорів (63 т/га), стандарт — сорт Лагідний — 56 т/га. За біохімічним складом найкращими були сорт Атласний (плескатоокруглі плоди) та Оберіг (сливподібні). Виявлено, що сорти помідора зі сливподібною формою плодів переважали за біохімічними показниками зразки з плескатоокруглою формою плодів.

УДК 635.64:631.563(477.72)

2016.2.235. ВПЛИВ ТРИВАЛОСТІ ЗБЕРІГАННЯ ПЛОДІВ ПОСІВНОГО ТОМАТА НА ПОКАЗНИКИ ЯКОСТІ В УМОВАХ ПІВДНЯ УКРАЇНИ / Степанова І.М. // Таврійський науковий вісник. — Херсон, 2015. — Вип. 90. — С. 92–96. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 546568.

Помідор, зберігання плодів помідора, лежкість помідора.

Проведено дослідження з метою визначення заходів, які позитивно впливають на якість стиглих плодів (П.) за тривалого зберігання врожаю в природних нерегульованих умовах Півдня України. Результати досліджень засвідчили, що використання мінеральної ($N_{120}P_{60}K_{60}$), органічної (гній, 20 т/га), органо-мінеральної (гній, 20 т/га + $N_{120}P_{60}K_{60}$), відновлювальної екстенсивної (солома, 5 т/га + N_{40}), відновлювальної інтенсивної (солома, 5 т/га + $N_{160}P_{60}K_{60}$), сидеральної екстенсивної (сидерати, 25 т/га) і сидеральної інтенсивної (сидерати, 25 т/га + $N_{120}P_{60}K_{60}$) систем удобрення на темно-

каштановому ґрунті в умовах зрошення Півдня України підвищує накопичення сухих речовин та аскорбінової кислоти (вітамін С) у стиглих плодах посівного П. сорту Новичок. Зазначено, що зберігання стиглих плодів цього сорту в природних нерегульованих умовах упродовж 10 і 20 днів після збирання врожаю знижує в них уміст сухих речовин відповідно на 8,2–16,5 та 11,3–19,3 відсотків та аскорбінової кислоти — на 4,2–10,4 і 7,5–15,1% залежно від використання добрив. З'ясовано, що найменша інтенсивність зниження сухих речовин у стиглих плодах П. за їхнього зберігання відбувається за використання сидеральних та відновлювальної екстенсивної систем удобрення. Виявлено, що максимальний вміст сухих речовин та вітаміну С у стиглих плодах помідора сорту Новичок, як на період збирання врожаю, так і після 10- та 20-денного їх зберігання в природних нерегульованих умовах Півдня України забезпечує використання сидеральних систем удобрення.

635.9 Декоративні культури. Квітництво

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.

Науковий консультант — академік НААН КОНДРАТЕНКО П.В.

УДК 635.918/925:582.542

2016.2.236. ВИРОЩУВАННЯ ДЕКОРАТИВНИХ ЗЛАКОВИХ КУЛЬТУР В УМОВАХ ВИРОБНИЦТВА НА ПРИКЛАДІ ПП “ЛІРІС” / Соловей Д.С. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2015. — Вип. 216, ч. 1. — С. 191–196. — (Сер. Лісівництво та декоративне садівництво). — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 548522.

Декоративні злаки, вирощування декоративних злаків, посадковий матеріал декоративних злаків.

Здійснено аналіз етапів вирощування декоративних злакових культур (ДЗК) вегетативним способом в умовах відкритого ґрунту та генеративним способом в умовах закритого ґрунту на приватному підприємстві “Ліріс” з метою подальшого їх використання в садово-парковому мистецтві на теренах України. Зазначено, що ДЗК є невибагливими в догляді культурами і потребують мінімальних затрат праці та коштів на їх вирощування. Посадковий матеріал ДЗК довів свою рентабельність в умовах виробництва, тому швидко набув популярності в ландшафтних дизайнерів і клієнтів підприємства. Деяка складність вирощування ДЗК полягає в подібності їх сходів до сходів однодольних бур'янів родини Злакові, тому найраціональнішим способом розмноження ДЗК для приватних цілей та невеликих площ є вегетативний спосіб розмноження. На підприємстві “Ліріс” ДЗК вирощують двома способами: вегетативним і генеративним, оскільки обидва є раціональними. За генеративного способу низька схожість насіння компенсується великими площами, що при пікіровці дає змогу одержувати достатню кількість вихідного рослинного матеріалу. Зауважується, що за період вирощування декоративних злаків вегетативним способом на підприємстві “Ліріс” приживлюваність відділених від материнської основи рослин коливалася в межах 98–100%.

УДК 635.922/925:582.926.2:632.482:551.571

2016.2.237. ВПЛИВ МЕТЕОРОЛОГІЧНИХ ФАКТОРІВ НА ДИНАМІКУ ПОШИРЕННЯ ТА РОЗВИТКУ СІРОЇ ГНИЛІ ПЕТУНІЇ ГІБРИДНОЇ / Піковський М.Й. // Вісник Житомирського національного агроєкологічного університету: наук.-теорет. зб. — Житомир, 2015. — № 2(50), т. 1. — С. 104–110. — Бібліогр.: 14 назв. Шифр 546506.

Петунія гібридна, гниль квітів сіра, метеофактори.

Виступлено результати досліджень впливу метеорологічних чинників у різні вегетаційні періоди на розвиток сірої гнилі (СГ) петунії гібридної. Встановлено, що СГ на рослинах петунії проявляється за умов високої відносної вологості повітря, надмірного або достатнього зволоження та температури повітря в межах 17°C. У 2012 р. появу хвороби було відмічено в 2-й декаді серпня за умови надмірного зволоження (гідротермічний коефіцієнт, ГТК 1,74) і високої відносної вологості

повітря (83,2%). Під час вегетації петунії в 2013 р. хвороба з'явилась за ГТК 0,79 та вологості повітря 78%. У 2014 р. початок розвитку СГ на петунії відмічено в кінці вегетаційного періоду (3-тя декада вересня), при цьому ГТК становив 1,24 (оптимальне зволоження), а відносна вологість повітря — 66%. Подальші дослідження будуть спрямовані на прогностичне забезпечення планування й організації контролю сірої гнилі на петунії гібридній.

УДК 635.922/925:074

2016.2.238. ЯРКАЯ ЛИСТВА — АКЦЕНТ ОСЕННЕГО САДА / Машковская С. // Огородник. — 2015. — № 10. — С. 30–32.

Декоративно-листяні рослини, капуста декоративна, рицина звичайна, колеус, кохія вінична, цинерарія морська, ірезінс.

Наведено біологічні характеристики однорічних декоративних рослин з яскравими листками. Одним з ефектних представників цієї групи є декоративна капуста (городня кучерява), ажурні листки якої мають красиве сіро-зелене, біле, кремове, приглушено бузкове і синювате забарвлення. Декоративна капуста розкриває свій декоративний потенціал лише в жовтні і прикрашає сад до самої зими, не боячись ні пізніх заморозків, ні пронизливих холодних вітрів. Ця рослина краще росте і розвивається на сонячних відкритих ділянках з родючим ґрунтом. Ричина звичайна виглядає дуже екзотично, маючи висоту до трьох метрів і величезні червоно-коричневі та зелені листки. Росте ричина лише на сонячних місцях, на постійно вологому і дуже родючому ґрунті. Кохія вінична (літній кипарис) — імпульсанта швидкості росту рослини з густою кроною, сформованою з найтонших дрібних і довгих листочків, що нагадують голочки. Яскраво-салатний убір рослини змінюється до середини літа на глибокий смарагдовий, а з приходом осені — на яскравий кармінний. Рослина легко переносить стрижку і формування крони, тому може бути використана як альтернатива самшиту. Завдяки строкатим візерунчастим листкам колеус гібридний (кропива) є однією з найяскравіших декоративно-листяних рослин. Зелене, фіолетове, бузкове, рожеве, кремове забарвлення комбінується в строгі орнаменти. Колеус — ідеальний вибір для створення кольорових акцентів і яскравих плям на газоні. Цинерарія морська — відмінна альтернатива класичним сріблясто-листяним багаторічникам. Листки у цинерарії ажурні, перисто-розсічені, з сріблястим пушком (нагадують оксамит). Ця рослина є ідеальною для “килимових” композицій. Наведено короткі характеристики таких не менш ефективних декоративно-листяних рослин, як: перилла чагарникова, ірезінс Ліндена і Хербота, молочай облямований та амарант хвостатий. Зазначено, що декоративно-листяні однорічники порівняно з квітковими набагато довше зберігають барвистість і декоративність, які не змінюються після цвітіння.

УДК 635.922:578.85/86:632.38

2016.2.239. СЕРОЛОГІЧНА ДІАГНОСТИКА Х-ВІРУСУ ХОСТИ В РОСЛИН РОДУ *HOSTA* TRATT. / Щетиніна Г.С., Харіна А.В., Перебойчук О.П., Будзанівська І.Г. // Агроєкологічний журнал. — 2015. — № 3. — С. 98–102. — Бібліогр.: 12 назв.

Хоста, вірус (Х) хости, діагностика рання Х-вірусу хости, серологічна діагностика, збудники карантинні.

Проведено моніторинг Х-вірусу хости (ХВХ) в екологічних умовах України з метою одержання специфічної сироватки для ранньої діагностики й обстеження колекції видів *Hosta* та подальшого обмеження поширення патогену. Матеріалом слугували зразки рослин 21 сорту хости колекції НБС НАН України. Зазначено, що ХВХ зазвичай спричиняє мозаїку, хлороз, некроз, скручування, карликовість, деформацію, крапчастість і затримку росту. Встановлено, що ХВХ поширюється вегетативним та насінним розмноженням інфікованих рослин, а також механічним шляхом унаслідок потрапляння соку інфікованої рослини в пошкоджені тканини здорової. За використання одержаної антисироватки методом імуноферментативного аналізу (ІФА) проведено діагностику 56 рослин. За результатами цього тестування було встановлено інфікування ХВХ 5 сортів рослин *Hosta*, а саме: *Halcyon*, *Stiletto*, *Sun and Substance*, *Great Expectations*, *Ulbraviolett light*. У зв'язку з широким використанням рослин *Hosta* в озелененні та ландшафтному дизайні, в екологічних умовах України необхідно здійснювати контроль посадкового матеріалу щодо зараження на ХВХ та його розповсюдження за допомогою ранньої діагностики методом ІФА (з отриманою авторами антисироваткою). На сьогодні у світі не існує ефективного лікування вірус-інфікованих рослин. Єдино можливим способом уникнення розповсюдження зараження хости Х-вірусом є вчасна діагностика та знищення інфікованих рослин.

УДК 635.928:631.5:632.7/.9

2016.2.240. ОСОБЛИВОСТІ ТЕХНОЛОГІЙ ПІДТРИМАННЯ ДЕКОРАТИВНОСТІ ГАЗОНІВ У ЛАНДШАФТНОМУ ОЗЕЛЕ-

НЕННІ / Розенфельд В.В. // Вісник Житомирського національного агроєкологічного університету: наук.-теорет. зб. — Житомир, 2015. — № 2(50), т. 1. — С. 136–145. — Бібліогр.: 21 назва. Шифр 546506.

Газони декоративні, догляд за газонами, фітофаги газонів, захист газонів від фітофагів, екологічна дестабілізація газонів.

Досліджували видовий склад домінуючих газонних фітофагів, чий онтогенез пов'язаний з ґрунтом, а також їхню структуру, характер пошкодження личинками та імаго кореневої системи рослин з метою встановлення найпоширеніших фітопатогенів, які екологічно й трофічно пов'язані з газонною рослинністю. Ставилось завдання експериментально обґрунтувати доцільність та ефективність прийомів оперативного захисту газонів від цієї групи шкідників й запропонувати способи та засоби біологічного походження. З'ясовано, що одним із стресових чинників, які перешкоджають нормальному функціонуванню газонів, є ґрунтові фітофаги — личинки чотирьох видів хрущів, частково туруни — пантофаги і комплекс фітопатогенів бактеріальної та грибної етіології. За показниками чисельності домінують такі види, як хрущик садовий і коренегриз звичайний (51,7% усього видового різноманіття). Три види тусляків та офонус степовий із складу турунів характеризувалися як типові пантофаги зі змішаною трофічною спеціалізацією — хижацтво та поїдання рослин. Визначальними чинниками ураження газонів фітопатогенами, переважно бактеріальної та грибної етіології, є синоптичні фактори, штучне зволоження ґрунту, надмірне азотне живлення, а також опосередкована діяльність фітофагів. Доведено, що комплексне використання біоінсектицидів (боверин і метаризин) разом з біологічним фунгіцидом бактофит й органічним добривом паросток захищають газони від фітофагів та фітопатогенів, стабілізуючи їхню екологічну ситуацію. Наголошено, що використання зазначених технологій виключає негативний вплив на такий своєрідний ценоз як декоративний газон, а також і на довкілля.

636/639 ТВАРИННИЦТВО

636.0 Загальні питання

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — доктор с.-г. наук ЖУКОРСЬКИЙ О.М.

УДК 636.082.12.083.5(477)

2016.2.241. СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ, ОХОРОНИ І РЕГУЛЮВАННЯ ГЕНЕТИЧНИХ РЕСУРСІВ ДЛЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОРІЗНОМАНІТТЯ У ТВАРИННИЦТВІ УКРАЇНИ: зб. матер. за завданням програми наук.-дослід. робіт з проблеми “Збереження генофонду” / за наук. ред. Полулана Ю.П.; заг. ред. акад. НААН Гладія М.В. — Чубинське, 2015. — 84 с. Шифр 547025.

Генофонд с.-г. тварин, збереження с.-г. тварин.

Викладено методологічні основи збереження біорізноманіття генетичних ресурсів тваринництва України. Висвітлено “Положення про банк генетичних ресурсів тварин Інституту розведення і генетики тварин ім. М.В. Зубця НААН”. Охарактеризовано молекулярно-генетичні та біотехнологічні дослідження. Розглянуто Програми збереження локальних і зникаючих порід с.-г. тварин в Україні, а також плани селекційно-племінної роботи та патенти й авторські свідоцтва. Наведено методичні підходи у запровадженні європейських правил збереження генофонду с.-г. тварин. Зокрема показано систему збереження і раціонального використання генофонду порід великої рогатої худоби, свиней та овець південного регіону України.

УДК 636:637:339.564

2016.2.242. ТАРИФНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКСПОРТУ ТВАРИННИЦЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ З УКРАЇНИ ДО ЄС / Жарко А. // Тваринництво сьогодні. — 2016. — № 4. — С. 7–9.

Тваринницька продукція (експорт), тарифні квоти, Угода про асоціацію України та ЄС.

Повідомляється, що з 1 січня 2016 р. вступила в силу торгова частина Угоди про асоціацію України та ЄС. Вона спрямована на зменшення та скасування тарифів, лібералізацію доступу до ринку послуг та приведення українських правил та регламентів щодо бізнесу відповідно до таких вимог у ЄС. Описано адміністрування тарифних квот ЄС за 2 принципами: 1) перший прийшов — перший обслуговується; 2) імпортуного ліцензування. За 1-м принципом відбувається торгівля м'ясом баранини та медом. За 2-м — торгівля яловичиною, свининою, м'ясом птиці та напівфабрикатами з м'яса птиці, молоком, вершками, згущеним молоком та йогуртами, сухим молоком, вершковим маслом та молочними пастами, а також яйцями й альбумінами. Розглянуто тарифи на експорт тваринницької продукції. Зазначено, що Україна може експортувати до ЄС: продукцію птахівництва, мед і молочну продукцію. Щодо яловичини, свинини, баранини, інших видів м'яса, то відповідні галузі виробництва спочатку необхідно привести до вимог ЄС, пройти інспектування та одержати дозвіл на експорт. В Україні попередньо потрібно вдосконалити систему ідентифікації та реєстрації тварин, продовжити впровадження системи НАССР на підприємствах, запровадити моніторинг губчастоподібної енцепалопатії ВРХ та здійснити низку інших заходів згідно з вимогами ЄС.

636.1 Конярство

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — доктор с.-г. наук ЖУКОРСЬКИЙ О.М.

УДК 636.1.085

2016.2.243. КОРМОВІ КУЛЬТУРИ ТА КОРМИ ДЛЯ КОНЕЙ / Пулю В.Л. // Тваринництво сьогодні. — 2015. — № 8. — С. 32–41.

Корми для коней, коні робочі, раціони коней, заготівля кормів, продуктивність коней, поживність кормів.

Представлено детальну інформацію щодо вибору рослинних культур і кормів для робочих коней у зарубіжних країнах та різних регіонах України. Охарактеризовано ефективність використання зернофуражних культур та коренеплодів, бульбоплідних рослин, зелених кормів та сіна і сінажу. Описано кількісний і якісний склад кормів, їх поживність та механізм впливу на організм коней, зокрема на ріст, роботоздатність та репродуктивність. Відзначено цінні якості кормів, а також вказано і на отруйні властивості. Розглянуто особливості правильного приготування і згодовування кормів. Зауважується, що зелений корм для коней скошують у більш пізні стадії розвитку рослин, ніж для великої рогатої худоби, з більш високим вмістом сухої речовини. За згодовування молодого сокового корму, особливо з бобових культур, коні страждають від колюк. Отже, зелені корми коням згодовують невеликими порціями, добова норма — не більше 20–30 кг — середнім коням та 40–50 кг — крупним. Описано технології заготівлі кормів. Приділяється велика увага силосованим та гуменним кормам.

УДК 636.12/.13.087.7

2016.2.244. РЕЗУЛЬТАТИ СКАРМЛИВАННЯ ЛОШАДЯМ РЫСИСТЫХ И ВЕРХОВЫХ ПОРОД ПАНТОВОГО ЖМЫХА В ОТДЕЛЬНОСТИ И В СОЧЕТАНИИ С ПОДСОЛНЕЧНЫМ ЖМЫХОМ / Луницын В.Г., Шаньшин Н.В., Евсеева Т.П. // Зоотехния. — 2016. — № 4. — С. 10–12. — Библиогр.: 4 назв.

Коні (рисисті і верхові), кормові добавки, кров коней, пантова макуха, соняшникова макуха, біостимулятори, метаболізм клітинний у тварин, гепатопротектори, імунітет у коней.

Дослідження проведено в лабораторії “ФГБНУ ВНИИПО” та на конях Алтайського іподрому. Показано, що пантова макуха (відходи виробництва пантового концентрату, патент № 2461384, “ВНИИ пантового оленеводства”) є повноцінним нетоксичним біостимулятором для коней, яка містить близько 30% білка, значну кількість незамінних амінокислот, макро- і мікроелементів, вітамінів, гормонів і факторів росту. Введення до раціону коней рисистих та верхових порід пантової макухи зокрема та в комплексі із соняшниковою макухою сприяло підвищенню інтенсивності обмінних процесів, по-

ліпшенню морфобіохімічного статусу тварин. Так, кількість гемоглобіну у крові коней дослідних груп збільшилась на 0,6–14%, кальцію — на 14,6–30%, фосфору — на 16,3–27,0% відповідно. При цьому підвищився рівень клітинного метаболізму організму, покращилась альвеолярна вентиляція легень за рахунок збільшення кількості еритроцитів на 22,2% та частоти серцевих скорочень у дослідних групах коней від 4,2 до 40,0% під час навантажень.

УДК 636.127.1.082.453.55

2016.2.245. ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ОСІМЕНІННЯ В РИСИСТОМУ КОНЯРСТВІ УКРАЇНИ / Корнієнко О.О. // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2015. — Вип. 3. — С. 188–195. — Библиогр.: 10 назв.

Коні рисисті, спермопродукція жеребців-плідників, вік плідників, зберігання спермодоз (коні), штучне осіменіння у конярстві.

Представлено результати досліджень щодо використання спермопродукції (СП) в селекційній роботі з рисистими породами коней в Україні за останні 25 років. А саме: 24 жеребців-плідників у Дібрівському, Запорізькому, Лимарівському кінних заводах та СУТСП “Ел-Тур”. З них: 5 — орловської рисистої (ОР) — 2010–2011 рр.; 4 — французької рисистої (ФР) — 2003–2004 рр.; американської рисистої (АР) — використовуваних у 1982–1988 рр., 2003, 2006, 2011 рр. Визначено, що в Україні нині застосування штучного осіменіння у конярстві на низькому рівні, що пов'язано з високою вартістю спермопродукції цінних плідників та відсутністю галузевої програми її закупівлі. Найнижчий відсоток зажеребіння спостерігали від використання СП плідників ОР породи — 31,6% та АР — 25%. При цьому від ФР — 49,3%. При закупівлі спермодоз рекомендується враховувати вік плідників та тривалість їх зберігання в кріобанку. Встановлено, що найвищим відсотком зажеребіння від застосування штучного осіменіння характеризувались кобили не старше 12 років, а також ті, які були запліднені у квітні. Кореляція між результатами осіменіння та віком кобил є невірною, слабою і зворотною — 0,179; між результатами осіменіння та місцем запліднення — вірогідною, сильною зворотною — 0,715 ($P > 0,95$). Загальною особливістю СП плідників з найнижчими відсотками жеребності у кобил був взаємозв'язок з їх віком. Так, вік плідника АР, який дав 25% зажеребіння, становив 18 років (Ньюк Іт Фредді). На низький відсоток зажеребіння впливав і термін зберігання спермопродукції у кріобанку (від 9 до 12 років).

636.22/.29 ВРХ. Скотарство

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — доктор с.-г. наук ЖУКОРСЬКИЙ О.М.

УДК 636.082.12.232:591.151

2016.2.246. СЕЛЕКЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ СТАТЕВОГО ДИМОРФІЗМУ МОЛОЧНОЇ ХУДОБИ / Гончаренко І.В., Вінничук Д.Т. // Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2015. — № 2(120). — С. 185–190. — Библиогр.: 10 назв. Шифр 547033.

ВРХ (племзаводи), бугаї-плідники (симентали), корови (сіра українська), диморфізм молочної худоби статевий, селекція ВРХ.

Досліджено вплив статевого диморфізму на плодючість та інтенсивність росту потомства бугаїв-плідників і корів із чисельних родин племінних стад. Використано дані племінного обліку племзаводів “Шамраївський” та “Поливанівка”, а також каталогів зарубіжних порід, переважно італійських (кіанська і маркіджано-романьольська), які мали живу масу 1300–1400 кг у віці 3–4 роки. Встановлено, що бугаї-плідники

сименталької породи української селекції значно різняться між собою за ступенем прояву статевого диморфізму, попри відсутності відбору за цією ознакою у стадах. Наведено динаміку живої маси молодяку різного віку — нащадків плідників з добре вираженим статевим диморфізмом. Зазначено, що інтенсивність росту у потомства плідників з високим ступенем диморфізму істотно вища (2–30%) відповідних показників у нащадків бугаїв зі слабо вираженим диморфізмом. За величиною приросту живої маси потомства і різним ступенем диморфізму материнський вплив становить 4,46–18,6%. У бугаїв-плідників із чітким проявом статевого диморфізму запліднювальна здатність сперми значно вища (6,5–14,2%) порівняно з їх однолітками, у яких диморфізм слабо виражений (табл.). У висновках підкреслено, що природний відбір сприяє не лише збереженню, але й посиленню ознак статевого диморфізму чоловічих і жіночих особин.

УДК 636.2.034.082.2:575.113

2016.2.247. СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ГЕНОМНОЇ СЕЛЕКЦІЇ В МОЛОЧНОМУ СКОТАРСТВІ / Рубан С.Ю., Даншин В.О., Федота О.М. // Біологія тварин. — 2016. — Т. 18, № 1. — С. 117–125. — Бібліогр.: 27 назв.

Молочне скотарство, геномна селекція, прогноз племінної цінності ВРХ.

Проаналізовано світові досягнення в галузі геномної селекції великої рогатої худоби. Успіхи в секвенуванні геному тварин дали можливість відслідковування успадкованості коротких хромосомних фрагментів за допомогою чіпів низької та високої щільності для розрахунку генетичної цінності тварин. Оскільки фенотипи бугаїв мають набагато більшу точність порівняно з коровами, референтні популяції (РП) складаються, насамперед, з генотипованих бугаїв, оцінених за потомством. У той самий час, в окремих країнах до РП корів включають після певної стандартизації їх фенотипів. Одержані результати оцінки ефектів великої кількості SNP-маркерів використовують для прогнозування племінної цінності тварин. Прогноз можна здійснювати відразу після народження тварини незалежно від наявності даних про продуктивність самої тварини або її родичів. У більшості випадків кінцева оцінка комбінує суму ефектів SNP-маркерів та залишкових полігенних ефектів з результатами традиційної оцінки. Порівняння різних методів геномної оцінки свідчить про деяку перевагу байєсовських методів за наявності невеликої кількості локусів кількісних ознак (QTL) зі значними ефектами, але на практиці здебільшого використовується геномний BLUP. Геномна оцінка особливо доцільна в галузі молочного скотарства, оскільки вона дає змогу вдвічі знизити генераційний інтервал порівняно із традиційною оцінкою за потомством. При використанні геномної селекції середньорічний генетичний прогрес може бути збільшений у 2 рази, навіть якщо інтенсивність відбору залишається незмінною.

УДК 636.22/28.033.084.522.2

2016.2.248. НОВІТНІ ОБ'ЄМНО-ПЛАНУВАЛЬНІ І ТЕХНОЛОГІЧНІ РІШЕННЯ ПРИМІЩЕНЬ З ВИРОБНИЦТВА ЯЛОВИЧИН / Ластовська І.О., Луценко М.М. // Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2015. — № 2(120). — С. 25–29. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 547033.

М'ясне скотарство, яловичина, утримання телят безприв'язне, відгодівля молодняку ВРХ, реконструкція приміщень для телят, ресурсоощадні технології.

Зауважується, що в Україні на сьогодні збереглася велика кількість приміщень, які раніше були побудовані навколо цукрових заводів. Пропонується реконструкція цих приміщень та використання їх для виробництва яловичини. У сучасних економічних умовах в АПК створення великих ферм на 5 тис. голів відгодівельного молодняку ВРХ є проблематичним, а ферм на 2 тис. гол. — найбільш раціональним. Представлено розробку нових об'ємно-планувальних і технологічних рішень щодо створення приміщень, призначених для відгодівлі молодняку ВРХ. Показано результати дослідження їх ефективності на базі колишнього відгодівельного комплексу у с. Дулицьке Сквирського р-ну Київської обл. Для реконструкції існуючих приміщень шириною 21 і 36 м з прив'язною системою утримання запропоновано безприв'язний спосіб із зонним розміщенням тварин, який передбачає зони годівлі і відпочинку. Основні принципи самообслуговування тварин: вільний доступ до води і кормів; годівля з кормового столу повнорационними сумішками; ресурсоощадна система забезпечення мікроклімату за рахунок світлоаераційних дашків і бокових штор; мінімальна кількість обслуговуючого персоналу; зменшення витрат порівняно з новим будівництвом. При цьому, за рахунок комфортних умов утримання телят, прирости живої їх маси збільшуються на 10–15%, а витрати зменшуються на 12–18%. Дрібногруппове утримання по 20–40 голів знижує затрати праці, зокрема на організацію годівлі, на 44,3%. За запропонованої технології один працівник ферми обслуговує 500 голів телят.

УДК 636.22/28.034.082.26

2016.2.249. ДОСВІД І ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ КРОСБРИДИНГУ В МОЛОЧНОМУ СКОТАРСТВІ / Бащенко М.І.,

Костенко О.І., Рубан С.Ю. // Вісник аграрної науки. — 2016. — № 5. — С. 28–33. — Бібліогр.: 14 назв.

Молочне скотарство, селекція ВРХ, кросбридинг у молочному скотарстві, схрещування ВРХ, країни світу.

Представлено породний склад племінного поголів'я корів молочних порід України, який становив у 2014 р. — 129037 гол. Серед 13 порід найбільше (69328 гол.) належить українській чорно-рябій молочній худобі, а найменше (248 гол.) — англійській. Охарактеризовано продуктивність корів основних порід у країнах світу за даними племінного обліку 2013 р. Наведено середнє значення цінності різних індексів щодо оцінки помісей 1-го покоління (F_1) порівняно із чистопорідними голштинами. Показано результати схрещування голштинів з європейськими поліпшувачами (нормандська, монбельярдська, скандинавська червона). Наведені дані свідчать про певні переваги за показниками виходу молочного білка та жиру саме 3-порідних помісей порівняно з 2-порідними. Отже, за використання 3-порідних схем схрещування відбувається максимальний ефект гетерозису. Після того систему підбору плідників рекомендується орієнтувати знову на основну породу (голштинську). Основний ефект при схрещуванні голштинської породи з низкою європейських спостерігається за ознаками відтворення та виживаності телят. Одним з напрямів удосконалення вітчизняних порід молочної худоби є пошук оптимальних варіантів їх схрещування з породами: монбельярдська, червона шведська, скандинавська червона, швіцька та джерсейська.

УДК 636.22/28.034.082:637.12.04

2016.2.250. ПОРОДНІ ОСОБЛИВОСТІ УСПАДКУВАННЯ ПЛЕМІННОЇ ЦІННОСТІ ЗА МАСОВОЮ ЧАСТКОЮ ЖИРУ В МОЛОЦІ КОРІВ МОЛОЧНИХ ПОРІД / Бабенко О.І., Афанасенко В.Ю., Олешко В.П. // Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2015. — № 2(120). — С. 182–185. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 547033.

ВРХ (голштинська та укр. чорно-ряба молочна), молочне скотарство, племінна справа (ВРХ), генетика і селекція ВРХ.

Дослідження проведено у СТОВ "Агросвіт" Миронівського р-ну Київської обл. на основі бази даних СУМС "Інтесел Орсе" племазаводу голштинської та української чорно-рябій молочної порід ВРХ (318 і 325 голів відповідно). Констатується, що особливості успадкування племінної цінності за масовою часткою жиру в молоці обох порід є відсутність у ньому форми "понаддомінування" (ПД). Форми ПД та регресія (Р.) можуть з'являтися в результаті неадитивної дії генів. Основною формою успадкування масової частки жиру в молоці є проміжна (ПФУ), яка у корів голштинської породи становить 70,7%, а в української чорно-рябій молочної — 52,6%. Представлено результати племінної цінності за масовою часткою жиру в молоці обох порід за формами успадкування: домінування матері (ДМ), домінування батька (ДБ), проміжна та регресія. У корів-первісток голштинської породи частота успадкування за ДМ становила 4,4%, а в української чорно-рябій молочної — 5,8%; за ДБ — 4,3 та 11,3% відповідно. Регресія у голштинів спостерігалась у 13,5%, а в української чорно-рябій — 37,3%; племінна цінність дочок — на рівні -0,7 і -0,5%. В обох породах батьківські особини дочок, у яких проявилась регресія, мали хоч і невисоку, але додатну племінну цінність. Зроблено висновок, що добір серед маточного поголів'я і бугаїв-плідників за масовою часткою жиру в молоці буде сприяти поліпшенню цієї ознаки у нащадків здебільшого за ПФУ. Успадкування племінної цінності за масовою часткою жиру в молоці за ДБ та ДМ в обох породах виявилось негативним. При ДБ у дочок голштинської породи племінна цінність породи становила: -0,21%, а в української чорно-рябій молочної -0,5%. При ДМ відповідно -0,26 і -0,2%. Отже, характерним є те, що племінна цінність батьків в обох породах за їх домінування виявилась від'ємною, що засвідчило про невдалий підбір бугаїв-плідників до конкретних маток.

УДК 636.22/28.034.084.412/523

2016.2.251. УДОСКОНАЛЕНІ ПАРАМЕТРИ НОРМОВАНОЇ ГОДІВЛІ ВИСОКОПРОДУКТИВНОЇ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ МОЛОЧНИХ ПОРІД УКРАЇНИ: наук.-практ. рекомен-

дації / Петренко В.І., Михальченко С.А., Дімчя Г.Г., Майстренко А.Н. / ДУ ІСГЗ НААН. — Д., 2015. — 86 с. Шифр 547210.

Молочне скотарство, годівля високопродуктивних корів, корми і раціони ВРХ, норми годівлі ВРХ (нові).

Констатується, що в останні десятиліття у країнах з розвиненим тваринництвом у годівлі високопродуктивних корів контролюються показники нейтральнодетергентної та кислотодетергентної клітковини, розщеплюваного і нерозщеплюваного в рубці протеїну, а також концентрація енергії в сухій речовині раціону, які повніше і точніше відповідають потребам тварин у поживних речовинах, що і сприяє високій продуктивності. Проте у вітчизняних довідниках 20–30-річної давності всі ці новачки відсутні і в більшості господарств не враховуються. Тому розроблено і запропоновано сучасні вимоги та нормативи щодо ведення ефективного високопродуктивного молочного скотарства. У рекомендації включено велику кількість даних щодо поживності кормів, відповідні потреби корів різної продуктивності в поживних речовинах. Представлено методику складання оптимальних раціонів і визначення кондиції тварин тощо. Запропоновані технології оптимізованої годівлі ВРХ дадуть змогу істотно підвищити продуктивність корів та знизити собівартість продукції.

УДК 636.22/.28.034.084.412/.523

2016.2.252. ОРГАНІЗАЦІЯ НОРМОВАНОЇ ГОДІВЛІ МОЛОЧНОЇ ХУДОБИ / Гладій М.В., Полупан Ю.П., Кебо В.Г., Дедова Л.О., Остаповець Л.І., Порхун М.Г., Передрій М.М., Мітїогло Л.В., Шаран П.І., Бірюкова О.Д.; за наук. ред. В.Г. Кеб-ка. — Чубинське, 2015. — 72 с. — Бібліогр.: 14 назв. Шифр 546995.

Молочне скотарство, амінокислоти, вітаміни, макро- і мікроелементи, годівля корів, корми і раціони корів, продуктивність корів, премікси, норми годівлі ВРХ.

Представлено рекомендації для спеціалістів і керівників крупних молочно-товарних комплексів, фермерів і власників особистих господарств з виробництва молока. Висвітлено комп'ютерну модель оптимізації складу і розрахунку вартості раціонів і преміксів та очікуваної рентабельності виробництва молока для лактуючих корів згідно із сучасними уточненими і доповненими деталізованими нормами годівлі (за 30 і більше контрольованими показниками) з метою досягнення генетично зумовленого рівня продуктивності. Акцентується увага на тому, що успадковуваність більшості селекційних ознак становить лише 30%, а 70% зумовлено іншими факторами, де вирішальне значення в селекційному процесі належить годівлі, умовам утримання й експлуатації тварин, постійному контролю за станом їхнього здоров'я та обміном речовин в організмі. Деталізовано показники раціонів для сухостійних і лактуючих корів з різною живою масою і річним надоем. Наведено енергетичну і поживну цінність основних видів кормів. Конкретизовано дані сучасного лабораторного зоотехнічного аналізу кормів в Україні.

УДК 636.22/.28.034.084:612.015.3

2016.2.253. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОРІВ ЕНЕРГІЄЮ У СУХОСТІЙНИЙ ПЕРІОД / Грубер Др. Леонард (НДЦ Раумберг-Гупенштайн, Австрія) // Agroexpert. — 2016. — № 2. — С. 100–103.

Молочне скотарство, годівля корів, обмін речовин у корів, лактація корів, енергетичний баланс у корів, корови на сухості, ВРХ (симент., швіцька, голштин.).

Представлено результати досліджень, проведених на 3 породах корів: симентальська, швіцька та голштинська (по 27 гол.) — 2-ї лактації. Загалом досліджено 81 корову, а саме: по 27 тварин у групі на сухості (Н, С, В) та по 9 гол. у підгрупі на лактації (Н-Н, С-С, В-В). Наведено показники продуктивності та обміну речовин у корів, яким згодовували раціони за 3 рівнями енергії — 75, 100 та 125% (Н, С та В, тобто низький, середній та високий). Встановлено, що забезпечення корів енергією у сухостійний період впливає на рівень споживання корму і продуктивність, енергетичний баланс та обмін речовин у наступну лактацію. Однак цей вплив залежить переважно від рівня енергії у період лактації. Високе забезпечення корів енергією на сухості сприяє молочної продуктивності та зменшує споживання корму, і таким чином призводить до негативного енергетичного балансу під час лактації. Це збільшує навантаження на обмін речовин у

корови з негативними наслідками для її здоров'я, відтворення, і як наслідок, періоду продуктивного використання.

УДК 636.22/.28.034:612.11

2016.2.254. СРАВНИТЕЛЬНАЯ ОЦЕНКА ФИЗИОЛОГО-БИОХИМИЧЕСКИХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ КРОВИ КОРОВ ЧЁРНО-ПЁСТРОЙ И ДЖЕРСЕЙСКОЙ ПОРОД / Гусев И.В., Гимадеева Л.С., Рыков Р.А. // Зоотехния. — 2015. — № 12. — С. 19–20.

ВРХ (чорно-ряба та джерсейська), кров корів різних порід, молочна продуктивність корів, корови лактуючі (біохімія).

Дослідження проведено (ФГБНУ "ВНИИЖ им. Л.К. Эрнста") на 2 групах корів — чорно-рябої (КЧР, 18 гол.) та джерсейської (КД, 30 гол.) порід. Умови утримання і годівля корів були рівнозначні. Кров для досліджень відбирали у корів 2- і 3-ї лактації на 60–120 день після отелу. Результати засвідчили відмінності за показниками молочної продуктивності, біохімічними та гематологічними даними у породах (табл.). За молочною продуктивністю КЧР значно переважали своїм рівнем — КД, а саме: на 72,5%, проте поступалися за часткою білка у молоці (у КЧР — 3,08, у КД — 4,10) та жиру (КЧР — 4,00, у КД — 5,57). Наведено показники азотистого, ліпідного, вуглеводного та мінерального обміну у цих порід. У сироватці крові КЧР уміст загального холестерину і холестерину високої щільності був значно більшим — на 13,2 та 46,5% відповідно. За холестерином низької щільності різниці не виявлено, проте за холестерином дуже низької щільності та тригліцеридами КД переважали на 64,3 та 61,3% відповідно. Щодо вмісту глюкози коливання рівнів були незначними. Концентрація фосфору у КД вища на 28,7%. Залізо у КЧР становило 22,65 мкмоль/л, у КД — 27,03. Уміст гемоглобіну та еритроцитів у КЧР — $100,30 \pm 1,80$ г/л та $6,37 \pm 0,14 \cdot 10^{12}$ /л відповідно. Водночас у КД ці показники були достовірно більшими і дорівнювали $111,81 \pm 2,50$ г/л та $6,61 \pm 0,15 \cdot 10^{12}$ /л відповідно, що свідчить про інтенсивніші окисно-відновлювальні процеси у джерсейської породи ВРХ. Показники гематокрита у КД також були вищі і становили $30,59 \pm 0,70\%$ (у КЧР — $27,92 \pm 0,50\%$).

УДК 636.22/.28.034:612.664:636.084.523

2016.2.255. ДИНАМІКА ГЕМАТОЛОГІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ЛАКТУЮЧИХ КОРІВ ЗА ВИКОРИСТАННЯ В ЇХ РАЦІОНІ ВДОСКОНАЛЕНИХ РЕЦЕПТУР ПРЕМІКСІВ / Козир В.С., Качалова К.Я. // Вісник аграрної науки. — 2016. — № 4. — С. 38–42. — Бібліогр.: 11 назв.

Корови лактуючі, годівля лактуючих корів, кормові добавки, премікси, кров корів.

Представлено результати досліджень застосування нової методології складання рецептур кормових добавок для тварин. Суть її у тому, що тільки на основі вивчення біохімії крові тварин і хімічного складу кормів у премікси включають дефіцитні компоненти у відповідній кількості. На повновікових коровах голштинської породи (15 гол.), яким згодовували такі премікси, показано, що завдяки усуненню конкретного дефіциту елементів живлення й оптимальному набору їх у преміксі надії зростали від 27 до 34%. Наведено динаміку гематологічних показників крові лактуючих корів перед отеленням та після нього (1, 3, 6, 10, 20 діб). Установлено, що при застосуванні запропонованої методології щодо створення преміксів, у крові корів накопичення проміжних продуктів обміну білків, вуглеводів і жирів (кетонів тіл) стало нижче норми для цього виду і фізіологічного стану тварин. Це свідчить про посилення метаболічних процесів та інтенсивності розщеплення проміжних продуктів до кінцевих субстанцій розпаду, що дає змогу організму більше отримувати енергії й інтенсивніше здійснювати біосинтез пластичних макромолекул. Показано достовірну позитивну кореляцію між рівнем ліпідів у крові і надоями, умістом білка і жиру в молоці, що свідчить про сприятливий вплив на вуглеводно-жировий, мінеральний і А-вітамінний обмін. Зроблено висновок, що збалансування раціонів корів завдяки запропонованим преміксам, які оптимізують амінокислотний, макро-, мікроелементний і вітамінний склад, позитивно впливає на підвищення життєздатності тварин та їх продуктивності.

УДК 636.22/.28.082.12/.23:579.252.55

2016.2.256. РІЗНОМАНІТНІСТЬ І ХАРАКТЕР РОЗПОДІЛУ АЛЕЛІВ ГЕНА VOLA-DRB 3.2 СЕРЕД ПОРІД ВЕЛИКОЇ РОГА-

ТОЇ ХУДОБИ / Супрович Т.М., Супрович М.П., Колінчук Р.В., Махночова Н.Б. // Біологія тварин. — 2015. — Т. 17, № 4. — С. 121–128. — Бібліогр.: 23 назви.

BPX, селекція BPX, стійкість BPX до хвороб, молекулярно-генетичний маркер, поліморфізм, алель, ген BoLA-DRB 3, генофонд BPX.

Для вивчення генетичного різноманіття і диференціації порід BPX як тест-систему використовують дані поліморфізму гена BoLA-DRB 3 головного комплексу гістосумісності, який забезпечує формування імунної відповіді на бактеріальні і вірусні інфекції. За останнє 10-ліття серед дослідників зріс інтерес до вивчення можливого зв'язку між алелями екзона 2 гена BoLA-DRB 3 та стійкістю корів різних порід до захворювань. Представлено дані розподілу частот алелів гена BoLA-DRB 3 у таких порід BPX: українська чорно-ряба молочна (n=162), укр. червоно-ряба молочна (n=117), голштинська (n=524), зебуподібна худоба (n=95), калмицька (n=66), костромська (n=104), якутська (n=105), ярославська (n=141). Наведено кількість алелів гена BoLA-DRB 3.2 та алелів із частотою понад 5%, знайдених на DRB 3.2 локусі у світових порід: голштинська і джерсейська (США, Канада), креольська Сааведрино, аргентинська, айширська (Росія), гранська — Гольпаеган, голштинська і Сістані, норвезька червона, пакистанська Сахівал, індійська — Канкрей і Харіана, зебуподібна Тапаркар, китайська жовта, таїландська — голштини × зебу, японська — шортгорнська, голштинська і чорна. За допомогою методів ПЛР-ПДРФ та АС-ПЛР визначено 54 алеля екзона 2 гена BoLA-DRB 3. За результатами досліджень 2 українських молочних порід BPX встановлено, що в укр. чорно-рябій молочній худобі — 28 алелів, а в українській червоно-рябій молочній — 22. Частотний спектр

їх в обох популяціях рівномірний. Із частотою понад 5% у 1-й вітчизняній породі визначались алелі: *03, *08, *10, *13, *22, *24 та *28, а у 2-й — *01, *03, *07, *07, *11, *16, *22 та *24. Обидві породи мають достатньо високий рівень поліморфізму. Значення очікуваної гетерозиготності для 1-ї — $H_e=0,939$, а для 2-ї — $H_e=0,921$. У висновках підкреслено, що інформативний молекулярно-генетичний маркер DRB 3.2 необхідно використовувати у спрямованій вітчизняній селекції BPX для створення стад, стійких до різних захворювань.

УДК 636.292.1.034.082.13

2016.2.257. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СУЧАСНОГО ГЕНОФОНДУ БУЙВОЛІВ МОЛОЧНОГО ТИПУ / Гузєєв Ю.В., Вінничук Д.Т. // Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2015. — № 2 (120). — С. 190–194. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 547033.

Буйволівництво, країни світу, молочні породи буйволів, генофонд буйволів.

Висвітлено деякі матеріали щодо галузі буйволівництва у зарубіжних країнах. Наведено молочну продуктивність 19 порід буйволиць (тривалість лактації, надій, масова частка жиру і білка). Показано чисельність поголів'я буйволів в Італії. Зазначено, що для прилиття крові та генетичного поліпшення української популяції буйволів з Італії у 2014–2015 рр. імпортовано глибокозаморожене сім'я 9 буйволів-плідників середземноморської породи (наведено їх характеристику). Тривалість лактації матерів буйволів-плідників, спермопродукція яких імпортована в Україну, становить у середньому 270 днів, надій за лактацію — 3236–5967 кг з масовою часткою жиру 7,3–9,6% та білка — 4,4–5,7%, що свідчить про їх високий генетичний потенціал.

636.32/.39 Вівчарство. Козівництво

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — доктор с.-г. наук ЖУКОРСЬКИЙ О.М.

УДК 636.32/.38.033.035.082.084

2016.2.258. РЕЗУЛЬТАТИ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНТЕНСИВНИХ ТИПІВ ОВЕЦЬ АСКАНІЙСЬКОЇ М'ЯСОВОВОВНОЇ ПОРОДИ З КРОСБРЕДНОЮ ВОВНОЮ ЗА УМОВ НЕСТАБІЛЬНОГО РІВНЯ ГОДІВЛІ / Польська П.І., Калащук Г.П. // Вівчарство та козівництво: фах. темат. наук. зб. — Нова Каховка, 2015. — Вип. 1. — С. 3–12. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 547183.

Вівці інтенсивних типів, вівці аскан. м'ясо-вовнові, вівці з кросбредною вовною, генофонд овець України, годівля овець, селекція овець, генотипи овець видатні.

Відзначається, що в Україні вдосконалення інтенсивних типів овець за умов їх годівлі — 80–100% до норми сприяло конструюванню в ДГ ІТСТР "Асканія-Нова" новітніх видатних генотипів з рекордними показниками середньої живої маси баранів-плідників — 123,4–138,6 кг, вівцематок — 76,8–79,9 кг, баранів-річників — 74,9–82,8 кг, ярок — 61,1–64,7 кг, у яких настриг чистої вовни становив відповідно 8,3–9,3 кг; 5,0–5,6; 5,6–5,84; 5,15–5,55 кг, а довжина вовни — 15,0–21,6 см. При цьому вихід чистого волокна — 64,2–73,2%. Показано, що за екстремальних умов годівлі (24,5% до норми) жива маса баранів-плідників зменшилась у 2 рази, настриг чистої вовни — у 2,5–3,4 раза, довжина її — на 3,8–5,1 см (18,2–39,0%). Факт збереження тварин від загибелі створених інтенсивних типів овець за екстремальних умов годівлі (24,5 і 34,2%) є основним доказом їх феноменальної адаптивної здатності, сформованої стресостійкості, видатної генетичної і господарської цінності. Тривалий термін удосконалення цих овець за умов екстремального рівня годівлі (24,5–47,0%) протягом 6 поколінь зберіг спадково обумовлену здатність до формування у 2014 р. видатних генотипів овець з рекордною комбінованою продуктивністю. Це засвідчило про безсумнівну можливість відновлення інноваційного генофонду тварин, який не має аналогів у світовій практиці.

УДК 636.32/.38.033.082.21:004.4

2016.2.259. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ БАЗИ ДАНИХ ПЛЕМІННОГО ОБЛІКУ ОВЕЦЬ М'ЯСНОГО НАПРЯМУ ПРОДУКТИВНОСТІ / Горлов О.І., Мокєєв І.О., Щербаків А.В., Івіна К.А., Чігаєва О.П. // Вівчарство та козівництво: фах. темат. наук. зб. — Нова Каховка, 2015. — Вип. 1. — С. 53–64. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 547183.

Вівці м'ясної продуктивності, племінний облік овець, інформаційні БД овець, автоматизований облік овець, технології нові у вівчарстві.

Розроблено і протестовано на рандомізованому масиві показників комп'ютерні програми для бази даних овець м'ясного напрямку (ОМ) продуктивності з метою відповідності її сучасним вимогам племінного обліку та підвищення ефективності селекції. Представлені програми призначено для вхідного контролю і максимального виключення помилок при введенні (чи імпорті) інформації у БД, а також для автоматичного обчислення даних щодо показників продуктивності ОМ у розрізі їх порід, місцезнаходження (регіон, область, район, господарство) або форми власності господарств. Усі дані розміщено в ієрархічному порядку, що виключає зберігання "інформаційного сміття". Їх структура дає змогу автоматично генерувати звіти по заданих параметрах. Для БД розроблено комплекс запитів і програмних списків з метою формування набору відомостей. Передбачено можливість встановлення фільтрації за будь-якими параметрами, що дає змогу швидко й об'єктивно відсортовувати показники і знайти їх сумарні/середні значення. Програмне повернення значень в MS Excel дає можливість формувати діаграми живої маси при народженні тварин, їх приростів у розрізі порід. Розроблено також програму для вибірки даних у середовищі С# з використанням вбудованих класів і методів, що дає можливість користувачеві вибирати з бази відомості шляхом відповідного запиту. Представлений набір даних може бути експортований користувачем в MS Excel для одержання таблиць, звітів, діаграм тощо.

УДК 636.32/38.082(477.8)

2016.2.260. ОЦІНКА ПРОДУКТИВНИХ ЯКОСТЕЙ ОВЕЦЬ ЗАКАРПАТСЬКОГО ВНУТРІПОРІДНОГО ТИПУ ПОРОДИ ПРЕКОС / Філеп Р.Г. // Вісник Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету. — 2015. — № 3. — С. 91–94. — Бібліогр.: 6 назв.

Вівчарство Закарпатської обл., вівці прекоос.

Дослідження проведено у СФГ "Шітев" Берегівського р-ну Закарпатської обл. на вівцематках закарпатського типу породи прекоос I класу й еліта, де застосовують чистопорідне розведення. Плодючість вівцематок цього типу дорівнює 108,2%, а при відлученні ягнят середній показник становив 82,2 гол. на 100 вівцематок. Висока молочна продуктивність вівцематок позитивно впливає на ріст і розвиток молодняку, а також на реалізацію генетичного потенціалу щодо скоростиглості приплоду та вигодовування ягнят як одинаків, так і двійнят. Молоко вівцематок високої якості. Молочна продуктивність за перші 20 днів лактації — 23,26 кг молока у групі з одинаками і 35,0 кг з двійнятами. Середньодобова молочність — 1163 г та 1750 г відповідно. Середньодобовий приріст ягняти — 233 г (одинаків) та 175 г (двійнят). Індекс компактності у молодняку 8-міс. віку одинаків становив 6,6 та двійнят — 5,9, а забійний вихід — 47,9 і 44,6% відповідно. Племінна робота спрямовується на підвищення молочності, скоростиглості і живої маси молодняку при відлученні, удосконалення овець закарпатського типу породи прекоос за використання кращих генотипів баранів-плідників вітчизняного генофонду, зокрема асканійської м'ясо-вовнової породи.

УДК 636.32/38.082.232.084

2016.2.261. ПОРІВНЯЛЬНА ОЦІНКА БАРАНІВ-ПЛІДНИКІВ АСКАНІЙСЬКОГО ЧОРНОГОЛОВОГО ТИПУ ЗА ВЛАСНОЮ ПРОДУКТИВНІСТЮ ТА ЯКІСТЮ НАЩАДКІВ ЗА РІЗНИХ УМОВ ГОДІВЛІ / Антановська-Маслюк О.Й. // Вівчарство та козівництво: фах. темат. наук. зб. — Нова Каховка, 2015. — Вип. 1. — С. 23–33. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 547183.

Вівці аскан. чорноголові, барани-плідники, племзавод "Асканія-Нова", годівля овець, селекція овець.

Проаналізовано показники власної продуктивності 6 основних асканійських чорноголових баранів-плідників 2006 р. народження, які належать до 5 споріднених груп трьох генеалогічних ліній та їх нащадків, від народження до 14-місячного віку (племзавод "Асканія-Нова", Чаплинський р-н, Херсонська обл.). Показано, що навіть за екстремального і гранично низького рівня годівлі (35–61% від норми) всі вони мали відносно високі показники продуктивності та вирізнялися певними індивідуальними особливостями. Найвищу племінну цінність при продуктивному доголюванні і рекордних показниках комбінованої продуктивності проявив баран № 160 лінії 151 спорідненої групи 560. Це обумовило закладання на нього лінії з трьома спорідненими групами. Висока комплексна оцінка нащадків обох статей від 4,0 до 4,5 балів дозволила стверджувати, що всі досліджувані барани характеризуються достатньою адаптивною здатністю і високою племінною цінністю. Наведено показники виходу ягнят на 100 маток та їх збереження, а також оцінку баранів-плідників (№№: 160, 60, 169, 41, 22 і 350) за якістю дочок та синів. Зроблено висновок, що поглиблену селекцію в малочисельній закритій популяції на основі індивідуального багатоступінчастого добору та спеціального підбору потрібно проводити безперервно, незважаючи на рівень годівлі.

УДК 636.32/38.082.453.53

2016.2.262. ВПЛИВ ТРИВАЛОСТІ ЕКВІЛІБРАЦІЇ НА ЯКІСТЬ СПЕРМИ БАРАНІВ / Лобачова І.В. // Вівчарство та козівництво: фах. темат. наук. зб. — Нова Каховка, 2015. — Вип. 1. — С. 186–196. — Бібліогр.: 19 назв. Шифр 547183.

Барани аскан. тонкорун., сперма баранів (заморожування, еквілібрація), метаболізм у сперміях баранів.

Для визначення можливості скорочення тривалості еквілібрації проти традиційних 3,5–4 годин при кріоконсервації сперми асканійських тонкорунних баранів (n=6) у травні-червні проведено 2 досліди (Ін-т тварин. степових районів "Асканія-Нова" — ННСГЦВ). Установлено, що скорочення тривалості еквілібрації сперми баранів (ЕСБ), розбавленої кріопротекторним середовищем використаного складу, до 44–52 хвилин негативно позначається на якості розморо-

женої сперми (активність її = 0) і недопустиме, а скорочення тривалості ЕСБ до 100–120 хв не мало такого руйнівного впливу і є технологічно допустимим. Визначено, що однією з імовірних причин зменшення показника активності сперми, фасованої, еквіліброваної і замороженої у паєтах, може бути відсутність вільного доступу кисню, що гальмує становлення адаптаційних процесів у сперміях. Зроблено висновок, що зменшення тривалості етапу еквілібрації можливе, але необхідно вдосконалити склад кріопротекторного розчину.

УДК 636.32/38.084.412.087.7

2016.2.263. НОРМУВАННЯ ГОДІВЛІ ЛАКТУЮЧИХ ВІВЦЕМАТОК ЗА ДЕФІЦІТНИМИ МІНЕРАЛЬНИМИ ЕЛЕМЕНТАМИ / Агій В.М., Дурдинець Т.М., Грига Н.П., Гуленко М.П. // Вісник Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету. — 2015. — № 3. — С. 104–106. — Бібліогр.: 7 назв.

Вівцематки (укр. гірсько-карпат.), мікроелементи в кормах, годівля вівцематок, антиоксидантний статус овець, кормові добавки, мінеральне живлення вівцематок, кров овець.

Представлено результати дослідження на вівцематках 1-ї лактації української гірсько-карпатської породи, проведеного у ТОВ "Закарпатське руно" Воловецького р-ну, де ґрунти збіднені на мікроелементи і належать до IV біогеохімічної зони. Показано, що згодовування вівцематкам уволю мінерально-сольових брикетів-лизунців (кухонна сіль — 37%, глауберова сіль — 9, алуніт — 14, каолін — 7, бентоніт — 2, цеоліт — 2, бікарбонат натрію — 5, гіпс — 3, дріжджі кормові — 7, сечовина — 1, меляса — 10, вода — 3) у літньо-пасовищний період сприяло значному покращанню метаболізму. Наведено динаміку біохімічних показників сироватки крові: АЛТ (0,64±0,05 та 0,66±0,03); АСТ, мккат/л (1,47±0,03 та 1,56±0,01); загальний білок, г/л (72,7±6,7 та 67,2±6,1); сечовина, ммоль/л (8,7±1,4 та 9,8±2,0); глюкоза, ммоль/л (4,1±0,08 та 5,0±0,26). Висвітлено хімічний склад бентоніту, до якого входить карбоксильна група (CO₂ — 5,6%). За результатами експерименту встановлено, що за згодовування вівцематкам вказаних брикетів-лизунців збільшились середньодобові прирости та молочна продуктивність на 6,1 та 5,6% відповідно порівняно з контролем. При цьому економічний ефект за рахунок поліпшення коефіцієнта конверсії корму становив 12,5% відносно контролю.

УДК 636.32/38:631.1.016(477)

2016.2.264. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ВІВЧАРСТВА ТА ШЛЯХИ ЇХ РОЗВ'ЯЗАННЯ / Беженар І.М. // Вісник Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету. — 2015. — № 3. — С. 95–103. — Бібліогр.: 9 назв.

Вівчарство перспективне (економ. аспект), вовна, овчини, смушки, молоко овець, баранина, конкурентоспроможна продукція, кооперація вівчарства, інформаційно-консультатійні центри.

Висвітлено динаміку занепаду галузі вівчарства в Україні за останні кілька десятиліть. Нині найвищу чисельність овець утримують підприємства Одеської обл. та АР Крим, а також Закарпатської, Донецької, Херсонської, Чернівецької та Харківської областей. В усіх категоріях господарств із 1990 по 2013 рік виробництво вовни в Україні скоротилося у 8,5 раза, у т.ч. у с.-г. підприємствах у 53,3 раза. Спостерігається переміщення виробництва вовни у приватний сектор (у 1990 — 11,2%, у 2013 р. — 86,6%). Сучасні світові тенденції свідчать про переорієнтацію галузі з вовнового на м'ясо-молочний напрям спеціалізації. Проаналізовано економічну ефективність галузі з урахуванням природно-кліматичних зон та регіонально-історичних особливостей. Перспективним напрямом є об'єднання дрібних товаровиробників і поширення кооперації та інтеграції різних форм власності та господарювання, що зорієнтоване на виробництво овечого молока та баранини. Зауважується на необхідності поліпшення порідних і продуктивних якостей овець шляхом удосконалення селекційно-племінної роботи, ветеринарного обслуговування, а також на використанні всіх можливостей для покращання умов утримання і годівлі, застосуванні ресурсощадних та інноваційних технологій органічного виробництва. Необхідно

створити постійнодіючі інформаційно-консультаційні структури, залучати навчальні заклади і наукові установи для діяльності яких має бути ефективна державна підтримка, раціональна організація праці та достойна її оплата. Заходи державної підтримки галузі мають концентруватися на високотехнологічному перспективному виробництві та стимулюванні реалізації регіональних модернізаційних програм і проектів, які уможливають результативну конкуренцію на світовому ринку продуктів вівчарства.

УДК 636.39.082.22

2016.2.265. ВИМОГИ ІНСТРУКЦІЇ З БОНІТУВАННЯ КІЗ МОЛОЧНИХ ПОРІД ЩОДО РІВНЯ МОЛОЧНОЇ ПРОДУКТИВНОСТІ КОЗЕМАТОК / Маслюк А.М. // Вівчарство та козівництво: фак. темат. наук. зб. — Нова Каховка, 2015. — Вип. 1. — С. 98–106. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 547183.

Кози молочних порід, молоко кіз, селекція кіз, інструкція з бонітування кіз.

Проаналізовано продуктивність кіз у господарствах України. Наведено шкалу оцінки козematок (ШОК) за надоем та вмістом жиру і білка в молоці (породи: зааненська, альпійська, тогенбургська, англо-нубійська). Стандартом молочної продуктивності обраних порід є вимоги I класу ШОК за окремими лактаціями (Л.), а для помісних тварин — вимоги II класу. Найвищі вимоги до рівня надою встановлено для зааненської породи (стандарт 800 кг у IV Л.), а вмісту жиру і білка — для англо-нубійської (стандарт 5,0%). В інструкції передбачено зростання продуктивності з віком (надій — з кожною наступною Л. — 5–10%). За кількістю молочного жиру за Л. — перевага за англо-нубійською породою, а за вмістом молочного білка — зааненською. Запропоновані вимоги Інструкції з бонітування кіз 4 основних молочних порід сприяють ефективній селекції стосовно підвищення продуктивності і вдосконаленню порід кіз в Україні.

УДК 636.933.2.03

2016.2.266. ПРОДУКТИВНІ ЯКОСТІ ПОТОМСТВА ВІВЦЕМАТОК АСКАНІЙСЬКОЇ КАРАКУЛЬСЬКОЇ ПОРОДИ РІЗНОГО РЕПРОДУКТИВНОГО ВІКУ / Китаєва А.П., Кременчук Л.В. // Вісник Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету. — 2015. — № 3. — С. 83–87. — Бібліогр.: 8 назв.

Вівчарство Одеської обл., вівцематки (репродуктивний вік), вівиці аскан. каракул., продуктивність овець, каракуль (жакет. смушков. тип).

Дослідження проведено в ПП “Агрофірма ім. М.О. Посмітного” Березівського р-ну Одеської обл. на 10 групах вівцематок (по 20 гол.) каракульської породи чорного забарвлення жакетного смушкового типу. Парування вівцематок здійснено з 3-ма баранами 3-річного віку жакетного смушкового типу. Встановлено, що осіменіння ярок асканійської каракульської породи в 9-місячному віці дає змогу одержати 130 ягнят на 100 маток. Найбільший вихід ягнят мали вівцематки 2-річного віку — 150%. При цьому 7-річного — 135%, 1,2-річного — 130%, а 8–10-річного зменшували плодючість до 100 ягнят на 100 маток. Інтенсивність росту молодняку від вівцематок різного віку свідчить про добру адаптаційну здатність до умов вирощування в постембріональний період, що дає можливість покращити їх м'ясну продуктивність. Вівцематки середнього репродуктивного віку (3–5 років) давали найпродуктивніше потомство. Зі збільшенням віку вівцематок зменшувалась кількість двійнят. Нащадки від усіх вівцематок мали переважно завитки типу вальок і біб. Менш цінні типи завитків здебільшого спостерігались у нащадків вівцематок середнього і раннього репродуктивного віку. До класу еліта віднесено від 40,0 до 48,6% ярок та від 31,4 до 66,7% — баранців, до 1-го класу — від 31 до 60,0% та від 20,0 до 45,7% відповідно. Ягнят 2-го класу найбільше мали вівцематки середнього і старшого віку (від 20,7 до 29,1%).

636.4 Свинарство

Науковий референт — РУЧКО Т.В.

Науковий консультант — академік НААН РИБАЛКО В.П.

УДК 636.4.082

2016.2.267. ПРОДУКТИВНІ ПОКАЗНИКИ ПІДСВИНКІВ АСКАНІЙСЬКОГО ТИПУ УКРАЇНСЬКОЇ М'ЯСНОЇ ПОРОДИ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД РІВНЯ ГОМОЗИГОТНОСТІ / Скрепець К.В. // Науковий вісник “Асканія-Нова”. — 2015. — Вип. 8. — С. 245–251. — Бібліогр.: 10 назв.

Свині, групи крові, алель, генотип, гомозиготність, параметри генофонду, продуктивні якості.

Досліджували параметри генофонду популяції свиней асканійського типу української м'ясної породи ДПДГ інституту “Асканія-Нова” за генетичними системами маркерних генів В, D, E, F, G, L систем груп крові та білковими локусами трансферину (Tf) і амілази (Am) з урахуванням ступеня гомозиготності (Y), а також рівня поліморфізму (ne) як за окремими генетичними системами, так і за комплексами локусів. Для цього все досліджене поголів'я (n=1730) було розподілено на 3 групи: з низьким, середнім та високим рівнем гомозиготності. У підсвинків кожної групи враховували живу масу при народженні, у віці 2, 4, 6 місяців, у свиноматок враховували багатоплідність, кількість поросят у гнізді в 1 та 2 місяці, масу гнізда при відлученні. Виявлено, що при відборі кращих тварин за показником живої маси підвищену селективну цінність мають алелі BB, Eedf, Eedf, Fb та генотипи Ba/Bb, Ebdg/Ebdg, Eedf/Eedf, Fb/Fb, Gb/Gb, у той час як алелі Ba, Ebdg, Fa та генотипи Ba/Ba, Ebdg/Ebdg, Eedf/Eedf, Fa/Fb, Ga/Gb у цьому плані характеризуються негативно. Відбір тварин за репродуктивними якостями призводить до накопичення в стаді свиней з визначеними алелями, у першу чергу такими, як Ebdg, Fb, Ga та Eedf, а також генотипами, гомозиготними за цими алелями. Визначено, що за відтворними якостями перевагу мають гомозиготи за алелями Eedf, Ebdg, Fb, Ga, у той час, як більш життєздатними є гомозиготи за алелями Eedf, Fa та, можливо, Gb. У стаді зосереджувалися тварини з алелями Ebdg, Gb і гетерозиготними генотипами Eedf/Ebdg,

Ebdg/Eedf, Ga/Gb що, вочевидь, пояснюється одночасним існуванням двох векторів відбору за життєздатністю (на користь гомозигот за алелями Ebdg, Gb) і продуктивністю (гомозиготи за алелями Ebdg, Eedf, Ga), спільний вплив яких і сприяє накопиченню у стаді відповідних комбінованих генотипів.

УДК 636.4.082

2016.2.268. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО СТИМУЛЯЦІЇ СТАТЕВОЇ ЦИКЛІЧНОСТІ У СВИНОМАТОК / Бабань О.А., Гаркавенко В.С., Щур Л.В. // Тваринництво сьогодні. — 2016. — № 5. — С. 40–43.

Свиноматки, статеві стимуляція, прогестерон, гормони.

Розроблено загальну концепцію застосування препаратів для стимуляції статевої циклічності. Розглянуто схему дії таких препаратів, як Ензапрост, (простагландин групи F2a), що забезпечує лізис жовтого тіла та, як наслідок, зменшення рівня прогестерону в крові і запуску механізму фолікулогенезу; додатково застосовують препарат Фертипіт або Альтрезин, який гальмує скорочувальну функцію гладеньких м'язів матки. Тобто його дія на матку проявляється пригніченням ферментів, які стимулюються естрогенами (системи глюкаронідази, фосфатази, вугільної анідрази), що відповідають за скорочення матки. Найбільш важливим моментом є те, що прогестерон регулює наступні процеси: м'язи матки стають не чутливими до дії окситоцину; сприяє закриттю каналу шийки матки й утворенню у ньому слизової пробки при вагітності; забезпечує секрецію ендометрію маткових залоз, тобто стимулює розвиток децидуальної тканини та впливає на формування альвеолярного апарату молочної залози; під впливом прогестерону як для яйцеклітин, так і для сперматозоїдів, у статевих органах свиноматок створюється відповідне рН середовище та накопичуються поживні речови-

ни; під його впливом на клітинах яйцепроводу утворюються β -2 адренергічні рецептори, які регулюють їх скорочувальну активність у процесі запліднення; встановлено, що він виступає як імунomodulatory. Пригнічує активність Т-хелперів, що має значення при заплідненні, а при взаємодії з гормонами тимусу — посилює виділення лютеїнізуючого гормону та відповідним чином впливає на механізми овуляції. Особливу увагу приділено синхронізації статевих охоти у стаді за допомогою Альтрезину (схема).

УДК 636.4.082.11

2016.2.269. ЕФЕКТИВНІСТЬ ПІДБОРУ БАТЬКІВСЬКИХ ФОРМ В ГЕНОФОНДОВИХ СТАДАХ СВИНЕЙ / Дудка О.І. // Науковий вісник "Асканія-Нова". — 2015. — Вип. 8. — С. 219–230. — Бібліогр.: 8 назв.

Свині, порода, лінія, підбір, ефект гетерозису (ЕГ), індекси схожості, кластерний аналіз.

Надано оцінку ефективності поєднуваності батьківських та материнських ліній генофондових стад свиней українських степових білої та рябої порід ДПДГ "Асканія-Нова". Встановлено, що 22,2% поєднань із загального їх числа у стаді української степової білої породи характеризуються позитивними варіантами фактичного гетерозису. Максимальний ефект поєднуваності за комплексом відтворювальних ознак встановлено в кросах ліній ♂ Задорого × ♀ Аспекта (ЕГ=120). Нейтральним варіантом гетерозису характеризується 42,2% поєднань при ЕГ у межах $\pm 5\%$ середньої по популяції. Значний ефект гетерозису встановлено в кросах ліній української степової рябої породи: ♀ Рубіна × ♂ Радія, ♀ Рассвета × ♂ Розбійника (ЕГ=106,9–112,8); ♀ Рябого × ♂ Розбійника (112,8); ♀ Розбійника × ♂ Рифа (111,0). Внутрішньолінійні варіанти значно поступалися кросам ліній за продуктивністю. За комплексом відтворювальних ознак встановлено рівень міжлінійної диференціації. Індекси схожості у стаді свиней української степової рябої коливалися в межах 0,154–0,951. Найбільш близькими виявилися лінії Рябого і Рифа, Реала і Розбійника, де коефіцієнти трансгресії становили відповідно 0,936 і 0,951. Значну генетичну несхожість встановлено між лінією Рокота з усіма наявними лініями (0,154–0,287). Визначено генетичні дистанції та проведено групування ліній свиней у кластери за комплексом відтворювальних ознак.

УДК 636.4.082.11

2016.2.270. ВІДГОДІВЕЛЬНІ ТА М'ЯСНІ ЯКОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПОРІД СВИНЕЙ / Дудка О.І., Карвацька І.М. // Науковий вісник "Асканія-Нова". — 2015. — Вип. 8. — С. 210–218. — Бібліогр.: 7 назв.

Свині, порода, відгодівельні та м'ясні якості, селекційний процес, асиметрія, експрес.

Викладено результати досліджень відгодівельних та м'ясних якостей молодняку свиней українських степових білої та рябої порід чотирьох генофондових стад півдня України. Встановлено, що за умов тривалого чистопорідного розведення вітчизняних порід досягнуто високий рівень племінних якостей свиней, що засвідчує їх господарську цінність та високу пристосованість до умов навколишнього середовища. Виявлено порідні особливості за віком досягнення молодняком живої маси 100 кг. Так, максимальними показниками характеризувалися нащадки кнурів-плідників генофондових стад "Лідія" та "Асканія-Нова" української степової білої породи — 178,4 дні, із розмахом мінливості відповідно 165–195 і 168–198 днів, високовірогідно перевершуючи аналогів господарства "Волна" на 5,4 дні ($P > 0,999$). Вища енергія росту характерна для молодняку племгосподарства "Лідія" 781,2 г, перевага над аналогами стад "Асканія-Нова" і "Волна" становила відповідно 23,6 ($P > 0,99$) і 15,1 г. Частка елітних нащадків за віком досягнення 100 кг української степової рябої породи становила 80,8%, за витратами корму на 1 кг приросту живої маси — 97,0%, за товщиною шпигу та довжиною напівтуші — відповідно 74,5 та на 94,6%. Доведено, що аналіз селекційного процесу у стадах бажано здійснювати за статистичними показниками асиметрії і експресу та з урахуванням форми кривої розподілу частот варіаційного ряду.

УДК 636.4.082.12

2016.2.271. ИЗМЕНЧИВОСТЬ ГЕНА ESR В ЛИНИИ СВИНЕЙ КРУПНОЙ БЕЛОЙ ПОРОДЫ И ЕГО ВЛИЯНИЕ НА

ВОСПРОИЗВОДИТЕЛЬНЫЕ КАЧЕСТВА / Соколов Н.В., Мачульская Е.В. // Свиноводство. — 2015. — № 7. — С. 5–7. — Библиогр.: 12 назв.

Свині, ПЛР-ПДРФ, ESR-поліморфізм, відтворювальні якості.

Проведено генотипування алелів ESR у маток ($n=239$) і кнурів ($n=19$) великої білої породи в одному з дослідних свинарських господарств. При обробці даних за 865 опоросами (із них 239 — перші, 209 — другі, 171 — треті, 113 — четверті, 73 — п'яті і 60 — шості і сьомі) встановлено, що наявність генотипу BB і AB не має позитивного впливу на відтворювальні якості свиноматок. Відмічено достовірний сумісний вплив маток і кнурів на масу гнізда першого опоросу у 30 днів, а також достовірний сумісний вплив обох факторів на кількість поросят при відлученні і масу гнізда у 30 діб у маток із другим і більше опоросами. Отже, ймовірно, що алель В гена ESR у деяких групах свиней успадковується зчеплено з іншим алелем гена, пов'язаним з відтворювальними якостями, що зумовлює вибірковий прояв позитивної дії цього алеля в різних стадах (табл.). Також можливо, що в групах свиней, які мають високі показники відтворювальних якостей свиноматок, позитивна дія ESR алелі В не виявляється, тому позитивний вплив цього алеля потребує подальшої перевірки на більш значній кількості тварин.

УДК 636.4.082.12

2016.2.272. МЕЖПОРОДНОЕ СКРЕЩЕВАНИЕ ПОВЫШАЕТ ПРОДУКТИВНОСТЬ / Балытников А.А., Рябцева С.В. // Тваринництво сьогодні. — 2016. — № 5. — С. 48–53.

Свиноматки, кнури, породи свиней, схрещування, продуктивність, підсвинки, відтворювальна здатність.

Проведено комплексну оцінку репродуктивних якостей чистопорідних і помісних свиноматок, відгодівельних та м'ясних ознак їх потомства, отриманого при схрещуванні з кнурами спеціалізованих порід. У досліді використовували чистопорідних свиноматок і кнурів білоруського заводського типу "Дніпробузький" породи йоркшир (Й.), а також чистопорідних свиноматок білоруської м'ясної породи (БМ) і помісних свиноматок (БМ×Й.) у поєднанні з кнурами порід дюрк (Д.) і ландрас (Л.) німецької селекції. За принципом груп-аналогів було сформовано п'ять груп свиней з урахуванням походження, живої маси і віку. Визначено, що найбільша багатплідність серед дослідних у свиноматок БМ породи — 11,3 поросяти на опорос. У дослідних групах багатплідність свиноматок, запліднених кнурами породи Д., була нижче на 10,8% ($P < 0,001$) і 11,6% ($P < 0,05$) порівняно з матками контрольної групи. Маса гнізда при народженні у помісних маток БМ×Й., запліднених кнурами Д., була найвищою серед дослідних груп — 12,8 кг, однак щодо контрольної групи — це на 5,9% ($P < 0,05$) менше. Висока молочність була відзначена у свиноматок Й., запліднених кнурами Д., — 57,8 кг, що на 9,8 кг, або на 20,4% ($P < 0,001$) вище, ніж у маток контрольної групи. Найкращі показники збереження поросят спостерігалися у свиноматок породи Й., запліднених кнурами Д., — 90,9%, що на 9,9% вище, ніж у свиноматок контрольної групи. Поросята, одержані від поєднань (БМ×Й.)×Д. і БМ×Й., перевершували однолітків контрольної групи за масою одного поросеня на 1,8 кг або на 22,7%, і на 1,9 кг або на 24% ($P < 0,001$) відповідно. Комплексний показник відтворювальних якостей свиноматок білоруської м'ясної породи був найкращим серед інших груп і становив 92,7 бала, що на 8 балів більше, ніж у свиноматок контрольної групи. Кращими показниками відгодівельної продуктивності відрізнялися підсвинки поєднань Й.×Д., (БМ×Й.)×Д. і Й.×Л., і у яких вік досягнення живої маси 100 кг і середньодобовий приріст становив 170,4 діб ($P < 0,001$) і 786 г ($P < 0,001$), 172,3 діб ($P < 0,01$) і 739 г ($P < 0,001$), 176,1 діб ($P < 0,001$) і 730 г ($P < 0,001$) за витрат кормів 3,28–3,41 к.од. ($P < 0,001$) відповідно. Найкращими показниками маси задньої третини напівтуші (12,0 кг) характеризувалися помісі (БМ×Й.)×Д. і Й.×Д., що на 5,3% ($P < 0,05$) перевищувало аналогії контрольної групи. Найбільш високим вмістом м'яса в туші відрізнялися помісі Й.×Д. і (БМ×Й.)×Д. — 65,6 і 65,7%, що на 5,3 і 5,4% ($P < 0,05$) перевищувало показники підсвинків породи Й.

УДК 636.4.082.32/082.454.3

2016.2.273. БАГАТОПЛІДНІСТЬ СВИНОМАТОК РІЗНИХ ГЕНОТИПІВ ТА ЇХ РЕПРОДУКТИВНІСТЬ / Ставецька Р., Шор-

тович Н. // Тваринництво України. — 2015. — № 4. — С. 7–12. — Бібліогр.: 9 назв.

Свиноматки, генотип, репродуктивні якості, кореляція, комплексний показник відтворювальних якостей (КІПЗЯ), селекційний індекс відтворювальних якостей свиноматок (СІВЯС).

Досліджено вплив багатоплідності чистопорідних, двопорідних свиноматок та свиноматок із генотипом чистопорідний батько × помісна мати на їх репродуктивні якості (тривалість підсисного періоду, кількість поросят, маса гнізда та одного поросят за відлучення, збереженість поросят). Роботу було виконано ПраТ “ПК Поділля” Крижопільського р-ну Вінницької обл. Було використано репродуктивні показники свиноматок наступних генотипів — 1) чистопорідні: ландрас (LL, n=28), йоркшир (YY, n=9); 2) двопорідні: ландрас × йоркшир (LY, n=18), велика біла × ландрас (WL, n=8), ландрас × велика біла (LW, n=44); 3) чистопорідний батько × помісна мати: ландрас × (велика біла × ландрас) (LWL, n=21) ландрас × (ландрас × велика біла) (LLW, n=5), велика біла × (ландрас × велика біла) (WLW, n=4). Виявлено відмінності між репродуктивними якостями свиноматок залежно від їх генотипу та багатоплідності. Багатоплідність у свиноматок різних генотипів у середньому становила 11,9 голів. Найвищим цей показник був у групі чистопорідних свиноматок — у середньому 12,9 голів, що на 1,0–1,1 голови вище ($p < 0,01$) багатоплідності двопорідних свиноматок та свиноматок від схрещування чистопорідного батька та помісної матері. За результатами дисперсійного аналізу, у дослідному стаді сила впливу багатоплідності на репродуктивні якості чистопорідних свиноматок коливалась у межах 10,3–34,2%, двопорідних — 13,3–47,4%, свиноматок із генотипом чистопорідний батько × помісна мати — 18,8–54,2%. Зокрема, залежно від генотипу свиноматок, вплив багатоплідності на тривалість підсисного періоду становила 16,1–20,9%, кількість поросят за відлучення — 10,3–31,4%, масу гнізда — 13,3–28,3%, масу одного поросят за відлучення — 21,0–40,1%, на збереженість поросят — 34,2–54,2%. Встановлено, що у середньому кращими за показником КІПЗЯ є двопорідні свиноматки 106,2 ($p < 0,05$), а за індексом СІВЯС — чистопорідні 107,3 ($p < 0,01$).

УДК 636.4.084:637.564:637.095

2016.2.274. ФІЗИКО-ХІМІЧНИЙ СКЛАД М'ЯСА СВИНЕЙ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ КОМПЛЕКСУ ДЕЗІНФЕКТАНТІВ / Шкроманда О.І. // Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Вет. медицина. — 2015. — Вип. 7. — С. 62–65. — Бібліогр.: 11 назв.

М'ясо свиней, дезінфектант, мікроелементи, макроелементи, вітаміни, солі важких металів, калорійність м'яса, протеїн.

Наведено дані щодо хімічного складу м'яса свиней за різних умов утримання. Виробничі дослідження проводили у свиногосподарствах Сумської області. Для досліду були сформовані групи свиней по 20 голів у кожній. У контрольному приміщенні проводили дезінфекцію з використанням “Екоцид С” та “Віросан” (контроль), а в дослідному — “Бі-дез™” та препарату “Біоцидін”. Матеріалом для дослідження була м'язова тканина найдовшого м'яза спини туш свиней. У результаті отриманих даних встановлено, що вологоутримувальна здатність контрольних проб м'яса вища порівняно з дослідними на 2,6%. Вміст сухих речовин у м'ясі дослідних груп збільшується на 2,6%, протеїну — на 1,05%, кількість внутрішньом'язового жиру — на 0,45% та золи — на 0,08%. Відповідно більше і калорійність м'яса на 7,3%. Зменшення загальної кількості мікроелементів у м'ясі контрольної групи свиней — 2933,39 мкг/100 г порівняно з дослідними — 3500,9 мкг/100 г. Різнниця становила 567,51 мкг/100 г, або 19,3%. Аналогічна картина спостерігалась за визначення кількості мікроелементів у м'ясі піддослідних тварин. У контрольній групі їх кількість була меншою порівняно з дослідною на 37,85 мкг/100 г або на 13,5%. За результатами проведених досліджень встановлено, що кількість солей важких металів кадмію, свинцю, миш'яку та ртуті у м'ясі свиней в обох групах не перевищував гранично допустимої концентрації, але у дослідних пробах рівень був нижчий.

УДК 636.4:612.39:591.11:577.115:577.118

2016.2.275. ЛІПІДНИЙ СКЛАД ПЛАЗМИ КРОВІ ПОРОСЯТ У

ПЕРІОД ВІДЛУЧЕННЯ ВІД СВИНОМАТОК ЗА ДІЇ РІЗНИХ СПОЛУК МІКРОЕЛЕМЕНТІВ / Пилипець А.З., Сварчевська О.З., Бучко О.М., Понкало Л.І. // Біологія тварин. — 2016. — Т. 18, № 2. — С. 73–79. — Бібліогр.: 14 назв.

Поросята, онтогенез, мікроелементи, цитрати, живлення, кров, ліпіди.

Наведено дані дослідження ліпідного обміну за порівняльної дії цитратів мікроелементів та їх неорганічних солей у плазмі крові поросят. Дослідження проведено у приватній агрофірмі “Агропродсервіс” Тернопільської області на поросятах породи ландрас — на 3 групах поросят-аналогів 10-добового віку (контрольна та дві дослідні) по 10 голів у кожній. Відлучення поросят від свиноматок проводили у 28-добовому віці. Термін згодовування добавок — 35 діб. Перша дослідна група поросят отримувала основний раціон та премікс з неорганічними солями Fe (1500 мг/кг), Zn (1100 мг/кг), Mn (1100 мг/кг), Cu (1550 мг/кг), Co (10 мг/кг). Друга дослідна група поросят споживала основний раціон та премікс, у якому солі мікроелементів були замінені на цитрати у 10 разів меншій концентрації, які містили: Fe — 150 мг; Zn — 110 мг; Mn — 110 мг; Cu — 155 мг; Co — 1 мг. З'ясовано, що ліпідний обмін в організмі поросят, які отримували з кормом цитрати мікроелементів, інтенсифікується порівняно з контрольними тваринами та тими, які отримували неорганічні солі мікроелементів, що використовуються в традиційних преміксах. Визначено, що згодовування цитратів мікроелементів сприяло зниженню вмісту неестерифікованого холестеролу та збільшенню вмісту триацилгліцеролів у плазмі крові поросят на 28-му та 45-ту доби життя порівняно з контрольними тваринами та тваринами, які отримували мікроелементи солей неорганічних кислот. Одержані результати вказують на те, що добавки у вигляді цитратів мікроелементів мають суттєвіший вплив на активацію обміну ліпідів в організмі поросят 2-ї дослідної групи на 28-му та 45-ту доби порівняно з добавкою неорганічних солей мікроелементів, яку застосовували поросятм 1-ї дослідної групи, що можна пояснити кращою біодоступністю цитратів та їх впливом на процеси регуляції обміну ліпідів. Подальші дослідження в цьому напрямі дадуть змогу запобігати розвитку патологічних змін, пов'язаних з мікроелементозами у різних органах і тканинах свиней, а також розробити ефективні заходи підвищення адаптивної здатності тварин.

УДК 636.4:619:612.821:612.128

2016.2.276. РОЛЬ ПЕЧІНКИ У ПІГМЕНТНОМУ ОБМІНІ В ОРГАНІЗМІ СВИНЕЙ РІЗНИХ ТИПІВ ВИЩОЇ НЕРВОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ / Ландсман А.О., Карловський П.В., Карловський В.В., Скрипкіна В.М., Постой Р.В., Карловський В.І., Трокоз В.О., Криворучко Д.І. // Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Вет. медицина. — 2015. — Вип. 7. — С. 30–33. — Бібліогр.: 9 назв.

Свині, печінка, пігментний обмін, білірубін, вища нервова діяльність.

Наведено результати дослідження вмісту загального та прямого білірубину у сироватці крові холостих свиноматок різних типів вищої нервової діяльності. Досліди були проведені на базі ТОВ СП “Ідна”, с. Острожець Млинівського р-ну Рівненської обл. на холостих свиноматках великої білої породи віком 3 роки масою 200–250 кг. Було сформовано 4 дослідні групи свиней по 5 голів у кожній: перша група — тварини сильного врівноваженого рухливого (СВР) типу, друга — свині сильного врівноваженого інертного (СВІ) типу, третя — сильного неуврівноваженого (СН) типу, четверта група — свині слабого (С) типу. Кров для досліджень відбирали натще з яремної вени, із подальшим одержанням з неї сироватки. Рівень загального білірубину та його фракцій (табл.) вимірювали згідно з відповідними біохімічними методиками. Встановлено, що найвищий рівень загального білірубину відмічається у тварин сильного врівноваженого рухливого типу ($3,61 \pm 0,32$ мкмоль/л), а найнижчий — у слабого ($2,63 \pm 0,27$ при $p < 0,05$). Подібні результати щодо впливу сили, врівноваженості та рухливості процесів збудження і гальмування на показники пігментного обміну відмічаються і при дослідженні рівня прямого білірубину Дані кореляційного аналізу підтверджують залежність вмісту досліджених показників від впливу ступеня прояву основних характеристик коркових процесів у свиней.

636.52/.59 Птахівництво

Науковий референт — РУЧКО Т.В.

Науковий консультант — академік НААН САХАЦЬКИЙ М.І.

УДК 636.5.033.084

2016.2.277. ПРОРОЩЕННОЕ ЗЕРНО ЯЧМЕНЯ В РАЦИОНЕ МЯСНЫХ КУР / Чарыев А.Б. // Птицеводство. — 2016. — № 3. — С. 47–50. — Библиогр.: 7 назв.

Курчата-бройлери, батьківське стадо, крос Росс 308, ячмінь, пророщене зерно, продуктивність, відтворювальні якості.

Наведено дані щодо продуктивних і відтворювальних якостей курей батьківського стада кросу Росс 308 за включення в їх раціон пророщеного зерна ячменю. Для першого досліду сформовано 2 групи по 100 голів курей і 10 півників у віці 140 днів. Птиця, яку утримували протягом 280 днів (до 60-тижневого віку), отримувала 20 г непророщеного зерна (НЗ) ячменю на 1 голову на добу, друга група — таку саму кількість пророщеного (ПЗ). Ячмінь пророщували протягом трьох діб (72 год). У ході досліджень виявлено, що доцільно включати його в кількості 20 г на гол./добу, така кількість ПЗ збільшує рівень вітаміну А у жовтку яєць на 17,0%, В2 — на 35,4%, Е — на 27,3, каротиноїдів — на 7,1% порівняно з контролем. Визначено, що вихід інкубаційних яєць у дослідній групі був вище на 1,7%; несучість у дослідній групі — була вища на 1,8%; заплідненість — на 1,5%; виводимість — на 2,3; вивід молодняку — на 2,3%. Кількість відходів інкубації у дослідній групі був нижче на 3,2% порівняно з контролем. Отже, у ході досліджень виявлено, що доцільно включати пророщене зерно ячменю у раціони батьківського стада в кількості 20 г на 1 гол./добу.

УДК 636.5.083.312.5

2016.2.278. ФОРМИРОВАНИЕ ИЕРАРХИЧЕСКОЙ СТРУКТУРЫ ГРУППЫ ЖИВОТНЫХ В ЗАМКНУТОМ ПРОСТРАНСТВЕ / Щербатов В.И. // Птицеводство. — 2016. — № 3. — С. 3–8. — Библиогр.: 10 назв.

Кури плеїнні, ієрархія, структура, особина, горизонтальна мікрогрупа, спільнота.

Наведено результати досліджень щодо формування ієрархічної структури в групі півнів при утриманні їх у замкнутому просторі — в клітці. Протягом усього періоду досліджень спостерігали, що залежно від взаємовідносин, які склалися між півнями в клітці, заплідненість яєць курей коливалася від 45,8 до 93,0%. Агресія між півнями, розміщеними в клітках окремо від курей, призводить до вибракування 18–20% самців внаслідок травм. Визначено різні ієрархічні структури які формуються за різної щільності посадки та ставовому співвідношенню. Досліджено, що стійкі взаємини у групі можуть складатися тільки за певної чисельності особин. У невеликій групі гарні взаємини складаються лише за чисельності 7±2 півні. У свою чергу, група з дев'яти особин є лише структурною ланкою у великій групі птиці, що живе на обмеженій території, а збільшення кількості особин до 25 призводить до збільшення агресії. Отже, знання принципів формування ієрархічної структури дає змогу комплектувати батьківські стада сільськогосподарської птиці як за кліткової, так і підлогової систем утримання.

УДК 636.5.083.312.5

2016.2.279. О ПРОБЛЕМАХ ДЕФИЦИТА ПРОТЕИНА В КОРМЛЕНИИ ВЫСОКОПРОДУКТИВНОЙ ПТИЦЫ / Щербатов В.И. // Птицеводство. — 2016. — № 3. — С. 38–46. — Библиогр.: 19 назв.

Курчата-бройлери, годівля бройлерів, протеїн, соя, соєвий шрот, люпин, білкові добавки, лімітуючі амінокислоти, повнораціонний комбікорм.

Проведені дослідження дали змогу розробити спосіб одержання білкового кормового продукту з білого люпину. Дослід по використанню білкових продуктів з білого люпину у повнораціонних комбікормах проведений у 2014–2015 рр. на курчатах-бройлерах кросу Росс-308. За вирівняної поживності комбікормів застосовували різні дози люпину (5, 7 та 10%) з підвищенням до 44% протеїном порівняно з по-

дібненим (цільнодробленим) зерном люпину, що містить 35% протеїну. Відзначено збільшення живої маси бройлерів на 1,44–3,91%, зниження витрат кормів на 1 кг приросту на 1,8–4,8% у дослідних групах, які отримували білкову добавку, порівняно з аналогічними дозами цільнодробленого люпину. Середньодобовий приріст живої маси в дослідних групах становив 56,6 г проти 54,4 г у контролі. За результатами балансового досліду відзначено позитивний вплив нового продукту з білого люпину, що містить близько 44% протеїну, на білковий, ліпідний і мінеральний обмін. Отже, встановлено, що зниження у комбікормі зернових кормів на 15–20%, заміна їх бобовими, соєвим шротом, білковими продуктами, доступними на вітчизняному та світовому ринку, виключає дефіцит протеїну в раціонах високопродуктивної птиці.

УДК 636.5.084.52:636.598

2016.2.280. НЕСУЧИСТЬ ТА ЯКІСТЬ ІНКУБАЙНИХ ЯЄЦЬ ГУСЕЙ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ НЕТРАДИЦІЙНИХ ДОБАВОК КОМБІКОРМУ / Фіялович Л.М., Кирилів Я.І. // Сучасне птахівництво. — 2016. — № 3. — С. 12–16. — Библиогр.: 14 назв.

Плеїнні гуси, нетрадиційні кормові добавки, морфометричні показники інкубаційних яєць, життєздатність.

Наведено результати досліджень ефективності застосування сухих яблучних вичавок без додавання та з додаванням хелату міді та цинку при годівлі плеїнних гусей. Дослідження були проведені у ДГ “Миклашівське” Інституту сільського господарства Карпатського регіону НААН. Для науково-господарського досліду було сформовано 3 групи гусей оброшинського породного типу по 100 голів у кожній. При формуванні батьківського стада гусей дотримувалися співвідношення самців і самок як 1:4. Вся птиця отримувала збалансований комбікорм за основними поживними та біологічно активними речовинами. Проте у дослідних групах гусям щоденно, протягом періоду несучості, згодовували змішані з комбікормом у дозі 7% від загальної маси (замість частини зернових компонентів за поживністю раціону) сухі яблучні вичавки без додавання та з додаванням хелату міді — 15 мг/кг корму на добу та цинку — 30 мг/кг корму на добу. Згодовування птиці зазначених комбікормів тривало три місяці, протягом яких вели щоденний облік несучості. Для аналізу відбирали по 5 яєць кожні 10 днів протягом усього періоду досліду та закладали в інкубатор із загальною партією, позначивши номер групи. Експериментально визначено ефективний рівень цих добавок та досліджено їх вплив на морфологічні якості яєць і рівень продуктивності: вміст каротиноїдів у жовтку інкубаційних яєць збільшився в першій дослідній групі на 16,55% та в другій — на 16,38% порівняно з контрольною; у другій дослідній групі збільшилась кількість інкубаційних яєць на 18,9%; кількість виведених гусенят другої дослідної групи була вищою на 15,9% порівняно з контролем. Встановлено, що введення у комбікорм нетрадиційних добавок забезпечує підвищення несучості гусей від 37 до 45 яєць, сприяє підвищенню життєздатності гусенят до 93,5 та 94,6%.

УДК 636.5.084.52:636.598

2016.2.281. ІНКУБАЦІЯ СТРАУСОВИХ ЯЄЦЬ / Прокудіна Н. // Наше птахівництво. — 2016. — № 3. — С. 19–20.

Страус африканський, інкубація яєць африканського страуса, зберігання і транспортування яєць, температурний режим.

Наведено основні етапи технологічного процесу інкубації яєць африканського страуса (ЯС). Розглянуто особливості процесу зберігання й транспортування яєць, зокрема їх небажане транспортувати протягом перших діб після збирання для стабілізації жовтка, а зберігати необхідно за температури 12–18°C та відносної вологості 70–75% протягом 7–10 діб і перевертати їх 1–3 рази на день. Перед закладанням до інкубатора яйця витримують протягом 12–24 год за температури 20–25°C. Описано методику біологічного контролю та режими інкубації (табл.). Наведено чотири різні схеми закладання

страусових яєць до інкубатора. Детально описано процеси інкубації та виводу ЯС.

УДК 636.5.087.72

2016.2.282. ЭФФЕКТИВНОСТЬ РАЗЛИЧНЫХ ИСТОЧНИКОВ НАТРИЯ В КОМБИКОРМАХ ДЛЯ БРОЙЛЕРОВ / Егоров И.А., Манукян В.А., Байковская Е.Ю., Миронова О.Б., Демченко М.М. // Птицеводство. — 2016. — № 3. — С. 29–33. — Библиогр.: 4 назв.

Курчата-бройлери, натрій, калій і хлор у кормах, баланс електролітів, комбікорм.

Вивчали вплив різних джерел натрію на продуктивність курчат-бройлерів кросу Росс-308. Наведено формулу розрахунку електролітичного балансу комбікорму (Mongin, 1981 р.). Проводили науково-виробничий дослід на курчатах-бройлерах кросу Кобб-500 від добового до 35-денного віку. Було сформовано п'ять груп курчат, по 35 голів у кожній. Бройлери одержували сухі розсіпні корми за схемою (табл.): контрольній групі згодовували комбікорми з повареною сіллю як джерело натрію і хлору. Рівень натрію у комбікормі становив 0,2%, а хлору — 0,29% з-за того, що вміст кухонної солі в 1,5 раза вище рівня натрію. Як єдине джерело натрію 2-ї і 3-ї дослідним групам давали відповідно природний сульфат натрію і харчову соду. Щоб довести вміст хлору в комбікормах цих груп до 0,2%, як джерело хлору використовували хлористий амоній. В комбікормах 4-ї дослідної групи 50% потрібний рівень натрію (0,2%) досягався за рахунок кухонної солі і 50% — за рахунок природного сульфату натрію, а 5-ї дослідної — 50% натрію доводилося на кухонну сіль і 50% — на харчову соду. Визначено, що жива маса 34-добових курчат-бройлерів у 3-ї, 4-ї, 5-ї дослідних групах була вища, ніж у контролі. Але незначну перевагу середньої живої маси спостерігали у 4-ї дослідній групі, в комбікормах якої 50% потрібного рівня натрію було введено за рахунок кухонної солі і 50% — за рахунок природного сульфату натрію. Середня жива маса курчат цієї групи на 0,82%, а середньодобовий приріст — на 0,5% вище, ніж у контрольній групі. Конверсія корму і забійний вихід перебували на рівні контролю. Встановлено, що використання азоту в усіх дослідних групах, крім 4-ї, на 3,0–3,7% нижче, ніж у контролі. Отже, встановлено, що використання у класичних раціонах з високим рівнем соєвого шроту та рибного борошна кухонної солі (0,34%) може сприятливо впливати на ріст і розвиток птиці, а також зменшує вартість корму.

УДК 636.5:340.6:619:616.98:636.7

2016.2.283. МІКРОСКОПІЧНІ ЗМІНИ ООЦИТІВ І ФОЛІКУЛІВ У ЯЄЧНИКАХ КУРЕЙ ПРИ СИНДРОМІ ЗНИЖЕННЯ НЕСУЧОСТІ / Шацко Е.С. // Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Вет. медицина. — 2015. — Вип. 7. — С. 203–205. — Библиогр.: 11 назв.

Кури, яєчники, ооцити, фолікули, синдром зниження несучості, мікроскопічні зміни.

Представлено результати гістологічних досліджень ооцитів і фолікулів яєчників курей при синдромі зниження несучості (СЗН) для подальшої розробки патоморфологічної діагностики цієї хвороби. Проведено патолого-анатомічний розтин 37 курей, виробок яких внаслідок СЗН та 8 контрольних, клінічно здорових курей. Встановлено, що в яєчниках курей із СЗН реєструється зміна форми первинних ооцитів та виразний набряк навколо цих клітин. Навколо усіх фолікулів виявлено виразний набряк, у частині третинних фолікулів — їх деформацію та повну втрату структури ооцитів, а в частині четвертинних фолікулів — набряк теки, дисконфлексію, зернисту дистрофію та руйнування частини її клітин. В ядрах частини епітеліальних клітин багатьох фолікулів на різних стадіях їх розвитку виявляються внутрішньоядерні базофільні тільця-включення, а нуклеоплазма місцями набуває досить виразних оксифільних властивостей.

УДК 636.52/58

2016.2.284. ВПЛИВ ЗГОДОВУВАННЯ РІЗНИХ ФРАКЦІЙ ВАПНЯКУ НА КОНЦЕНТРАЦІЮ КАЛЬЦІЮ, ФОСФОРУ, МАГНІЮ ТА 25-ОН D₃ У СИРОВАТЦІ КРОВІ КУРЕЙ-НЕСУЧОК / Гудима В.Ю., Вудмаска І.В. // Біологія тварин. — 2016. — Т. 18, № 2. — С. 18–24. — Библиогр.: 14 назв.

Кури-несучки, розмір частинок вапняку, сироватка крові, Са, Р, Mg, лужна фосфатаза.

Проведено дослідження щодо встановлення метаболічної та продуктивної дії згодовування курям-несучкам вапняку з різним розміром частинок за незмінної кількості Са у раціоні. Дослід проведено на 30 курях-несучках кросу "Хайсекс коричневий" від 20- до 68-тижневого віку. Кури були розділені на 3 групи по 10 у кожній. Усі групи одержували повнораціонний комбікорм, який різнився лише за розміром частинок вапняку. Кури 1-ї групи утримувались на раціоні, що містив вапняк розміром менше 1 мм, 2-ї групи — 2 мм, 3-ї — 3 мм. Зразки крові брали з підкрильцевої вени на 20, 44 та 68-й тижні життя. За умов збільшення розміру частинок вапняку в раціоні, у сироватці крові зростала концентрація Са, яка в середньому за період дослідів у курей 2-ї групи була на 8,58%, а у курей 3-ї групи — на 10,38% більшою, ніж у курей 1-ї групи ($P < 0,01$). Такі зміни спостерігались протягом усього дослідів. Зокрема, зростання концентрації загального Са у сироватці крові курей 2-ї і 3-ї груп порівняно з 1-ю групою на 20-му тижні життя становило 10,21 і 7,60%, на 44-му тижні — 7,19 і 12,58%, а на 68-му — 8,58 і 10,38% ($P < 0,05–0,01$). Концентрація іонізованого Са у сироватці крові зростала більшою мірою, ніж концентрація загального Са. На концентрацію Р розмір кормових частинок вапняку не вплинув. Встановлено, що з віком курей у сироватці їх крові зростало співвідношення Са до Р, що пов'язано зі збільшенням кількості Са. У сироватці крові курей 2-ї групи на 15% зросла концентрація Mg, тоді як за збільшення частинок до 3 мм вміст Mg у сироватці крові був таким самим, як у курей 1-ї групи. У сироватці крові курей 2-ї та 3-ї дослідних груп виявлено меншу активність лужної фосфатази, проте такий ефект спостерігався лише на початку дослідів.

УДК 636.59:546.15

2016.2.285. ВПЛИВ РОСЛИННИХ ЕКСТРАКТІВ НА ПРОЦЕСИ ТРАВЛЕННЯ В ОРГАНІЗМІ ПТИЦІ, ПРОДУКТИВНІСТЬ ТА ЯКІСТЬ ПРОДУКЦІЇ / Гунчак А.В., Сірко Я.М., Кирилів Б.Я., Кисців В.О., Лісна Б.Б., Коретчук С.І., Стефанишин О.С., Камінська М.В., Мартинюк У.А. // Біологія тварин. — 2016. — Т. 18, № 2. — С. 25–35. — Библиогр.: 74 назви.

Рослинні екстракти, курчата-бройлери, фітогени, якість продукції, процеси травлення, годівля птиці.

Розглянуто і узагальнено дані публікацій щодо можливості ефективного застосування рослинних екстрактів у птахівництві з метою інтенсифікації процесів травлення, підвищення продуктивності та одержання якісної конкурентоспроможної продукції. Показано, що різні суміші рослинних екстрактів проявляють позитивний вплив на перетравність поживних речовин корму птиці. Це зумовлено здатністю фітодобавок: стимулювати продукцію слини, секретію ензимів шлункового та підшлункового соків; підвищувати активність гідролітичних ензимів; збільшувати об'єм ворсинок і глибину крипти стінки кишечника. Водночас доведено, що покращання травлення у тонкому кишечнику може розглядатися як непрямий побічний ефект фітогенів, який стабілізується завдяки мікробіальному еубіозу, що сприяє підвищенню абсорбції поживних речовин. Зокрема встановлено, що добавка рослинного екстракту, який містить 5% карвакролу, 3% циннамальдегіду та 2% капсикум олеорезину в кількості 100 мг/кг корму, сприяє мобілізації мікроцитів у поверхневому епітелії залозистого шлунку та підвищення нейтральних мукополісахаридів. Дослідження з використанням суміші рослинних екстрактів, що містить капсаїцин, циннамальдегід та карвакрол, або ефірних олій з орегано, кориці, чебрецю та перцю чилі для заміни антибіотиків-стимуляторів росту показали майже однаковий рівень конверсії поживних речовин корму у продукцію порівняно з антибіотиками. Вважається, що введення до корму комбінації ефірних олій, які походять з різних рослин, викликає кращий продуктивний ефект. При цьому синергічний вплив компонентів суміші олій евгенолу та циннамальдегіду спостерігали в досліді *in vitro*. На відміну від результатів, отриманих за окремого додавання цих компонентів, їх суміш здатна повністю інгібувати ріст чотирьох родів бактерій за період, довший, ніж 30 днів. Показано протигрибкову й антибактеріальну активність компонентів ефірної олії з чорнобривців, що містить каротиноїди, оцимен, пінен, сабінен, тимол, цитраль, ліналоол, терпінен. Доведено, що за випоювання настою з листя евкаліпту з розрахунку 1,2 мл/гол на добу продуктивність курей-несучок зростає на 1,74% і становить

89,28% проти 87,54% у контролі. При цьому несучість птиці за використання фітопрепарату була суттєво вищою (на 6–9%) у період перших чотирьох тижнів проведення досліду. Водночас дані літератури свідчать, що введення чистотілу у формі настою до раціону перепелів сприяє підвищенню маси тіла на 0,9–1,5% у птиці, якій випоювали 10% настій у кількості 0,07 мл/кг маси тіла, порівняно з контролем. Завдяки вмісту в чистотілі алкалоїдів, флавоноїдів, сапонинів, каротину, вітаміну С підвищується трансформація поживних речовин корму у продукцію перепелів. Додавання до комбікорму курок-несучок та курчат-бройлерів кормових добавок із нетрадиційної рослинної сировини (ехінацея пурпурова, елеутерокок, полин, буркун, валеріана, шипшина, калган, родіола) сприяє одержанню харчових яєць і м'яса птиці високої якості, про що свідчить збільшення вмісту Ca, P, Fe та Zn в білку курячого яйця та каротиноїдів і вітаміну А у його жовтку. За цих умов у м'язових тканинах курчат-бройлерів збільшується вміст Zn, Mg і Fe, що поліпшує їх біологічні властивості. Показано позитивний вплив фітопрепарату з сухих пелюсток чорнобривців на якість м'яса курчат-бройлерів. Застосування у годівлі курчат-бройлерів екстрактів ехінацеї, полину, валеріани, шипшини, калгану, родіоли сприяє підвищенню маси напівпатраної тушки курчат-бройлерів на 3,9–14,1%, курок-несучок — на 5,2–28,8%.

УДК 636.598:611.3.018:612.3

2016.2.286. ОСОБЛИВОСТІ МІКРОСКОПІЧНОЇ БУДОВИ ЕНТЕРОСИМПАТИЧНОЇ НЕРВОВОЇ СИСТЕМИ ГУСЕЙ / Куш М.М. // Біологія тварин. — 2016. — Т. 18, № 2. — С. 59–66. — Бібліогр.: 11 назв.

Гуси, кишечник, вегетативна нервова система, гістологічні дослідження.

Представлені результати гістологічного дослідження мікроскопічної будови міжм'язового і підслизового нервових

сплетінь кишечника свійських гусей (*Anser anser*) великої сірої породи 13 вікових груп — від 1-добового до 5-річного віку, які утримувались в умовах птичника ХДЗВА і ДППП "Роздольне" Харківської області. Визначення топографії, кількості і площі гангліїв нервових сплетінь здійснювали на поперечних зрізах 5 кишків: дванадцятипалої, порожньої, клубової, сліпих і прямої. Встановлено, що до енте-росимпатичної нервової системи (парасимпатичний відділ вегетативної нервової системи кишечника) гусей входять два сплетіння — міжм'язове (*plexus Auerbachii*) і підслизове (*plexus Meissneri*), представлені нервовими вузлами і тяжами, що їх сполучають. Підсерозного нервового сплетіння (*plexus subserosus*) не виявлено. Крім того, на відміну від ссавців, ганглії і тяжі міжм'язового нервового сплетіння у гусей розташовані не між внутрішнім і зовнішнім шарами, а між м'язовими зовнішнього шару м'язової оболонки. На поперечному зрізі кишків міжм'язові ганглії переважно овальні або округлі, а підслизові мають вигляд вузьких смужок нервової тканини, які розташовані у підслизовій основі слизової оболонки. Незважаючи на значне збільшення товщини м'язової і слизової оболонок кишечника, з віком, середня кількість гангліїв міжм'язового і підслизового сплетінь на зрізі кожної з кишків не збільшується і коливається близько певних середніх значень. У кишечнику гусей з 1-добового до 5-літнього віку найменшу кількість міжм'язових і підслизових гангліїв виявлено у сліпих кишках (відповідно у 2,23 ($P \leq 0,001$) і 2,37 ($P \leq 0,001$) раза менша від усередненого вікового показника (УВП)), а найбільшу — у клубовій кишці (відповідно в 1,68 ($P \leq 0,01$) і 1,50 ($P \leq 0,01$) раза більша від УВП). Загальною закономірністю динаміки величини міжм'язових і підслизових гангліїв кишечника гусей є збільшення з віком їх середньої площі. У птиці різного віку найменшу площу міжм'язових і підслизових гангліїв встановлено у сліпих, а найбільшу — у дванадцятипалій і прямій кишках.

636.92/.93 Домашні кролі. Хутрові звірі

Науковий референт — кандидат хім. наук ТОВМАЧЕНКО В.М.

УДК 636.087.8:636.084:636.934.23

2016.2.287. НОВА АРОМАТИЧНО-СМАКОВА ДОБАВКА В ГОДІВЛІ ЛИСИЦЬ КЛІТКОВОГО РОЗВЕДЕННЯ / Шевчук Т.В. // Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2015. — № 2 (120). — С. 178–181. — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 547033.

Ароматично-смакова добавка, лисиці сріблясто-чорні, самки лисиці, споживання корму, жива маса, показники відтворення.

Досліджено ефективність застосування ароматично-смакової добавки Активо у годівлі самок сріблясто-чорних лисиць (СЧЛ) у різні технологічні періоди (літнє линяння, вагітність, лактація). Біологічно активна добавка (БАД) являє собою композицію сполук природного походження (ефірні олії, кориця, орегано та розмарин, екстракт перцю чилі). Завданнями дослідження було встановити інтенсивність споживання корму під дією БАД, вивчити динаміку змін живої маси звірів та показники їх відтворення. Встановлено, що використання БАД у годівлі СЧЛ зумовлює неоднаковий продуктивний ефект. Так, у холостих самок період літнього линяння сприяв інтенсифікації масонакопичення за рахунок покращання апетиту, а також підвищенню запліднюваності і плодючості тварин. Негативними виявилися результати використання Активо у годівлі вагітних самок СЧЛ — значно знизилася частка з'їдів, погіршився апетит, спостерігалось зниження репродуктивних показників. Застосування нової БАД у раціонах лактуючих тварин було виправдані, оскільки плодючість та вихід відлучених цуценят перевищували показники контролю.

УДК 636.92

2016.2.288. БИОЛОГИЧЕСКИЕ РЕСУРСЫ КРОЛИКОВ ОТЕЧЕСТВЕННЫХ ПОРОД / Харламов К.В., Жвакина А.Р., Тинаев Н.И. // Зоотехния. — 2016. — № 1. — С. 28–30. — Библиогр.: 8 назв.

Кролі, імпортзаміщення, гібридизація, жива маса молодняку, плодючість.

Наведено порівняльну характеристику господарсько-корисних ознак кролів м'ясохутрових, м'ясних порід і їх помісей (селекціоновані внутрішньопорідні і міжпорідні групи). Охарактеризовано ситуацію у кролівництві Російської Федерації (РФ). Наведено дані щодо кролеферм, які мають статус плеєнних. Кролекомплекси, що працюють за європейською технологією виробництва крольчатини, вимушені регулярно імпортувати батьківські форми гібридних кролів, що накладно і ставить у залежність власників ферм. Тому актуальною є задача створення високоякісного плеєнного матеріалу чистопорідних кролів і виведення батьківських форм гібридного кролика з високими продуктивними показниками. В СРСР було виведено нові високопродуктивні породи кролів (1960–1970 рр.). Наразі на кролефермі "Наука", починаючи з 2011 р., ведуться роботи над виведенням власного м'ясного гібрида. Поява нових російських гібридних форм приведе до витіснення зарубіжних аналогів, що матиме благотворний вплив на розвиток кролівництва на території РФ.

УДК 636.92.082:575.2

2016.2.289. АНАЛИЗ АЛЛЕЛОФОНДА КРОЛИКОВ ОТЕЧЕСТВЕННЫХ ПОРОД МЕТОДОМ ISSR-PCR / Жвакина А.Ф., Ельсукова И.А., Легкобит А.П. // Достижения науки и техники АПК. — 2016. — № 1. — С. 72–74. — Библиогр.: 8 назв.

Кролі, селекція, молекулярно-генетичний аналіз, метод ISSR-PCR, фінгерпринтинг.

Мета досліджень — вивчення можливості застосування молекулярно-генетичних методів у плеєнній роботі з кролями шляхом виявлення локусів, що маркують селекційно значущі ознаки (інтенсивність приросту живої маси кроленят, приналежність до визначеної породи, величина приплоду).

Одержано дані по алелофонду кроликів порід советская шиншила і білий велетень та їх помісі з використанням ISSR-PCR методу. Надано характеристику спектрам ампліконів, одержаних за використання двох олігонуклеотидів: (AG)₉C і (GA)₉C. Виявлено локуси, рецесивні алелі яких можуть слугувати маркерами порід советская шиншила і білий велетень. Для першої з них — це алель довжиною 495 п.н. у спектрі ампліконів праймера (AG)₉C, і довжиною 1870 і 455 п.н. у фінгерпринті праймера (GA)₉C, для другої — алель довжиною 355 п.н. із спектра ампліконів праймера (AG)₉C. Визначено два локуси для ампліконів праймера (AG)₉C; їх наявність у груп тварин різних приплодів відрізняється: довжиною алелів 680 і 355 п.н. При цьому домінуючий алель локуса довжиною 355 п.н. не був виявлений у тварин із невеликих приплодів (6 і менше кроленят), що може бути використано як маркер цієї ознаки.

УДК 636.92/93

2016.2.290. ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ЭФФЕКТИВНОСТЬ ВЫРАЩИВАНИЯ ГИБРИДНОГО И ЧИСТОПОРОДНОГО МОЛОДНЯКА КРОЛИКОВ / Жвакина А.Р., Харламов К.В., Голованова Е.В. // Кролиководство и звероводство. — 2015. — № 6. — С. 8–10. — Библиогр.: 6 назв.

Кролик, порода, білий велетень, шиншила советская, порода каліфорнійська, гібрид трипорідний, динаміка живої маси, собівартість.

Мета досліджень — вивчити конверсію корму у гібридного і чистопорідного молодняку кролів. Досліди проведено на кролефермі, де сформували 4 групи кроликів-аналогів за віком (60 діб), статтю і кількістю кроленят у приплоді. В I групу відібрано гібридний молодняк, одержаний від розведення “у собі” 5/8-кровних, за каліфорнійською породою, тварин; у II, III і IV — чистопорідний молодняк порід білий велетень, советская шиншила і каліфорнійська відповідно. Умови утримання і годівлі кролів були однаковими. Годували досхоchu гранульованим комбікормом ПК-90 і сіном. Представлено динаміку живої маси і середньодобовий приріст, одержаний у дослідках. Розрахунки показали, що вартість кормів, що були використані на 1 кг приросту живої маси, у гібридного молодняку порівняно з такою у чистопорідних тварин (висхідні для гібрида породи) була меншою, що свідчило про економічну ефективність вирощування гібридного молодняку.

УДК 636.92/93

2016.2.291. ПОТРЕБЛЕНИЕ КОРМА И ИЗМЕНЕНИЕ ЖИВОЙ МАССЫ У СУКОЛЬНЫХ И ЛАКТИРУЮЩИХ КРОЛЬЧИХ / Калугин Ю.И. // Кролиководство и звероводство. — 2015. — № 6. — С. 11–12. — Библиогр.: 16 назв.

Кролик, сукрільність, лактація, споживання корму, жива маса.

Дані різних авторів стосовно кількісного споживання сухої речовини корму сукрільними і лактуючими кролицями відрізняються. За одними даними потреба сукрільних кролиць в енергії в першій половині вагітності становить 2,04–2,30 МДж, у другій — 3,14–3,54 МДж (в перерахунку на натуральний корм — це 300–340 г сухої речовини корму на 1 гол. за добу або 65–75 г на 1 кг живої маси). Порівняно з живою, маса кролиць у кінці сукрільності збільшується на 600 г і навіть після окролу продовжує перевищувати її на 200 г. Наведено дані щодо споживання корму сукрільними кролицями та їхньої маси за тижнями вагітності та після окролу, а також дані щодо живої маси, споживання сухої речовини корму і молочної продуктивності кролиць, що лактують, за тижнями. З аналізу даних зроблено висновок, що сукрільним кролицям потрібно близько 30–35 г сухої речовини корму на 1 кг живої маси, а лактуючим — 65–80 г.

УДК 636.92:636.085.2:636.087.2

2016.2.292. ПЕРЕТРАВНИСТЬ ПОЖИВНЫХ РЕЧОВИН И РЕТЕНЦИЯ АЗОТУ В КРОЛИХ ЗА РІЗНОЇ КІЛЬКОСТІ ДРІЖДЖІВ У РАЦІОНІ / Дармограй Л.М., Шевченко М.Е., Лучин І.С. // Біологія тварин. — 2015. — Т. 17, № 4. — С. 55–60.

Молодняк кролів, кормові дріжджі, комбікорм, перетравність поживних речовин, азот.

На базі ТОВ “Поліський виробничо-експериментальний завод” проведено науково-господарський дослід зі встановлення впливу різної кількості біомаси дріжджів у складі повнораціонних гранульованих комбікормів (ПГК) на ретенцію азоту і перетравність поживних речовин у молодняку кролів при інтенсивному вирощуванні. У досліді сформовано 5 груп з відібраних 75 кроленят білої породи 40-добового віку. Використовували ПГК, у структурі яких був різний вміст кормових дріжджів (КД): I група (контроль) — 3% та дослідні групи: II — 5%, III — 7%, IV — 9% і V — 11%. Встановлено, що використання КД у складі комбікорму для молодняку кролів при інтенсивному вирощуванні на м'ясо позитивно вплинуло на ретенцію азоту і перетравність поживних речовин (ПР) комбікормів у їх організмі. Оптимальна доза кормових дріжджів у комбікормі вищезгаданого молодняку — 9%. У кролів цієї групи показники перетравності ПР раціону були вищими, ніж у ровесників контрольної групи: органічної речовини — відповідно на 1,4%, сирого протеїну — 2,2% (P<0,05), сирого жиру — 1,0%, сирій клітковини — 1,4% і БЕР — на 0,8%. З'ясовано, що найвищий показник ретенції азоту був у кролів IV дослідної групи. Показники перетравності та засвоєння азоту були на 7,76% і 10,79% відповідно вищими порівняно з контрольною групою.

УДК 636.932.3:619.616.99

2016.2.293. СУЧАСНИЙ СПЕКТР ПАРАЗИТОФАУНИ НУТРИЙ / Осадча Д.О., Зон Г.А. // Біологія тварин. — Л., 2015. — Т. 17, № 4: Молоді вчені у вирішенні актуальних проблем біології, тваринництва та ветеринарної медицини: матеріали XIV Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених, присвяч. 100-річчю від дня народження доктора біол. наук, проф. медицини Скоринського Зиновія Павловича, м. Львів, 3–4 груд. 2015 р. — С. 191.

Нутрії, паразитарні захворювання, паразитофауна нутрії.

У рамках НДР кафедри вірусології, патанатомії та хвороб птиці Сумського НАУ проаналізовано спеціальну літературу (досвід країн Європи, Азії та Америки) щодо паразитозів нутрій. Наведено дані щодо спектра паразитофауни нутрій. Проведений аналіз свідчить про розповсюдженість паразитозів нутрій в усьому світі. Проте бракує даних щодо спектра паразитофауни нутрій в Україні.

УДК 636.934.5

2016.2.294. ПЕРСПЕКТИВЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ СИНТЕТИЧЕСКИХ АМИНОКИСЛОТ В КОРМЛЕНИИ МОЛОДНЯКА НОРОК / Квартникова Е.Г., Куликов В.Н., Динис М.А., Рапопорт О.Л. // Кролиководство и звероводство. — 2015. — № 6. — С. 13–16. — Библиогр.: 10 назв.

Норка, молодняк норок, синтетичні лімітуючі амінокислоти, DL-метіонін, L-триптофан, протеїн перетравний.

Проведено виробничу перевірку можливості заміни 20% протеїну, загального господарського раціону (ЗР) молодняку норок відповідною кількістю синтетичних лімітуючих амінокислот (DL-метіонін, L-триптофан) у племінному звірорадгоспі Московської обл. на молодняку норок породи сапфір. Було сформовано дві групи по 100 гол. у кожній (по 50 самців і самок). Тварин утримували різностатевими парами в типовому 2-рядному шеді. Тварини контрольної групи добову кількість корму одержували за рекомендованими нормами, а дослідної — на 20% менше з добавкою до кормосуміші DL-метіоніну і L-триптофану із розрахунку 0,24 і 0,06 г/гол. на добу відповідно. Наведено дані щодо складу основних поживних речовин, енергії в кормосуміші, фактичного вмісту перетравлюваних поживних речовин, показники санітарно-хімічної якості кормосуміші, маси та приросту маси тіла у відсадженого молодняку норок, розміру та якості шкурки норки. З наведених даних бачимо, що за живою масою самки дослідної і контрольної груп на дату забою не різнилися, а показник якості шкурок був однаковий в обох групах. Підтверджено можливість зменшення добового споживання протеїну від норми до 20% з компенсацією синтетичними лімітуючими амінокислотами із розрахунку 0,06 г L-триптофану і 0,24 г DL-метіоніну на тварину без погіршення продуктивних показників.

638.1/.2 Бджільництво. Шовківництво

Науковий референт — кандидат істор. наук ДАВИДЕНКО М.М.

УДК 633.853.484+638.12:638.19

2016.2.295. МЕДОНОСНЫЕ СМЕСИ ЧИНЫ ПОСЕВНОЙ С ГОРЧИЦЕЙ БЕЛОЙ / Велкова Н.И., Донская М.В., Наумкин В.П. // Пчеловодство. — 2016. — № 4. — С. 22–24. — Библиогр.: 4 назв.

Гірчиця біла, чина посівна, бджоли, комахи-запилювачі, травосуміші.

Наведено особливості вирощування чини як медоносною культури у чистих і змішаних посівах. Виявлено, що збільшення у підсіві гірчиці білої спричиняє зниження урожайності чини посівної від 44,5 ц/га у чистому посіві до 29,3 ц/га при 25% підсіву і збільшення урожайності гірчиці до 14,3 ц/га (25% підсіву). Встановлено, що підсів гірчиці білої до чини посівної збільшує кількість комах-запилювачів і медоносних бджіл на полях. На варіантах з підсівом гірчиці білої медоносні бджоли та інші комахи-запилювачі раніше починали відвідувати посіви чини посівної і пізніше закінчували літ.

УДК 638.1

2016.2.296. ИЗМЕРЕНИЕ ТЕРМОГЕНЕЗА ИЗОЛИРОВАННЫХ ОСОБЕЙ ПЧЁЛ / Лапынина Е.П., Касьянов А.И. // Пчеловодство. — 2016. — № 2. — С. 52–54.

Бджоли медоносні, мікрокалориметрії, термогенез.

Описано метод реєстрації термогенезу ізольованих особин медоносних бджіл за допомогою мікрокалориметра, виготовленого співробітниками НДІ бджільництва і Чернівецького університету. Наведено конструкцію калориметра і описано принцип його роботи. Встановлено, що для бджіл характерно коливання термогенезу з чергуванням фази інтенсивного тепловиділення і періодів, коли воно падає до дуже низького рівня. Виявлено індивідуальні відмінності між матками, трутнями і робочими особинами. Особини мали різну тривалість життя і знаходилися в калориметричній комірці від 16 до 32 год. Найменша тривалість життя характерна для трутнів — 5–6 годин. З'ясовано, що термогенез окремих особин в умовах проведених вимірювань після прискорення, викликаного пересадкою, становив 1–2 мВт. Термогенез бджолиних особин залежить від їх фізіологічного стану, статі, впливу зовнішніх подразників. В активному стані енергетичні витрати ізольованої бджоли доходять до 18 мВт, в пасивному — скорочуються до 0,2–0,5 мВт, хоча супроводжуються сплесками до 1,0–1,5 мВт.

УДК 638.12:631.523.5

2016.2.297. ИНФОРМАТИВНОСТЬ МИТОХОНДРИАЛЬНЫХ ГЕНОВ МЕДОНОСНОЙ ПЧЕЛЫ / Ильясов Р.А., Поскряков А.В., Николенко А.Г. // Пчеловодство. — 2016. — № 4. — С. 16–19. — Библиогр.: 11 назв.

Бджола темна лісова, підвиди бджіл, мітохондріальний геном, ген ND2, заміни одонуклеотидні.

На основі аналізу SNP 12 генів мітохондріального геному медоносної бджоли виділено 7 інформативних генів (ND2, ND4, ND4L, ND5, ND6, COI, COIII), які мають здатність диференціювати підвиди бджіл еволюційних гілок А, М, С, О. Порівняльним аналізом нуклеотидної послідовності гена ND2 мтДНК 117 зразків бджіл 20 підвидів підтверджено його високу інформативність при диференціації бджіл чотирьох еволюційних гілок, де гілка А представлена шістьма підвидами, гілка С — вісьмома, гілка О — трьома, гілка М — двома. Запропоновано можливість індивідуального використання кожного з семи генів для диференціації підвидів бджіл чотирьох еволюційних гілок.

УДК 638.124.25

2016.2.298. ОСОБЛИВОСТІ РОЙННЯ МЕДОНОСНИХ БДЖІЛ / Цікава В. // Пасіка. — 2016. — № 6. — С. 8–12.

Бджоли медоносні, ройння бджіл, прийоми протиroyові, матка бджолина, бджолосім'я.

Наведено явища, що відбуваються у бджолиній сім'ї перед ройнням, охарактеризовано типи роїв: рій-первак, рій-вторак, порійки, звальний рій, рої за необхідності. Виявлено, що

бджолині сім'ї з дворічними матками рояться в три рази частіше, ніж з однорічними. Запропоновано протиroyові прийоми у бджільництві: формування протиroyових відводків, поділ бджолосім'ї "на півльоту", заміна матки на молоду, повний відбір розплоду з ройової бджолосім'ї, переведення рою на порожні рамки, збільшення обсягу гнізда, підрізання одного крила у матки, обмін розплодом між слабкими бджолосім'ями та бджолосім'ями, що готуються до ройння, закладання рамки зі свіжим відкритим розплодом і забирання рамки з закритим розплодом, перестановка місцями вулика з ройовою бджолосім'єю та вулика з відводком або слабкою бджолосім'єю.

УДК 638.124.3

2016.2.299. ЗНАЧЕННЯ НЮХУ І ЗАПАХІВ В ОРІЄНТУВАННІ БДЖІЛ / Адаменко М. // Український пасічник. — 2016. — № 3. — С. 9–10.

Бджоли медоносні, нюх бджіл, залоза насонова, запах бджолиної сім'ї.

Визначено, що найважливішим органом бджіл є нюх, за допомогою якого вони знаходять джерела взятку, розпізнають своїх бджіл та захищаються від чужих, ворогів і пасічників. Органами нюху у бджіл є членисті вусики з чутливими рецепторами, які сприймають запахи, що є у повітрі. Виявлено, що медоносні бджоли розрізняють 40 видів пахучих речовин природного і штучного походження, навіть дуже низької концентрації, які не сприймає нюх людини. Завдяки постійному спільному спілкуванню у вулику бджоли утворюють сімейний запах кожної сім'ї, який має велике значення і зберігається до ройння або поділу сім'ї. Бджіл з інших сімей у свій вулик бджоли не допускають, за винятком тих, які прилетіли з нектаром або пилком. Нюхову особливість варто враховувати під час об'єднання сімей, підсилення слабких сімей бджолами, приєднання роїв тощо. Для орієнтування бджіл велике значення має запах насонової залози, яка розташована між п'ятим і шостим півкільцем черевця бджоли. Велике значення для орієнтування бджіл мають запахи маточної речовини на тілі матки, яку вони злизують. Таким способом бджоли одержують інформацію і передають іншим про наявність матки в сім'ї, про її стан і відповідно реагують.

УДК 638.124.8

2016.2.300. ЯК СТИМУЛЮВАТИ РОЗВИТОК БДЖОЛИНОЇ СІМ'Ї / Приймак Г.М. // Пасіка. — 2016. — № 2. — С. 7–9.

Сім'ї бджолині, корм білковий, корм вуглеводний, суміші стимулювальні, розвиток бджолосім'ї.

Наведено фактори, які впливають на інтенсивність розвитку бджолосім'ї навесні (добре утеплення, наявність молоді плідної матки, якісних стільників, відсутність захворювань бджолиних сімей, достатні запаси вуглеводного та білкового корму, встановлення внутрішньовуликових напувалок). Доведено, що навесні бджолосім'я може інтенсивно розвиватися при наявності білкового (перга, квітковий пилко) та вуглеводного корму, якого в сильній бджолосім'ї повинно бути не менше 15–20 кг. Доведено, що при доброму забезпеченні бджіл вуглеводним і білковим кормами та водою підігрівання бджіл навесні при підтриманні температури на нагрівальному елементі в межах 16–23°C (краще під гніздом бджіл) сприяє збільшенню кількості розплоду, швидкому розвитку бджолосім'ї. Доведено, що при повільному згодовуванні однієї й тієї кількості цукру сім'я вигодовує більше розплоду, ніж коли сироп буде згодований у відкритій годівниці. Наведено рецепти приготування стимулювальних сумішей та способи підгодовів бджіл дріжджами, мікроелементами, настоєм алое, відваром кореня айру, борошном, льодяниками.

УДК 638.132

2016.2.301. ВИРОЩУЙМО МЕДОНОСИ / Кошова Л.М., Кулинич І.М. // Пасіка. — 2016. — № 3. — С. 24–25.

Рослини медоносні, фацелія пижмоліста, огіркова трава, змієголовник молдавський, меліса, котовник лимонний, синяк, буркун однорічний.

Для вирішення проблеми кормової бази бджіл, наведено дані про групу спеціальних медоносних культур, які вирощуються з метою отримання товарного меду, відрізняються тривалим періодом цвітіння, високою цукровою та пилковою продуктивністю: фацелія пижмолиста, огіркова трава, змієголовник молдавський, меліса, котовник лимонний, синяк, буркун однорічний. Співробітниками ННЦ "Інститут бджільництва ім. П.І. Прокоповича" виведено сорт фацелії пижмолистої Аліна, масив якої квітує 30–35 днів. Доведено, що застосування гербіцидів дещо пригнічує ріст і розвиток рослин фацелії, негативно впливає на льотно-запилювальну діяльність бджіл і знижує насінневу продуктивність на 5–10%. Розроблено агротехніку вирощування медоносів. Насіння фацелії рекомендовано висівати наприкінці квітня на чистому полі з міжряддями 45 см і нормою висіву 6–7 кг/га, міжряддя обробляти механічним способом. Огіркову траву потрібно висівати з міжряддями 60 см, а в рядку формувати рослини через 15–20 см одна від одної. Змієголовник молдавський варто висівати рано весною на чистих полях, щоб уникнути заглушення бур'янами з шириною міжрядь 45 см, глибиною загортання насіння 2–3 см і нормою висіву 3–4 кг/га. Синяк звичайний доцільно висівати широкорядним способом, щоб мати можливість обробити міжряддя, нормою 3–4 кг/га насіння, можна підпокровно. Вирощування буркуну рекомендується у посіві скарифікованим насінням на глибину 2–3 см зернотрав'яною сівалкою з міжряддями 45 см і нормою висіву 4–6 кг/га.

УДК 638.132:638.19

2016.2.302. ВОЗДЕЛЫВАНИЕ ЧИНЫ ПОСЕВНОЙ КАК МЕДОНОСНОЙ КУЛЬТУРЫ / Наумкин В.П., Донская М.В., Донской М.М. // Пчеловодство. — 2016. — № 3. — С. 31–33. — Библиогр.: 6 назв.

Чина посівна, сорти к-615706, к-1209, к-1221, к-1848, к-908, к-1229; медонос, бджоли, комахи-запилювачі.

Досліджено агробіологічні особливості чини посівної, виділено генотипи для вирішення завдань селекції чини, а також визначено перспективні напрями використання культури в бджільництві. Дослідження проводили в 2009–2015 рр. за кількома напрямками: вивчення колекційних зразків чини з ціллю виявлення джерел, де є ознаки цінності культури для господарства; облік кількості і визначення динаміки лету комах-запилювачів; визначення видового складу ентомофауни на посівах чини посівної. У дослідженні використали 46 сортозразків чини посівної із різних еколого-географічних груп. Виділено високопродуктивні зразки сортів к-615706, к-1209, к-1221, к-1848, к-908, к-1229. Установлено, що чина посівна — перспективна медоносна культура. Запилювачами культури є представники 61 виду, серед яких домінуючий — бджола медоносна. Виявлено, що чину можна висівати поряд з полями гречки: у першу половину доби бджоли медоносні гарно відвідують гречку, а потім переключаються на чину, що дає змогу покращити кормову базу бджільництва навіть у посушливе літо за високих температур повітря. У несприятливих умовах було досягнуто високих результатів із зразка к-1209 — 69 ц/га. У 2015 р. на сортопробування передано новий сорт чини посівної Славянка, який отримано методом індивідуального добору із зразка к-1209 різновид *albus* (Alef) Zalk.

УДК 638.144.54

2016.2.303. ВЛИЯНИЕ СТИМУЛИРУЮЩИХ ПОДКОРМОК НА ПРИЕМ ЛИЧИНОК И ПОЛУЧЕНИЕ НЕПЛОДНЫХ МАТОК / Дмитриев А.О. // Пчеловодство. — 2016. — № 2. — С. 12–13. — Библиогр.: 3 назв.

Бджоли медоносні, матка бджолина, сім'я-вихователька, рамка прищепна, підгодівлі стимулювальні.

Оптимізовано спосіб формування сімей-вихователок на тлі стимулювальних підгодівель з мелісою, апіроєм і трутневим гомогенатом при виробництві неплідних бджолиних маток. Дослідження проводили на карпатській породі бджіл. Цукровий сироп готували в співвідношенні 2:1, додаючи стимулювальні препарати: 1-й групі (контроль) згодовували цукровий сироп, 2-й — сироп з синтетичним феромоном апірою (1 г на літр сиропу), 3-й — сироп з трутневим гомогенатом (10%-ва концентрація в сиропі), 4-й — сироп з настоєм меліси (50 г настою на літр сиропу). Відзначено, що в

сім'ях-вихователках 4-ї групи отримані бджолині матки мали максимальні показники живої маси: 195–220 мг із середнім значенням по групі 210,0±1,29 мг і з коефіцієнтом варіації 3,3%. На 7 мг нижче цей показник був у неплідних маток 2-ї групи 193,0±0,95 мг. Це казує на те, що використаний у складі підгодівлі феромонний препарат апірою здійснює позитивний вплив на рефлекс вирощування робочими бджолами бджолиних маток у сім'ях-вихователках. Жива маса неплідних бджолиних маток 3-ї групи укладалася в межі стандарту породи. Цей параметр коливався в межах 185–195 мг з середнім значенням по групі 188,0±0,61 мг (порівняно з контролем $p < 0,05$) і коефіцієнтом варіації 1,49%. Виявлено, що трутневий гомогенат у складі підгодівлі підсилює секреторну функцію клітин глоткової залози у робочих бджіл.

УДК 638.15

2016.2.304. ОБОВ'ЯЗКОВІ ЗАХОДИ ПРОФІЛАКТИКИ ХВОРОБ БЖІЛ / Єфіменко Т.М. // Пасіка. — 2016. — № 5. — С. 14. *Бджоли медоносні, хвороби бджіл, профілактика, вароатоз, нематоз.*

Рекомендовано у ранньовесняний період до появи розплуду обробляти бджіл противароатозними препаратами на основі ефірних олій (наприклад, препарат "Девар"). Навесні та в першій половині літа в період між відкачуванням меду можна обмежитись для обробки імаго бджіл (дорослих особин) тільки органічними кислотами, зокрема 15%-ю молочною кислотою, 2%-ю щавлевою або мурашиною (за прописом) тричі з інтервалами 7 днів або препаратами на їх основі. З 5 по 15 липня (після відкачування меду) необхідно вибірково визначити ступінь ураження бджолиних сімей кліщем Варроа. Заключну обробку від кліща проводять у жовтні-листопаді за відсутності розплуду в гніздах. Для цього запропоновано препарати на основі амітазу (препарати білін, тактик, тактами) або 2%-ву щавлеву кислоту. Профілактику нозематозу (збудником якого є мікроспоридія *Nosema apis* та *Nosema ceranae*) обов'язково проводять восени та навесні, згодовуючи бджолам разом з кормом препарат КАС на основі полину гіркого та бруньок сосни (восени — 30% лікувального корму від загальної кількості кормів, що згодуються бджолам на зиму, а навесні — 0,3–1 л (кг) на сім'ю) або замінити їх витяжками з бруньок сосни, полину гіркого. Зауважено, що вчасне згодовування цукрового сиропу (не пізніше 10–15 вересня) дасть змогу не зношувати бджолині сім'ї, що йдуть у зиму.

УДК 638.157

2016.2.305. ЩО НАМ ВІДОМО ПРО ТРАХЕЙНОГО КЛІЩА? / Воробій О.А. // Пасіка. — 2016. — № 2. — С. 20–21.

Бджоли, акарапідоз, кліщі трахейні, профілактика акарапідозу.

Наведено дані щодо збудників, симптомів, способів зараження, профілактичних заходів та лікування акарапідозу. Трахейний кліщ (*Acarapis woodi*) є спеціалізованим паразитом у тілі бджоли, який живиться гемолімфою бджоли і весь цикл його розвитку проходить у трахейній системі комах. Розмножуючись, кліщі закупорюють трахеї, а інколи і повітряні мішки. В одній бджолі виявляють 1–150 кліщів. Уражені бджоли погано зимують, в'ялі, плазують біля вулика, в більшості з розчепленими крилами. Зараження збудником акарапідозу відбувається при розмноженні бджіл (формуванні відводків із хворих бджолиних сімей, заселенні уражених акарапідозом блукаючих роїв). До швидкого розповсюдження захворювання призводять: антисанітарні умови утримання бджіл, розташування пасіки в низинній місцевості, біля боліт, озер, об'єднання слабких сімей, несприятливі погодні умови (дощова погода, тривала зимівля). Лікують акарапідоз спеціальними препаратами, які застосовують у вигляді смужок, просочених лікувальною рідиною (методом обкурювання або випаровування лікувальних речовин чи/та ефірних олій), а також у порошковій, таблетованій формі (термічні таблетки) та у вигляді гелю. Використовують препарати фольбекс та його аналоги (етилдихлорбензилат, ефірсульфонат, тедіон, фольбекс ВА).

УДК 638.157

2016.2.306. ТЕХНОЛОГІЇ БОРотьБИ З КЛіЩЕМ / Седой І.М. // Пасіка. — 2016. — № 5. — С. 15.

Бджоли медоносні, хвороби бджіл, профілактика, кліщі.

Наведено методику виявлення кількості кліщів у сім'ях бджіл. Охарактеризовано методи боротьби з кліщами: обприскування (під час обробки поливають міжрамковий простір, заповнений бджолами, водним розчином отрутохімікатів), димова граната, використання смужок, просочених протикліщовою рідиною. Наведено рекомендацію при обприскуванні закривати льоток на 15 хвилин, підсилюючи дію препарату дифузією. Для того, аби пара розчину рівномірно поширилася по вулику, необхідно, щоб на кожен сантиметр висоти стільника припадало 4 г розчину (при 10 рамках $100/25=4$). Відзначено недоліки сучасних технологій боротьби з кліщем: сумнівний спосіб виявлення закліщеності та розбіжності в концентрації діючої речовини у вулику.

УДК 638.165.8

2016.2.307. КАШТАНОВИЙ МЕД — ЦЕННИЙ ПРОДУКТ ПИТАННЯ / Бурмистрова Л.А., Русакова Т.М., Мартыно-

ва В.М., Есенкіна С.Н., Степанцева Г.К. // Пчеловодство. — 2016. — № 2. — С. 56–57. — Библиогр.: 5 назв.

Мед каштановий, показники органолептичні, хімічний склад меду.

Наведено результати дослідження зразків монофлорного каштанового меду за органолептичними та фізико-хімічними показниками. Виявлено, що встановлені показники зразків каштанового меду значно перевищують вимоги національного стандарту, особливо за масовою часткою проліну і електропровідністю. Стандартом не нормуються масова частка золи, мінеральних речовин, вітамінів і вміст пилкових зерен. У всіх зразках був присутній вітамін В₆, не виявлено вітамін В₁. Мінеральні елементи характеризувалися великою різноманітністю, особливо багато виявлено калію, кальцію, натрію і магнію. Пилковий спектр в основному представлений пилковими зернами каштана.

639.2/.6 Рибне господарство. Аквакультура

Науковий референт — РУЧКО Т.В.

Науковий консультант — доктор с.-г. наук ТРЕТЯК О.М.

УДК 597–153+[574.55:556.55](282.247.326)

2016.2.308. РІВЕНЬ РОЗВИТКУ ГІДРОБІОТІВ ЯК ХАРАКТЕРИСТИКА УМОВ НАГУЛУ РИБ ВОДОСХОВИЩ ДНІПРОВСЬКОГО КАСКАДУ / Кружиліна С.В. // Рибогосподарська наука України. — 2015. — № 4. — С. 15–27. — Библиогр.: 44 назви.

Водосховища, фітопланктон, зоопланктон, макрозообентос, кормова база, рибопродуктивність потенційна.

Розглянуто сучасний стан кормової бази риб та продуктивності дніпровських водосховищ за рахунок розвитку фіто-, зоопланктону та макрозообентосу. Надано кількісні та якісні показники розвитку фіто-, зоопланктону та макрозообентосу впродовж 2011–2013 рр. Відмічено, що загальна продукція за роками досліджень коливалась від 5 до 15 кг/га, що може забезпечити потенційну рибопродуктивність водосховищ на рівні 21–62 кг/га. Встановлено, що при формуванні рибопродуктивності водосховищ значну роль відіграють, переважно, зоопланктонні та макрозообентосні угруповання, навіть за незначного рівня їх розвитку. Так, величина потенційної рибопродуктивності у водосховищах, на 14–60% формується за рахунок зоопланктонних угруповань, на 3–23% — “м'якого” макрозообентосу, на 21–51% — молюсків і лише 9–33% — за рахунок фітопланктону.

УДК 636.09:639.3.1.09:616.99

2016.2.309. БІЛКОВИЙ СКЛАД СИРОВАТКИ КРОВІ БІЛОГО АМУРА І ТОВСТОЛОБИКА, ІНВАЗОВАНИХ ДАКТИЛОГІРОЗАМИ І ГІДРОДАКТИЛЮСАМИ / Федорович О.В. // Науково-технічний бюлетень Державного науково-дослідного контрольного інституту ветеринарних препаратів та кормових добавок і Інституту біології тварин. — Л., 2015. — Вип. 16, № 1. — С. 125–130. — Библиогр.: 11 назв. Шифр 546200.

Загальний білок крові, фракції сироватки крові, білий амур, товстолобик, дактилогіруси, гідродактилюси.

Наведено дані щодо вмісту загального білка та його фракцій у сироватці крові білого амура й товстолобика за дактилогірозу та гідродактильозу. При розвитку цих інвазій у білого амура і товстолобика пригнічується білоксинтезувальна функція гепатопанкреасу, на що вказує зниження рівня загального білка та його фракцій у сироватці крові. Найбільш суттєві зміни цих показників у дослідних груп риб спостерігалися при змішаній інвазії дактилогірозу та гідродактильозу. При гідродактильозній інвазії кількісний вміст альбумінів у сироватці крові порівняно з контролем зменшився на 5,0, при дактилогірозній — на 4,0, при змішаній — на 8,1 г/г, а відносний — відповідно на 6,6 і 4,5 та 9,3% при $P<0,001$ у всіх.

УДК 639.3.032:639.371.52(477)

2016.2.310. ДО ПИТАННЯ АПРОБАЦІЇ АНТОНІНСЬКО-ЗОЗУЛЕНЕЦЬКИХ КОРОПІВ УКРАЇНСЬКИХ ПОРІД / Олексієн-

ко О.О., Бех В.В., Грициняк І.І., Гришин Б.О., Волянський Л.С., Осіпенко М.І. // Рибогосподарська наука України. — 2015. — № 4. — С. 65–74. — Библиогр.: 16 назв.

Коропи антонінсько-зозуленецькі, породи, рибницько-біологічні показники, генетична характеристика.

Метою досліджень було проведення аналізу рибницько-біологічних, продуктивних, екстер'єрних показників антонінсько-зозуленецьких коропів (АЗК) української рамчатої і української лускатої порід, їх генетичної характеристики, а також представлення методів створення цих коропів як нового селекційного досягнення. Вихідним матеріалом для створення АЗК української лускатої і української рамчатої порід була популяція коропа Антонінського держрибзаповідника, яка являла собою помісі аборигенного коропа з дзеркальним галицьким. Основним методом селекції коропів був масовий постійно поліпшувальний відбір з високою інтенсивністю серед молодших вікових груп. Велике значення під час проведення відбору приділялося темпу росту риб, їх екстер'єру та конституційній “міцності”. На плем'я відбиралися особини, що мали найбільшу масу тіла, лусканий покрив яких відповідав прийнятому стандарту, красивої високоспинної тілобудови, в яких були відсутні будь-які дефекти та ознаки захворювань. Важливе місце при проведенні відбору приділялося також вираженості вторинних статевих ознак як у самців, так і в самоць. На підставі аналізу багаторічних досліджень щодо вирощування коропів антонінсько-зозуленецьких масивів українських рамчатої і лускатої порід, встановлено, що їх рибницько-біологічні показники відповідають вимогам Положення про апробацію селекційних досягнень у тваринництві, і вони можуть бути представлені відповідним органам для розгляду та затвердження як внутрішньопорідні типи українських рамчатої та лускатої порід коропа.

УДК 639.3.04/.09:639.212

2016.2.311. АКВАКУЛЬТУРА ОСЕТРООБРАЗНЫХ / Васильева Л., Филиппенко Ю., Корниенко В., Шевченко В., Кольман Р., Плугатарьов Г., Лендел П. — Херсон: Гринь Д.С., 2016. — 238 с. — Библиогр.: 32 назв. Шифр 547331.

Осетрові, штучне відтворення, інкубація ікри, селекція, утримання і годівля осетрових.

Розглянуто рибницько-біологічні характеристики об'єктів осетрівництва (білуга, російський осетер, севрюга, стерлядь, шип, балтійський осетер, колхідський осетер, ленський осетер, веслоніс), представлено інформацію щодо технологічних основ їх штучного відтворення, вирощування рибопосадкового матеріалу і товарного виробництва. Наведено історію розвитку штучного відтворення осетрових риб. Розглянуто питання годівлі різних вікових груп осетрових і виробництва живих кормів. Приділено увагу селекційно-племінній роботі з осетровими, проблемі їх захворювань і лікувально-профілактичним заходам.

УДК 639.3.05:597.2/5:639.217:591.144

2016.2.312. МІКРОСКОПІЧНА БУДОВА ТА МОРФОМЕТРИЧНІ ПОКАЗНИКИ СЕЛЕЗІНКИ СОМА (*SILURUS GLANIS* L.) / Дунаєвська О.Ф. // Рибогосподарська наука України. — 2016. — № 1. — С. 78–87. — Бібліогр.: 18 назв.

Сом європейський, селезінка, морфологія, морфометрія, трабекули, капсула, біла пульпа, червона пульпа, лімфоїдний вузлик, відносна площа.

Проведено дослідження мікроскопічної будови та морфометричних показників селезінки сома європейського. Для дослідження використовували селезінку клінічно здорових дворічних сомів європейських (*Silurus glanis* L.). Риба була вирощена у ставах ТОВ “СГФ Інтерриба” с. Кримок Радомишльського району Житомирської області. Визначали абсолютну, відносну масу органа або індекс розвитку селезінки. Встановлено, що селезінка сома європейського відповідала загальним закономірностям будови селезінки риб: досліджувались опорно-скоротливий апарат, біла і червона пульпи та властивий клітинний склад. Особливостями мікроскопічної будови досліджуваного органа сома європейського є нерозвиненість радіальних трабекул, слабкий розвиток періартеріальних лімфоїдних півів, відсутність диференціації на зони в лімфоїдних вузликах. Найбільшого розвитку отримала червона пульпа (70,82±10,76%), найменшого — опорно-скоротливий апарат (7,04±0,65%). Встановлено, що основою білої пульпи (22,14±6,61%) є лімфоїдні вузлики, переважно без центру розмноження. Опорно-скоротливий апарат селезінки, до якого входить капсула і система трабекул, розвинений нерівномірно. Так, товщина капсули на різних ділянках органа неоднакова: найбільша вона у воротах, має нерівномірні потовщення та значення 21,85±7,44 мкм, її відносна площа — 3,06±0,32%. Відносна площа трабекулярного апарата становить 3,98±2,57%, найбільшого розвитку досягають судинні трабекули. Відносна маса селезінки становила 0,086±0,0006%. Отже, у ході досліджень з'ясовано особливості будови селезінки сома європейського та здійснено морфометричний аналіз структурних складників органа: співвідношення білої і червоної пульпи становило 1:3,2; опорно-скоротливого апарату і паренхіми — 1:13,2, відносна маса — 0,086±0,0006%.

УДК 639.3.05:628.394.6:597.553.2:639.211

2016.2.313. ВИКОРИСТАННЯ ЛОСОСЕВИХ РИБ (*SALMONIDAE*) У БІОМОНІТОРИНГУ ЯКОСТІ ВОДНОГО СЕРЕДОВИЩА (ОГЛЯД) / Янович Д.О., Грициняк І.І., Швець Т.М. // Рибогосподарська наука України. — 2016. — № 1. — С. 5–30. — Бібліогр.: 109 назв.

Біомоніторинг, лососеві риби, водні екосистеми, біохімічні маркери, генетичні біомаркери, фізіологічні біомаркери, морфологічні біомаркери, гістопатологічні біомаркери, популяційні біомаркери.

Проведено аналіз літературних джерел, узагальнено та систематизовано дані стосовно використання лососевих риб у системі біомоніторингових досліджень. Виділено та охарактеризовано специфічність таких біоіндикаційних показників екологічного стану водного середовища як біохімічні, генетичні, фізіологічні, морфологічні, гістопатологічні та популяційні маркери, а також біоіндикаційне значення поведінкових реакцій риб. Наведено структуру та визначення переваги і недоліки використання окремих біомаркерів організму та популяцій лососевих риб для оцінки екологічного стану водного середовища. Визначено наслідки екотоксикації гідроекосистем у розрізі різних рівнів біологічної організації (клітина, особина, популяція, угруповання риб). Описано можливість проведення біологічного моніторингу, базуючись на індексах сапробності, виявлених для видів-індикаторів з родини лососевих риб.

УДК 639.3.09:639.215

2016.2.314. ВЛИЯНИЕ pH ВОДНОЙ СРЕДЫ НА УРОВЕНЬ ЗАРАЖЕНИЯ ЕКТОПАРАЗИТАМИ, СОДЕРЖАНИЕ БЕЛКА И ЛИЗОЦИМА У НЕКОТОРЫХ ВИДОВ КАРПОВЫХ РЫБ (*CYPRINIDAE*) / Куровская Л.Я., Стрилько Г.А. // Рибогосподарська наука України. — 2016. — № 1. — С. 88–101. — Бібліогр.: 24 назв.

Короп, карась сріблястий, амурський чебачок, слабнокисле середовище, слаболужне середовище, ектопаразити, білок, лізоцим.

Вивчали вплив pH водного середовища на рівень зараження ектопаразитами, вміст білка і лізоциму в органах та сироватці крові у деяких видів карпових риб в експериментальних умовах. Об'єктами досліджень були однорічки коропа, сріблястий карась і амурський чебачок, виловлені із ставів рибного господарства “Нивка” (Київська обл.) у весняний період. Досліди проводили в експериментальних умовах за температури води 17–18°C і значеннях pH води: 6,8–7,2 (нейтральне середовище), 5,0–5,5 (слабокисле) і 8,5–9,0 (слаболужне середовище) протягом 8 діб. Надано порівняльну оцінку кількості ектопаразитів (*Ichthyophthirius multifiliis*, *Trichodina* sp., *Dactylogyrus* sp., *Gyrodactylus* sp.) на поверхні тіла і у зябрах риб, вмісту білка і лізоциму в сироватці крові і органах при різних значеннях pH водного середовища. Показано, що кількість ектопаразитів на поверхні тіла і у зябрах значно зменшується при дотриманні риб в слабнокислому або слаболужному середовищі. Визначено, що у зараженого сріблястого карася порівняно з незараженими особинами спостерігалось зниження вмісту білка і лізоциму в печінці, нирках і сироватці крові тільки в нейтральному середовищі. У слабнокислому або слаболужному середовищі при значному скороченні кількості ектопаразитів рівень білка і лізоциму в органах і сироватці крові риб суттєво не відрізнявся від показників незаражених особин, які перебували в воді з відповідними значеннями pH. Встановлено, що у амурського чебачка при низькому рівні зараження ектопаразитами не встановлено змін рівня білка і лізоциму в органах і сироватці крові риб в нейтральному середовищі, але вплив різних значень pH води на досліджувані показники амурського чебачка показали достовірні їх зміни.

УДК 639.3:597.551.2:616.15(477.7)

2016.2.315. ГЕМАТОЛОГІЧНІ ПОКАЗНИКИ КРОВІ ЦЬОГОЛІТОК КОРОВИХ РИБ (*CYPRINIDAE*), ВИРОЩЕНИХ ЗА ПАСОВИЩНОЮ ТЕХНОЛОГІЄЮ В УМОВАХ ПІВДНЯ УКРАЇНИ / Воліченко Ю.М., Пентиліук С.І., Шерман І.М. // Рибогосподарська наука України. — 2015. — № 4. — С. 90–98. — Бібліогр.: 12 назв.

Гематологічні показники крові риби, короп, технологія пасовища, фізіологічний стан риби, рибопосадковий матеріал корових риб.

Представлено дані щодо середньої маси, гематологічних і біохімічних показників сироватки крові цьоголіток корових риб, вирощених за пасовищною технологією. За відсутністю базифілів та піністих клітин встановлено якісну різницю в групі рослиноїдних риб, установлено достовірні корелятивні залежності від середньої маси тіла складових параметрів крові всіх досліджуваних видів риб: гемоглобіну в межах від +0,7858 до +0,9943, кількості еритроцитів від +0,7843 до +0,9942, лімфоцитів від +0,7848 до +0,9949, холестерину від +7640 до +0,9616 і тригліцеридів у білого товстолобика +0,7499 та у коропа +0,9616. Гематологічні параметри крові цьоголіток корових риб відповідають нормальному їх фізіологічному стану. Вміст та фракційний склад морфобіологічних показників крові дає можливість рекомендувати їх як компонент індикації якості та загального фізіологічного стану рибопосадкового матеріалу.

УДК 639.311:597.423

2016.2.316. ВПЛИВ СЕРЕДНЬОЇ МАСИ МАЛЬКІВ НА РЕЗУЛЬТАТИ ВИРОЩУВАННЯ ЦЬОГОЛІТОК ВЕСЛОНОСА *POLYODON SPATHULA* (WALBAUM) / Грудко Н.О. // Рибогосподарська наука України. — 2015. — № 4. — С. 54–62. — Бібліогр.: 16 назв.

Веслонос, вирощування цьоголіток, маса мальків, густина посадки, рибопродуктивність.

Дослідження щодо визначення оптимальної маси мальків при вирощуванні цьоголіток веслоноса здійснювалось у ставах Дніпровського осетрового заводу та передбачало 6 варіантів, у яких маса мальків коливалась від 0,3 до 0,8 г, густина посадки становила 1,5 тис. екз./га. Середньомісячні показники температури води в період вирощування становили 18,4–29,0°C. Середньосезонні показники біомаси зоопланктону коливались від 5,39 до 7,37 г/м³. Основну роль у живленні веслоноса відігравали представники *Cladocera*, частка яких у складі харчової грудки була на рівні 40,72–90,56%, із них *Daphnia* sp. становила 24,43–53,74%. Аналіз

досліджень щодо якості посадкового матеріалу показав, що маса мальків під час зариблення істотно впливає на кінцеві показники вирощування цьоголіток веслоноса. Збільшення маси мальків від 0,3 до 0,8 г сприяє зростанню виживання від 12,7 до 29,3% та рибопродуктивності від 39,9 до 120,8 кг/га. Найкращий результат за середньою масою цьоголіток (279 г) було одержано від риб зі стартовою масою 0,7–0,8 г.

УДК 639.311:639.215:639.212(477)

2016.2.317. ВИРОЩУВАННЯ ПЕЛЯДІ (*COREGONUS PELLED GMELIN*) В ПОЛІКУЛЬТУРІ З КОРОПОВИМИ (*CYPRINIDAE*) ТА ОСЕТРОВИМИ (*ACIPERENSERIDAE*) РИБАМИ / Куріненко Г.А., Мрук А.І., Колос О.М. // Рибогосподарська наука України. — 2016. — № 1. — С. 43–56. — Бібліогр.: 13 назв.

Пелядь, ставове вирощування, полікультура, коропові риби, осетрові риби, маса риби, зоопланктон, живлення риби.

Проведено аналіз результатів вирощування та надано рибничко-біологічну характеристику пеляді, вирощеної в полікультурі з осетровими та короповими рибами за ставової технології. Матеріалом для досліджень слугували молодь, цьоголітки, однорічки та дволітки пеляді. Ікру пеляді в кількості 200 тис. ікринок було завезено до ДП ДГ

“Нивка”. Дослідження проводилися у фермерському ставовому господарстві “Короп” Львівської області. Вирощування цьоголіток пеляді проводили в полікультурі з короповими та осетровими рибами. До складу полікультури входили 6 видів риб — пелядь, короп, стерлядь, муксун, бестер, білий амур. Специфікою даного дослідження, окрім наявності в складі полікультури 6 видів риб, було зарибнення різновіковими групами риб. Густота посадки мальків пеляді, як основного представника, здатного споживати зоопланктон, становила 17,8% від загальної кількості посаджених риб. Найбільшу кількість при зарибненні становили осетрові риби — бестер та стерлядь — 27,8 та 26,6% відповідно. Найменшу частку в зарибненні становили коропові — короп та білий амур — 3,0 і 5,9% відповідно. Також досліджено кількісний і якісний склад зоопланктону дослідних ставів та характер живлення молоді. Встановлено, що вирощування товарної пеляді в полікультурі дає змогу підвищити показники рибопродуктивності у перший рік вирощування на 1,3%, другий — на 0,9%. Середні показники маси однорічок та дволіток пеляді становили 185,3 г та 450,0 г відповідно. За даних умов вирощування показники добового приросту цьоголіток перебували в межах 0,1–1,5 г, дволіток — 1,1–3,3 г. Відмічено високий показник зростання маси в зимовий період, що становив понад 50%.

636.09 ВЕТЕРИНАРІЯ

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — академік НААН БУСОЛ В.О.

УДК 636.09:578.834.11:636.5:57.012.4

2016.2.318. УЛЬТРАСТРУКТУРА И БИОЛОГИЧЕСКИЕ СВОЙСТВА ВИРУСА ИНФЕКЦИОННОГО БРОНХИТА ПТИЦ ПОСЛЕ КРИОКОНСЕРВИРОВАНИЯ / Стегний М.Ю., Стегний Б.Т., Гольцев А.Н. // Проблемы криобиологии и криомедицины. — 2015. — Т. 25, № 4. — С. 340–349. — Бібліогр.: 16 назв.

Вірус інфекційного бронхіту птахів, активність вірусів, кріоконсервування і зберігання вірусів, віріони (морфологія й ультраструктура), птиця.

Представлено результати досліджень (ННЦ ІЕКВМ) ультраструктури та інфекційної активності вірусу інфекційного бронхіту птахів (IBV) після кріоконсервування та зберігання за низької температури: –20, –70 та –196°С упродовж різних періодів часу — від 3 діб до 8 років. Застосовували електронну мікроскопію, серологічні та вірусологічні методи. Показано, що чим нижча температура зберігання кріоконсервованих вірусів, тим краща збереженість їх ультраструктури та біологічних властивостей. Ультраструктурні зміни IBV після тривалого зберігання в умовах помірно низької температури, а саме –20°С, виражалися в порушенні цілісності ліпопротеїдної оболонки віріонів; утраті глікопротеїдної “корони” в більшості віріонів; конформаційній дестабілізації оболонки та нуклеокапсиду. Проте після зберігання зразків IBV при мінус 70 та мінус 196°С більша частина віріонів мала електричний заряд і неплімери корони впродовж терміну спостереження. При цьому порушення цілісності ліпопротеїдної оболонки та структури виявлено не більше ніж у 10% віріонів від загальної їх кількості.

УДК 636.09:579.841.93:579.842.17–078

2016.2.319. ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ БРУЦЕЛ ТА ЕНТЕРОБАКТЕРІЙ ЗА ДОПОМОГОЮ ПЛР У БІОЛОГІЧНИХ РІДИНАХ / Обуховська О.В., Орлов С.М., Герілович А.П., Горайчук І.В. // Ветеринарна медицина: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2015. — Вип. 101. — С. 21–23. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 06 546573.

Бруцельоз с.-г. тварин, диференціація бруцел, ентеробактерії, штами, метод ПЛР, діагностика бруцельозу.

Україна на сьогодні є благополучною щодо бруцельозу тварин (БТ). Проте існують ризики занесення БТ з інших країн (РФ, Туреччина, Сербія, Грузія, Вірменія, Азербайджан і Китай). Метою досліджень було встановити мінімальну кількість праймерів, які дадуть змогу здійснювати диференціацію бруцел від ентеробактерій у нативних суспензіях і пробах

біологічного матеріалу. Вивчено можливість виявлення ДНК бруцел видів *Brucella abortus*, *Brucella suis*, *Brucella ovis* та ентеробактерій, з якими вони мають антигенну спорідненість за ліпополісахаридними антигенами, зокрема, в інактивованих суспензіях (ІС), пробах молока і сироватці крові ВРХ. У досліді використано ІС штамів бруцел: *B. abortus* 544, 19-770; *B. suis* 1330; *B. ovis* 67/B, 76/982, а також ентеробактерій: *Y. enterocolitica* 09; *E. coli* 099, *S. Enteritidis* M) та проби сироваток крові і молока, контаміновані живими суспензіями зазначених культур. Як контроль застосовували: стерильні проби сироваток крові та молока; стерильний фізрозчин. Ізоляцію сумарної ДНК проводили за допомогою комерційного набору для екстракції ДНК — “ДНК — сорб — В”. Ампліфікацію зразків здійснювали, використовуючи набір “АмпліСенс”, а основні дослідження щодо виявлення бруцел проводили методом ПЛР. Установлено, що для диференціації у пробах біологічного матеріалу бруцел видів *B. abortus*, *B. suis* та *B. ovis* від ентеробактерій видів *Y. enterocolitica*, *S. Enteritidis* та *E. coli* доцільно застосовувати видові праймери бруцел, які відповідають ділянкам 152 п.н., 450 п.н., 587 п.н. У висновках підкреслено, що запропонована методика дає змогу достовірно виявити наявність трьох видів бруцел у пробах біологічного матеріалу із застосуванням методу ПЛР та диференціювати їх від ентеробактерій.

УДК 636.09:579.852.1–078

2016.2.320. УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ ВИДІЛЕННЯ СПОР СИБІРКИ ІЗ ҐРУНТУ БАКТЕРІОЛОГІЧНИМ МЕТОДОМ / Рубленко І.О., Скрипник В.Г., Мачуський О.В. // Науковий вісник ветеринарної медицини: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2015. — № 2(122). — С. 107–112. — Бібліогр.: 17 назв. Шифр 546990.

Сибірка, діагностика сибірки, мікробіологічний моніторинг ґрунту, ґрунт заражений сибіркою, спори сибірки, штам Bac. anthracis VA-07, детергент Тритону X-100, скотомогильники.

Дослідження проведено на базі Державного науково-контрольного інституту біотехнології і штамів мікроорганізмів. Використовували стерильний ґрунт, до якого додавали різну кількість спор, одержаних із суспензії штаму *Bac. anthracis* VA-07. Описано 5 методик дослідження зразків ґрунту. За методикою № 5 (M5) було виділено 300,0±0,22 КУО при внесенні 1673 спор на 100 г ґрунту, що виявилось ефективнішим порівняно з методиками №№ 1–4. За M5 для ефективного дослідження необхідно лише 2,5 г ґрунту. Водночас за M1 — 60 г,

M2 і M3 — 95 г, а за M4 — 10 г ґрунту. Окрім того, M5 не потребує великих затрат часу і реактивів. За результатами досліджень зроблено висновок, що виділення спор сибірки з ґрунту необхідно здійснювати з використанням детергента Тритону Х-100, фільтрованого 1% бичачого сироваткового альбуміну в 0,01 моль/мл фосфатно-сольовому буфері. Це, за новою методикою M5 на поживному середовищі PLET, дало можливість виділити більшу кількість спор із ґрунту (19,66% клітин від внесених), ніж за старою “Лабораторная диагностика сибирской язвы у животных и людей, обнаружение возбудителя в сырье животного происхождения и объектах внешней среды” (1989 р.). Так, за M1, M2(3) і M4 було виділено 3,3%, 1,61 та 6,46% клітин від внесених, що значно менше, ніж за вдосконаленою методикою № 5.

УДК 636.09:579.873.21Mi-07

2016.2.321. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЫЕ ДАННЫЕ ПО ИЗУЧЕНИЮ СЕНСИБИЛИЗИРУЮЩИХ СВОЙСТВ АТИПИЧНЫХ МИКОБАКТЕРИЙ И БЛИЗКОРОДСТВЕННЫХ БАКТЕРИЙ *NOCARDIA* И *RODOCOCCLUS* / Найманов А.Х., Устинова Г.И., Толстенко Н.Г., Вангели Е.П., Кучерук О.Д. // Ветеринария и кормление (VETKORM). — 2015. — № 6. — С. 11–13.

Туберкульоз тварин, ВРХ Росії, мікобактерії атипові, діагностика туберкульозу.

Представлено аналіз досліджень (ФГБНУ ВІЗВ) біоматеріалу від реагуючої на туберкулін ВРХ з благополучних щодо туберкульозу господарств у різних федеральних округах і кліматичних зонах Росії. Показано, що на території РФ в основному виявляють швидкорослі атипові мікобактерії 4-ї групи — *M. fortuitum* і *M. smegmatis*, що становить 59,5–75,0% (за класиф. Раньона). Із повільнорослих значимими сенсibilізуючими властивостями (СВ) володіють *M. intracellulareae* (3-тя гр.) та *M. scrofulaceum* (2-га гр.). Дослідження СВ атипових мікобактерій на морських свинках засвідчили, що мінімальна заражувальна доза становить не менше 5 мг вологої бакмаси культури мікобактерій. Для одержання більш достовірних результатів доцільно проводити повторне зараження через 14 днів у дозі 5 мг в 1 мл фізіологічного розчину. При інфікуванні морських свинок *Nocardia transvalensis* і *Rhodococcus bronchialis* у дозі 1–5 мг в 1 мл фізіологічного розчину СВ бактерій не встановлено. З метою диференціації неспецифічних реакції на туберкулін на території РФ рекомендується застосовувати комплексний алерген із атипових мікобактерій (KAM), виготовлений із *M. scrofulaceum* (2-га гр.), *M. intracellulareae* (3-тя гр.), *M. fortuitum* і *M. smegmatis* (4-та гр.).

УДК 636.09:579.873.21T:57.012.4

2016.2.322. УЛЬТРАДРІБНІ ФОРМИ *M. BOVIS*-ДИСОЦІАНТИВ 117 І 118 ВАРИАНТІВ / Ткаченко О.О., Алексєєва Н.В., Захарський В.В. // Вісник Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету. — 2015. — № 3. — С. 120–124. — Бібліогр.: 4 назви.

Туберкульоз, мікобактерії (ультрадрібні форми), мінливисть мікобактерій (*M. bovis*-дисоціанти), збудник туберкульозу, ультраструктура (біологія).

Мікобактерії туберкульозу володіють великою пристосованістю до зовнішніх умов, а також мінливістю, яка виражається у непостійності їх форми і величини, культуральних, ферментативних реакцій та біологічних властивостей. Саме дисоціація і є одним з видів неспадкової фенотипної мінливості, яка обумовлена впливом внутрішньо- і позаклітинних факторів на прояв генотипу. У процесі дисоціації одночасно з конфігурацією морфологічних ознак, змінюються біохімічні, антигенні і патогенні властивості бактерій, а отже, і стійкість їх до фізичних і хімічних факторів зовнішнього середовища. Наведено результати експериментальних досліджень ультрадрібних форм (УФ) *M. bovis*-дисоціантів, які підтверджують безпосередню участь УФ (елементарних тілець) у біологічному циклі розвитку *M. bovis*-дисоціантів. Доведено, що субкультури *M. bovis*-дисоціантів містять УФ, частота виділення яких підвищується залежно від кількості генерацій (пасажів). Ультрадрібні неісоплотисті форми за посіву на елективні середовища та культивування утворюють колонії як поодинокі, так і у вигляді суцільного росту (результат злиття окремих колоній). Проте ріст культури був в кілька разів повільніше, ніж у контролі. За мікроскопії культур УФ *M. bovis*-дисоціантів, одержаних при фільтрації через пори 0,1 мкм

та 0,05 мкм, виділяли культури, які відрізнялись за морфологічними ознаками від вихідних (без фільтрації) *M. bovis*-дисоціантів. Наявність УФ у популяції мікобактерій та їх здатність до генерації культур зі зміненими морфологічними ознаками підтверджують їх важливе значення в біологічному циклі розвитку дослідженого виду збудника туберкульозу.

УДК 636.09:579.882

2016.2.323. ОБНАРУЖЕНИЕ *CHLAMYDIA TRACHOMATIS* У АБОРТИРОВАВШИХ ОВЕЦЬ / Фёдорова В.А., Полянина Т.И., Салтыков Ю.В., Зайцев С.С., Ласкавый В.Н., Ульянова О.В., Мотин В.Л. // Ветеринария. — 2016. — № 1. — С. 22–26. — Библиогр.: 10 назв.

Хламідіози овець, інфекція генітальна хламідійна, вівці курдючної породи, епідемії, епізоотії.

Повідомляється, що при дослідженнях (Саратовський НД ветеринарний інститут, Саратовський ДАУ ім. М.І. Вавилова — Росія, Медичний факультет Ун-ту шт. Техас — США) у клінічному матеріалі з урогенітального тракту та крові абортіваних овець уперше виявлено бактерії *Chlamydia trachomatis* генотипу Е, які вважались патогенними лише для людини. Встановлено повну гомологію та близьку філогенетичну спорідненість розшифрованих послідовностей гена *omp1* ізольованої хламідійної ДНК з анованими послідовностями клінічних ізолятів *C. trachomatis* з електронної бази Gen Bank, які раніше виявлено у пацієнтів з урогенітальним хламідіозом. Обговорюється епідемічний і епізоотичний потенціал хламідій даного виду.

УДК 636.09:616.155.194:636

2016.2.324. ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРЕПАРАТУ “ФЕРОЛАЙФ” ЗА ГІПОПЛАСТИЧНОЇ АНЕМІЇ ПОРОСЯТ І ТЕЛЯТ / Левченко В.І., Мельник А.Ю., Москаленко В.П., Безух В.М., Богатко Л.М. // Науковий вісник ветеринарної медицини: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2015. — № 2(122). — С. 49–55. — Бібліогр.: 28 назв. Шифр 546990.

Анемія аліментарно-дефіцитна, поросята, телята, ферум, препарат “Феролайф”.

Представлено результати 2 дослідів — на поросятах і телятах. У новонароджених поросят до 2-тижневого віку інтенсивно розвивається аліментарно-дефіцитна анемія, яка характеризується зменшенням вмісту гемоглобіну та кількості еритроцитів у крові, і є гіпохромною. Показано, що вітчизняний ферумодекстрановий препарат “Феролайф” за гіпопластичної анемії при 2-разовому внутрішньоз’язовому ін’єктуванні поросят 3–4- та 10–12-добового віку у дозі 1,5 мл (150 мг феруму на ін’єкцію), проявляє позитивну дію для лікування і профілактики ферумодефіцитної анемії. За ефективності впливу на показники еритроцитопоезу “Феролайф” не відрізняється від імпортного препарату “Феррібіон”. У телят за нормоцитарної нормохромної анемії, яка характеризується олігохромемією (гемоглобін — 74,5–84,0 г/л) та олігоцитемією (еритроцити — 4,4–5,6 т/л) після 2-разового введення “Феролайфу” гемоглобін зріс на 20,8%, ферум — на 23,5, кількість еритроцитів — на 31,4, гематокритна величина — на 8,6%. При цьому негативного впливу на альбуміно-синтезувальну функцію печінки не відмічалось.

УДК 636.09:616.34–002:636.4

2016.2.325. ПРОФІЛАКТИКА ГАСТРОЕНТЕРИТУ В ПІДСИСНИХ ПОРОСЯТ З ВИКОРИСТАННЯМ ФІТОБІОТИКА ЕКСТРАКТ™ 6930 / Лукашук Б.О., Слівінська Л.Г. // Науковий вісник ветеринарної медицини: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2015. — № 2(122). — С. 55–61. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 546990.

Гастроентерити, поросята підсисні, фітобіотик “Екстракт™”, шлунково-кишковий тракт, кориця, орегано, перець.

Дослідження проведено на клінічно здорових підсисних поросятах (ПП) породи ландрас (контроль — 134 гол., дослідні — 137 гол.), яким з 10 по 28 добу згодовували пре-стартерний комбікорм. З метою профілактики гастроентериту дослідній групі додатково згодовували фітобіотик Екстракт™ 6930. Результати дослідження засвідчили, що на 18–20 добу життя у всіх ПП виникли симптоми гастроентериту (діарея за нормальної температури тіла — 38–40°C): у контрольній групі — 28,3%, а в дослідній — 18,9%. Хвороба в дослідній

групі перебігала в легкій формі, основні клінічні симптоми зникали вже через 3–5 діб. Поросята контрольної групи за діареї швидко втрачали масу тіла, спостерігалась тахікардія, тахіпное, анемічність слизових оболонок, судоми, коматозний стан та загибель (8,2%). У дослідній групі загинуло менше тварин (1,4%). Установлено, що позитивний ефект фітобіотика досягається синергічною дією екстрактів: орегано (*corvacrol* — сприяє активації синтезу масляної кислоти, пригніченню патогенної мікрофлори та стимулюванню розвитку лактобактерій у кишечнику), кориці (*cinnamaldehyde* — стимулює систему антиоксидантного захисту та розвиток корисних мікроорганізмів у кишечнику) та мексиканського перцю (*capsaicin* — підвищує активність і синтез травних ферментів підшлункової залози і тонкого кишечника). Екстракт™ 6930 позитивно впливав на еритроцитопоез ПП. Так, на 28 добу життя кількість еритроцитів у крові ПП дослідної групи була вірогідно більшою на 7,1%. Наведено позитивну динаміку білкового обміну у цих ПП та активність ензимів у сироватці крові. Зроблено висновок, що згодовування ПП фітобіотика Екстракт™ 6930 знижує захворюваність на гастроентерит на 9,4% та підвищує їх збереженість на 6,8%, позитивно впливає на еритроцитопоез та синтез гемоглобіну. При цьому поліпшується білоксинтезуюча функція печінки, стабілізується мітохондріальна і цитозольна структура гепатоцитів.

УДК 636.09:616.98/99(477.7)

2016.2.326. ЕКОЛОГО-ЕПІДЕМІОЛОГІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ЗООНОЗНИХ ПРИРОДНО-ОСЕРЕДКОВИХ ІНФЕКЦІЙ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ / Нехороших З.М., Джуртубаєва Г.М., Пилипенко Н.В., Процишина Н.М., Пархоменко Н.Б., Єгорова О.О. // Ветеринарна медицина: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2015. — Вип. 101. — С. 16–21. — Бібліогр.: 26 назв. Шифр 06 546573.

Епідеміологічний нагляд, зоонози, орнітоз, туляремія, лептоспіроз, арбовірусні інфекції, південь України (зоонози), кліщі іксодові.

Констатується, що надзвичайно актуальною проблемою залишається необхідність удосконалення епідеміологічного нагляду за зоонозами особливо небезпечних інфекцій. Наявність природних, антропоургічних, поліінфектних осередків, виявлених нових ензоотичних територій, зокрема на півдні України у вологих біотопах (лимани, заплави річок, острови) свідчить, що цей регіон характеризується високим епізоотичним та епідемічним ризиком щодо різних зоонозів — орнітозу, туляремії, лептоспірозу, арбовірусних інфекцій тощо. На півдні України постійно спостерігається орнітоз, іноді з важкою пневмонією, зумовлений джерелом інфекції — папугами, голубами, свійською птицею, строкатоносою крачкою, гагою звичайною, чайкою-реготухою тощо. Виявлено циркуляцію регіональних штамів *C. psittaci* з різною вірулентністю, які спричиняють латентний перебіг орнітозу, епізоотії та епідемії. Відмічено хламідійні інфекції виду *C. psittaci*, що зумовлюють патологію диких, свійських тварин, у т.ч. ВРХ, а також людини. Як і інші інфекції, так і спалахи та природні осередки туляремії реєструються в Одеській, Херсонській та Миколаївській областях. Південний регіон є також неблагополучним з лептоспірозу, що пов'язано зі зростанням чисельності сірих щурів у природних біотопах. Наведено рекомендовані заходи щодо вдосконалення системи профілактики зоонозних природно-осередкових інфекцій.

УДК 636.09:616.98:578.828.11Л:636.2

2016.2.327. ТИП ТА СТРАТЕГІЯ ПАРАЗИТИЗМУ ВІРУСУ ЛЕЙКОЗУ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ / Бусол В.О., Коваленко Л.В. // Ветеринарна медицина: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2015. — Вип. 101. — С. 110–112. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 06 546573.

Лейкоз ВРХ, імунітет ВРХ специфічний, вірус лейкозу, ВРХ, вірулентність ВЛ ВРХ, монофагія, облігатність ВЛ ВРХ.

Досліджено особливості прояву облігатності вірусу лейкозу (ВЛ) ВРХ. В умовах 10-річного формування епізоотичної ситуації за постійної діючих джерел збудника інфекції. Показано, що за існування послідовних пасажів ВЛ в умовах господарств через організм ВРХ різновікових груп тварин і довготривалого ендogenous процесу симбіотичного взаємозв'язку господаря та паразита, збудник інфекції не досягав

максимуму своєї вірулентності. І як наслідок, рівень інфікованості ВЛ ВРХ стад корів не перевищував 65,0, а молодняку — 25,0%. Інфекційний процес в одновікових тварин упродовж технологічного циклу господарського використання у латентній формі перебігав у 89,3%, і лише у 10,7% переходив у стан патологічного прояву — стадію гематологічних і клінічних ознак. Отже, у більшості інфікованих тварин при взаємовідносинах у паразитарній системі спостерігається “компроміс”, а саме: зберігається життя господаря та популяції ВЛ. Проаналізовано динаміку лейкозного процесу (ЛП) у ВРХ різних вікових груп: 8–12 міс., 13–24 міс., 25–36 міс., 37–48 та 60–72 міс. Зазначено, що ЛП у молодих тварин розвивається інтенсивніше. В організмі інфікованої ВЛ ВРХ виникають парадоксальні взаємовідносини в системі “паразит — господар”, коли розвиток ЛП супроводжується активністю гуморальної імунної системи. Розглянуто 3 стратегії паразитизму для хвороботворних мікроорганізмів. Для ВЛ ВРХ характерною є 2-га стадія. Встановлено, що інфекційний процес супроводжується підвищенням рівня окисленої фракції глутатіону, що зумовлює накопичення в еритроцитах метгемоглобіну, а також умісту 2-, -3 дифосфогліцерату. Це призводить до зниження насиченості крові киснем і накопичення в організмі недоокислених продуктів обміну (альдегідів, кетонів). За таких умов і реалізується стратегія паразитизму ВЛ ВРХ. Доведено, що за спонтанного розвитку лейкозу в організмі тварин функціонує система саногенезу, а стимулювання її відбувається під впливом фізіологічних процесів та абіотичних факторів. У висновках підкреслено, що за лейкозу ВРХ у господарствах при існуючих шляхах передачі збудника, типом паразитизму є облігатна монофагія, для якої єдиним еволюційно сформованим середовищем ретровірусу є організм тварин.

УДК 636.09:616.98:578.833.31АЧ

2016.2.328. СИТУАЦІЯ В УКРАЇНІ ЩОДО АЧС / Мороз Д.А. // Тваринництво сьогодні. — 2016. — № 2. — С. 62–67.

Чума свиней африканська, моніторинг АЧС, свині, біобезпека, лабораторні дослідження, контроль за біобезпекою, діагностика у ветмедицині.

Розглянуто ситуацію щодо африканської чуми свиней (АЧС) в Україні за 2011–2015 рр., а також проект програми моніторингу (ПМ) хвороби. Особливістю ПМ є запровадження принципів зонування і регіоналізації, зокрема території Луганської, Чернігівської, Сумської, Київської, Рівненської, Житомирської, Полтавської, Одеської, Миколаївської та Черкаської областей, які визнаються зараженими. При цьому благополучними впродовж 3 останніх років щодо АЧС, але які межують з неблагополучними територіями, є зони посиленого нагляду і контролю, це — Волинська, Хмельницька, Вінницька, Кіровоградська, Херсонська, Дніпровська, Донецька і Харківська області. До благополучних областей, які також потребують нагляду, належать: Закарпатська, Запорізька, Івано-Франківська, Чернівецька, Львівська та Тернопільська. Висвітлено основні критерії досліджень. Зазначено, що за 2015 р. в Україні державними лабораторіями ветмедицини досліджено 14798 проб біоматеріалу на АЧС методом РІФ (МФА), у т.ч. 10884 проби від свійських свиней та 3914 — від диких, а також 3310 зразків патматеріалу методом ПЛР РТ від диких та 213 — від свійських свиней. Окрім того досліджено 417 проб сироваток крові, з яких 396 — від диких та 51 — від домашніх свиней із негативним результатом. Оздоровлено 55 неблагополучних щодо АЧС пунктів. Для діагностики АЧС в Україні використовують рекомендовані МЄБ методи полімеразної ланцюгової реакції в реальному часі, реакції прямої імунофлуоресценції та ELISA. Акцентується увага на нагальній потребі поліпшення системи контролю як за здоров'ям тварин, так і за безпечністю харчових продуктів в Україні.

УДК 636.09:616.98:578.833.31АЧ

2016.2.329. ИММУНОЛОГИЧЕСКИ ЗНАЧИМЫЕ ГЛИКОПРОТЕИНЫ p54 И CD2v ВИРУСА АФРИКАНСКОЙ ЧУМЫ СВИНЕЙ: БИОИНФОРМАТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ГЕНЕТИЧЕСКИХ ВАРИАЦИЙ И ГЕТЕРОГЕННОСТИ / Мима К.А., Бурмакина Г.С., Титов И.А., Малоголовкин А.С. // Сельскохозяйственная биология. Сер. Биология животных. — 2015. — Т. 50, № 6. — С. 785–793.

Африканська чума свиней, віруси, глікопротеїни, імунотипи, транзйентна експресія, імуноблотинг, білок р54-EGFP, гени р54 і CD2v.

Проаналізовано посттрансляційну модифікацію найбільш варіабельних глікопротеїнів вірусу африканської чуми свиней — р54 і CD2v. За допомогою транзйентної експресії у клітинних лініях ссавців одержано рекомбінантні химерні продукти р54-EGFP і CD2v-НА. Це дало можливість виявити різноманітну локалізацію вірусних білків у трансфікованих клітинах. Зокрема при дослідженні культури клітин COS-1, трансфікованих плазмідом р54-рEGFP-N1, було встановлено цитоплазматичну локалізацію флуоресцентно міченого рекомбінантного білка р54-EGFP. У культурі клітин НЕК-293 білок CD2v виявлявся виключно у складі клітинної мембрани. За даними імуноблотинга, молекулярна маса CD2v дорівнювала ≈ 90 кДа (за розрахункової 65 кДа). Отже, в цьому поверхневому глікопротеїні віріона АЧС на вуглеводний компонент припадає близько 30% маси. Окрім того, результати імуноблотинга вказали на наявність 2 варіантів білка CD2v з молекулярною масою 25 кДа і 90 кДа, тобто його різноманітних глікозильованих форм. Біоінформативний аналіз і результати досліджень у культурах клітин COS-1 і НЕК-293 засвідчили, що саме CD2v можна вважати найбільш вірогідним білком “кандидатом”, який визначає взаємодію вірусу АЧС з вірусспецифічними антитілами.

УДК 636.09:616.98:578/579:620.3

2016.2.330. НЕРАВНОВЕСНЫЕ ПРОЦЕССЫ В СЕНСОРНЫХ НАНОСТРУКТУРАХ: монографія / Витер Р.В., Гриневич В.С., Дойчо И.К., Малушин Н.В., Сердега Б.К., Скорбева В.М., Сминтина А.В., Терещенко А.В., Филевская Л.Н.; под общей ред. Сминтины В.А. — О., 2015. — 240 с. — Библиогр.: 367 назв. Шифр 546762.

Наноструктури оксидів металів, нанотехнології, лейкози, сальмонела, квантові точки, цинк, титан.

Констатується, що характеристика властивостей хімічних, біологічних та фізичних нанооб'єктів практично ґрунтується на єдиних фізичних закономірностях рівноважних і нерівноважних процесів у наноструктурованих матеріалах та може розглядатись з єдиних позицій нанофізики. Висвітлено методи одержання низки сенсорних наноматеріалів та основні властивості їх наноструктур, якими вони володіють у нерівноважних умовах. Показано деякі особливості і напрями застосування квантових точок у біомедицині. У розділі “Оптичні, структурні та адсорбційно-чутливі властивості наноструктур на основі оксидів титану та цинку (В.А. Сминтина, А.В. Терещенко, Р.В. Витер) розглянуто імуноферментний оптичний біосенсор на основі наночасток оксиду титану (НОТ) для визначення лейкозу ВРХ та проблеми його діагностики. Охарактеризовано адсорбційну чутливість біосенсора на основі НОТ до антитіл лейкозу. Також показано імуноферментний оптичний біосенсор на основі наностержнів оксиду цинку (НОЦ) для визначення сальмонели і проблеми її діагностики. Наведено методику формування біоселективного шару на поверхні наноструктур, адсорбційну чутливість біосенсора на основі НОЦ до антигенів сальмонели. Охарактеризовано механізми адсорбційної чутливості імуноферментних біосенсорів на основі наноструктур оксидів металів.

УДК 636.09:616.98:579.873.21Т–078

2016.2.331. ВПЛИВ ПАСАЖУВАННЯ НА БІЛИХ МИШАХ МІКОБАКТЕРІЙ ТУБЕРКУЛЬОЗУ НА ЇХ ВІРУЛЕНТІСТЬ ДЛЯ МОРСЬКИХ СВИНОК / Котляр О.В. // Ветеринарна медицина: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2015. — Вип. 101. — С. 82–84. — Библиогр.: 11 назв. Шифр 06 546573.

Туберкульоз, мікобактерії, діагностика алергічна (туберкульоз), туберкулін, миші білі, морські свинки.

Із бактеріальної маси тритижневої культури референтного штаму збудника туберкульозу (ЗТ) бичачого виду (шт. *Vallae*), вирощеної на середовищі Павловського, готували завись у концентраціях 0,1; 0,5 і 1,0 мг/мл стерильного фізіологічного розчину. Лабораторним білим мишам (ж.м. — 27–30 г) дослідних груп (ДГ) вводили внутрішньочеревно завись культури ЗТ в однаковій дозі (0,5 мл), але в різних вищезазначених концентраціях. Контрольній групі вводили стерильний фізіологічний розчин. На 7-му добу після інфікування при розтині тварин, інфікованих концентраціями 0,5 і 1,0 мг/мл, виявлено збільшення печінки і селезінки у 2 рази із численними сіруватими вузликами. На 14-ту і 21-шу добу патологічні зміни характеризувались збільшенням паренхіматозних органів у 3 рази, гіперемією, численними епітеліоїдними вузликами діаметром 1–2 мм (можливо наслідок некротичних процесів). Із патматеріалу від усіх мишей ДГ постійно виділяли вихідну культуру ЗТ. Також у них спостерігалась підвищена імунологічна реактивність, яка проявлялась появою пухлин на місцях введення туберкуліну (ППД) для ссавців — на тиждень раніше, ніж у контрольних тварин (ЗТ без пасажу на білих мишах). Результати дослідження показали, що при зараженні морських свинок суспензією (підшкірно — 1,0 мл) біоматеріалу від білих мишей, попередньо інфікованих культурою мікобактерій туберкульозу бичачого виду — шт. *Vallae*, особливо в концентраціях 0,5 і 1,0 мг/мл стерильного фізіологічного розчину, помітно проявлявся прогресуючий інфекційний процес, який підтверджувався патолого-анатомічними змінами в органах при розтині загинілих тварин. Морські свинки дослідних груп почали гинути із 28-ї доби після інфікування, а контрольної, яким вводили підшкірно завись культури мікобактерій бичачого виду (шт. *Vallae*) у дозі 1 мг/мл фізіологічного розчину без пасажу на білих мишах, гинули із 43-ї доби.

УДК 636.09:616.99:636.4

2016.2.332. АСОЦІАТИВНІ ІНВАЗІЇ СВИНЕЙ: монографія / Євстаф'єва В.О., Галат В.Ф. — Полтава, 2014. — 175 с. — Библиогр.: 487 назв. Шифр 546574.

Паразитози, інвазії асоціативні, свині, гельмінтози свиней, препарати проти інвазій, діагностика паразитозів.

Висвітлено нові відомості про поширення гельмінтозів, протозоозів, саркоптозу та їх асоціацій у свиней, яких вирощують у господарствах лісостепової та степової зон України. Встановлено вікову та сезонну залежність показників ураженості свиней асоціативними інвазіями (АІ). Запропоновано копроовоскопічний спосіб захиттєвої діагностики вищезазначених інвазій. Проаналізовано морфологічні та біохімічні показники крові свиней за АІ. Показано, що такі паразитози мають переважно хронічний перебіг і супроводжуються змінами в паренхіматозних органах у хворих тварин. Розглянуто акарицидну дію інсектоакарицидного вітчизняного препарату “Ектосан™” *in vitro* та за спонтанного саркоптозу свиней. Визначено, що цей препарат у концентрації, рекомендованій для терапевтичних цілей, є нетоксичним за одноразового нашкірного нанесення лабораторним тваринам. За порівняльними результатами досліджень ефективності наявних протипаразитарних хіміотерапевтичних препаратів (Бровектин, Бровасептол оральний та ін'єкційний, Ектосан™, Тримедратінвет) при асоціативних інвазіях запропоновано схеми лікування свиней за одночасного паразитування в одній тварині акарисів, трихурисів, езофагостом, еймерів, ізоспор, балантидів та саркоптесів.

663/665 ХАРЧОВА І ПЕРЕРОБНА ПРОМИСЛОВІСТЬ 637 ПРОДУКТИ ТВАРИННИЦТВА

Науковий референт — ІВАНЧЕНКО Л.А.

Науковий консультант — академік НААН ЛУКАНІН О.С.

УДК 633.2/.3:631.559.8

2016.2.333. ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО БОГАРНОГО КОРМОВИРОБНИЦТВА ПІВДНЯ УКРАЇНИ / Гратилю О.Д., Жарук Л.В., Сменова О.В., Петричук Л.І. // Вівчарство та козівництво: фах. темат. наук. зб. — Нова Каховка, 2015. — Вип. 1. — С. 236–247. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 06 547183.

Вівчарство, багаторічні травостої, однорічні посухостійкі культури, бактеріальні препарати, економічна ефективність відгодівлі, ламкоколосник ситниковий, житняк ІК 001240, стоколос береговий ІК 001219, райграс високий Місцевий ІК 001524, кострець тростинна Людмила, пирій видовжений Сарматський, еспарцет піщаний "Інгільський", еспарцет соргосуданковий гібрид "Соковитостебловий 3".

Дослідження проведено в умовах богарного землеробства півдня України на дослідних ділянках темно-каштанових, слабо-солонцюватих, середньо-суглинкових ґрунтів дослідного поля ІТСП "Асканія-Нова". Досліджено висів однорічних посухостійких районуваних сортів кормових культур і багаторічних трав нових сортотипів: ламкоколосника ситникового, житняка ІК 001240, стоколосу берегового ІК 001219, райграсу високого Місцевого ІК 001524, костреці тростинної Людмила, пирію видовженого Сарматський у сумішках з еспарцетом піщаним "Інгільський" та соргосуданкового гібрида "Соковитостебловий 3". При створенні травостоїв на контрольних варіантах не використовували бактеріальні препарати. Ботанічний склад досліджуваних травосумішок за роками використання змінювався в бік зменшення бобового компонента. Середню продуктивність кормових агроценозів багаторічних трав при застосуванні бактеріальних препаратів наведено в таблиці. Зроблено висновки: створений пасовищний конвеєр для овець з травосумішок нових сортотипів дикорослих багаторічних трав та однорічних посухостійких районуваних соргових культур при застосуванні біологічних препаратів під час сівби забезпечує безперерйне надходження високопоживних, дешевих зелених пасовищних кормів протягом 190–200 днів (з квітня по жовтень) з продуктивністю 25–30 ц/га к. од., збалансованих за протеїном. Визначено ефективність використання пасовищних кормів у забезпеченні прибутковості галузі вівчарства, розраховано вартість вирощування молодняку овець при використанні таких кормів у кормовиробництві.

УДК 633.636.5.033–034

2016.2.334. РАПС І ПРОДУКТИ ПЕРЕРАБОТКИ ДЛЯ ПТИЦЕВОДСТВА / Пономаренко Ю. // Сучасне птахівництво. — 2016. — № 1/2. — С. 27–29.

Птахівництво, ріпак, фуражний ріпак, шрот ріпаківий, макуха ріпакова, ріпакова олія, комбікорми.

У Центральній науково-дослідній лабораторії хлібопродуктів Білорусі досліджено харчову цінність, якість і безпеку використання насіння ріпаку фуражного, ріпакового шроту, ріпакового жмиху і ріпакової олії для відгодівлі свійських тварин. Описано технологію обробки ріпаку. Доведено, що ріпаківий шрот не поступається соєвому за кількістю незамінних амінокислот, однак лізину в ньому менше, ніж у соєвому, та більше, ніж у соняшниковому. Ріпаківий шрот і макуха перевищують соєвий шрот і макуху за рівнем кальцію, фосфору, магнію, міді і марганцю. Уміст крохмалю і сирої клітковини ріпаку нижчий, ніж у сої на 43%. Основна частина вуглеводів у ріпаку представлена сахарозою. В таблицях показано харчову цінність ріпаку, вміст вуглеводів та мікроелементів, а також максимально допустимі значення токсичних мікроелементів і радіонуклідів. Ріпакова макуха і шрот з вмістом ізотіоніатів не більше 0,3% у перерахунку на сухі речовини рекомендовано як для виробництва комбікормів, так і безпосередньо для додавання в раціони відгодівлі тварин у господарстві.

УДК 635.007:66–967

2016.2.335. АКТУАЛЬНІСТЬ ОТРИМАННЯ НАТУРАЛЬНОГО ХАРЧОВОГО БАРВНИКА ІЗ СОКУ СТОЛОВОГО БУРЯКА / Шейко Т.В., Хомічак Л.М., Мельник Л.М., Матко С.В. // Продовольчі ресурси: проблеми і перспективи: зб. наук. пр. за матеріалами III міжнар. наук.-практ. конф. — 2015. — С. 38–40. — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 547147.

Буряк столовий, натуральні харчові барвники, шунгіт.

З метою отримання високоякісного харчового барвника було вдосконалено існуючу технологію одержання бурякового соку шляхом використання природного вуглецевмісного сорбенту шунгіту. Досліджено адсорбційну здатність мінералу щодо вмісту сухих та барвних речовин соку столового буряка. Доведено, що столовий буряк є сировиною для колорату Beet Red — Е 162. Означено, що колір барвника Е 162 може мати відтінки від яскраво червоного до синьо-фіолетового залежно від кислотності середовища. Барвник, виготовлений за вдосконаленою технологією рекомендовано вживати для підфарбовування м'яса, ковбасних виробів, напоїв, морозива, у виробництві десертів тощо.

УДК 636.087.7

2016.2.336. КОМПЛЕКСНІ БРИКЕТИ-ЛИЗУНЦІ В ГОДІВЛІ ЛАКТУЮЧИХ ВІВЦЕМАТОК ТА ЇХ ВПЛИВ НА ІМУНОЛОГІЧНІ, ГЕМАТОЛОГІЧНІ ТА ГОСПОДАРСЬКІ ПОКАЗНИКИ / Алій В.М., Дурдинець Т.М., Грига Н.П., Богдан В.П., Лєгеза А.Г. // Вівчарство та козівництво: фах. темат. наук. зб. — Нова Каховка, 2015. — Вип. 1. — С. 217–228. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 06 547183.

Вівчарство, вівцематки лактуючі, брикети-лизунці, імунологічні та гематологічні показники крові.

У мінеральній підгодівлі овець з метою забезпечення їх потреби в натрії використовують хлорид натрію. Для оптимізації раціону овець за сіркою тваринам додають сульфат натрію та сульфатні гідратовані форми мікроелементів, добре розчинні в рубці. Досліджено оптимізацію раціонів для лактуючих вівцематок української гірсько-карпатської породи за дефіцитними мінеральними елементами шляхом використання комплексних брикетів-лизунців у літньо-пасовищний період утримання тварин. Вивчено вплив кормової добавки на імунологічні, гематологічні та господарські показники. Експеримент проведено у ТОВ "Закарпатське руно" Воловецького району на 2 групах вівцематок першої лактації української гірсько-карпатської породи по 10 голів у кожній. Розроблено рецепт мінерально-сольових брикетів-лизунців. До складу брикетів-лизунців включено природні мінерали Закарпаття (каолін, бентоніт, алуніт, цеоліт), які відносяться до алюмосилікатів, а останні, на відміну від інших джерел мінеральних речовин, нейтральні щодо біологічно активних речовин. Зроблено висновок про позитивний ефект від використання сполук мікроелементів у раціонах сільськогосподарських тварин, яке зумовлює нормалізацію реологічних здатностей крові, мікроциркуляцію і гемостатичний потенціал. Дослідженнями встановлено, що споживання кормової добавки протягом перших 6 днів становило 30–41 г/гол/день, а в інші дні дослідного періоду — 22–30 г/гол/добу, що сприяло покращанню обмінних процесів та підвищенню середньодобових приростів овець на 6,1%, тобто, тварини контрольної групи мали інтенсивність росту, яка становила 115, а дослідної — 122 г/гол./добу. Для корекції мінерального живлення овець рекомендовано згодовувати брикети-лизунці, виготовлених із використанням природних мінералів Закарпаття та гідратованих форм дефіцитних сполук мінеральних елементів. Доведено, що згодовування лактуючим вівцематкам брикетів-лизунців уволю сприяє кращому засвоєнню ними мінеральних елементів при надходженні їх в організм тварини невеликими порціями та профілактику виникнення мікро-

елементозів, ацидозу, кетозу та пілобозоарів, позитивно впливає на показники продуктивності та відтворення.

УДК 636.5.033

2016.2.337. ПЕРЕДОВІ НАНОТЕХНОЛОГІЇ — АЛЬТЕРНАТИВА АНТИБІОТИКАМ / Авдос'єва І.К., Пашенко А.Г., Кушнір В.І. // Сучасне птахівництво. — 2016. — № 4. — С. 13–15.

Нанотехнології, кормові суміші, біологічно активні добавки, "Гермакап", германій, цинк, бройлери, перепели.

Вивчено противірусну антибактеріальну дію та ефективність кормової мікроелементної суміші "Гермакап" при вирощуванні курей бройлерів та перепелів. Проведено дослідження на кроссах бройлерів та перепелів. Середньодобовий приріст бройлерів, середня жива маса та збереженість птиці в дослідній групі порівняно з контрольною були вище на 1,67, 3,3 і 1,2% відповідно. У перепелів підвищився вивід перепелят, помічено синхронізацію швидкості ембріонів. Виробничі показники досліджень наведено у таблицях. Встановлено підвищення збереженості і фізіологічного стану практично усіх вікових груп піддослідних птиць, помітно виражений позитивний вплив на характер та поведінку піддослідної групи птиці. Моніторинг розроблених нанотехнологій у птахівництві свідчить про їх високу ефективність, екологічну безпечність, ріст рентабельності і покращання якості м'яса птиці та яєць. Використання нанотехнологій дає змогу не лише підвищувати якість продукції для населення, а й відкриває додаткові можливості і переваги в конкурентоспроможності продукції птахівництва на зарубіжних і вітчизняних ринках.

УДК 636.5.034

2016.2.338. ПРИГОТОВЛЕНИЕ КОРМОВ ДЛЯ ПТИЦЫ В ФЕРМЕРСКИХ И ПРИУСАДЕБНЫХ ХОЗЯЙСТВАХ / Вервейко Б.Н., Кучеров В.А. // Сучасне птахівництво. — 2016. — № 4. — С. 9–11.

Комбікорми, пшениця, кукурудза, біологічно активні добавки, птиця, свійські тварини.

Для збагачення кормів вітамінами і мінералами при відгодівлі птиці і свійських тварин запропоновано використовувати біологічно активні добавки різної спрямованості, що прискорюють її ріст, яєчну та м'ясну продуктивність. На базі ТОВ "Фідлайф" розроблено рецептури білково-вітамінно-мінеральних добавок, для чого основний корм — пшеницю, кукурудзу — на спеціальних автоматизованих лініях обробляють концентратами. Спеціалістами компанії складено рецепти добавок для приготування комбікормів і в домашніх умовах. Рецептури орієнтовані на індивідуальний підхід до кожної групи тварин з урахуванням кормової бази господарства, генетичного потенціалу птиці і тварин, а також умов утримання. Досліджено: незбагачений корм тварин призводить до перевитрати кормів на одиницю продукції і має досить низьку ефективність. Для запобігання захворюванням, збагачення поголів'я життєво важливими компонентами, досягнення хороших показників рекомендовано покращувати кормову базу. Рецепти для відгодівлі курей-бройлерів, курей-несучок викладено в таблицях.

УДК 637.03

2016.2.339. ТЕХНОЛОГИЧЕСКИЕ ПРЕИМУЩЕСТВА ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНЫХ ОБОЛОЧЕК ПРИ ПРОИЗВОДСТВЕ СЫРОКОПЧЕННЫХ КОЛБАС / Корж А.П., Базарнова Ю.Г. // Мясной бизнес. — 2016. — № 1. — С. 34–39. — Библиогр.: 8 назв.

Ковбаси, колагенові оболонки, фарш м'ясний, виробництво ковбас.

На кафедрі хімії і біотехнології Санкт-Петербурзького державного торгово-економічного університету досліджено фізико-хімічні і функціонально-технологічні властивості оболонок, виготовлених на основі затверділого колагену. Проведено їх порівняльну оцінку з традиційно використовуваними колагеновими оболонками та технологічний аналіз промислової адаптації для ефективного використання в сучасній біотехнології ферментованих м'ясних продуктів. Як об'єкти дослідження використано зразки функціональних колагенових оболонок, спеціально адаптованих для випуску сирокочених ковбас. За допомогою методів ІК-спектроскопічного і рентгеноскопічного аналізу було встановлено високу якість

структури біополімеру і збільшення міжмолекулярних комірок функціональних оболонок. Ці якості оболонок можна використати як сполучники агентів дубильних речовин. Також відмічено, що функціональні оболонки відрізняються підвищеною паро- і вологопроникністю, загальною усадкою, високими показниками максимального відсотка перенаповненості. Дана властивість оболонок дає змогу використовувати їх при наповненні підмороженим фаршем (–2–4°C). Низька густина, низький ступінь легірування колагенового волокна металами перемінної валентності дають змогу функціональні оболонки використовувати в технології виготовлення варених і варенокопчених ковбас, та ін. видів продукції, яка піддається високотемпературній обробці. Результати досліджень надано у таблицях. Функціональні оболонки рекомендовано використовувати для формування високоякісних ферментованих ковбас, орієнтованих на довготривале зберігання та вишуканий смак споживачів.

УДК 664.6.001.76

2016.2.340. ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ХЛІБОБУЛОЧНИХ І КОНДИТЕРСЬКИХ ВИРОБІВ / Самохвалова О.В. [та ін.]; за заг. ред. к.т.н. проф. О.В. Самохвалової. — Х., 2015. — 463 с. — Бібліогр.: 126 назв. Шифр 547225.

Інноваційні технології, хлібобулочне виробництво, кондитерське виробництво, харчові концентрати, макаронні вироби, харчові добавки.

Технології приготування хліба, кондитерських, макаронних виробів та харчових концентратів змінюються за викликом часу. В монографії наведено низку технологій приготування хлібобулочних, кондитерських, макаронних виробів та харчових концентратів з використанням новітніх технологій та сировини. Дослідження проводились на базі Харківського державного університету харчування та торгівлі. Проаналізовано використання в рецептурах порошку з винограду вичавок, кріас-порошку з оплодня гречки, листя кропиви, чорноплідної горобини, суцвіття нагідок. Надано описи технологій пісочного і бісквітного напівфабрикатів з додаванням насіння соняшнику й льону, кукурудзяного борошна. Надано і обґрунтовано технології спеціального безбілкового хліба; технології желейних виробів з використанням структуроутворювачів мікробного походження. Монографію складено на основі практичних досліджень. Рекомендовано для науковців та зацікавлених працівників інженерно-технічного апарату хлібопекарської промисловості.

УДК 664.642

2016.2.341. ВИКОРИСТАННЯ ПРОДУКТІВ ПЕРЕРОБКИ ВІВСА В ХЛІБОПЕЧІННІ / Зверевич О.С., Щур Р.В., Фалендиш Н.О., Янюк Т.І. // Продовольчі ресурси: проблеми і перспективи: зб. наук. пр. за матеріалами III міжнар. наук.-практ. конф. — 2015. — С. 83–85. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 547147.

Овес, продукти переробки вівса, борошно пшеничне, хлібобулочні вироби, дієтичні хлібобулочні вироби.

Харчові продукти функціонального призначення потребують певної сировинної бази. Досліджено додавання продуктів переробки вівса в хлібобулочні вироби, що дає змогу коригувати їх поживну й профілактичну цінність. Проведено дослідження на тістових моделях із додаванням концентрату вівса у кількості 10%, 20%, 80%. Визначено оптимальне дозування концентрату вівса при виробництві хліба в кількості 10% до маси борошна. Доведено, що додавання концентрату вівса значно змінює рН середовища за рахунок органічних кислот, створює сприятливі умови для життєдіяльності дріжджових клітин і сприяє інтенсифікації процесу бродіння. Запропоновано рецептури хлібобулочних виробів для введення в виробництво. Хлібобулочні вироби з продуктами переробки вівса рекомендовано у вживання для нормалізації маси, підтримання допустимого рівня холестерину, очищення судин від склеротичних бляшок.

УДК 664.664:17

2016.2.342. КОРЕКЦІЯ МІКРОНУТРИЄНТНОГО СКЛАДУ БОРОШНЯНИХ КОНДИТЕРСЬКИХ ВИРОБІВ КОМПОЗИЦІЙНОЮ СУМІШШЮ / Шаран Л.О., Арсеньєва Л.Ю., Шаран А.В., Бондар Н.П. // Хранение и переработка зерна. — 2016. — № 4. — С. 45–48. — Бібліогр.: 5 назв.

Борошняні кондитерські вироби, мінеральні збагачувачі, мінерально-вітамінні суміші "Баланс-1", "Баланс-2", "Баланс-3" оптимальне дозування, показники якості, клінічні дослідження.

Досліджено вплив носіїв йоду, кальцію, заліза, селену та фолієвої кислоти на фізико-хімічні процеси в тісті, якість і харчову цінність готових виробів. Для збагачення харчових продуктів мікронутрієнтами використано низку харчових добавок — мінеральних збагачувачів, універсальних мінерально-вітамінних сумішей "Баланс-1", "Баланс-2", "Баланс-3", та ін., які наведено у таблицях. Дослідження проведено на рецептурі кексу "Столичний" за стандартною технологією. Проведено порівняльний аналіз. З харчових добавок обрано ті, що мають найменший ступінь утрат основного елемента, найбільший ступінь його засвоюваності та не мають різко вираженого негативного впливу на органолептичні показники кексів, а також на хід біохімічних, мікробіологічних процесів у тісті та його структурно-механічні властивості. Для корекції харчового раціону споживача розроблено три зразки мінерально-вітамінних сумішей.

УДК 664.72.094.3—926.214:633.11

2016.2.343. ОЗОН В ТЕХНОЛОГІЯХ ОБРОБКИ ТА ЗБЕРІГАННЯ ЗЕРНА ПШЕНИЦІ / Станкевич Г.М., Бабков А.В. — Херсон: Вид-цв Грінв Д.С., 2015. — 268 с. — Бібліогр.: 166 назв.

Зерно, пшениця, озонування, озono-повітряні суміші (ОПС), хвороби зерна.

Проведено науково-господарські дослідження, спрямовані на вивчення імовірних змін в активності важливих з технологічної точки зору амілолітичних і протеолітичних ферментних систем пшениці при зберіганні; наявність плісневих грибів, що продукують токсичні речовини. Було використано зерно м'якої пшениці від різних постачальників з трьох регіонів: Запорізької, Одеської, Хмельницької областей. Наведено характеристику озону, озono-повітряних сумішей (ОПС), та способи їх отримання. Детально вивчено зміни, які відбувались у білкових речовинах пшениці, обробленої ОПС за різними режимами. Встановлено, що в білках зерна більшою мірою, ніж у вуглеводах, відбуваються процеси, пов'язані з пере-

розподілом фракційного складу. З'ясовано, що під впливом ОПС зменшується вміст високомолекулярних сполук, при цьому наявною є тенденція їх розщеплення на низькомолекулярні сполуки. Описано розроблені технологічні режими та озоногенерувальне обладнання для: поліпшення санітарно-гігієнічного стану зернових мас при зберіганні; детоксикації та поліпшення якості зерна пшениці, забрудненої метаболітами плісневих грибів і пошкодженого клопом-черепашкою; підвищення харчової цінності зерна і хлібопекарських властивостей борошна. Результати наведено в таблицях.

УДК 664.857.3

2016.2.344. ТЕХНОЛОГІЯ ОТРИМАННЯ РОЗЧИННОГО ПОРОШКУ ІЗ ТОПІНАМБУРА ТА ЙОГО ФІЗИКО-ХІМІЧНІ ВЛАСТИВОСТІ / Сидорченко О.І., Захарченко Т.М., Павлик В.В. // Цукор України. — 2016. — № 3. — С. 31–34. — Бібліогр.: 4 назви.

Топінамбур, розчинний порошок із топінамбура, речовини колоїдної дисперсності, цукри, цукрозамінники, полісахариди, крохмаль.

Запропоновано технологію отримання розчинного порошку з соку топінамбура. Обґрунтовано доцільність та раціональність отримання розчинних порошоків для консервування харчової сировини з максимальним збереженням її харчових властивостей і біологічної цінності. Досліджено сік з топінамбура з додаванням лимонної кислоти, отриманий пресово-екстракційним способом. Проведено оцінку технологічних параметрів висушування, оцінку хімічного та амінокислотного складу розчинного порошку. Клітинний сік бульби топінамбура являє собою цілу гаму органічних речовин, комплексно пов'язаних сполук, т. зв. речовин колоїдної дисперсності. Порошок топінамбура може виступати як самостійний продукт і як заміник цукру для дієтичних продуктів. На основі дослідження розроблено рецептури дієтичних сортів хлібо-булочних і кондитерських виробів, молочних виробів, безалкогольних напоїв. Результати досліджень наведено у схемах і таблицях. Доведено перспективність виробництва розчинного порошку з топінамбура, що дає можливість у 2–3 рази збільшити тривалість зберігання без зміни запаху, смаку, кольору та вітамінного складу.

630 ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.

Науковий консультант — професор ГОЙЧУК А.Ф.

УДК 630*15:[599.742.73+599.742.75](477)

2016.2.345. КІТ ЛІСОВИЙ (*FELIS SILVESTRIS*) ТА РИСЬ (*LYNX LYNX*) В УКРАЇНІ / Паламаренко О.В. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2015. — Вип. 25.5. — С. 78–83. — Бібліогр.: 21 назва. Шифр 546423.

Фауна лісова, кіт лісовий, рись, популяція kota лісового і рисі, прогноз чисельності kota і рисі.

Висвітлено особливості вивчення динаміки популяції kota лісового (КЛ) і рисі (Р.) в Україні в різні періоди. Проаналізовано дані найстаріших досліджень, а також радянських теріологів і спеціалістів незалежної України. Здійснено оцінку даних чисельності і поширення видів, прогнози для українських популяцій на наступні роки. Ефективними є обліки КЛ та Р. за слідами на снігу. Обліковувати Р. доцільно також за залишками їжі. Цінні результати обліків можна одержати, застосовуючи телеметрію, а також встановлюючи в місцях проживання тварин фотопастки. Найпростіші та найдешевші з них здатні реагувати за рахунок фотоелемента чи інфрачервоної камери на рух тварини. Вони можуть знімати відео, здійснювати фотофіксацію подій навколо. Деякі моделі здатні автоматично передавати щойно зроблені фотографії на мобільний телефон. Чисельність КЛ та Р. у XXI ст. залишається доволі низькою — орієнтовно 350–450 особин Р. та 800–1100 особин КЛ. Найкраща ситуація в популяціях обох видів у Карпатах і на Поліссі. Слід зазначити, що на сьогодні прогнози для українських популяцій КЛ та Р. є невтішними.

За умов низької чисельності тварин, низького показника екологічної пластичності видів та зростання антропогенного навантаження є ризик подальшого зниження чисельності та ще більшої фрагментації і скорочення їх ареалу. Результати досліджень дають підставу стверджувати, що протягом найближчих десятиліть кіт лісовий і рись можуть зникнути в дикій природі.

УДК 630*15:598.261.6:[634.733'738'739.2](477.41/42)

2016.2.346. ВПЛИВ ЯГІДНИКІВ НА БІОТОПІЧНИЙ РОЗПОДІЛ ТЕТЕРУКА (*LYRURUS TETRIS* L.) В УМОВАХ ЦЕНТРАЛЬНОГО ПОЛІССЯ УКРАЇНИ / Кратюк О.Л., Климчук О.О. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2015. — Вип. 25.3. — С. 60–64. — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 546421.

Фауна лісова, тетерук, ягідники, харчування тетерука, біотоп.

Досліджувався раціон харчування тетерукових птахів з метою виявлення впливу видового складу, площі та відстані до ягідників на біотопічний розподіл тетерука (Т.). Зазначено, що на досліджуваній території ягідники відіграють помітну роль у біотопічному розподілі Т. у межах окремих стацій, особливо влітку і восени. До раціону птахів входять як плоди, так і листки та квіти рослин. Ягідники виявлено на ділянках 127 (46,8%) траплянь Т. Упродовж літньо-осіннього періоду значення різних видів ягідників змінюється. Найбільшу кількість Т. було зареєстровано на початку літа на чорничниках,

у серпні–вересні — на брусничниках, восени — на журавлинниках. З'ясовано, що в середньому відстань до ягідника становить $173,8 \pm 28,8$ м ($n=273$). Птахи в літньо-осінній період найчастіше тримаються на ягідниках або недалеко від них (72,2% траплянь на відстані до 100 м). Збільшення відстані до ягідників спричиняє зменшення ймовірності траплянь птахів ($r=-0,93$). У місцях зі значними площами ягідників (5–25 га $\times$ (25 га)⁻¹) зафіксовано 58,6% траплянь. Обмеженість площ журавлинників зумовлює відносно невелику кількість фіксацій Т. (16,5% траплянь), проте на територіальний розподіл птахів ці ягідники впливають особливо істотно.

УДК 630*161.03:577.34:504.062.4(477)

2016.2.347. ПРОБЛЕМИ РЕАБІЛІТАЦІЇ ЛІСІВ ПОЛІССЯ УКРАЇНИ, ЗАБРУДНЕНИХ РАДІОНУКЛІДАМИ / Краснов В.П., Курбет Т.В., Шелест З.М. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2015. — Вип. 25.2. — С. 103–109. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 546420.

Забруднення лісів радіонуклідами, реабілітація лісів, лісокористування, радіонукліди, лісгосподарські заходи.

Здійснено порівняння результатів дослідження мозаїчності радіоактивного забруднення лісів Полісся України в перші роки після аварії на ЧАЕС та через 28 років. З'ясовано, що варіювання величини щільності радіоактивного забруднення ґрунту в лісових насадженнях на сьогодні може сягати 50%. Результати досліджень свідчать про значне зниження рівнів радіоактивного забруднення лісів, що дає можливість здійснювати реабілітацію лісокористування та лісгосподарських заходів. Дослідження, проведені в лісах, де заборонено лісгосподарську діяльність (кількість радіоактивного забруднення ґрунту понад 15 Кі/км²), виявили значну мозаїчність забруднення їх радіонуклідами на рівні таксаційних виділів і лісових кварталів. Реабілітація лісів і лісгосподарського виробництва має здійснюватися поступово і проводитися після детального вивчення радіаційної ситуації в лісових кварталах, оскільки частина матеріалів обстеження лісів за 1991–1992 рр. мають суб'єктивний характер. Вказано на необхідність створення в системі Держагентства лісових ресурсів електронного банку даних матеріалів обстеження лісів за 1991–1992 рр., а також нового банку даних за матеріалами обстеження лісів з метою їх реабілітації.

УДК 630*17:582.475.2:630*232.42:631.811.98

2016.2.348. ВПЛИВ РЕГУЛЯТОРІВ РОСТУ РОСЛИН НА РІСТ СІЯНЦІВ МОДРИНИ ТОНКОЛУСКАТОЇ / Белеля С.О. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2015. — Вип. 25.1. — С. 36–44. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 546419.

Модрина тонколуската, регулятори росту, сіянці модрини, теплиця, насіння модрини.

Вивчався вплив різних видів регуляторів росту рослин (РРР) на ріст сіянців модрини тонколускатаї (МТ) у закритому ґрунті, який значною мірою визначається субстратом. Установлено, що склад останнього визначає ефективність дії РРР, яка може істотно змінюватися — від індиферентної до сильно стимулювальної. Доцільним є чотириразове оброблення сходів превікуром, що запобігає вилягання рослин, усуває небезпеку подальшого з'явлення хвороб і шкідників. Зауважується, що використання лісового ґрунту як компонента субстрату, відсутність мульчі та припосівного добрива дещо зменшують інтенсивність росту сіянців МТ загалом, проте порівняно слабо впливають на вихід стандартного садивного матеріалу. На показник середньої висоти однорічних сіянців МТ істотно впливають спосіб підготовки насіння до висіву, наявність припосівного добрива, мульчування посівів і наявність суперабсорбенту. В останньому випадку забезпечується оптимальний водний режим живлення рослин навіть за умови нерегулярного поливу. Краще ростуть однорічні сіянці МТ за рівномірного їх розміщення в рядах. На зниження показників висоти й діаметра на кореневій шийці сіянців МТ вплинули спосіб підготовки насіння до висіву (намочування у воді після зберігання в герметичній тарі), відсутність припосівного добрива і мульчування посівів та висів насіння без суперабсорбенту. Найефективнішими з використаних РРР виявились Максим і Мікосан, які забезпечили дружне проростання насіння, швидке з'явлення сходів, високий вихід стан-

дартного садивного матеріалу, високі біометричні показники рослин. Зниження ефективності дії досліджуваних РРР відображається таким рядом: Максим → Мікосан → Циркон → Емістим → Вермістим. Зроблено висновок, що передпосівне оброблення насіння модрини тонколускатаї водними розчинами регуляторів росту рослин сприяє підвищенню схожості насіння, збільшенню виходу стандартних сіянців з одиниці площі та прискоренню їхнього росту.

УДК 630*17:582.632.2:631.559(477.87)

2016.2.349. ОСОБЛИВОСТІ ПОШИРЕННЯ ТА ПРОДУКТИВНІСТЬ ДУБОВИХ ЛІСІВ ЗАКАРПАТТЯ / Копій Л.І., Фізик І.В., Копій С.Л., Агій В.О., Копій М.Л. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2015. — Вип. 25.1. — С. 69–74. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 546419.

Дуб, продуктивність дубових лісів, вік дубових деревостанів, діброви реліктові, діброви грабові свіжі.

Наведено результати аналізу поширення, продуктивності, видового складу дубових лісів (ДЛ) Закарпаття, які відзначаються високою видовою насиченістю й значною потенціальною продуктивністю. Встановлено, що вікова структура ДЛ регіону досліджень істотно порушена. Найбільшу площу тут займають середньовікові високостовбурні деревостани (53,9%), значно менше стиглих і перестійних (11,5%) та найменше молодняків 1-го класу віку (5,4%). Слід зазначити, що серед ДЛ значну площу (понад 50%) займають похідні та низькоповнотні (понад 73%) деревостани, що має істотний вплив на їх продуктивність та екологічну стійкість. З метою підвищення ефективності використання лісорослинних умов досліджуваного регіону, доцільно посилити увагу стосовно забезпечення природного відтворення ДЛ, своєчасного проведення доглядових рубок, зменшення площі похідних деревостанів та сприяти поступовому зростанню їх площі шляхом створення на низькопродуктивних та непридатних для с.-г. використання землях лісових насаджень за участю дуба звичайного.

УДК 630*17:582.931.4:630*44

2016.2.350. ІНФЕКЦІЙНА ТА НЕІНФЕКЦІЙНА ПАТОЛОГІЯ ЯСЕНА ЗВИЧАЙНОГО / Кульбанська І.М. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2015. — Вип. 25.1. — С. 75–80. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 546419.

Ясен звичайний, патологія ясена, ентомофауна шкідлива, туберкульоз ясена, шкодочинність хвороб ясена.

Висвітлено результати фітопатологічних досліджень патологічних змін вегетативних та генеративних органів ясена звичайного (ЯЗ) під дією патогенної міко- і мікрофлори, а також шкідливої ентомофауни. Зазначено, що мікрофлора інфікованих гілок, листя та бруньок всихаючих насаджень *F. excelsior* L. характеризується наявністю комплексу патогенних видів, які дисперсно локалізуються по ураженій ділянці. Найбільш поширеною і шкодочинною хворобою ЯЗ є туберкульоз (збудник — *P. syringae* pv. *savastanoi*), який уражує як вегетативні, так і генеративні органи цієї деревної породи (на листках туберкульоз не виявлено, оскільки вони нечутливі до його збудника навіть за штучного зараження). Із суцвіть та інших органів ЯЗ (крім листків) ізольовано жовто-пігментні та спорозні бактерії, які в експерименті виявили патогенні властивості, а також мікроміцети. Зауважується, що нині в етіології "смертельної хвороби" *F. excelsior* L. переважає мікозна точка зору, зокрема анаморфний гриб *Chalara fraxinea* та телеоморфа — *Hymenoscyphus pseudobidus*, проте наразі це питання залишається дискусійним. У ході досліджень визначено широке видове різноманіття представників шкодочинної ентомофауни, яка ушкоджує насамперед генеративні органи і листки, а також гілки й стовбури. З'ясовано, що найшкодочиннішими є представники ряду *Coleoptera* (пубіди).

УДК 630*18*6*737"

2016.2.351. НАУКОВИЙ ВІСНИК НЛТУ УКРАЇНИ: зб. наук.-техн. пр. / Нац. лісотехн. ун-т України; наук.-ред. рада: Туниць Ю.Ю. (голова) [та ін.]. — Л., 2015. — Вип. 25.7. — 296 с. — (Сер. Економіка). Шифр 546425.

Лісокористування стале, менеджмент екологічний, стра-

хування екологічне, забруднення довкілля, еколого-економічні функції лісу.

Висвітлено актуальні питання щодо сучасних еколого-економіко-правових проблем реалізації концепції сталого лісориштування в Україні. Проаналізовано наслідки і проблеми реформування лісового господарства нашої держави. Розглянуто концепцію оптимізації соціальних й еколого-економічних функцій лісів у галузевій системі екологічного менеджменту підприємств. Наведено модель сталого розвитку економіки: формування та порівняльну динаміку змін, а також економічні показники функціонування ринку екологічного страхування в Україні. Обґрунтовано перспективи використання вітчизняного та зарубіжного досвіду для реалізації програми збалансованого розвитку сільських територій. Загострено увагу на питаннях економіки природокористування.

УДК 630*18*6*737"

2016.2.352. ПРИНЦИПИ ЕКОЛОГІЧНО ОРІЄНТОВАНОГО ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА / Адамовський О.М. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2015. — Вип. 25.7. — С. 42–47. — (Сер. Економіка). Шифр 546425.

Лісівництво, екосистема лісова, біорізноманіття, рубка лісу, лісові ресурси, режим збурень, екологія видів.

Висвітлено основні принципи екологічно орієнтованого лісівництва, вибір систем лісівництва, обороту рубки й розподілу вікових класів. Розглянуто історичний діапазон мінливості (HRV) як основу концепції мінливості природного ареалу, ареал окремих видів як орієнтир для менеджменту. На основі аналізу необхідних для існування фокусних видів умов довкілля можна зробити такий перелік необхідних вимог до навколишнього середовища, щоб їх можна було вважати "життєздатними". Середовище проживання, створене за будь-якого сценарію управління, порівнюється з середовищем існування, потрібним для життєздатності обраних видів. Установлено, що чим менш адекватне середовище проживання для кожного виду, тим вищий ризик природних видів, а також екологічної продуктивності.

УДК 630*231/.232:630*182:504.06

2016.2.353. ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ПРИРОДНОГО ЗАЛІСНЕННЯ ТА ЛІСОВОЇ ФІТОМЕЛІОРАЦІЇ ПОСТТЕХНОГЕННИХ ТЕРИТОРІЙ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ / Генік Я.В. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2015. — Вип. 25.3. — С. 21–26. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 546421.

Заліснення природне, фітомееліорація лісова, посттехногенні території, фітоценоз, екосистеми лісові стабільні.

Висвітлено переваги й недоліки, можливості й загрози (SWOT-аналіз) природного лісовідновлення та лісової фітомееліорації посттехногенних територій (ПТТ) карпатського регіону України. Технологія проведення фітомееліоративних заходів має забезпечувати ефективний процес відновлення ПТТ і формування цільових продуктивних лісових насаджень. Зазначено, що процес природного відновлення лісових екосистем на ПТТ є дуже тривалим (понад 50 років) і призводить до формування насаджень із багатьох деревних видів зі значно відмінними біоморфологічними й екологічними характеристиками, а це не завжди, у кінцевому етапі, забезпечує формування стабільних і стійких лісових угруповань. Перевагою процесу природного заліснення ПТТ є відновлення лісів без матеріальних, технічних і трудових затрат. З'ясовано, що проведення лісофітомееліоративних заходів на ПТТ забезпечує формування оптимального видового складу майбутніх лісових насаджень з різновіковою та складною просторовою структурою фітоценозів, запобігає небажаним сукцесійним процесам і значно зменшує строки відновлення продуктивності порушених територій. Зроблено висновок, що ретельний підбір видового складу лісових культур (з урахуванням біоекологічних характеристик деревних рослин і з метою забезпечення формування лісонасаджень відповідно до актуальної та потенційної рослинності) та належне фінансування технологічного процесу проведення фітомееліоративних заходів сприятиме формуванню на посттехногенних територіях високопродуктивних лісових насаджень різного цільового призначення.

УДК 630*232:630*17:582.623.2(477.82)

2016.2.354. ОСОБЛИВОСТІ ЗАКЛАДАННЯ ТОПОЛЕВИХ ПЛАНТАЦІЙ У ЗАХІДНОМУ ПОЛІССІ ТА ОПІЛЛІ / Шилін І.С. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2015. — Вип. 25.6. — С. 112–118. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 546424.

Тополя, плантаційне лісовирощування, клон, живець, укорінення живців тополі.

Охарактеризовано особливості й окреслено перспективи закладання лісосировинних плантацій тополі (Т.) в умовах вологих суборів, судібрів і дібрів Західного Полісся й Опілля. Наявність у регіоні понад 3,8 тис. га малопродатних або непридатних для с.-г. використання, ірраціонально розташованих земельних угідь актуалізує потребу пошуку і розроблення принципів нових підходів з їх використання, одним з яких є ведення лісового господарства. Особливо актуальним на таких землях є запровадження плантаційного лісовирощування, зокрема тополі, яке забезпечить інтенсифікацію лісогосподарського виробництва. Особливу увагу під час закладання плантацій Т. слід приділяти добору культиварів, враховуючи особливості їх росту й адаптивну здатність до конкретних типів лісорослинних умов. Найпридатнішими для створення короткочасних тополевих насаджень в умовах Волині, незалежно від трофності ґрунту, виявилися культивари *San Giorgio* та *Robusta*. До найперспективніших для закладання плантацій Т. у дібровах і судібровах регіону досліджень, окрім вищезазначених, можна віднести Т. Тороглицького, клони *Rochester*, V-235 та Ijzer-5. У вологих суборах науково обґрунтованим є закладання та вирощування плантацій культиварів *Blank du Poitou*; *Gelrica* та *Heidemi* J. Проаналізовано й надано оцінку приживлюваності та укоріненості живців досліджуваних клонів залежно від їх параметрів, термінів, способів заготівлі і зберігання й особливостей садіння.

УДК 630*232:630*17:582.632.2

2016.2.355. ТЕХНОЛОГІЯ ЗАЛІСНЕННЯ СХИЛОВИХ ЗЕМЕЛЬ КОНТЕЙНЕРНИМ ВИСІВАННЯМ ДУБА ЗВИЧАЙНОГО / Крилов Я.І. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2015. — Вип. 25.5. — С. 67–72. — Бібліогр.: 17 назв. Шифр 546423.

Лісорозведення, дуб звичайний, протиерозійні насадження, жолуді, яружно-балкові схили, контейнерне висівання дуба, захисні лісонасадження.

Висвітлено результати створення дослідних культур дуба звичайного (ДЗ) на еродованих яружно-балкових землях за розробленою технологією контейнерного висіву ДЗ з метою пришвидшення росту і розвитку рослин на початковому етапі. Проведені дослідження засвідчили, що застосування технології контейнерного висіву ДЗ для створення захисних лісових насаджень забезпечило добру збереженість та інтенсивність росту сходів дуба порівняно із звичайними технологіями створення лісових культур. Середня висота дубків у центральних лунках дослідних ділянок перевищувала аналогічний показник периферійних лунок на 37,3%, що можна пояснити підгоном сходів, розташованих у центрах площадок. Зауважується, що низька збереженість дубків під час лісорозведення (62%) зумовлена великими втратами жолудів після висівання унаслідок поївки дикими кабаном і гризунами, тому під час використання контейнерного висіву дуба звичайного необхідно використовувати родентициди для оброблення жолудів.

УДК 630*271:581.143.6:630*17:582.635.12

2016.2.356. АДАПТАЦІЯ МІКРОКЛОНІВ В'ЯЗА ГЛАДЕНЬКОГО (*ULMUS LAEVIS* PALL.) ДО УМОВ *IN VIVO* / Захарчук О.І. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2015. — Вип. 25.6. — С. 44–47. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 546424.

В'яз гладенький, мікроклони в'яза, регенерант, адаптація, живильне середовище.

Наведено результати дослідження останнього етапу мікроклонального розмноження — поетапної адаптації рослин-регенерантів в'яза гладенького (*Ulmus laevis* Pall.) до субстрату в умовах закритого ґрунту з метою встановлення впливу площі живлення на перебіг процесів, які відбуваються під час переходу рослин з асептичних до неасептичних умов. У ході експерименту щодо визначення субстрату для адаптації встановлено, що найкращу приживлюваність мали регене-

ранти, висаджені в ґрунтову суміш торфу, піску і дернової землі у співвідношенні 1:1:1. Під час адаптації регенерантів до польових умов вдалося запобігти зневодненню їх листя за допомогою обприскування рослин упродовж усього акліматизаційного періоду 50%-м розчином гліцерину в етиловому спирті (1:1), що дало змогу досягти 70,7% приживлюваності регенерантів. Найсприятливішим строком висаджування рослин у відкритий ґрунт є квітень—червень. Встановлено, що оптимальною площею живлення під час постасептичної адаптації рослин *in vivo* (для одержання більшої кількості якісного матеріалу з метою зменшення їх витрат) є комірки розміром 5×5 см. Стратегія, розроблена для в'язу гладенького, сприяє довготерміновому збереженню елітних генотипів і забезпечує підхід до покращання збереженості інших порід, що перебувають під загрозою зникнення.

УДК 630*421'423.4:630*17:582.632.1/.2'475.2(477.87)

2016.2.357. ВІТРОВАЛИ І СНІГОЛАМИ У ГРАБОВИХ БУЧИНАХ ЗАКАРПАТТЯ / Блистів В.І., Олійник В.С. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2015. — Вип. 25.5. — С. 19–24. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 546423.

Вітровал, сніголам, граб, бук, лісотвірні породи, крутизна і експозиція схилів, противітровальний захист лісу.

Проаналізовано показники вітровалів у буковому і ялиновому поясах Карпат, а також здійснено оцінку їх поширення у висотній смузі грабових бучин. Зазначено, що на стійкість насаджень у гірських умовах негативно впливають екстремальні метеоумови, зокрема дуже небезпечними є сильні вітри й випадання мокрого снігу, наслідком яких є вітровали (ВВ) і сніголами (СЛ) лісу. Вітровали — перманентне стихійне явище, що виникає при вітрах зі швидкістю понад 15 м/с, особливо більше 20 м/с, після попереднього зволоження лісових ґрунтів. Щодо СЛ, то вони найчастіше виникають на низьких гіпсометричних рівнях — до висот 800–900 м н.р.м., де внаслідок м'яких зим атмосферні опади іноді випадають у вигляді мокрого снігу, який, налипаючи на крони дерев, спричиняє їх пошкодження. Результати досліджень засвідчили, що вітровальність букових лісів у 10 разів менша, ніж ялинових. Із збільшенням висоти гірських схилів стійкість букових насаджень проти вітру ослаблюється, тому на висотах понад 700 м н.р.м. формується більше половини вітровальних ситуацій. Очевидно, що з висоти 400 м доцільно впроваджувати систему противітровального захисту лісу, а з висоти 700 м вона має бути невід'ємною складовою ведення лісового господарства. Найбільша вітростійкість спостерігається у твердолистяних корінних породах (бук, дуб скельний і граб), а найменша — насаджень похідної ялини. Встановлено, що розподіл площ ВВ у бучинах залежно від орографії місцевості майже такий, як і в ялинових лісах, які зростають переважно на стрімких і дуже стрімких схилах північно-західних експозицій. Слід зазначити, що в букових лісах Закарпаття місцеві особливості атмосферної циркуляції можуть зумовлювати понад третину вітровальних ситуацій також на схилах південних експозицій. З'ясовано, що частка сніголамів у лісорослинних умовах бучин незначна — менше ніж 2%.

УДК 630*5'18:630*17:582.632.2(292.452)

2016.2.358. ДИНАМІКА ОСНОВНИХ ТАКСАЦІЙНИХ ПОКАЗНИКІВ МОДАЛЬНИХ БУКОВИХ ДЕРЕВОСТАНІВ РІЗНИХ ЕКСПОЗИЦІЙНО-ОРОГРАФІЧНИХ ГРУП УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ / Гриник Г.Г. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2015. — Вип. 25.4. — С. 8–16. — Бібліогр.: 13 назв. Шифр 546422.

Букові ліси, таксація бучин, моделі росту бука, динаміка таксаційних ознак, експозиційно-орографічні групи.

Здійснено моделювання основних таксаційних показників модальних букових деревостанів (БД) різних експозиційно-орографічних груп (ЕОГ) Українських Карпат (моделі росту у висоту та за діаметром, динаміки відносної та абсолютної повноти БД і загальних запасів). Зазначено, що створені моделі адекватно описують особливості росту в межах виділених ЕОГ та в типах лісорослинних умов (ТЛУ) C_2-C_3 і D_2-D_3 . Коефіцієнти рівнянь регресії визначено з відповідною точністю. За результатами досліджень встановлено, що для БД максимальними значеннями середньої висоти деревостанів

характеризуються ліси I^a класу бонітету обох груп ТЛУ I та II ЕОГ. З'ясовано, що загалом максимальними значеннями відносної повноти характеризуються бучини I^a класу бонітету обох ЕОГ у ТЛУ C_2-C_3 та у ТЛУ D_2-D_3 . Динаміка показника для таких БД є близькою, а значення змінюються від 0,87 до 0,71. Мінімальними значеннями відносної повноти характеризуються БД III класу бонітету I ЕОГ у ТЛУ C_2-C_3 та I і II ЕОГ у ТЛУ D_2-D_3 . Значення показника для таких деревостанів змінюється від 0,82–0,87 до 0,57–0,59.

УДК 630*53:630*182:504.064.3(292.452)“19/20”

2016.2.359. ДИНАМІКА СТАНУ ЛІСІВ УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ ЗА ДАНИМИ МОНІТОРИНГУ В 2010–2014 РОКАХ / Шпарик Ю.С., Вітер Р.М. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2015. — Вип. 25.2. — С. 31–36. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 546420.

Моніторинг лісів, дефоліація, дехромація, довжина крони, пошкодження дерев, динаміка стану карпатських лісів.

Наведено результати аналізу динаміки стану основних порід лісів Українських Карпат упродовж 2010–2014 рр. за показниками моніторингу (методика ICP-Forest): дефоліація, дехромація, довжина крони, пошкодження. За період досліджень стан основних порід регіону був добрим. У бука, дуба та ялини дефоліація і дехромація були “незначними”, а пошкодження — “слабкі”. При цьому коливання показників стану в окремі роки перевищували 30%. Виявлено тенденцію щодо збільшення довжини крон бука і ялиці. У ялини цей показник був стабільний. Найчастіше спостерігалися такі пошкодження, як: сухі сучки — у хвойних порід, листогризні шкідники — у дуба та поперечний рак — у бука. Динаміка показників стану основних порід регіону за останні 5 років була такою: незначне покращання стану бука лісового, але з достовірним ростом інтенсивності пошкоджень; стабільний стан ялини європейської, проте з дуже інтенсивними коливаннями більшості показників; стабільний стан ялиці білої з незначним покращанням і з дуже інтенсивними коливаннями більшості показників.

УДК 630*56:630*17:582.475.4(477.8)

2016.2.360. ОЦІНЮВАННЯ СТОВБУРОВОГО ЗАПАСУ ДЕРЕВОСТАНІВ СОСНИ БАНКСА ТА СОСНИ ЖОРСТКОЇ В УМОВАХ ЗАХІДНОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ / Юськевич Т.В., Вицега Р.Р., Осадчук Л.С. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2015. — Вип. 25.4. — С. 17–23. — Бібліогр.: 16 назв. Шифр 546422.

Сосна Банкса, сосна жорстка, запас стовбуровий деревостану, інтродукція, бонітет.

Проведено дослідження з метою виявлення модальних пристигаючих та стиглих деревостанів сосен Банкса і жорсткої в умовах західного регіону України та оцінки їх стовбурового запасу. Визначено основні лісівничо-таксаційні показники деревостанів на пробних площах, розраховано запаси модальних пристигаючих та стиглих деревостанів за участю вищезазначених деревних порід у досліджуваному регіоні. Результати дослідження й узагальнення засвідчили, що деревостани сосни Банкса (СБ) приурочені, здебільшого, до сухих і свіжих борів (49,7%) та свіжих і вологих суборів (34,9%), рідше — до свіжих і вологих сугрудів (8,7%), а деревостани сосни жорсткої (СЖ) — до борових, суборових та сугрудових типів лісорослинних умов. Найбільша частка насаджень зосереджена у вологому суборі — 53,8%. Зазначено, що СБ і СЖ можуть зростати в мішаних (як правило із сосною звичайною (СЗ)) та формувати чисті біогрупи. Деревостани з часткою в складі цих деревних порід характеризуються високими показниками продуктивності, зокрема класом бонітету і загальним запасом. Деревостани СЖ є продуктивнішими в умовах західного регіону, що підтверджують бонітети насаджень (I клас) та значення загального стовбурового запасу, який у віці 86–97 років становить від 395 м³/га⁻¹ до 729 м³/га⁻¹. Встановлено, що СЖ у пристигаючому та стиглому віці досягає, а в окремих випадках і перевищує, продуктивність деревостанів СЗ, а СБ, навпаки, характеризується нижчими показниками стовбурового запасу (272–460 м³/га⁻¹). Це зумовлено, насамперед, біологічними особливостями деревних порід. Слід зазначити, що загалом запас досліджуваних деревостанів характеризується високою мінливістю.

АВТОРСЬКИЙ ПОКАЖЧИК

А

Авдос'єва І.К. 337
 Авраменко С. 164
 Авраменко Ю.О. 19
 Автухов А.К. 8
 Агій В.М. 263, 336
 Агій В.О. 349
 Адаменко М. 299
 Адамовський О.М. 352
 Александрова Л.В. 105
 Алексєєва Н.В. 322
 Алиева А.А. 81
 Алієв Е.Б. 47
 Андрієнко А. 202
 Андрієнко О. 202
 Андрусишина І.М. 117
 Антановська-Маслюк
 О.Й. 261
 Антонів С.Ф. 180
 Арсєнєва Л.Ю. 342
 Артем'єва К. 108
 Афанасенко В.Ю. 250
 Афанасенко О.С. 140
 Ачкевич О.М. 46

Б

Бабань О.А. 268
 Бабенко О.І. 250
 Бабенко С.М. 207
 Бабич А.О. 192
 Бабков А.В. 343
 Базарнова Ю.Г. 339
 Байковская Е.Ю. 282
 Балабак А.В. 214
 Балабак О.А. 214
 Балакай Г.Т. 62
 Балашова Г.С. 228
 Балынников А.А. 272
 Балюк С.А. 119
 Барабаш Л.О. 210
 Бащенко М.І. 10, 249
 Беженар І.М. 19, 264
 Безніцька Н.В. 85
 Безух В.М. 324
 Белеля С.О. 348
 Белоліпський В.О. 66
 Белоус И.Н. 176
 Бех В.В. 310
 Біднина І.О. 91
 Бірюкова О.Д. 252
 Блезнюк О.В. 37
 Блистів В.І. 357
 Бобров О. 164
 Богатко Л.М. 324
 Богдан В.П. 336
 Бойко І.Г. 33
 Бойко П.К. 151
 Болтянський Б.В. 35
 Бондар Н.П. 342
 Бондарчук А.А. 227
 Борівський А.Ф. 227
 Бородай І.С. 11
 Бритін О.А. 231
 Будзанівська І.Г. 239
 Булигін Д.О. 68, 87
 Булигін О.І. 87

Буркинський Б.В. 18
 Буркова Л.А. 130
 Бурмакина Г.С. 329
 Бурмистрова Л.А. 307
 Буряк Д.В. 39
 Бусол В.О. 327
 Буткалюк Т.О. 129
 Бучко О.М. 275

В

Вангели Е.П. 321
 Василенко Р.М. 92
 Васильєва Л. 311
 Васильєва Н.Ю. 146
 Васін В. 224
 Васюта В.В. 93
 Вахненко С.В. 74
 Величко О.П. 32
 Велкова Н.І. 295
 Вельмисєва Л.Е. 197
 Венглінський М.О. 53
 Вервейко Б.Н. 338
 Вергелес П.М. 129
 Вергунов В.А. 1, 4, 9, 12
 Вересенко О.М. 143
 Верменко Ю.Я. 227
 Верюжский Г.Ю. 118
 Вечорек Д. 101
 Витер Р.В. 330
 Вихорева Г.В. 112
 Вицєга Р.Р. 360
 Вишневський Ф.О. 54
 Вінничук Д.Т. 246, 257
 Вітвіцький В.В. 19, 24
 Вітер Р.М. 359
 Власов В.В. 220
 Влащук О.С. 68, 91
 Влізло В.В. 152
 Вожегова Р.А. 99
 Волик Б. 38
 Воліченко Ю.М. 315
 Волочний Є.Г. 97
 Волошнюк А.В. 56
 Волянський Л.С. 310
 Воробій О.А. 305
 Вороб'єв В.А. 100
 Ворон В.П. 6
 Воропай Г.В. 94
 Вудмаска І.В. 284

Г

Гаврилова Г.В. 100
 Гаврилова О.П. 132
 Гаврильченко О.С. 47
 Гадзало Я.М. 220
 Галат В.Ф. 332
 Гамаюнова В.В. 104
 Гаркавенко В.С. 268
 Гачкаєва Т.Ю. 132
 Генік Я.В. 353
 Герілович А.П. 319
 Гетьман В.І. 115
 Гимадеева Л.С. 254
 Гладій М.В. 10, 241, 252
 Глушко Т.В. 172
 Глушков А.В. 116
 Глущенко Л.Д. 64

Говоров О. 78
 Годинчук Н.В. 53
 Гож О.А. 172
 Гойванович Н.К. 199
 Гойсюк Л.В. 233
 Голованова Е.В. 290
 Голуб Г.А. 46
 Голуб І.О. 117
 Голубович В.С. 222
 Гольцев А.Н. 318
 Гончаренко І.В. 246
 Горайчук І.В. 319
 Горєєва В.Н. 198
 Горлов О.І. 259
 Горошко Г.М. 19
 Горшкова О.Г. 146
 Господаренко Г.М. 103, 107
 Грабовец А.И. 157, 163, 166
 Гратило О.Д. 333
 Греков Л.Д. 118
 Грига Н.П. 263, 336
 Григора Т.І. 51
 Гриневич В.С. 330
 Гриник Г.Г. 358
 Гриник І.В. 210
 Грициняк І.І. 310, 313
 Гришечкина Л.Д. 130
 Гришин Б.О. 310
 Грубер Д.Л. 253
 Грудко Н.О. 316
 Гудима В.Ю. 284
 Гузєєв Ю.В. 257
 Гуленко М.П. 263
 Гунчак А.В. 285
 Гурєля В.В. 170
 Гусєв И.В. 254
 Гуцалюк Л.С. 65

Д

Даншин В.О. 247
 Дармограй Л.М. 292
 Дацько М.О. 89
 Дем'янюк О.С. 122
 Демидась Г.І. 187
 Демченко М.М. 282
 Дерев'яно Д. 45
 Десятник К.О. 59, 126
 Дедова Л.О. 252
 Джуртубаєва Г.М. 326
 Джус І.А. 148
 Димитриев А.О. 303
 Динис М.А. 294
 Дімчя Г.Г. 251
 Дмитришак М.Я. 76
 Дойчо І.К. 330
 Докучаєва Л.М. 62
 Долженко В.И. 130
 Долотчук О.П. 147
 Донская М.В. 295, 302
 Донской М.М. 302
 Дрозд О.М. 88
 Дубровін В. 133
 Дудка О.І. 269, 270
 Дудченко К.В. 85
 Дудяк Н.В. 120

Дунаєва Л.І. 208
 Дунаєвська О.Ф. 312
 Дурдинець Т.М. 263, 336

Е

Евсєєва Т.П. 244
 Егоров И.А. 282
 Ельсуківа И.А. 289
 Емельянов Н.А. 138
 Ермаков Н.Ф. 222
 Ерошенко А.А. 167
 Ерошенко Ф.В. 167
 Есенкина С.Н. 307

Є

Євстаф'єва В.О. 332
 Єгорова О.О. 326
 Єгорова Т.М. 125
 Єремко Л.М. 185
 Єфіменко Т.М. 304

Ж

Жарко А. 242
 Жарук Л.В. 333
 Жвакина А.Р. 288, 290
 Жвакина А.Ф. 289
 Жовтун М.В. 203
 Жука О. 202
 Жук О.Я. 234
 Жученко С.І. 50

З

Забуранна Л.В. 19
 Задорожний В.С. 189
 Захарський В.В. 322
 Зайцев С.С. 323
 Залізко В.Д. 27
 Залуцький І.Р. 16
 Занько М. 42, 43
 Захарова М.А. 90
 Захарченко Т.М. 344
 Захарчук О.І. 356
 Заяць В.М. 19
 Заяць Р.В. 19
 Зверевич О.С. 341
 Зон Г.А. 293
 Зубковська В.В. 60
 Зуза В. 145

И

Іванов Ю.И. 176
 Ільїна В.И. 194
 Ільїнська И.Н. 73
 Ільясов Р.А. 297

І

Іваненко Л.А. 170
 Іващенко О.О. 155, 162
 Івіна К.А. 259
 Івченко В.С. 19
 Ільїнський Ю.М. 144
 Ільчук М.М. 15
 Іскакова О.Ш. 104
 Іскра Р.Я. 152

К

Кадушкина В.П. 163
 Калащук Г.П. 258
 Каленська С.М. 203
 Калініченко В.М. 126
 Калугин Ю.И. 291
 Камінська М.В. 285
 Капустина Л. 230
 Капустіна Т.Б. 168
 Карасевич В.В. 189
 Карвацька І.М. 270
 Карловський В.В. 276
 Карловський В.І. 276
 Карловський П.В. 276
 Карпенко М. 41
 Касьянов А.И. 296
 Качалова К.Я. 255
 Квартникова Е.Г. 294
 Кебко В.Г. 252
 Кирилів Б.Я. 285
 Кирилів Я.І. 280
 Кириченко Л.П. 113
 Кисельова Р.А. 86
 Кисців В.О. 285
 Китаєва А.П. 266
 Кінаш Г.А. 209
 Кірізій Д.А. 158
 Кір'ян В. 201
 Климчук О.О. 346
 Кобак С.Я. 186
 Коваленко В.Л. 22
 Коваленко Л.В. 327
 Коваленко С.А. 163
 Ковальов В.Б. 67, 148
 Ковальова С.П. 54
 Ковтун К.П. 177
 Когут І. 38
 Козак О.А. 19
 Козаченко О.В. 37
 Козир В.С. 255
 Козирев В.В. 91
 Козирь В.С. 153
 Козлик Т.І. 148
 Колінчук Р.В. 256
 Колісник С.І. 180, 186
 Колодій С.В. 189
 Колос О.М. 317
 Кольман Р. 311
 Комарницький І.К. 150
 Кондратенко П.В. 205
 Кондратенко Т.Є. 204, 205
 Коновалова В.М. 193
 Кононов А.С. 176
 Копилов В. 219
 Копій Л.І. 349
 Копій М.Л. 349
 Копій С.Л. 349
 Корепанова Е.В. 198
 Корепанова К.В. 198
 Коретчук С.І. 285
 Корж А.П. 339
 Корінець Р.Я. 19
 Корниенко В. 311
 Корнієнко О.О. 245
 Корчинська О.А. 21
 Костенко О.І. 249
 Костюченко С.С. 196
 Котляр О.В. 331
 Кохан А.В. 64, 185

Кочик Г.М. 65
 Кошицька Н.А. 170
 Кошова Л.М. 301
 Кравченко В. 171
 Кравчук В. 42, 43
 Кравчук М.М. 57
 Кравчук Т.В. 57
 Краєвський В.М. 29
 Крамарьов О.С. 50
 Крамарьов С.М. 50
 Краснов В.П. 347
 Кратюк О.Л. 346
 Кременчук Л.В. 266
 Криворучко Д.І. 276
 Крилов Я.І. 355
 Криушин Н.В. 197
 Кропивко М.М. 19
 Кропивко М.Ф. 19, 28
 Кропивницький Р.Б. 57
 Крохмаль А.В. 174
 Кружиліна С.В. 308
 Крученко А.В. 98
 Кубасова Е.В. 139
 Кувачов В.П. 39, 48
 Кузьменко В.Д. 97
 Кузьменко Н.Н. 194
 Кузьмин А.В. 118
 Кулик І.О. 169
 Куликов В.Н. 294
 Кулинич І.М. 301
 Кульгін В.А. 70
 Кульбанська І.М. 350
 Курбет Т.В. 347
 Курилов О. 164
 Куріненко Г.А. 317
 Куровская Л.Я. 314
 Кутова А. 108
 Куценко М.В. 127
 Кучер А.В. 119
 Кучеров В.А. 338
 Кучерук О.Д. 321
 Кучук М.В. 150
 Кушнір В.І. 337
 Куш М.М. 286

Л

Лавриненко Ю.О. 172, 228
 Лазаренко О.В. 65
 Лампека О.Г. 117
 Ландін В.П. 123
 Ландсман А.О. 276
 Лапынина Е.П. 296
 Ласкавий В.Н. 323
 Ластовська І.О. 248
 Левандівський О.Т. 13
 Левченко В.І. 324
 Легеза А.Г. 336
 Легкобит А.П. 289
 Лендел П. 311
 Лень О.І. 185
 Лехман О.В. 189
 Лимар В.А. 221, 229
 Литвинюк Л. 44
 Лихочвор В.В. 131, 196
 Лінник М. 78
 Лісна Б.Б. 285
 Лобачова І.В. 262
 Лозинська І.В. 20
 Лоскутов И.Г. 132
 Лузан О.Ю. 19

Лукащук Б.О. 325
 Луницын В.Г. 244
 Лупенко Є.І. 19
 Лупенко Ю.О. 19, 28
 Луценко М.М. 248
 Лучин І.С. 292
 Любич В.В. 83
 Лященко С.А. 227

М

Мазур А.Г. 22
 Мазур О.В. 110
 Майстренко А.Н. 251
 Макарина М.А. 206
 Макарова Т.К. 84
 Максимов А.М. 110
 Малік Л.М. 19
 Малік М.Й. 19, 28
 Малоголовкин А.С. 329
 Малущин Н.В. 330
 Мальчук О.В. 128
 Мамчур В.А. 19
 Мамчур Л.В. 19
 Мандигра Ю.М. 151
 Манукян В.А. 282
 Манько К. 164
 Мартиненков В.І. 27
 Мартинюк У.А. 285
 Мартынова В.М. 307
 Марченко Т.Ю. 172
 Маслак О. 159
 Маслюк А.М. 265
 Матвієць В. 184, 201
 Матіаш Н.О. 177
 Матко С.В. 335
 Матус В. 204
 Махночова Н.Б. 256
 Мачульская Е.В. 271
 Мачуський О.В. 320
 Машковская С. 238
 Медведев В.В. 63
 Мельник А.Ю. 324
 Мельник В.С. 168
 Мельник Л.М. 335
 Мельник П.Г. 3
 Мельничук А.О. 65
 Мерінець Н.А. 33
 Мешкова В.Л. 5
 Мигунова Е.С. 7
 Милютенкова Т.И. 130
 Мима К.А. 329
 Минакова О.А. 105
 Миргород М.М. 124
 Миронова О.Б. 282
 Михальченко С.А. 251
 Мишукова Л.С. 68
 Міленко О.Г. 134
 Мітіогло Л.В. 252
 Міщенко С.В. 195
 Мовчан І.В. 189
 Мовчун Я. 218
 Мойсієнко В.В. 181
 Мокеєв І.О. 259
 Моклячук Л.І. 125
 Молдован В.Г. 77
 Молдован Ж.А. 77
 Моргун В.В. 158
 Мороз Д.А. 328
 Морозов В.В. 85
 Морозов О.В. 85, 91
 Москаленко В.П. 324

Москальова Н.П. 8
 Мотин В.Л. 323
 Мрук А.І. 317
 Мулюкіна Н.А. 220
 Мунтян Л.В. 99

Н

Нагорна Л.В. 213
 Нагребелький М.І. 55
 Найдьонов В.Г. 162
 Найманов А.Х. 321
 Натальчук Д.Ю. 211
 Наumenко А.С. 53
 Наумкин В.П. 295, 302
 Некос А.Н. 128
 Нехороших З.М. 326
 Нижник С.В. 9
 Никифорова С.А. 137
 Николенько А.Г. 297
 Ніжеголенко В.М. 193
 Нікітенко О.В. 74
 Нікітіна О.В. 107
 Нікітченко С.О. 15
 Нікішина О.В. 23
 Ніценко М. 200
 Носов С.С. 142

О

Обрізків Л. 184
 Обуховська О.В. 319
 Овчарик З.Д. 31
 Одинцова В.А. 212
 Олексієнко О.О. 310
 Олєпир Р.В. 185
 Олешко В.П. 250
 Олійник В.С. 357
 Оліфірович В.О. 178
 Онопрієнко Д.М. 84
 Орина А.С. 132
 Орлов С.М. 319
 Осадча Д.О. 293
 Осадчук Л.С. 360
 Осіпенко М.І. 310
 Остаповец Л.І. 252
 Остапчук М.О. 110
 Охріменко І.В. 19

П

Павленко М.Ю. 46
 Павлик В.В. 344
 Павлишак Я.Я. 199
 Павлов О.С. 79
 Паламаренко О.В. 345
 Паламарчук О.М. 75
 Паламарчук Р.П. 54
 Панасенко В.М. 53
 Панцирева Г.В. 188
 Панчишин В.З. 181
 Пархоменко Н.Б. 326
 Пасхавер Б.Й. 26
 Пацуца О.М. 47
 Пащенко А.Г. 337
 Пащенко Ю. 171
 Пентиліук С.І. 315
 Первачук М.В. 55
 Перебойчук О.П. 239
 Перегуда Є.Ф. 15
 Передрій М.М. 252
 Петренко В.І. 251

Петренко І.М. 79
 Петренко О.Я. 124
 Петричук Л.І. 333
 Петров А.А. 118
 Петрова Л.Н. 167
 Пехов В.А. 19
 Пивень М.В. 34
 Пилипенко Н.В. 326
 Пилипенко Ю. 311
 Пилипець А.З. 275
 Півторак В.С. 19
 Піковський М.Й. 237
 Пінчук Н.В. 129
 Піскун В.І. 36
 Плisko І.В. 63
 Плугатарьов Г. 311
 Плужникова І.І. 197
 Погоріла Л.Г. 190
 Подлужный Ю. 225
 Подмазка О.В. 96
 Поліщук І.С. 110
 Полулях М.М. 66
 Полупан Ю.П. 241, 252
 Польська П.І. 258
 Поляков О.І. 74
 Полянина Т.І. 323
 Понкало Л.І. 275
 Пономаренко Ю. 334
 Порхун М.Г. 252
 Поскряков А.В. 297
 Постой Р.В. 276
 Постоленко Л.В. 217
 Правдюк Н.Л. 30
 Прахов В.А. 197
 Предкіна Г.О. 158
 Приймак Г.М. 300
 Приймачук Т.Ю. 156
 Прокопчук І.В. 107
 Прокудіна Н. 281
 Пророченко С.С. 187
 Протопiш І.Г. 165
 Процишина Н.М. 326
 Пугач А. 38
 Пугачов М.І. 19
 Пую В.Л. 243
 Пшеничний О. 160

Р

Радько Т.В. 67
 Рапопорт О.Л. 294
 Рассадіна І.Ю. 103
 Ратошнюк Т.М. 156
 Рибаченко О.М. 19
 Розенфельд В.В. 240
 Рубан С.Ю. 247, 249
 Рубленко І.О. 320
 Руденко Н. 154
 Рудик О.В. 192
 Рудська Н.О. 189
 Русакова Т.М. 307
 Рыков Р.А. 254
 Рябков С. 95
 Рябцева С.В. 272
 Рябчинская Т.А. 136
 Рябчун В.К. 168

С

Савченко В.О. 186
 Савчук О.І. 170

Сайдак Р.В. 89
 Салтыков Ю.В. 323
 Самойленко О.А. 185
 Самохвалова О.В. 340
 Сахно Л.О. 150
 Саченков А.В. 138
 Сварчевська О.З. 275
 Седов Е.Н. 206
 Седышева Г.А. 206
 Семеняка І. 80
 Сергієнко О. 232
 Сердега Б.К. 330
 Сереветник О.В. 180
 Середа В.І. 161
 Серова З.М. 206
 Седой І.М. 306
 Сидорченко О.І. 344
 Силаев А.І. 130
 Сироватко В.А. 50
 Сироватко К.В. 50
 Сірко Я.М. 285
 Скавронский В.П. 118
 Скорбеева В.М. 330
 Крепець К.В. 267
 Скрильник Е. 108, 111
 Скрипкина В.М. 276
 Скрипник В.Г. 320
 Сладковська Т.А. 183
 Слівінська Л.Г. 325
 Сменова О.В. 333
 Сминтина В.А. 330
 Смирнов А.А. 197
 Смолярчук М. 17
 Соболев В.А. 211
 Собчук С.І. 77
 Соколов Н.В. 271
 Сокрут О.В. 153
 Соловей Д.С. 236
 Солоха М.О. 126
 Ставецька Р. 273
 Станкевич Г.М. 343
 Станкевич С. 135
 Старчоус І. 141
 Стасик О.О. 158
 Стегний Б.Т. 318
 Стегний М.Ю. 318
 Степаненко О.М. 144
 Степанова І.М. 235
 Степанцева Г.К. 307
 Стефанишин О.С. 285
 Стецюк О.П. 113
 Сторожук В.В. 175
 Сторожук Т.С. 175
 Стрилько Г.А. 314
 Суздаль О.С. 68
 Супрович М.П. 256
 Супрович Т.М. 256
 Сушко С.Л. 212
 Сыч З. 226

Т

Тамбовцева Л.В. 105
 Танчик С. 173
 Тараріко М.Ю. 123
 Терещенко А.В. 330
 Теслюк Г. 38
 Тинаев Н.І. 288
 Титов І.А. 329
 Тихоненко Д.Г. 61
 Тищенко Л.Н. 34

Тищенко Л.М. 8
 Ткаліч Ю. 200
 Ткач В.П. 5, 7
 Ткаченко М.А. 51
 Ткаченко Н.А. 149
 Ткаченко О.О. 322
 Токмакова Л.М. 50
 Толстенко Н.Г. 321
 Томницький А.В. 91
 Топольник Т.І. 94
 Трембіцька О.І. 67
 Третяк М.А. 121
 Третяк Н.А. 121
 Третяк Р.А. 121
 Трокоз В.О. 276
 Трускавецький Р.С. 60
 Туниця Ю.Ю. 114, 351

У

Ульянова О.В. 323
 Ульянченко О.В. 20, 124
 Усатая Л. 95
 Устинова Г.І. 321

Ф

Фадеев Л. 71, 72
 Фалендиш Н.О. 341
 Фасоля В.І. 11
 Фатыхов И.Ш. 198
 Федорин Г. 201
 Фёдорова В.А. 323
 Федорович О.В. 309
 Федорук Р.С. 152
 Федота О.М. 247
 Федун І.Л. 19
 Филевская Л.Н. 330
 Фізик І.В. 349
 Філеп Р.Г. 260
 Фіялович Л.М. 280
 Фоменко М.А. 157, 166
 Фостолович С.І. 182

Х

Халак В.І. 153
 Харитонов В. 40
 Харіна А.В. 239
 Харламов К.В. 288, 290
 Хижняк І.М. 60
 Ходаківський Є.І. 25
 Ходаніцький В. 109
 Холмов В.Г. 139
 Хомічак Л.М. 335
 Хохлов В. 106
 Храбко М.І. 147
 Христенко А.О. 50

Ц

Цапко Ю.Л. 126
 Циганська О.І. 191
 Цікава В. 298
 Цьова Ю.А. 50
 Цюк О.А. 82

Ч

Чарыев А.Б. 277
 Череди́ченко І.В. 58
 Чернецька С.Г. 179
 Черниченко І.І. 228

Черниченко О.О. 228
 Чернявський Л.М. 55
 Чернявський С.Е. 153
 Чесалин С.Ф. 176
 Чешко Н.Ф. 102
 Чігаєва О.П. 259
 Чоні С. 133

Ш

Шабетя О. 223
 Шалашова О.Ю. 62
 Шаньшин Н.В. 244
 Шаран А.В. 342
 Шаран Л.О. 342
 Шаран П.І. 252
 Шатковский А. 95
 Шацко Е.С. 283
 Швартау В.В. 2
 Швець Т.М. 313
 Шевніков М.Я. 134
 Шевченко В. 311
 Шевченко І. 40
 Шевченко М.Е. 292
 Шевченко О.Є. 168
 Шевчук І.В. 210
 Шевчук Л.М. 207, 216
 Шевчук Т.В. 287
 Шейко Т.В. 335
 Шекера С. 145
 Шелест З.М. 347
 Шерман І.М. 315
 Шилін І.С. 354
 Шиндирук І.П. 19
 Шкляр В.М. 52
 Шкода О.А. 91
 Шкромада О.І. 274
 Шовкова О.В. 69
 Шортович Н. 273
 Шпакевич Л.Ю. 113
 Шпарик Ю.С. 359
 Шпикуляк О.Г. 14, 19
 Шрамко Н.В. 112
 Штанько Т.А. 156
 Шуляк М.Л. 49

Щ

Щербаков А.В. 259
 Щербатов В.І. 278, 279
 Щербина Г. 41
 Щетиніна Г.С. 239
 Щур Л.В. 268
 Щур Р.В. 341

Ю

Юркова Р.Е. 62
 Юрченко Л.М. 65
 Юськевич Т.В. 360

Я

Янович Д.О. 313
 Янюк Т.І. 341
 Яременко Г.Б. 234
 Яремко Н.О. 215
 Яремко Ю.І. 120
 Яценко Ю.В. 36
 Яцик М.В. 94
 Яцук І.П. 53

АЛФАВІТНО-ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК

А

абортивність 191
 абрикос Мелітопольської ДСС 208
 аверсектин 135
 автоматизація способів поливу 96
 автоматизований облік овець 259
 аграрна економіка 4
 аграрна наука 12
 аграрне виробництво 8, 22, 26
 аграрний потенціал 29
 аграрний ринок 14
 аграрний сектор 13
 аграрно-промислова інтеграція 22
 агрегат ґрунтообробний 38
 агробізнес 32
 агроекологічний стан ґрунтів 55
 агроекологія 120, 123–125
 агроєкосистема 123
 агрозаходи 113
 агрокліматологія 122
 агроландшафт 124
 агролісомеліорація 7
 агроеліорація 221
 агроном 155
 агрономія 4
 агроперліт 148
 агропродовольчий комплекс 28
 агропромисловий комплекс 22
 агропромислові підприємства 31
 агресурси 118
 агротехніка 161, 184
 агротехніка вирощування 73, 80
 агротехніка соняшнику 200
 агротехнології ґрунтозахисні 57
 агротехнологія 139, 221
 агрохімічне обстеження 53
 агрохімічне обстеження ґрунтів 55
 агрохімія 2, 4
 адаптація 356
 ад'юванти 152
 азот 101, 292
 азотвмісні гази 102
 азотфіксація 188
 акарапідоз 305
 активність вірусів 318
 Актофіт 144
 акумуляція 90
 алель 256, 267
 альтернатива 197
 альтернативна вартість 29
 аміачна селітра 105
 амінокислоти 252
 амонійний азот 71
 амплітуда частотних характеристик 48
 амурський чебачок 314
 анемія аліментарно-дефіцитна 324
 антиоксидантний статус овець 263
 антропогенний вплив
 на довкілля 122
 апроксимація 93
 арбовірусні інфекції 326
 ароматично-смакова добавка 287
 асиметрія 270
 африканська чума свиней 329

Б

багаторічні травостої 333
 бактеріальні препарати 192, 333
 бактерії 131
 бактерії азотфіксуювальні 180
 "Баланс-2" 342

"Баланс-3" оптимальне дозування 342
 баланс електролітів 282
 банк клонів винограду 220
 барани аскан. тонкорун. 262
 баранина 264
 барани-плідники 261
 батьківське стадо 277
 баштанні рослини 221
 бджола темна лісова 297
 бджоли 295, 302, 305
 бджоли медоносні 296, 298, 299, 303, 304, 306
 бджолосім'я 298
 безвідмовна робота 37
 безпека екологічна 116
 безпека продуктів харчування 128
 безпідстилковий гній (ВРХ, свині) 111
 біла іржа 197
 біла пульпа 312
 білий амур 309
 білий велетень 290
 білірубін 276
 білкові добавки 279
 білок 314
 білок р54-EGFP 329
 білок сирий 176
 біобезпека 328
 біогаз 35, 153
 біогенні елементи 111
 біодобрива 153
 біологізація 112
 біологічна активність ґрунту 67
 біологічна дія 147
 біологічна ефективність 130, 137
 біологічне очищення 111
 біологічні властивості кавуна 232
 біологічно активні добавки 337, 338
 біомаса 30, 35, 153
 біомоніторинг 313
 біопаливо 30
 біопрепарати 110, 135
 біопрепарати Гаупсин і Трихoderмін 213
 біореактор 35
 біорізноманіття 352
 біостимулятори 244
 біотехнологія 151
 біотоп 346
 біохімічні маркери 313
 біфідобактерії 149
 боби кормові 184, 186
 бонітет 360
 боронування 189
 борошніста роса 197
 борошно пшеничне 341
 борошняні кондитерські вироби 342
 брадзот 3
 брикети-лизунці 336
 бройлери 337
 бруцельоз 3
 бруцельоз с.-г. тварин 319
 бугаї-плідники (симентали) 246
 буйволівництво 257
 бук 357
 букові ліси 358
 буркун однорічний 301
 буряк столовий 335
 буряки столові 222
 буряки цукрові 79, 105, 196

бур'яни 82, 133, 142, 145, 173, 189
 бухгалтерський облік 29, 30

В

важкі метали 117, 125, 128, 90
 валовий збір 159
 вапнування 51
 вапняні меліоранти 59
 вароатоз 304
 вегетативна нервова система 286
 Вермістим 129
 веслоніс 316
 ветеринарна служба 3
 вигонка суніці 219
 види зникаючі 199
 види рідкісні 199
 види сорго 160
 виживання рослин 76
 вика яра 177
 використання сорго 161
 вино домашнє 128
 виноград 128, 220
 випаровування 162
 випробування виробничі 34
 виробництво 156
 виробництво ковбас 339
 виробництво комбікормів 46
 виробництво кормів та БВМД 36
 виробничі витрати 24
 вирощування гібридів моркви 224
 вирощування декоративних злаків 236
 вирощування кавуна 232
 вирощування кольрабі 223
 вирощування редиски 226
 вирощування цибулі ріпчастої 229
 вирощування цюголіток 316
 висота зрізування 41
 висота стерні 78
 висота травостоїв 178
 вихід органічних добрив 35
 вихід продукції 154
 вища нервова діяльність 276
 вівцематки (репродуктивний вік) 266
 вівцематки (укр. гірсько-карпат.) 263
 вівцематки лактуючі 336
 вівці аскан. каракул. 266
 вівці аскан. м'ясо-вовнові 258
 вівці аскан. чорноголові 261
 вівці з кросбредною вовною 258
 вівці інтенсивних типів 258
 вівці курдючної породи 323
 вівці м'ясої продуктивності 259
 вівці прекоз 260
 вівчарство 333, 336
 вівчарство Закарпатської обл. 260
 вівчарство Одеської обл. 266
 вівчарство перспективне (економ. аспект) 264
 відгодівельні та м'ясні якості 270
 відгодівля молодняку ВРХ 248
 відносна площа 312
 відтворення родючості ґрунту 55
 відтворювальна енергетика 30
 відтворювальна здатність 272
 відтворювальні якості 271, 277
 вік дубових деревостанів 349
 вік плідників 245

віріони (морфологія й ультраструктура) 318
 вірулентність ВЛ ВРХ 327
 вірус інфекційного бронхіту птахів 318
 вірус лейкозу 327
 вірус (Х) хости 239
 віруси 131, 329
 вітаміни 252, 274
 вітер 162
 вітровал 357
 вміст білка 165
 вміст гумусу 54
 вовна 264
 вода (динаміка мінералізації) 85
 вода зрошувальна 90
 вода природна 117
 водний баланс 89
 водний режим 167
 водний режим ґрунтів 94
 водні екосистеми 313
 водогосподарсько-меліоративний комплекс 86
 водоподача 98
 водоспоживання середньодобове 93
 водостійкі структурні агрегати 58
 водостійкість 62
 водосховища 308
 волога 162
 вологість ґрунту передполивна 97
 вологозабезпечення ґрунту 66
 врожайність 75–77, 81, 100, 105, 142, 159, 165, 168–170, 175
 врожайність кабачка 233
 врожайність льону 193, 198
 врожайність насіння 69, 143
 ВРХ 256, 327
 ВРХ (голштинська та укр. чорно-ряба молочна) 250
 ВРХ (племзаводи) 246
 ВРХ Росії 321
 ВРХ (симент., швіцька, голштин.) 253
 ВРХ (чорно-ряба та джерсейська) 254
 ВУАСГН 1
 вчений у галузі фізіології рослин О. Д. Хоменко 2
 в'яз гладенький 356

Г

газони декоративні 240
 гастроентерити 325
 гельмінтози свиней 332
 гематологічні показники крові риби 315
 ген BoLA-DRB 3 256
 ген ND2 297
 генетика і селекція ВРХ 250
 генетична різноманітність стійкості 140
 генетична характеристика 310
 генетичний моніторинг 11
 генетичні біомаркери 313
 гени р54 і CD2v 329
 гени стійкості до гербіцидів (epsp) 150
 геномна селекція 247
 генотип 132, 267, 273
 генотипи овець видатні 258
 генофонд буйволів 257
 генофонд ВРХ 256
 генофонд овець України 258
 генофонд с.-г. тварин 241
 гепатопротектори 244

гербіциди 133, 142, 143, 145, 189
 "Гермакап" 337
 германій 337
 германію цитрат 147
 гештальти 25
 гібрид 171, 172, 201
 гібрид Каменяр 74
 гібрид моркви Чикаго F₁ 225
 гібрид трипорідний 290
 гібриди кабачка 233
 гібриди кавуна 231
 гібриди конопель 195
 гібриди моркви 224
 гібридизація 288
 гідроактилюси 309
 гідроекологія 116
 гідрологічні параметри ґрунтів 66
 гідрологія 5
 гідроморфізм 60
 гідроморфізм поверхневий і підґрунтовий 60
 гідропоніка 219
 гірчиця біла 135, 181, 295
 гістологічні дослідження 286
 гістопатологічні біомаркери 313
 глейові процеси 60
 глибина загортання насіння 76
 глибина зволоження 97
 глікопротеїни 329
 гліфосат 150
 глюкофінат 150
 гниль квітів сіра 237
 гній 106
 гноекомпостні суміші 40
 годівля бройлерів 279
 годівля високопродуктивних корів 251
 годівля вівцематок 263
 годівля корів 252, 253
 годівля лактуючих корів 255
 годівля овець 258, 261
 годівля птиці 285
 гомогенна кормова суміш 33
 гомозиготність 267
 горизонтальна мікрогрупа 278
 горизонтальна площа 48
 гормони 268
 горошок посівний 179
 граб 357
 гранулометричний склад 54
 гребенева поверхня 222
 гриби 131, 132
 грудкуватість 56
 групи крові 267
 грястиця збірна 183
 гумат 129
 гумімакс 105
 гумус 57, 65, 67, 88, 106, 112
 гумусний стан 52
 гумусовий горизонт 50
 гуси 286
 густина посадки 316
 густина стояння рослин 68, 200

Ґ

ґрунт 21, 72, 112, 117, 162
 ґрунт дерново-підзолистий супіщаний 65
 ґрунт заражений сибіркою 320
 ґрунт зрошуваний 90
 ґрунт світло-сірий лісовий 57
 ґрунт сірий лісовий 51, 52
 ґрунт темно-каштановий солонцюватий 88
 ґрунти (осушувані, меліоровані) 89

ґрунти заплавні 126
 ґрунти темно-каштанові середньосуглинкові 91
 ґрунти України 63
 ґрунтова біота 72
 ґрунтова кислотність 102
 ґрунтовий покрив 54
 ґрунтові мікроорганізми 110
 ґрунтові процеси тривалі 91
 ґрунтові ресурси 64, 119
 ґрундово-кліматична зона 167
 ґрунтознавство 2, 7
 ґрунтоутворення 61

Д

дактилогіруси 309
 двоврожайна культура 228
 двоярусний апарат 78
 девальвація 26
 деградація ґрунтів 119
 дезінфектант 274
 дезінфекційні засоби 151
 дезінфекція 151
 декоративні злаки 236
 декоративно-листяні рослини 238
 детергент Тритону X-100 320
 дефіцит вологи 89
 дефоліація 359
 дехромація 359
 децентралізація влади 28
 диверсифікація виробництва 15
 дизельне біопаливо 46
 диморфізм молочної худоби статевий 246
 динаміка живої маси 290
 динаміка стану карпатських лісів 359
 динаміка таксаційних ознак 358
 дитяче харчування 149
 диференціація бруцел 319
 діагностика алергічна (туберкульоз) 331
 діагностика бруцельозу 319
 діагностика деградації ґрунтів 63
 діагностика паразитозів 332
 діагностика рання Х-вірусу хости 239
 діагностика сибірки 320
 діагностика туберкульозу 321
 діагностика у ветмедицині 328
 діброви грабові свіжі 349
 діброви реліктові 349
 дієтичні хлібобулочні вироби 341
 добрива (азотні, орґано-мінеральні) 108
 добрива (мінеральні, орґанічні) 106
 добрива (мінеральні, зелені) 112
 добрива 21, 203
 добрива азотні 92, 99
 добрива зелені 113
 добрива кислі 109
 добрива мінеральні 103–105, 169, 179, 193
 добрива орґанічні і мінеральні 51
 добрива орґанічні рідкі 111
 добрива орґано-мінеральні 81
 добрива фосфорні 50
 добриво рідке комплексне 183
 довгоносик великий люцерновий 144
 довжина крони 359
 догляд за газонами 240
 додана вартість 29
 доза удобрення 185
 дози добрив 175
 документація у садівництві 204

дослідне поле 1
дощування дрібнодисперсне
персика 212
дренаж вертикальний 87
дренажно-скидна вода 85
дуб 349
дуб звичайний 355

Е

еволюція чорноземів агрогенна
і постагрогенна 61
екологізація управління
земельними ресурсами 121
екологічна безпека 117
екологічна дестабілізація
газонів 240
екологічна стабільність ґрунтів 126
екологічна стійкість земельних
ресурсів 120
екологічний аудит 86
екологічно безпечна
с.-г. продукція 123
екологічно безпечні
агротехнології 110
екологія 5
екологія видів 352
екологія прикладна 116
екологія с.-г. 127, 128
еколого-економічні збитки 119
еколого-економічні функції лісу 351
економіка зелена 114
економіка культур 154
економічна безпека 23, 27
економічна ефективність 156, 159,
164, 170
економічна ефективність
відгодівлі 333
економічні показники 80
екосистема лісова 352
екосистеми лісові стабільні 353
екосистеми природні 115
експлуатаційні витрати 33
експозиційно-орографічні
групи 358
експорт зерна 23
ексцес 270
ектопаразити 314
елементи продуктивності 191
еліта картоплі 227
енергетика 8
енергетична ефективність 79
енергетичний баланс у корів 253
енергетичні спектри коливань 49
енерговитрати 39
енергоємність 40
енергоспоживання 30
ентеробактерії 319
ентомофауна шкідлива 350
Епідез 151
епідемії 323
епідеміологічний нагляд 326
епізотії 323
ерозія водна 127
ефект гетерозису (ЕГ) 269
ефективність біологічна 189
ефективність вирощування
цибулі 229

Є

ЄС 13

Ж

жатка Case-3020 Terra Flex 42
жива маса 287, 291
жива маса молодняка 288

живець 354
живильне середовище 146, 356
живлення 275
живлення мінеральне 183
живлення риби 317
житняк ІК 001240 333
жито озиме 170
життєздатність 280
жолуді 355

З

забезпечення мікроелементами
ґрунтів 53
забруднення ґрунтів важкими
металами 125
забруднення довкілля 117, 351
забруднення довкілля
антропогенне 116
забруднення лісів
радіонуклідами 347
забур'яненість 82, 141, 145, 184,
201, 202
загальний білок крові 309
заготівля кормів 243
заліснення природне 353
залоза насонова 299
заміни одноклеотидні 297
заморозки весняні 212
запас міцності 37
запас стовбуровий
деревостану 360
запаси вологи 70
запах бджолоїної сім'ї 299
зараженість хворобами 190
засміченість поля 70
застосування добрив 64
застосування добрив тривале 107
захисне лісорозведення 6, 355
захист газонів від фітофагів 240
захист і збереження довкілля 114
захист персика 213
захист персика від заморозків 212
захист посівів 137
захист рослин 5, 138
захист рослин хімічний 139
захист хімічний 173
захист черешні (біологічний
і хімічний) 210
збереження генофонду
тварин 10, 11
збереження с.-г. тварин 241
зберігання і транспортування
яєць 281
зберігання плодів помідора 235
зберігання спермодоз (коні) 245
зберігання яблук 207
збирання кавунів 232
збирання кольрабі 223
збудник туберкульозу 322
збудники карантинні 239
збудники хвороб 9
зволоження 92
земельна рента 21
земельна реформа 121
земельний мораторій 17
землевпорядкування 127
землекористування 120
землекористування екологічне 121
землекористування
раціональне 119
землекористування с.-г. 17
землеробство органічне 58
землеробство смугове 38
землі с.-г. призначення 16
земля 21
зерно 42, 166, 343

зерно кукурудзи 159
зернова суміш 34
зерновий ринок 18
зернові колосові бур'яни 141
зернові колосові культури 42
зернові озимі 109
зернозбиральний комбайн 78
зернопровід 45
змієголовник молдавський 301
змішувач-аератор 40
зовнішнє навантаження 37
зовнішньоекономічна безпека 23
зондування дистанційне 118
зоонози 326
зоопланктон 308, 317
зрошення 84, 172
зрошення краплинне 229
зрошення краплинне
смородини 217
зрошення с.-г. культур 96
зрошення у садах 212
зрошувальні системи 87, 98
зрошувані агроландшафти 90
зрошувані та вилучені
зі зрошення ґрунти 91

І

ієрархія 278
ізоморфність дефініцій 25
імпортозаміщення 288
імунітет ВРХ специфічний 327
імунітет рослин 9
імунітет у коней 244
імуноблотинг 329
імуногенетика 11
імунологічні та гематологічні
показники крові 336
імунотипи 329
інвазії асоціативні 332
індекси схожості 269
індикатори 27
інкубація ікри 311
інкубація яєць африканського
страуса 281
інноваційний розвиток насінництва
картоплі 227
інноваційні технології 340
інокуляція 185, 188, 192
інсектицид 138, 135, 139, 210
інсектофунгіцид 130
Інститут історії (аграрної науки,
освіти та техніки) 12
інституції 14
інституціоналізм 19
інструкція з бонітування кіз 265
інтегральний індекс 27
інтеграційні процеси 28
інтегрований зерновий ринок 23
інтродукція 360
інфекція генітальна хламідійна 323
інфляція 26
інформаційні БД овець 259
інформаційно-консультаційні
центри 264
ірезінс 238
історія ветеринарної медицини 3
історія вищої аграрної освіти 8
історія с.-г. дослідної справи 1, 2,
4, 5, 7, 9, 10, 12

К

кабачок 233
кавун 232
кавун столовий 231
калій і хлор у кормах 282

калорійність м'яса 274
 капсула 312
 капуста декоративна 238
 каракуль (жакет. смушков. тип) 266
 карась сріблястий 314
 карбамід 215
 картографування 127
 картопля 104, 140, 227, 228
 квантові точки 330
 квіткоїд ріпаковий 135
 Київська обл. 15
 кишечник 286
 кіт лісовий 345
 кластерний аналіз 269
 клейковина 165
 клімат України 205
 кліматичні зміни 89, 122
 клінічні дослідження 342
 кліщі 306
 кліщі іксодові 326
 кліщі трахейні 305
 клон 354
 клонові підщепи персика 211
 клястероспоріоз 213
 кнури 272
 ковбаси 339
 коефіцієнт варіації 37
 коефіцієнт структурності 59
 коефіцієнт транспірації 171
 коефіцієнти біофізичні 93
 кози молочних порід 265
 колагенові оболонки 339
 колеус 238
 коливання швидкості руху 49
 кольрабі 223
 комахи-запилювачі 202, 295, 302
 комбайн зернозбиральний 43, 44
 комбайн роторний 42
 комбікорм 282, 292, 334, 338
 комплексний показник
 відтворювальних якостей
 (КІПЗЯ) 273
 компости удобрювально-
 меліорувальні 62
 конвеєри гвинтові 45
 кондитерське виробництво 340
 коні рисисті 245
 коні (рисисті і верхові) 244
 коні робочі 243
 конкурентоспроможна
 продукція 264
 конкурентоспроможність
 щодо бур'янів 170
 коноплі 195
 коноплі однодомні 195
 константа рівноваги 102
 контейнерне висівання дуба 355
 контроль за біобезпекою 328
 контроль процесу вегетації 118
 Конфідор Макс 144
 концентрація 19
 кооперація 19
 кооперація вівчарства 264
 кооперація с.-г. 25, 32
 кореляція 174, 273
 кореневий шар ґрунту 94
 коренетворення 148
 кориця 325
 коріандр посівний 203
 корм білковий 300
 корм вуглеводний 300
 корми для коней 243
 корми і раціони ВРХ 251
 корми і раціони корів 252
 кормоагрегат 33
 кормова база 308
 кормовиробництво 182

кормові добавки 244, 255, 263
 кормові дріжджі 292
 кормові суміші 337
 корови (сіра українська) 246
 корови лактуючі (біохімія) 254
 корови лактуючі 255
 корови на сухостої 253
 короп 314, 315
 коропа антонінсько-
 зозуленецькі 310
 коропові риби 317
 косарки безредукторні роторні 41
 котловник лимонний 301
 кохія вінична 238
 країни світу 249, 257
 краплинне зрошення 93, 95, 97
 кріоконсервування і зберігання
 вірусів 318
 кров 275
 кров коней 244
 кров корів 255
 кров корів різних порід 254
 кров овець 263
 кролик 288–291
 кронування саджанців сливи 209
 крос Росс 308 277
 кросбридинг у молочному
 скотарстві 249
 крохмаль 344
 крутизна і експозиція схилів 357
 кукурудза 78, 136, 142, 171–173,
 338
 культури зернові 133, 140, 154, 156
 культури капустяні 135
 культури овочеві 95
 культури покривні 113, 183
 кури 283
 кури племінні 278
 кури-несучки 284
 курчата-бройлери 277, 279, 282,
 285
 кучерявість листя персика 213

Л

лабораторна схожість 190
 лабораторні дослідження 328
 лактація 291
 лактація корів 253
 лактобактерії 149
 ламкоколоосник ситниковий 333
 Ланнат 20 р.к. 144
 легкорозчинні сполуки калію 107
 лежкість помідора 235
 лейкоз 3, 330
 лейкоз ВРХ 327
 леміш 39
 лептоспіроз 326
 лисиці сріблясто-чорні 287
 лізоцим 314
 лімітуючі амінокислоти 279
 лімфоїдний вузлик 312
 лінія 168, 269
 ліпіди 275
 лісівництво 7, 352
 лісівництво й лісознавство 5, 6
 лісова екологія 6
 лісова радіоекологія 6
 лісова типологія 5, 6
 лісове ґрунтознавство 6
 лісові ресурси 352
 лісовідновлення
 й лісорозведення 5
 лісогосподарські заходи 347
 лісознавство 7
 лісокористування 347
 лісокористування стале 351
 лісорозведення 355

лісотвірні породи 357
 логістика 32
 лососеві риби 313
 лохина 218
 лужна фосфатаза 284
 луки природні 126
 лушпинна фракція макух 47
 льон олійний 193, 198
 льон-довгунець 194
 люпин 279
 люпин білий 143, 188
 люпин жовтий 176

М

магній 101
 макаронні вироби 163, 340
 макро- і мікроелементи 252
 макроелементи 274
 макрозообентос 308
 макуха 46
 макуха ріпакова 334
 малина 216
 маса бур'янів 134
 маса вегетативна 201
 маса мальків 316
 маса риби 317
 матка бджолина 298, 303
 маточники фундука 214, 215
 машини с.-г. 8
 мед каштановий 307
 меліоративний обробіток 88
 меліоративний режим 87
 меліоративні системи
 польдерного типу 94
 меліорація ґрунтів хімічна 95
 меліорація хімічна 52, 84, 88
 меліоровані землі 86
 меліса 301
 менеджмент 8
 менеджмент екологічний 351
 метаболізм клітинний у тварин 244
 метаболізм у сперміях
 баранів 262
 метелик стебловий
 кукурудзяний 136
 метеофактори 237
 метод ISSR-PCR 289
 метод Дашевського 107
 метод нанотехнології 147
 метод ортогональних латинських
 квадратів 146
 метод ПЛР 319
 методи селекції 166
 методика оцінювання 27
 миші білі 331
 міграція 90
 мідні дротяні кільця 214
 міжгалузевий баланс 20
 мікантус 201
 мікобактерії
 (ультрадрібні форми) 322
 мікобактерії 331
 мікобактерії атипіві 321
 мікоплазми 131
 мікотоксини 132
 мікроартроподи 126
 мікробіологічний моніторинг
 ґрунту 320
 Мікровіт 105
 мікродобриво 53, 69, 185, 191
 мікродобриво реаком-СР-
 зерно 169
 мікроелементи 2, 101, 108, 274,
 275
 мікроелементи в кормах 263
 мікрокалориметрії 296

мікроклони в'язи 356
 мікроскопічні зміни 283
 мінеральне живлення
 вівцематок 263
 мінеральні добрива 2, 191
 мінеральні збагачувачі 342
 мінерально-вітамінні суміші
 "Баланс-1" 342
 мінімізація ризику водної ерозії 127
 мінливість 174
 мінливість мікобактерій
 (*M. bovis*-дисоціанти) 322
 мітохондріальний геном 297
 міцність 58
 моделі росту бука 358
 модрина тонколуската 348
 молекулярно-генетичний
 аналіз 289
 молекулярно-генетичний
 маркер 256
 молодняк кролів 292
 молодняк норок 294
 молоко кіз 265
 молоко овець 264
 молотарка 43
 молочна продуктивність корів 254
 молочне скотарство 247, 249–253
 молочні породи буйволів 257
 моніторинг (методи) 136
 моніторинг АЧС 328
 моніторинг забруднення 117
 моніторинг космічний 118
 моніторинг лісів 359
 моніторинг та інвентаризація
 лісів 5
 моноазотна система
 удобрення 100
 монофагія 327
 морква 224, 225
 морозостійкість часнику 230
 морські свинки 331
 морфологічні біомаркери 313
 морфологія 312
 морфометричні показники
 інкубаційних яєць 280
 морфометрія 312
 МТА 49
 мульчування смородини 217
 мутагенез 163
 м'ясне скотарство 248
 м'ясо свиней 274
 м'ясо-молочна продукція 20

Н

НААН 1
 надійність с.-г. машин 37
 нанобіоматеріали 152
 нанобіотехнології 152
 наноструктури оксидів
 металів 330
 нанотехнології 330, 337
 наночастинки 152
 насіннева і ґрунтова інфекція 130
 насінневий матеріал 34
 насінництво 4
 насінництво кавуна 232
 насінництво картоплі 227
 насінництво моркви 225
 насінництво редиски 226
 насіння 45, 77, 190
 насіння модрина 348
 насіння олійних культур 47
 натрій 282
 натура зерна 165
 натуральні харчові барвники 335
 національна зернова політика 18

Національна наукова с.-г.
 бібліотека 12
 національне багатство 29
 невивповненість насіння 202
 негуміфікована органічна
 речовина 57
 нематоди 131
 нематоз 304
 несправжня борошниста роса 197
 нетрадиційні кормові добавки 280
 норка 294
 норма висіву 75, 99, 134, 184, 194,
 198, 203
 норма зрошувальна 92
 норми годівлі ВРХ 252
 норми годівлі ВРХ (нові) 251
 нутрії 293
 нух бджіл 299

О

обіг земель 16
 облігатність ВЛ ВРХ 327
 обмін речовин у корів 253
 обприскування сходів 144
 обробіток ґрунту 56, 64, 70, 74,
 77, 82
 обробіток ґрунту основний 65
 обробка насіння 69, 180, 191
 овес 100, 129, 177, 341
 овес голозерний 169
 овес посівний 181
 овочеві рослини 221
 овочі ранні 226
 овчини 264
 огіркова трава 301
 однорічні посухостійкі культури 333
 озono-повітряні суміші (ОПС) 343
 озонування 343
 окультурення ґрунту 100
 олійність 193
 олія 46
 онтогенез 275
 ооцити 283
 опади 162
 оптимізація 146
 організація земельних угідь 124
 організація природоохоронних
 територій 115
 органічне виробництво 122
 органічне вирощування 170
 органічні відходи 35
 орегано 325
 орний шар ґрунтів 50
 орні землі 54
 орнітоз 326
 осетрові 311
 осетрові риби 317
 особина 278
 охорона і підвищення родючості 63
 оцінка кормова 181

П

паливні брикети 47
 пантова макуха 244
 паразитарні захворювання 293
 паразитози 332
 паразитофауна нутрій 293
 параметри генофонду 267
 патогени облігатні
 і гемібіотрофні 140
 патологія ясена 350
 пелюшка 177
 пелядь 317
 перезимівля рослин часнику 230
 перелопачування 40

перепели 337
 переробка с.-г. продукції 4
 перетравність поживних
 речовин 292
 перець 325
 персик (Сказка і Редховен) 213
 персик 211, 212
 пестициди 2
 петунія гібридна 237
 печінка 276
 питомі капітальні вкладення 36
 Південне відділення ВАСГНІЛ 1
 Південний Степ України 208
 південь України (зоонози) 326
 Північний Лісостеп 211
 пігментний обмін 276
 підбір 269
 підвиди бджіл 297
 підгодівлі стимулювальні 303
 підживлення (позакореневе,
 ґрундове) 105
 підживлення 92
 підживлення весняне 101
 підживлення позакореневе 108
 підживлення фундука 215
 підприємництво 19
 підприємства с.-г. 15, 20
 підсвинки 272
 плавність руху 49
 план водокористування 98
 плантаційне лісовирощування 354
 племзавод "Асканія-Нова" 261
 племінна справа (ВРХ) 250
 племінний облік овець 259
 племінні гуси 280
 плоди помідора (форма) 234
 плодово-ягідні культури 204
 плодосховища 207
 плодючість 288
 плоско-паралельний рух 48
 площа листків 69, 103
 площа листя 198
 площі посівні 203
 площі посіву 160
 ПЛР-ПДРФ 271
 повнораціонний комбікорм 279
 погода 157
 подрібнення незернової частини
 врожаю 44
 подрібнювачі молоткові 44
 подрібнювач-розподільувач 78
 поживні компоненти 101
 поживність кормів 243
 поживність корму 177
 позакореневе підживлення 191
 показники відтворення 287
 показники ґрунтоутворення 87
 показники ґрунолептичні 307
 показники фотосинтетичної
 діяльності 196
 показники якості 342
 показники якості зерна 172
 полив 221
 полігексаметиленгуанідин 151
 полікультура 317
 поліморфізм 256
 полісахариди 344
 польова схожість 76
 помідор 234, 235
 попередник 71, 75, 169, 184, 202
 попкорн 80
 популяційні біомаркери 313
 популяція kota лісового і рисі 345
 пористість 62
 порода 269, 270, 290
 порода каліфорнійська 290
 порода с.-г. тварин 10, 11

породи 310
 породи свиней 272
 поросята 275, 324
 поросята підсисні 325
 посадковий матеріал декоративних
 злаків 236
 посадковий матеріал часнику
 озимого 230
 посіви змішані 176
 посіви культурних рослин 155
 посіви одновидові 176
 посіви післяжнивні 182
 посівні площі 159
 посівні якості 190
 послід 111
 посттехногенні території 353
 потенціал фотосинтетичний 198
 потенціали живлення рослин 102
 пошкодження дерев 359
 праця 24
 премікси 252, 255
 препарат "Феролайф" 324
 препарати 152
 препарати бактеріальні 177
 препарати проти інвазій 332
 прес-екструдер 47
 привід клінопасовий 41
 приживлення 148
 прийоми протиороїви 298
 прийоми технологічні 188
 приманки отруйні 144
 природно-заповідний фонд
 Українських Карпат 115
 прогестерон 268
 прогноз втрат урожаю 145
 прогноз племінної цінності ВРХ 247
 прогноз чисельності kota
 і рисі 345
 прогнозування вегетації 118
 продовольча безпека 18, 23
 продовольча безпека України 122
 продукти переробки винограду 128
 продукти переробки вівса 341
 продуктивний стеблостій 76
 продуктивні якості 267
 продуктивність 10, 41, 43, 70, 74,
 11, 155, 158, 167, 186, 272, 277
 продуктивність дубових лісів 349
 продуктивність коней 243
 продуктивність корів 252
 продуктивність овець 266
 продуктивність праці 24
 продуктивність пшениці 73, 83, 163
 продуктивність рослин 221
 продуктивність сівозміни 65
 продуктивність сорго 160, 161
 продуктивність фотосинтезу 69
 продуктивність хмелю 113
 проектні режими зрошення 98
 пропусна здатність 42
 пророщене зерно 277
 протеїн 274, 279
 протеїн перетравний 294
 протеїн сирий 187
 противітровальний захист лісу 357
 протидефляційна стійкість
 ґрунту 56
 протиєпізоотичні заходи 3
 протиерозійні насадження 355
 протравлювання насіння 137
 профілактика 304, 306
 профілактика акарапідозу 305
 процеси травлення 285
 пряме комбайнування 43
 птахівництво 11, 334
 птиця 318, 338
 пшениця 108, 130, 157, 338, 343

пшениця озима 73, 75, 83, 99, 131,
 141, 158, 164–167
 пшениця яра 137, 138
 пшениця яра тверда 163

Р

радіоактивне забруднення
 земель 123
 радіоекологія 116
 радіонукліди 123, 347
 райграс високий Місцевий ІК
 001524 333
 рамка прищепна 303
 раціони коней 243
 реабілітація лісів 347
 реакція опору різанню 39
 регенерант 148, 356
 регулювання зернового ринку 18
 регулятори росту 83, 104, 348
 регуляторна політика 14
 редиска 226
 редька олійна 181
 реєстрація сорту 204
 режим ґрунтів водно-сольовий 87
 режим ґрунтів гідротермічний 89
 режим ґрунтів сольовий 84
 режим збурень 352
 режим зрошення 68, 221
 резистентність 131
 результат праці 24
 реконструкція приміщень
 для телят 248
 ремонтна справа 8
 репродуктивна функція 147
 репродуктивні якості 273
 ресурсоощадна технологічна
 лінія 36
 ресурсоощадні технології 248
 речовини колоїдної
 дисперсності 344
 решета 34
 рибицько-біологічні показники 310
 рибопосадковий матеріал
 корокових риб 315
 рибопродуктивність 316
 рибопродуктивність потенційна 308
 рижий посівний 197
 рижий ярий 103
 ринок земель 17
 рисові зрошувальні системи 85
 рись 345
 рицина звичайна 238
 рівень ґрунтових вод 94
 рівень мінерального живлення 187
 рілля 112
 ріпак 139, 334
 ріпак *Brassica napus* 150
 ріпак озимий 101
 ріпак ярий 135, 181
 ріпакова олія 334
 ріст і розвиток рослин 173
 робоча сила 24
 родючість 65, 129
 родючість ґрунту 21, 44, 52, 72, 60,
 64, 110, 119
 родючість кислих ґрунтів 51
 розвиток 156
 розвиток бджолосिम'ї 300
 розлусна кукурудза 80
 розмір частинок вапняку 284
 розсада кольрабі 223
 розсада суніці 219
 розсадники сливи 209
 розсадництво виноградне 220
 розчинний порошок
 із топінамбура 344

роїння бджіл 298
 рослини лікарські 199
 рослини медоносні 301
 рослинна сировина 153
 рослинництво 2, 9
 рослинні екстракти 285
 рослинні формації 61
 рубка лісу 352
 рухомість елементів у ґрунті 102

С

садіння картоплі літне
 і весняне 228
 сальмонела 330
 самки лисиці 287
 самки щурів 147
 свині 267, 269–271, 276, 328, 332
 свинюматки 268, 272, 273
 свійські тварини 338
 світова інтеграція 31
 С.-г. відділ АН УРСР 1
 С.-г. науковий комітет 1
 с.-г. товариство 1
 селезінка 312
 селекційний індекс
 відтворювальних якостей
 свиноматок (СІВЯС) 273
 селекційний процес 270
 селекційний процес
 у садівництві 204
 селекція 5, 11, 157, 168, 172,
 289, 311
 селекція винограду 220
 селекція ВРХ 246, 249, 256
 селекція гібридна кавуна 231
 селекція кіз 265
 селекція овець 258, 261
 селекція помідора 234
 селітра (вапняно-аміачна,
 аміачна) 109
 сепаратор зерновий 34
 серологічна діагностика 239
 сертифікація насіннєвого
 матеріалу картоплі 227
 сечовина 105
 сибірка 3, 320
 сидерати 112
 симбіотична продуктивність 188
 симбіотична урожайність бобів 186
 синдром зниження несучості 283
 синергетика 25
 синтетичні лімітуючі
 амінокислоти 294
 синяк 301
 сироватка крові 284
 система вирощування органічна 67
 система захисту 175
 система землеробства 79, 82
 система удобрення 100
 система удобрення 58, 65, 97,
 107, 196
 системи захисту 131
 сівалка-сошник 222
 сівозміна 67, 71, 72, 73, 106,
 107, 112
 сік виноградний 128
 сільське господарство 8, 13, 28
 сільські території 16, 19, 27, 28
 сім'ї бджолині 300
 сім'я-вихователька 303
 сірчано-кислий калій 215
 сіянці модрина 348
 склад видовой 199
 скотарство 10, 11, 20
 скотомогильники 320
 слабокисле середовище 314

слаболужне середовище 314
 слива 209
 смородина чорна 216, 217
 смушки 264
 сніг талий 117
 сніголам 357
 собівартість 290
 соєвий шрот 279
 солі важких металів 274
 солома 42
 сом європейський 312
 соняшник 74, 200, 202
 соняшникова макуха 244
 сорго 160
 сорго цукрове 92, 161
 сорт 9, 68, 75, 99, 157, 166, 168, 190–192
 сорт грятостиці 183
 сорт люпину 188
 сорти абрикоса 208
 сорти буряків столових 222
 сорти к-615706 302
 сорти картоплі 104, 228
 сорти лохини 218
 сорти льону 194
 сорти нові 140
 сорти помідора 234
 сорти редиски 226
 сортовивчення 228
 сортові властивості 134
 сосна Банкса 360
 сосна жорстка 360
 соя 68–72, 77, 81, 134, 189, 190–192, 279
 сперма баранів (заморожування, еквілібрація) 262
 спермопродукція жеребців-плідників 245
 спеціалізація 19
 спільнота 278
 споживання корму 287, 291
 спори сибірки 320
 спосіб догляду за посівами 134
 спосіб сівби 179, 198
 стабільність 168
 ставове вирощування 317
 сталий розвиток 114
 статеві стимуляція 268
 степ 162
 степові агроландшафти 66
 стійкість ВРХ до хвороб 256
 стійкість кавуна проти фузаріозу 231
 стійкість руху 48
 стокос безостий 180
 стокос береговий ІК 001219 333
 страус африканський 281
 страхування екологічне 351
 стреси 155
 строки і схеми сівби 81
 строки сівби 69, 142, 178, 196
 структура 278
 структура врожайності 198
 структура землекористування 64
 структура посівних площ 154
 структурно-агрегатний склад 59
 субстрати 214, 219
 сукрільність 291
 суміші бакові (гербіциди) 141
 суміші гербіцидів 141
 суміші стимулювальні 300
 сумішки 177
 сумішки двокомпонентні 182
 сумішки однорічні 181
 суниця 216
 суниця взимку 219
 схрещування 195, 272

схрещування ВРХ 249
 США 13

Т

таксація бучин 358
 тарифні квоти 242
 тваринництво 3, 10, 11
 тваринницька продукція (експорт) 242
 тверда та рідка фракції 111
 твердість ґрунту 57
 телята 324
 температурний режим 281
 теоретико-практична оцінка 14
 теплиці для суніці 219
 теплиця 348
 тепличні умови (зрошення) 96
 тепло 162
 термогенез 296
 тетерук 346
 технічний рівень 37
 технічний сервіс 8
 технології нові у вівчарстві 259
 технологічна лінія 33
 технологічна схема 46
 технологія вирощування 164, 171, 175
 технологія вирощування буряка 222
 технологія вирощування кабачка 233
 технологія вирощування моркви 225
 технологія пасовищна 315
 технологія ресурсоощадна 94
 тирса 214
 титан 330
 тіаклоприд 135
 товарність плодів кабачка 233
 товстолобик 309
 топінамбур 344
 тополя 354
 торф 214
 торфоутворення 60
 трабекули 312
 трави багаторічні 178
 трави бобові багаторічні 112
 травмування насіння 45
 травосуміші 295
 травосумішка 187
 травосумішки бобово-злакові 178
 трактори 8
 транзистентна експресія 329
 транспортер шнековий 45
 тритикале 157, 174
 тритикале озиме 175
 тритикале яре 76, 164, 168, 179
 туберкулін 331
 туберкульоз 3, 322, 331
 туберкульоз тварин 321
 туберкульоз ясена 350
 туляремія 326
 тяговий опір машини 38
 тягові навантаження 39

У

УАСГН 1
 Угода про асоціацію України та ЄС 242
 удобрення 181, 52, 77
 удобрення кольрабі 223
 укис 187
 укорінення живців тополі 354
 укорінення зубків часнику 230
 ультраструктура (біологія) 322
 уміст солей 88

управлінський облік 31
 урожайність 68, 79, 99, 129, 181, 192
 урожайність зеленої маси 182
 урожайність зерна сої 189
 урожайність кавуна 231
 урожайність картоплі 104
 урожайність коріандру 203
 урожайність льону 194
 урожайність моркви 225
 урожайність помідора 234
 урожайність стокосу 180
 урожайність чини 185
 утримання і годівля осетрових 311
 утримання телят безприв'язне 248
 учений у галузі лісівництва Г. М. Висоцький 7
 учений у галузі лісівництва П. С. Пастернак 6
 учений у галузі тваринництва Б. Є. Подоба 11
 учений у галузі тваринництва В. П. Буркат 10
 учений-агробіолог С. Л. Франкфурт 4
 учений-фітопатолог В. Ф. Пересипкін 9

Ф

фарш м'ясний 339
 фауна лісова 345, 346
 фацелія пижмоліста 301
 фенологія яблуні (зміни клімату) 205
 ферментація молока 149
 феромони синтетичні статеві 136
 ферум 324
 фізіологічний стан риби 315
 фізіологічні біомаркери 313
 фізіологічно активні речовини 74
 фізіологія живлення 2
 фільера 47
 фінансове забезпечення 13
 фінгерпринтинг 289
 фітобіотик "Екстракт™" 325
 фітогени 285
 фітогормон 148
 фітомеліорація лісова 353
 фітоокультурювання 126
 фітопатологія 9
 фітопланктон 308
 фітофаги 138
 фітофаги газонні 240
 фітоценоз 353
 фолікули 283
 фон добрив 70
 фондомісткість 33
 фосфогіпс 84
 фосфор 101
 фосфор рухомий 50
 фотосинтез 158
 фотосинтетичний потенціал 103
 фракції сироватки крові 309
 фрезерний барабан 40
 фунгіциди 133, 197
 фундук (7 сортів) 214
 фундук 215
 фуражний ріпак 334

Х

Харків. нац. техн. ун-т сільського господарства ім. П. Василенка 8
 харчові добавки 340
 харчові концентрати 340
 харчування тетерука 346
 хвороба Ауескі 3

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ І АБРЕВІАТУР

хвороби бджіл 304, 306
хвороби зерна 343
хвороби персика 213
хвороби рослин 133
хіміко-термодинамічні
характеристики ґрунтів 102
хімічний склад меду 307
хімічні засоби захисту рослин 9
хламідіози овець 323
хлібобулочне виробництво 340
хлібобулочні вироби 341
хмеленасадження 113
хміль 113, 144, 148
хоста 239

Ц

цвітіння персика 212
цезій-137 176
цибуля ріпчаста 93, 229
цинерарія морська 238
цинк 330, 337
цитрати 275
цукри 344
цукрозамінники 344

Ч

часник озимий 230
червона пульпа 312
черешня 210
чизельно-полицевий робочий
орган 39
чина 185

чина посівна 295, 302
чисельність бур'янів 134
чорнозем звичайний 50
чорнозем звичайний
деградований 62
чорнозем опідзолений 59
чорнозем опідзолений
важкосуглинковий 107
чорнозем південний 56
чорнозем супіщаний
осолоділий 229
чорнозем типовий 58
чорноземи солонцюваті 84
чорноземи типові 61
чума свиней африканська 328

Ш

швидкість робоча 41, 43
швіцька 253
шиншила советская 290
ширина захвату 41
ширина міжрядь 200
ширококоліїний агрозасіб 48
шкідливість бур'янів 189
шкідники 130, 137, 138
шкідники черешні 210
шкодочинність бур'янів 145
шкодочинність фітофагів 138
шкодочинність хвороб ясена 350
шлунково-кишковий тракт 325
шрот ріпаковий 334
штам *Bac. anthracis* VA-07 320

штами 319
штучне відтворення 311
штучне осіменіння
у конярстві 245
шунгіт 335

Щ

щеплення 3
щільність 62

Я

яблука зимових сортів 207
яблуня Київщини 205
яблуня селекції "ВНИИСПК" 206
ягідне господарство
"Озеряна" 218
ягідники 346
ягідні культури в Україні 216
ягідні культури взимку 219
Яготинський р-н 15
яєчники 283
якість 166
якість зерна 75, 83, 174
якість і товарність яблук 207
якість картоплі 104
якість корму 187
якість поливної води 85
якість продукції 160, 285
яловичина 248
яружно-балкові схили 355
ясен звичайний 350
ячмінь 145, 277

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ І АБРЕВІАТУР

автореф. автореферат
аграр. аграрний
акад. академія
АПК агропромисловий комплекс
бібліогр. бібліографія
бух. бухгалтерський
бюл. бюлетень
вет. ветеринарний
вид-во видавництво
вип. випуск
вир-во виробництво
відп. відповідальний
вісн. вісник
вод. водний
ВРХ велика рогата худоба
г грам (при цифрах)
генет. генетичний
год година (при цифрах)
госп-во господарство
грн гривня
Д. Дніпропетровськ
ДАУ Державний аграрний
університет
держ. державний
дис. дисертація
ДНК дезоксирибо-
нуклеїнова кислота
довід. довідник
доп. доповідь
дослід. дослідний
д-р доктор
ДСДС Державна с.-г. дослідна
станція
екон. економічний

журн. журнал
зб. збірник
зем-во землеробство
зерн. зерновий
ін. інший
ін-т інститут
інформ. інформаційний
К. Київ
канд. кандидат
конф. конференція
КСП колективне с.-г.
підприємство
Л. Львів
м метр
машино- машино-
буд. будування
метод. методичний
міжвід. міжвідомчий
міжнар. міжнародний
міс. місяць
млн мільйон (при цифрах)
млрд мільярд
н.-д. науково-дослідний
НАН Національна академія наук
НУБіП Національний університет
біорізноманіття і природо-
користування
наук. науковий
нац. національний
НДІ Науково-дослідний інститут
НТБ науково-технічний
бюлетень
О. Одеса
обл. область

перероб. переробка (ний)
підгот. підготував
посіб. посібник
пр. праці
пром-сть промисловість
р. (рр.) рік (и) (при цифрах)
ред. редактор
редкол. редакційна колегія
(редколегія)
РЖ реферативний журнал
РНК рибонуклеїнова кислота
с секунда (при цифрах)
с. сторінка
с.-г. сільськогосподарський
сер. серія
сіл. сільський
ст. стаття
т. (тт.) том (и) (при цифрах)
тез. тези (си)
темат. тематичний
техн. технічний
тис. тисяча (при цифрах)
у (в) т. ч. у (в) тому числі
НААН Національна академія
аграрних наук
УДК універсальна десятикова
класифікація
уклад. укладач (и)
укр. український
ун-т університет
упоряд. упорядник
Х. Харків
хв хвилина (при цифрах)
ч. частина (при цифрах)

ПОКАЖЧИК ВИКОРИСТАНИХ ПЕРІОДИЧНИХ І ПРОДОВЖУВАНИХ ВИДАНЬ

ПЕРІОДИЧНІ ВИДАННЯ

1. **Аграрная наука.** — 2016. — № 2.
2. **Агроекологічний журнал.** — 2015. — №№ 3, 4.
3. **Агроном.** — 2016. — № 1.
4. **Агроперспектива.** — 2016. — №№ 2, 3.
5. **Актуальні проблеми розвитку економіки регіону.** — 2015. — Вип. 11, т. 2.
6. **Біологія тварин.** — 2015. — Т. 17, № 4; 2016. — Т. 18, №№ 1, 2.
7. **Ветеринария и кормление (Vetkorm).** — 2015. — № 6.
8. **Ветеринария.** — 2016. — № 1.
9. **Вісник аграрної науки Причорномор'я.** — 2015. — № 3.
10. **Вісник аграрної науки.** — 2015. — №№ 11, 12; 2016. — №№ 2, 3, 4, 5, 6.
11. **Вісник Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету.** — 2015. — № 3.
12. **Вісник Одеського національного університету. Сер. Біологія.** — 2015. — Т. 20, вип. 1(36).
13. **Вісник Полтавської державної аграрної академії.** — 2015. — № 1/2.
14. **Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Вет. медицина.** — 2015. — Вип. 7.
15. **Вісник Уманського національного університету садівництва.** — 2015. — № 2.
16. **Достижения науки и техники АПК.** — 2015. — Т. 29, № 12; 2016. — Т. 30, №№ 1, 2.
17. **Екологічний вісник.** — 2015. — № 5.
18. **Економіка АПК.** — 2016. — №№ 3, 4.
19. **Економіка України.** — 2015. — № 10; 2016. — №№ 1, 2.
20. **Економіка харчової промисловості.** — 2015. — Вип. 4, т. 7.
21. **Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики.** — 2016. — № 2.
22. **Защита и карантин растений.** — 2016. — №№ 1, 2.
23. **Збалансоване природокористування.** — 2015. — № 3.
24. **Земледелие.** — 2016. — №№ 1, 2.
25. **Землеустрій, кадастр і моніторинг земель.** — 2015. — № 2/3.
26. **Зоотехнія.** — 2015. — № 12; 2016. — № 1.
27. **Картофель и овощи.** — 2015. — № 11.
28. **Кролиководство и звероводство.** — 2015. — № 6.
29. **Мікробіологія і біотехнологія.** — 2016. — № 1.
30. **Мясной бизнес.** — 2016. — № 1.
31. **Науковий вісник "Асканія-Нова".** — 2015. — Вип. 8.
32. **Наше птицеводство.** — 2016. — № 3.
33. **Облік і фінанси АПК.** — 2016. — № 1.
34. **Овощеводство.** — 2015. — № 12; 2016. — №№ 1, 2.
35. **Огородник.** — 2015. — № 10.
36. **Плантатор.** — 2015. — №№ 1, 6.
37. **Плодородие.** — 2015. — № 6.
38. **Проблемы криобиологии и криомедицины.** — 2015. — Т. 25, № 4.
39. **Пропозиція.** — 2016. — №№ 2, 3, Спецвип.: Кукурудза: від насіння до прибутку.
40. **Птицеводство.** — 2016. — № 3.
41. **Регіональна економіка.** — 2016. — № 1.
42. **Рибогосподарська наука України.** — 2015. — № 4; 2016. — № 1.
43. **Садівництво по-українськи.** — 2015. — № 6.
44. **Свиноводство.** — 2015. — № 7; 2016. — № 4.
45. **Сельскохозяйственная биология. Сер. Биология растений.** — 2015. — Т. 50, №№ 5, 6.
46. **Сільське господарство та лісівництво.** — 2015. — № 1.
47. **Сортовивчення та охорона прав на сорти рослин.** — 2015. — № 1/2.
48. **Сучасне птицеводство.** — 2016. — №№ 1/2, 3, 4.
49. **Тваринництво сьогодні.** — 2016. — №№ 2, 4, 5, 8.
50. **Техніка і технології АПК.** — 2015. — №№ 1, 5, 10, 11; 2016. — № 3.
51. **Хранение и переработка зерна.** — 2016. — № 4.
52. **Цукор України.** — 2016. — № 3.
53. **Agro One.** — 2016. — №№ 2, 3.
54. **Agroexpert.** — 2016. — №№ 2, 3.
55. **The Ukrainian Farmer.** — 2016. — №№ 2, 3.

ПРОДОВЖУВАНІ ВИДАННЯ ТА ІНШІ НАУКОВІ ЗБІРНИКИ

1. **Агропромислове виробництво Полісся** [Текст]: зб. наук. пр. / НААН, Ін-т сіл. госп-ва Полісся; редкол.: Савченко Ю.І. (відп. ред.) [та ін.]. — Житомир, 2012 — Вип. 8. — 2015. — 164 с. Шифр 546904
2. **Агрохімія і ґрунтознавство** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, ННЦ "Ін-т ґрунтознавства і агрохімії ім. О.Н. Соколовського"; редкол.: Балюк С.А. (відп. ред.) [та ін.]. — Х.: Аграр. наука, 1966 — Вип. 84. — 2016. — 146 с. Шифр 06 546907
3. **Ветеринарна медицина** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Нац. наук. центр "Ін-т експериментальної і клінічної вет. медицини"; редкол.: Стегній Б.Т. (голов. ред.) [та ін.]. — Х., 1964 — Вип. 101. — 2015. — 247 с. Шифр 06 546573
4. **Вівчарство та козівництво** [Текст]: фах. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т тваринництва степових районів ім. М.Ф. Іванова "Асканія-Нова" — Нац. наук. селекційно-генетичний центр з вівчарства; редкол.: Вдовиченко Ю.В. [та ін.]. — Нова Каховка, 2015. — Вип. 1. — 262 с. Шифр 547183
5. **Вісник Житомирського національного агроекологічного університету** [Текст]: наук.-теорет. зб. / редкол.: Малиновський А.С. (голов. ред.) [та ін.]. — Житомир, 1998 — № 1 (48), т. 2. — 2015. — 275 с. Шифр 546505 № 2 (50), т. 1. — 2015. — 534 с. Шифр 546506
6. **Вісник Львівського національного аграрного університету** [Текст] / М-во аграр. політики України; ред. рада: Завірюха П.Д. (відп. ред.) [та ін.]. — Львів, 2000 — Вип. 22(2): Економіка АПК. — 2015. — 183 с. Шифр 546508
7. **Вісник Степу** [Текст]: зб. наук. пр. / Кіровоград. держ. дослід. станція, Центр забезпечення АПВ Кіровоград. обл.; редкол.: Семеняка І.М. (голов. ред.) [та ін.]. — Кіровоград, 2002 — Вип. 13: Стан і перспективи розвитку агропромислового вир-ва України: матеріали XII Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених і спеціалістів, 24–25 берез. 2016. — 2016. — 162 с.
8. **Вісник Українського товариства генетиків і селекціонерів** [Текст] / НААН, Укр. т-во генетиків і селекціонерів ім. М.І. Вавилова; редкол.: Кунах В.А. (голов. ред.) [та ін.]. — К., 2006 — Т. 13, № 1. — 2015. — 115 с. Шифр 546509

9. **Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики України; редкол.: Дегтярьов В.В. (голов. ред.) [та ін.]. — Х., 1997 —
№ 1. — 2015. — 220 с. — (Сер. Ґрунтознавство, агрохімія, землеробство, лісове господарство, екологія ґрунтів). Шифр 546381
10. **Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. П. Василенка** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики та продовольства України; редкол.: Скобло Т.С. (відп. ред.) [та ін.]. — Х., 2000 —
Вип. 170: Техн. системи і технології тваринництва. Технічний сервіс машин для рослинництва. — 2016. — 246 с. Шифр 547074
11. **Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Харків. нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна; редкол.: Перський Є.Б. (голов. ред.) [та ін.]. — Х., 2005 —
№ 1147, вип. 12. — 2015. — 136 с. — (Сер. Екологія). Шифр 546670
12. **Екологічна безпека та природокористування** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во освіти, науки, молоді та спорту України, Київ. нац. ун-т буд-ва і архітектури, НАН України, Ін-т телекомунікацій і глобал. інформаційного простору; Волошкіна О.С. і Трофимчук О.М. (ред-ри) [та ін.]. — К., 2012. —
Вип. 17. — 2015. — 133 с. Шифр 546788
Вип. 18. — 2015. — 111 с. Шифр 546789
13. **Корми і кормовиробництво** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т кормів; редкол.: Петриченко В.Ф. (відп. ред.) [та ін.]. — Вінниця: Діло, 1976 —
Вип. 81. — 2015. — 263 с.
14. **Лісівництво і агролісомеліорація** [Текст]: зб. наук. пр. / УкрНДІ лісового госп-ва та агролісомеліорації; редкол.: Ткач В.П. (голов. ред.) [та ін.]. — Харків: Майдан, 1965 —
Вип. 126. — 2015. — 243 с. Шифр 547231
15. **Науковий вісник ветеринарної медицини** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики України, Білоцерк. нац. аграр. ун-т; редкол.: Даниленко А.С. (відп. ред.) [та ін.]. — Біла Церква, 2009 —
Вип. 2 (122). — 2015. — 146 с. Шифр 546990
16. **Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України** [Текст]: зб. наук.-техн. пр. / М-во освіти і науки України, Наук.-метод. центр вищої освіти, Нац. лісотехн. ун-т України; редкол.: Туниця Ю.Ю. (голов. ред.) [та ін.]. — Львів, 1994 —
Вип. 25.1. — 2015. — 404 с. Шифр 546419
Вип. 25.2. — 2015. — 408 с. Шифр 546420
Вип. 25.3. — 2015. — 420 с. Шифр 546421
Вип. 25.4. — 2015. — 424 с. Шифр 546422
Вип. 25.5. — 2015. — 376 с. Шифр 546423
Вип. 25.6. — 2015. — 376 с. Шифр 546424
Вип. 25.7. — 2015. — 296 с. — (Сер. Економіка). Шифр 546425
17. **Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України** [Текст]: зб. наук. пр. / редкол.: Ніколасенко С.М. (відп. ред.) [та ін.]. — К., 1997 —
Вип. 200, ч. 4. — 2014. — 277 с. — (Сер. Економіка, аграрний менеджмент, бізнес). Шифр 546519
Вип. 210, ч. 1. — 2015. — 328 с. — (Сер. Агрономія)
Вип. 216, ч. 1. — 2015. — 210 с. — (Сер. Лісівництво та декоративне садівництво). Шифр 546522
18. **Наукові засади ефективного ведення степового землеробства в умовах змін клімату** [Текст]: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., 28–29 трав. 2015 р. / НААН, Ін-т зрошуваного земл-ва; редкол.: Вожегова Р.А. (голов. ред.) [та ін.]. — Херсон, 2015. — 230 с. Шифр 546155
19. **Науково-технічний бюлетень Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів та кормових добавок і Інституту біології тварин** [Текст] / НААН, М-во аграр. політики та продовольства України; редкол.: Влізло В.В. і Коцюмбас І.Я. (голов. ред-ри) [та ін.]. — Львів, 2012 —
Вип. 16, № 1. — 2015. — 270 с. Шифр 546200
20. **Науково-технічний бюлетень Інституту олійних культур НААН** [Текст]: зб. наук. пр. / редкол.: Шевченко І.А. (голов. ред.) [та ін.]. — Запоріжжя, 1996 —
Вип. 21: С.-г. науки. — 2015. — 189 с. Шифр 547198
21. **Передгірне та гірське землеробство і тваринництво** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т земл-ва і тваринництва захід. регіону; редкол.: Седіло Г.М. (відп. ред.) [та ін.]. — Львів: Оброшине, 1967 —
Вип. 58, ч. 1. — 2015. — 274 с. Шифр 06 546763
22. **Праці Таврійського державного агротехнологічного університету** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики України; редкол.: Кюрчев В.М. (голов. ред.) [та ін.]. — Мелітополь, 2001 —
Вип. 15, т. 3: Техн. науки. — 2015. — 360 с. Шифр 547002
23. **Проблеми та перспективи сталого розвитку АПК** [Текст]: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Мелітополь, 7–14 квіт. 2015 р. / М-во освіти і науки України, Таврійський держ. агротехнол. ун-т; редкол.: Кюрчев В.М. (голов. ред.) [та ін.]. — Мелітополь, 2015. —
Т. 4: Техн. науки, ч. 2. — 106 с. Шифр 547010.
24. **Продовольчі ресурси: проблеми і перспективи** [Текст]: зб. наук. пр. за матеріалами III міжнар. наук.-практ. конф., 4 листоп. 2015 / НААН, Ін-т продовольчих ресурсів; ред. Сичевський М.П. — К.: ННЦ “ІАЕ”, 2015. — 198 с. Шифр 547147.
25. **Розведення і генетика тварин** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т розведення і генетики тварин; редкол.: Гладій М.В. (відп. ред.) [та ін.]. — К.: Аграр. наука, 1971 —
Вип. 51. — 2016. —
26. **Садівництво** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т садівництва; редкол.: Бублик М.О. (відп. ред.) [та ін.]. — Київ: Серж, 1964 —
Вип. 70. — 2015. — 229 с. Шифр 06 546437
27. **Селекція, генетика і технології вирощування сільськогосподарських культур** [Текст]: тези міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених, 24 квіт. 2015 р. / НААН, Миронівський ін-т пшениці ім. В.М. Ремесла. — Миронівка, 2015. — 71 с. Шифр 547023.
28. **Сучасні проблеми та перспективи міжнародної інтеграції аграрного сектору економіки України** [Текст]: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. та 15-х річних зборів Всеукр. конгресу вчених економістів-аграрників, м. Київ, 14 трав. 2015 р. / НААН, ННЦ “ІАЕ”, Громад. орг. “Всеукр. конгрес вчених економістів-аграрників”; редкол.: Гадзало Я.М. (голов. ред.) [та ін.]. — К., 2015. — 596 с. Шифр 546493.
29. **Таврійський науковий вісник** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики України, НААН, Навч.-наук.-ви-робн. комплекс “Херсонський агроун-т”; редкол.: Ушкаренко В.О. (голов. ред.) [та ін.]. — Херсон: Айлант, 1996 —
Вип. 90. — 2015. — 368 с. Шифр 546568
Вип. 91. — 2015. — 406 с. Шифр 546569
Вип. 92. — 2015. — 314 с. Шифр 546570
Вип. 93. — 2015. — 390 с. Шифр 546571
30. **Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва** [Текст]: зб. наук. пр. / Білоцерк. НАУ; редкол.: Даниленко А.С. [та ін.]. — Біла Церква, 2010 —
№ 2 (120). — 2015. — 261 с. Шифр 547033

БІОБІБЛІОГРАФІЧНІ, БІБЛІОГРАФІЧНІ ТА ІСТОРИКО-БІБЛІОГРАФІЧНІ СЕРІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ (1998–2015 рр.)

БІОБІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
“АКАДЕМІКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ
АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ”
засн. ННСГБ НААН у 1998 р.
(63 кн.)

1. АВДІЗБА А.М. (2009)
2. БАБИЧ А.О. (2003)
3. БАРАБАШ О.Ю. (2002, 2007)
4. БАЩЕНКО М.І. (2008)
5. БОГДАНОВ Г.О. (2010, 2015)
6. БУРКАТ В.П. (1999, 2009)
7. ВАСИЛЕНКО П.М. (2000)
8. ВЛАСЕНКО В.М. (2004)
9. ВЛІЗЛО В.В. (2010)
10. ГОЛІК В.С. (2007)
11. ГОЛОВКО А. М. (2011)
12. ГУДКОВ І.М. (2005)
13. ДЕМ'ЯНЕНКО М.Я. (2005, 2015)
14. ЄЖОВ В.М. (2009)
15. ЗУБЕЦЬ М.В. (1999, 2008, 2014)
16. ІБАТУЛЛІН І.І. (2006)
17. КИРИК М.М. (2008)
18. КИРИЧЕНКО В.В. (2010)
19. КОВАЛЕНКО П.І. (1999)
20. КОЗИРЬ В.С. (2007)
21. КРАВЧЕНКО В.А. (2009)
22. КУЧКО А.А. (2006)
23. ЛЕБІДЬ Є.М. (2007)
24. ЛІСОВИЙ М.П. (1999)
25. ЛУКІНОВ І.І. (2007)
26. МАЗУР Г.А. (2006)
27. МАЛІК М.Й. (2014)
28. МАРТИНЕНКО І.І. (1999)
29. МЕСЕЛЬ-ВЕСЕЛЯК В.Я. (2003, 2008, 2013)
30. МУСІЄНКО М.М. (2008)
31. НОВАКОВСЬКИЙ Л.Я. (2015)
32. ОСТАШКО Ф.І. (2004)
33. ПАНАСЮК Б.Я. (2007)
34. ПЕРЕСИПКІН В.Ф. (1999)
35. ПОГОРІЛИЙ Л.В. (2004)
36. РИБАЛКО В.П. (2006)
37. САБЛУК П.Т. (2001, 2006, 2011)
38. САВЧЕНКО Ю.І. (2009)
39. САЙКО В.Ф. (2001)
40. СИТНИК В.П. (1999, 2009)
41. СНІТИНСЬКИЙ В.В. (2009)
42. СОЗІНОВ О.О. (2001, 2010)
43. СТЕГНІЙ Б.Т. (2011)
44. ТАРАРІКО О.Г. (2005)

45. ТРЕГОВЧУК В.М. (2002)
46. ТРІШИН О.К. (2012)
47. УШКАРЕНКО В.О. (2008)
48. ФЕДОРЕНКО В.П. (2010)
49. ФУРДИЧКО О.І. (2012)
50. ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ Г.О. (2006)
51. ЦИКОВ В.С. (2006)
52. ШЕВЧЕНКО А.М. (2008)
53. ЮРЧИШИН В.В. (2000, 2005, 2015)

БІОБІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
“ЧЛЕНИ-КОРЕСПОНДЕНТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ
АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ”
засн. ННСГБ НААН у 2005 р.
(12 кн.)

1. БЕРЕЗОВСЬКИЙ М.Д. (2011)
2. ВОЙТЮК Д.Г. (2009)
3. ГЕРМАН В.В. (2011)
4. ГОЛОВКО А.М. (2006)
5. ЄФІМЕНКО М.Я. (2007)
6. МАЗОРЕНКО Д.І. (2011)
7. МАЛІК М.Й. (2005)
8. СІГАРЬОВА Д.Д. (2010)
9. СЛАВОВ В.П. (2007)
10. СОБКО О.О. (2009)
11. УШКАЛОВ В.О. (2013)
12. ЧЕРНОВОЛ М.І. (2010)

БІОБІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
“ІНОЗЕМНІ ЧЛЕНИ НАЦІОНАЛЬНОЇ
АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ”
засн. ННСГБ НААН у 2009 р. (1 кн.)

ГРАБОВЕЦЬ А.І. (2009)

БІОБІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
“ЗЕМЛЕВПОРЯДНА НАУКА”
засн. ННСГБ НААН у 2005 р. (1 кн.)

НОВАКОВСЬКИЙ Л.Я. (2005)

СЕРІЯ “БІОБІБЛІОГРАФІЯ
ВЧЕНИХ-АГРАРІВ УКРАЇНИ”
засн. ННСГБ НААН у 1998 р.
(57 кн.)

1. КУЛЕШОВ М.М. (1998)
2. КРАВЧЕНКО М.А. (1999)

ІСТОРИКО-БІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
 “АГРАРНА НАУКА УКРАЇНИ В ОСОБАХ,
 ДОКУМЕНТАХ, БІБЛІОГРАФІЇ”
 засн. проф. В.А. Вергуновим у 2001 р.
 (75 кн.)

3. ЯНАТА О.А. (2001)
4. ФЕДОРОВА Н.А. (2002)
5. КОТКО І.К. (2002)
6. ФОМІЧОВ А.М. (2003)
7. НАУМЕНКО В.В. (2004)
8. ГЛАЗКО В.І. (2004)
9. ТЮЛЕНЄВ М.О. (2004)
10. МАХОВ Г.Г. (2005)
11. ШЕВЧЕНКО М.Н. (2005)
12. ВЛАСЮК П.А. (2005)
13. АЛПАТЬЄВ С.М. (2005)
14. СЛЮСАР І.Т. (2005)
15. БОГДАНОВ С.М. (2006)
16. ДЕГОДЮК Е.Г. (2007)
17. ЗЕЛЕНСЬКИЙ М.О. (2007)
18. ЯНГОЛЬ А.М. (2007)
19. СВЄЧИН К.Б. (2007)
20. МУДРУК О.С. (2007)
21. ОСИПЧУК А.А. (2007)
22. ТИХОНЕНКО Д.Г. (2007)
23. ТЕРНИЧЕНКО А.Г. (2008)
24. ГОРОДНІЙ М.Г. (2008, 2008)
25. ЗАДОНЦЕВ А.І. (2008)
26. ТАРАНЕНКО Л.К. (2009)
27. ВІЛЕНСЬКИЙ Д.Г. (2009)
28. ТАРАБРІН О.Є. (2009)
29. ЛОПАТІН М.І. (2009)
30. РЕВО М.В. (2009)
31. ПОЧЕРНЯЄВ Ф.К. (2010)
32. КОЛЕСНИКОВ О.І. (2010)
33. САЗАНОВ В.І. (2010)
34. СТУПЕНЬ М.Г. (2010)
35. ГУБЕНІ Ю.Е. (2010)
36. ШЕЛЕПОВ В.В. (2011)
37. СІРАЦЬКИЙ Й.З. (2011)
38. ЗАВІРЮХА П.Д. (2011)
39. БЕРЕЗІВСЬКИЙ П.С. (2011)
40. КРИЛОВА Г.І. (2011)
41. ДЖОВАНІ Д.О. (2011)
42. ВОЛЬФ М.М. (2011)
43. ТРЕТЬЯКОВ С.Ф. (2011)
44. КУЛЖИНСЬКИЙ С.П. (2011)
45. КОБЕЦЬ А.С. (2012)
46. СТЕПЧЕНКО Л.М. (2012)
47. РОЖЕСТВЕНСЬКИЙ Б.М. (2012)
48. ШАРАПА Г.С. (2013)
49. ВОЗНЯК Р.П. (2013)
50. ПРОКОПОВИЧ П.П. (2013)
51. НАБОКИХ О.Г. (2013)
52. ОНИСЬКО С.М. (2013)
53. ЗОСИМОВИЧ В.П. (2013)
54. ВЛАСОВ В.І. (2013)
55. ОСЬМАК К.І. (2014)
56. ПОГГЕНПОЛЬ В.О. (2014)
57. ГУЗЄВ І.В. (2015)
58. НИЖНІЙ М.І. (2015)

Персоналії:

1. БУДРІН П.В. (2001)
2. ЛИХВАР Д.Ф. (2002)
3. ЯНАТА О.А. (2003)
4. ІВАНИЦЬКИЙ Б.Г. (2004)
5. КВАСНИЦЬКИЙ О.В. (2005)
6. РЕМЕСЛО В.М. (2006, 2011)
7. ЮР'ЄВ В.Я. (2007)
8. АЛЕШО О.Г. (2011)
9. ТРЕТЬЯКОВ С.Ф. (2012)

Монографії:

1. *Вергунов В.А.* Коноплярство в Україні: історичні аспекти розвитку. Погляд у минуле. Проблеми сьогодення. Перспективи: моногр. (2002).
2. Харківський с.-г. науково-освітній центр з селекції і насінництва: становлення та діяльність (II половина XIX — початок XX ст.): моногр. (2004).
3. Наукова школа акад. ВАСИЛЕНКА Петра Мефодійовича: моногр. (2005).
4. Коломийській дослідній станції — 50 років: здобутки, перспективи (2006).
5. *Вергунов В.А.* Нариси історії аграрної науки, освіти та техніки: моногр. (ч. 1. — 2006; ч. 2. — 2008; ч. 3. — 2010).
6. *Вергунов В.А.* Харківський науковий центр з селекції с.-г. культур: історія та сьогодення: до 100-річчя від дня заснування Ін-ту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва: моногр. (2007).
7. *Вергунов В.А.* Професор СЛБОЗКІН Петро Родіонович (1862–1927 рр.): моногр. (2007).
8. *Вергунов В.А.* Державна наукова с.-г. бібліотека УААН: історія і сьогодення: моногр. (2007).
9. *Супіханов Б.К.* Олійні культури: історія, сорти, виробництво, торгівля: моногр. (2008).
10. *Мельник Ю.Ф.* Сільське господарство України доби 1917–1920 рр.: міністри землеробства: моногр. (2008).
11. *Вергунов В.А.* Історія Української академії с.-г. наук (1956–1962). До 110-річчя створення Нац. аграр. ун-ту: моногр. (2008).
12. *Вергунов В.А.* Полтавське дослідне поле: становлення і розвиток с.-г. дослідної справи в Україні (до 125-річчя державного дослідництва в агрономії та тваринництві): моногр. (2009).
13. *Супіханов Б.К.* Продовольча безпека України: історія і сьогодення: моногр. (2009).
14. *Супіханов Б.К.* Зернові культури: історія, сорти, виробництво: моногр. (2009).

15. Мельник Ю.Ф. Сільське господарство України доби 1920-х років: народні комісари землеробства: моногр. (2009).
16. Вергунов В.А. Академік К.К. Гедройц і Україна: невідомі сторінки творчої біографії (1929–1930 рр.): моногр. (2009).
17. Вергунов В.А. Агрономія і становлення науки про тваринництво на теренах України та Франції (II половина XVIII — 1917 р.): моногр. (2009).
18. Вергунов В.А. Сельскохозяйственное опытное дело в Украине: историко-научный анализ организационных основ: моногр. (2009).
19. Вергунов В. Василий Николаевич Ремесло — ученый селекционер (1907–1983): (к 100-летию Мироновского ин-та пшеницы имени В.М. Ремесло): моногр. (2010).
20. Вергунов В.А. Еволюція наукових засад на шляху до природоохоронного адаптивно-ландшафтного меліоративного землеробства: моногр. (2010).
21. Історія розвитку генетики та селекції: особистості і здобутки: моногр. (2010).
22. Сінченко В.М. Цукрові буряки: історія, сорти і гібриди, технологія, виробництво: моногр. (2010).
23. Коваленко С.Д. Історія Ботанічної секції С.-г. наукового комітету України (1918–1927): моногр. (2010).
24. Білоцерківська А.С. Сільське господарство України першої чверті XX століття та його наук.-освіт. забезпечення в контексті діяльності проф. А.Г. Терниченка: моногр. (2010).
25. Мельник Ю.Ф. Сільське господарство України 1930-х років: народні комісари землеробства: моногр. (2010).
26. Приходько Ю.О. Становлення та діяльність Харківського науково-освітнього центру з ветеринарної паразитології: кінець XIX — початок XXI ст.: моногр. (2010).
27. Радченко Л.С. Академік І.І. Лукінов — вчений, громадський діяч, організатор аграрно-економічної науки в Україні: моногр. (2011).
28. Герук С.М. Відновлення деталей сільськогосподарських машин зварюванням і наплавленням: становлення та розвиток: моногр. (2011).
29. Черныш О.А. Академик Василий Николаевич Ремесло — ученый и организатор сельскохозяйственной науки (1907–1983) (к 100-летию Мироновского института пшеницы им. В.Н. Ремесло): моногр. (2011).
30. Вергунов В.А. Історія аграрної науки, освіти і техніки в Україні ретросп. наук.-доп. бібліогр. показч. автореф. дис. (2011).
31. Корзун О.В. Становлення та розвиток сільськогосподарської дослідної справи на Поллі (кінець XIX — початок XX ст.): моногр. (2011).
32. Вергунова І.М. Історія процесу інформатизації в агрономії України (60-ті рр. XX ст. — поч. XXI ст.): моногр. (2011).
33. Вергунов В.А. Передумови становлення та діяльність Миронівської селекційно-дослідної станції (1911–1968) (2011).
34. Присяжнюк М.В. Наукове забезпечення розвитку українського тваринництва у 20-х рр. XX ст. (2011).
35. Радченко Л.С. Наукова школа академіка І.І. Лукінова (1927–2004) (2011).
36. Зубець М.М. Київська дослідна станція тваринництва “Терезине”: історія, здобутки, вчені (2011).
37. Бородай І.С. Теоретико-методологічні основи становлення та розвитку вітчизняної зоотехнічної науки (2012).
38. Вергунова І.М. Математичні методи для вирішення наукових завдань вітчизняної агрономії першої половини XX ст. (2012).
39. Вергунов В.А. Передумови становлення та діяльність Миронівської селекційно-дослідної станції (1911–1968) (2012).
40. Діденко О.М. Розвиток водного права в контексті науково-освітньої діяльності В.А. Григор’їва (1872–1927) (2012).
41. Войтюк В.Д. Мобільні засоби технічного обслуговування і ремонту сільськогосподарської техніки в Україні (XX — початок XXI ст.) (2013).
42. Присяжнюк М.В. Розвиток сільськогосподарської дослідної справи УСРР у 20-х рр. XX ст.: науково-організаційні засади (2012).
43. Вергунов В.А. Сільськогосподарська дослідна справа в Україні від зародження до академічного існування: організаційний аспект (2012).
44. Піпан Х.М. Селекція озимої пшениці в Україні: історія та здобутки (2013).
45. Гриценко Н.Ф. Історія наукової думки про класифікацію ґрунтів (до 130-річчя виходу кн. проф. В.В. Докучаєва “Російський чорнозем”) (2013).
46. Ерозія ґрунтів України: еволюція теорії та практики: монографія (2014).
47. Вергунов В.А. Професор Борис Карлович Єнкен (1873–1943): нарис життя та творчої діяльності (2014).
48. Волощук М.Д. Ерозія ґрунтів України: еволюція теорії та практики: монографія (2014).
49. Вергунов В.А. Полтавському товариству сільського господарства — 150 років: віхи видатних діянь на благо України (2015).
50. Вергунов В.А. Національному університету водного господарства та природокористуван-

- ня — 100 років : іст.-наук. аналіз передумов появи (2015).
51. *Вергунов В.А. Професор А.К. Скороходько* — учений, педагог, організатор зоогігієнічної науки (2015).
 52. Путівник по архівних установах України для дослідників історії аграрної науки (2015).
 53. *Вергунов В.А.* Полтавському товариству сільськогосподарства — 150 років: віхи видатних діянь на благо України (2015).
 54. *Вергунов В.А.* Від Погарського навчально-господарського господарства до Гадяцької сільськогосподарської дослідної станції, або історія подарунку купця В.В. Бойка полтавській громаді (до 150-річчя Полтавського товариства сільськогосподарства та 95-річчя Полтавської державної аграрної академії) (2015).
 55. *Павлушко Ю.І.* Професор Бугуцький Олексій Андрійович (1929–2000) — інтелектуал аграрно-економічної науки (2015).
 56. *Вергунов В.А.* Науково-організаційна діяльність професора Д. Ф. Лихваря з розвитку селекції та акліматизації сільськогосподарських рослин в Україні (20-ті — 80-ті рр. XX ст.) : монографія (2015).

Збірки документів і матеріалів:

57. С.-г. науковий комітет України (1918–1927 рр.): зб. док. і матеріалів (2006).
58. Академік Микола Іванович ВАВИЛОВ і розвиток аграрної науки в Україні: зб. іст.-наук. нарисів, док., бібліогр. матеріалів (2005).
59. Р. ВАЛЬТЕР, Ю. КЛЕОПОВ і Г. МАХОВ — забуті сторінки вітчизняної науки: зб. док. і матеріалів (2006).
60. Всеукраїнська Академія С.-г. Наук (1931–1935 рр.): зб. док. і матеріалів (2006).
61. Українська академія с.-г. наук (1956–1962 рр.): зб. док. і матеріалів (2006).
62. Агроґрунтознавство в Україні (1930–1940 рр.): зб. док. і матеріалів (2007).
63. Відділ с.-г. наук АН УРСР (1945–1956): зб. док. і матеріалів (2008).
64. Агрономічне ґрунтознавство в Україні (1918–1930 рр.): зб. док. і матеріалів (2008).
65. Науково-консультаційна рада Народного комісаріату земельних справ УРСР (1927–1930 рр.): зб. док. і матеріалів (2010).
66. Південне відділення ВАСГНІЛ: зб. док. і матеріалів (2011).
67. *Присяжнюк М.В.* Сорто-насіннєве управління Цукротресту (1921–1927): зб. док. та матеріалів (2011).
68. Сільське господарство УРСР та його наукове забезпечення у роки Другої світової війни (1940–1945) (2012).

69. Сівозміни в системах землеробства України (1958–1984 рр.): зб. док. і матеріалів (2012)
70. Агроґрунтознавство в Україні (1930–1941 рр.) : зб. док. і матеріалів (2013).
71. Науково-організаційні засади розвитку аграрної науки та її управління в УРСР (1962–1969): зб. док. і матеріалів (2014).
72. Організація наукового забезпечення сільськогосподарської галузі УРСР у 1946–1956 роках: зб. док. і матеріалів (2014).
73. Організація наукового забезпечення сільськогосподарської галузі УРСР у 1946–1956 роках: зб. док. і матеріалів (2014).
74. Полтавське товариство сільськогосподарства (журнали засідань) (вип. 1; вип. 2, ч. 1; вип. 2, ч. 2; вип. 3, ч. 1; вип. 3, ч. 2) (2015).
75. Київське товариство сільськогосподарства та сільськогосподарської промисловості (1876–1919): зб. док. і матеріалів (2015).

СЕРІЯ “ВІДОМІ ВЧЕНІ-ПРИРОДОЗНАВЦІ ТА ОСВІТЯНИ УКРАЇНИ”

засн. проф. В.А. Вергуновим у 2004 р.
(8 кн.)

1. НОВИКОВ М.М. (2003, 2008)
2. ГРОДЗИНСЬКИЙ Д.М. (2010)
3. КОСТЕНКО Н.В. (2011)
4. ГРОДЗИНСЬКИЙ А.М. (2012)
5. ЧЕРНЯХІВСЬКИЙ О.Г. (2012)
6. ДЕРЛЕМЕНКО В.В. (2013)
7. ЗЛЕНКО В.А. (2014)

СЕРІЯ “АКАДЕМІКИ ТА ЧЛЕНИ-КОРЕСПОНДЕНТИ НАН УКРАЇНИ ДЛЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА”

засн. НБУВ НАНУ і ННСГБ НААН у 2007 р.
(2 кн.)

1. Академік НАН України ЛУКІНОВ І.І. (1927–2004): біобібліогр. покажч. (2009).
2. Академік АН УРСР і ВАСГНІЛ Оппоков (Опоків) Євген Володимирович (1869–1937): біобібліогр. покажч. (2014)

СЕРІЯ “НАУКОВІ ІСТОРИКО-БІБЛІОГРАФІЧНІ ЧИТАННЯ”

заснована ННСГБ НААН у 2001 р.
(8 кн.)

1. ЯНАТА О.А. (2001)
2. ШІНДЛЕР К.Г. (2005)
3. НОВИКОВ М.М. (2008)
4. ГРОДЗИНСЬКИЙ Д.М. (2011)
5. ГРОДЗИНСЬКИЙ А.М. (2012)

6. КОСТЕНКО В.С. (2013)
7. АНГЕЛІНА П.М. (2014)
8. АНТОНЕЦЬ С.С. (2014)
9. СЛОБОДЯНИК М.С. (2015)

**СЕРІЯ “БІОБІБЛІОГРАФІЯ ДІЯЧІВ НАУКИ,
ОСВІТИ, КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ”
заснована ННСГБ НААН у 2014 р.
(1 кн.)**

1. ДЕРЛЕМЕНКО Т.Ф. (2014)
2. СЛОБОДЯНИК М.С. (2015)

**БІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
“ІНОЗЕМНА С.-Г. КНИГА У ФОНДАХ
ННСГБ НААН ТА НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ
УСТАНОВ І ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ
АГРАРНОГО ПРОФІЛЮ”
засн. проф. В.А. Вергуновим у 2009 р.
(5 кн.)**

1. Польська книга у фондах ДНСГБ УААН: наук.-доп. бібліогр. покажч. (1825–2002 рр.) (2008).
2. Польська с.-г. книга у фондах Держ. наукової с.-г. бібліотеки УААН та наук.-дослідних установ і вищих навч. закладів аграр. профілю (1771–2008 рр.): наук.-доп. бібліогр. покажч. (2009).
3. Колекція французьких с.-г. видань у фондах ДНСГБ УААН (1802–2008) (2009).
4. Німецькі сільськогосподарські видання у фондах ДНСГБ НААН (1822–2010).
5. Чеські сільськогосподарські видання у фондах ДНСГБ НААН (2012).

**НАУКОВО-ДОПОМІЖНІ РЕТРОСПЕКТИВНІ
БІБЛІОГРАФІЧНІ, БІОБІБЛІОГРАФІЧНІ
ПОКАЖЧИКИ (24 кн.)**

1. Професор Довгопола Олена Павлівна. Життєвий і творчий шлях: біобібліогр. покажч. (2001, 2002).
2. Періодичні видання з агрономії в Україні. 1918–1940. Журнали, “Бюлетені”, “Вісті”, Наукові записки, “Збірники наукових праць”, “Труди”: наук.-доп. ретросп. бібліогр. покажч. (2002).
3. Періодичні та продовжувані видання з агрономії на Полтавщині (XIX–XX ст.): наук.-доп. ретросп. бібліогр. покажч. (2002).
4. Українська с.-г. книга (з фондів ДНСГБ УААН). 1868–1900: наук.-доп. бібліогр. покажч. (2002); 1901–1910 рр. (2002); 1911–1917 рр. (2003); 1918–1922 (2004); 1923–1932 (2005); 1933–1935 (2005); 1936–1939 (2007); 1940–1945 (2007, 2008).

5. Центральна наукова с.-г. бібліотека УААН. 1921–2001: бібліогр. покажч. літ. за 1933–2001 рр. До 80-річчя заснування ЦНСГБ УААН (2002).
6. Аграрна наука в Україні: автореф. дис. із фондів ДНСГБ УААН. 1950–1959: наук.-доп. бібліогр. покажч. Вип. 1. (2007); Вип. 2. 1960–1965 (2007); Вип. 3. (2008).
7. Наукові праці та статті наукових співробітників Коломийської дослідної станції (1980–2005): наук.-доп. бібліогр. покажч. / УААН, Івано-Франків. ін-т АПВ, Колом. ДС, ДНСГБ (2006).
8. Наукові публікації Державної наукової с.-г. бібліотеки УААН. 2001–2007 рр.: бібліогр. покажч. наук. видань та публ. співробітників б-ки (2008).
9. Фонд видань, випущених у XIX столітті з с.-г. тематики ДНСГБ НААН, включених до Держ. реєстру наук. об’єктів, що становлять нац. надбання (1802–1900 рр.): наук.-доп. бібліогр. покажч. (2011).
10. Сільськогосподарські періодичні видання в Україні. 1918–1940 (2012).
11. Українська академія аграрних наук. Персональний склад (академіки, члени-кореспонденти, почесні та іноземні члени). 1990–2004 рр.: біогр. довід. (2006).
12. Національна академія аграрних наук. Персональний склад (академіки, члени-кореспонденти, почесні та іноземні члени), 1990–2011 рр. (2012).
13. Календар знаменних і пам’ятних дат в історії сільськогосподарської дослідної справи України на 2014 рік (2013).
14. Календар знаменних і пам’ятних дат в історії сільськогосподарської дослідної справи України на 2015 рік (2014).

**СЕРІЯ ТЕМАТИЧНИХ
НАУКОВО-ДОПОМІЖНИХ
БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОКАЖЧИКІВ
ВІТЧИЗНЯНИХ ТА ЗАРУБІЖНИХ ВИДАНЬ
З ФОНДІВ ННСГБ НААН
“ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОГРАФІЧНІ
РЕСУРСИ АГРОПРОМИСЛОВОМУ
ВИРОБНИЦТВУ УКРАЇНИ”,
засн. ННСГБ НААН у 2013 р.
(2 кн.)**

1. Бджільництво: наук.-доп. бібліогр. покажч. вітчизн. та зарубіж. видань з фондів ННСГБ НААН (2013).
2. Ґрунтознавство = Soil Science: темат. наук.-доп. бібліогр. покажч. вітчизн. та зарубіж. видань з фондів Нац. наук. с.-г. б-ки НААН (2013).

СТРУКТУРА СТОРІНКИ РЕФЕРАТУ В РЖ “АПК УКРАЇНИ”

1. **Індекс УДК** — еталонне видання українською мовою Універсальної десятикової класифікації (2000 р.).
2. **Бібліографічний опис (БО) документа** — згідно з ГОСТом 7.1–84. Відмінною особливістю БО РЖ є розташування елементів БО: назва матеріалу; галузь свідчень про відповідальність, де подаються прізвища всіх авторів незалежно від їх кількості.

Приклад:

УДК 633.416:631.527.5:631.543.2

СЕЛЕКЦІЯ І НАСІННИЦТВО КОРМОВОГО БУРЯКУ В УКРАЇНІ /

Рибак Д.А., Фомічов А.М., Ярош Ю.М. // Вісн. аграр. науки. — 1998. — № 8. — С. 39–43. — Бібліогр.: 4 назви.

Бібліографічний опис документа подається мовою оригіналу.

3. **Ключові слова (5–10 слів)** — слова чи словосполучення, взяті з назви чи тексту документа, які характеризують його зміст і забезпечують пошук (згідно з ДСТУ 2398–93).
4. **Номер реферату** — рік, порядковий номер РЖ у поточному році, порядковий номер реферату у журналі.
5. **Текст реферату** подається українською мовою і складається за таким планом: об'єкт роботи, якщо це неясно із заголовка; основні питання, які розглядаються в первинному документі; результати, висновки, галузь застосування. Передається точка зору автора. Реферат не має абзаців, розділів, рубрик.
6. **Результати роботи** викладаються точно і гранично інформативно.
7. **Висновки** подаються так, як вони представлені в документі.
8. **Викладати текст** реферату потрібно коротко, використовуючи короткі, стислі речення. Реферат є самостійним вторинним документом.
9. У рефераті **не вживати** складні граматичні звороти, незвичні терміни, символи.
10. У тексті реферату **формули наводяться у таких випадках**: без формул неможлива побудова тексту реферату; формули виражають результати роботи; формули значно полегшують розуміння змісту роботи. Одиниці виміру приводяться в одиницях міжнародної системи (СІ) згідно з ГОСТом 8.417–81.
11. **Обсяг реферату**: для більшості статей, брошур тощо 350–1000 знаків, до 32 друкованих рядків; для документів великого обсягу (монографій та ін.) — 2500 знаків, дві друковані сторінки.

УДК 631.145 (051.6) (477)

АГРОПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ: Реф. журн. Вип. 2 (68) / НААН, ННСГБ НААН; Голов. ред. **Гадзало Я.М.** — К.: Державне видавництво “Аграрна наука” НААН, 2016. — 100 с.

АГРОПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ

РЕФЕРАТИВНИЙ ЖУРНАЛ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ

**Національна наукова сільськогосподарська
бібліотека**

*Ви можете замовити наш журнал
на компакт-дисках.*

*Розмістимо вашу рекламу
на сторінках нашого журналу.*

*Вы можете заказать
наш журнал на компакт-дисках.*

*Разместим вашу рекламу
на страницах нашего журнала.*

*You can subscribe
our journal on CD.
We are ready to place you
advertisement in our journal.*

*Vous pouvez commander
notre revue de CD.
Nous placerons votre reclame
dans notre revue.*